

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**ALİŞVERİŞ CADDELERİNİN SOSYAL DAVRANIŞ YERLERİNE DÖNÜŞMESİ:
ÇEVRESEL ÖZELLİKLER İLE KENDİLEME DAVRANIŞININ İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Elif Merve ALPAK

**ARALIK 2017
TRABZON**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**ALIŞVERİŞ CADDELERİNİN SOSYAL DAVRANIŞ YERLERİNE DÖNÜŞMESİ:
ÇEVRESEL ÖZELLİKLER İLE KENDİLEME DAVRANIŞININ İNCELENMESİ**

Elif Merve ALPAK

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde

"DOKTOR (PEYZAJ)"

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 20 / 10 / 2017

Tezin Savunma Tarihi : 01 / 12 / 2017

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN

Trabzon 2017

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında
Elif Merve ALPAK Tarafından Hazırlanan**

**ALIŞVERİŞ CADDELERİNİN SOSYAL DAVRANIŞ YERLERİNE DÖNÜŞMESİ:
ÇEVRESEL ÖZELLİKLER İLE KENDİLEME DAVRANIŞININ İNCELENMESİ**

**başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 31 /10 /2017 gün ve 1725 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
DOKTORA TEZİ
olarak kabul edilmiştir.**

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN

Üye : Prof. Dr. Abdullah KELKİT

Üye : Doç. Dr. Mehmet TOPAY

Üye : Doç. Dr. Nilgün KULOĞLU

Üye : Yrd. Doç.Dr. Sema MUMCU

Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

‘Aalışveriş Caddelerinin Sosyal Davranış Yerlerine Dönüşmesi: Çevresel Özellikler ve Kendileme Davranışının İncelenmesi’ adlı bu tez çalışması KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak hazırlanmıştır.

Doktora danışmanlığımı üstlenerek, tez çalışmam boyunca bana gösterdiği ilgi, yapıcı eleştirileri ve yönlendirmeleri için değerli hocam Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN’e teşekkür ederim.

Kendilerinden her zaman destek ve ilgi gördüğüm, önerileri, fikirleri ve yönlendirici eleştirileriyle tezime katkıda bulunan tez izleme komitesindeki değerli hocalarım Doç Dr. Nilgün KULOĞLU ve Yrd. Doç. Dr. Sema MUMCU’ya, uygulama aşamasında bana yardımcı olan arkadaşlarıma ve öğrencilerime,

Zor anlarımda bana destek olan ve her zaman yanımda olan babam Prof. Dr. Nurettin AKYOL’A, annem Sevim AKYOL’A, eşim Evren ALPAK’A ve sabırları için değerli arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Elif Merve ALPAK
Trabzon, 2017

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Doktora Tezi olarak sunduğum ‘Alışveriş Caddelerinin Sosyal Davranış Yerlerine Dönüşmesi: Çevresel Özellikler İle Kendileme Davranışının İncelenmesi’ başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN’in sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarıda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 01.12.2017

Elif Merve ALPAK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	IX
SUMMARY	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XI
TABLolar DİZİNİ.....	XV
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Araştırmanın Kuramsal Çatkısı ve Problem Belirleme	1
1.2. İnsan-Çevre İlişkisi	7
1.2.1. Kentsel Çevre Kavramı	7
1.2.1.1. Kentsel Açık Mekân Olarak Alışveriş Caddeleri	9
1.2.2. İnsan-Çevre Etkileşimi	11
1.3. Alışveriş Caddesi Mekânlarının Çevresel Özellikleri	13
1.3.1. Alışveriş Caddesi Mekânlarının Algısal-Fiziksel-Sosyal Özellikleri	17
1.4. Kendileme Davranışı (Claim of space/ Appropriation)	19
1.4.1. Egemenlik Alanı Davranışı (Territoriality).....	19
1.4.2. Kendileme Davranışı Tanımı, Çeşitleri, Göstergeleri ve Araştırmalarda Kullanılması	21
1.5. Kendileme Davranışı-Yer-Sosyal Davranış İlişkisi	29
1.5.1. Sosyal Davranış	32
1.6. Mikro-Çevresel Özellikler.....	38
1.6.1. Kendileme Davranışı ve Mikro-Ölçekli Algısal Özelliklerin İlişkilendirilmesi	39
1.6.2. Kendileme Davranışı ve Mikro-Ölçekli Fiziksel Özelliklerin İlişkilendirilmesi... 41	
1.6.3. Kendileme Davranışı ve Mikro-Ölçekli Sosyal Özelliklerin İlişkilendirilmesi..... 43	
1.7. Çalışmanın Amaç ve Varsayımlarının Ortaya Konulması	47
1.8. Araştırma Yöntemi ve İçinde Yer Alan Teknikler	48
1.8.1. Anket	49

1.8.2.	Davranış Gözlemi.....	51
2.	ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	53
2.1.	Araştırma Sürecinin Yapılandırılması.....	53
2.2.	Çalışma Alanının Seçilmesi ve Tanımlanması.....	55
2.3.	Birinci Aşama: Çalışmada Ele Alınan Alışveriş Caddesinin Belirlenmesi ve Bloklara Ayrılması	58
2.4.	İkinci Aşama: Blokların Gözlemlenmesi ve Tipolojilerinin Oluşturulması	59
2.4.1.	Gözlem Süreci ve Yapılandırılması	60
2.4.2.	Gözlem Verilerinin Haritalara İşlenmesi	61
2.5.	Üçüncü Aşama: Kullanıcıların Blokları Mikro-Çevresel Özellikler, Kendileme Davranışı, Sosyal Davranış Bakımından Değerlendirmesi ve Verilerin Elde Edilmesi	62
2.5.1.	Soruların Belirlenmesi.....	63
2.5.2.	Anket Süreci.....	66
2.5.3.	Anket Yanıtlarının Çözümlemlenip İstatistiksel Veriye Dönüştürülmesi.....	66
2.6.	Dördüncü Aşama: Tüm Aşamalardan Elde Edilen Verilerin Değerlendirilmesi ...	67
3.	BULGULAR	69
3.1.	Birinci Aşama: “Kunduracılar” Caddesinin Araştırma Alanı Olarak Belirlenmesine ve Bloklara Ayrılmasına İlişkin Bulgular	69
3.1.1.	Çalışmada Ele Alınan Alışveriş Caddesinin Belirlenmesine İlişkin Bulgular	69
3.1.2.	“Kunduracılar” Caddesinin Bloklara Ayrılmasına İlişkin Bulgular	71
3.2.	İkinci Aşama: Blokların Gözlemlenmesi ve Tipolojilerinin Oluşturulmasına İlişkin Bulgular.....	73
3.2.1.	Blokların Gözlemlenmesine İlişkin Bulgular.....	73
3.2.1.1.	Blok 1’in Gözlemlenmesine İlişkin Bulgular.....	74
3.2.1.2.	Blok 2’nin Gözlemlenmesine İlişkin Bulgular.....	90
3.2.1.3.	Blok 3’ün Gözlemlenmesine İlişkin Bulgular.....	108
3.2.2.	Blokların Tipolojilerinin Oluşturulmasına İlişkin Bulgular.....	124
3.3.	Üçüncü Aşama: Kullanıcıların Blokları Değerlendirmesine İlişkin Bulgular	134
3.3.1.	Anket Katılımcılarının Sosyo-Demografik Özellikleri	134
3.3.2.	Ankete Katılanların “Kunduracılar” Caddesi Bloklarını Kullanım Sıklıkları ve Süreleri Bakımından Değerlendirmesi	135
3.3.3.	“Kunduracılar” Caddesi Bloklarının Açık Mekânlarında Gerçekleşen Etkinliklerin Belirlenmesi	136
3.3.4.	Kullanıcıların Blokların Mikro-Çevresel Özelliklerini Değerlendirmesine İlişkin Bulgular.....	137

3.3.4.1. Çevresel Özelliklerin Faktör Analizine İlişkin Bulgular.....	137
3.3.4.2. Blokların Çevresel Özelliklerinin Faktörlerine İlişkin Bulgular	139
3.3.5. Kullanıcıların Blokların Kendileme Davranışı Çeşitliliğini Değerlendirmesine İlişkin Bulgular.....	140
3.3.5.1. Kendileme Davranışının Faktör Analizine İlişkin Bulgular.....	140
3.3.5.2. Blokların Kendileme Davranışı Çeşitliliğine İlişkin Bulgular	142
3.3.6. Kullanıcıların Blokların İlişki Çeşitliliğini (Sosyal Davranış) Değerlendirmesine İlişkin Bulgular.....	144
3.3.6.1. İlişki Çeşitliliğinin (Sosyal Davranış) Faktör Analizine İlişkin Bulgular.....	144
3.3.6.2. Blokların İlişki Çeşitliliğine (Sosyal Davranış) İlişkin Bulguları	146
3.4. Dördüncü Aşama: Tüm Aşamalardan Elde Edilen Verilerin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular.....	147
3.4.1. Çevresel Özelliklerin Kendileme Davranışına Etkisine İlişkin Bulguların Karşılaştırılması	148
3.4.1.1. Çevresel Faktörlerin Kendileme Davranışı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular	149
3.4.1.2. Çevresel Faktörlerin Alt Bileşenlerinin Kendileme Davranışına Etkisine İlişkin Bulgular	153
3.4.2. Kendileme Davranışının Kullanım Sıklığı ve Kullanım Süresi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bulgular	155
3.4.3. Kendileme Davranışının İlişki Çeşitliliğine (Sosyal davranış) Etkisine İlişkin Bulguların Karşılaştırılması	156
3.4.3.1. Kendileme Davranışı Faktörlerinin Sosyal Davranış Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular	157
3.4.3.2. Kendileme Davranışı Faktörlerinin Alt Bileşenlerinin Sosyal Davranış Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular	162
3.4.4. Demografik Veriler, Çevresel Özellikler, Kendileme Davranışının Birlikte Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular	163
3.4.5. Çevresel Özellikler-Kendileme Davranışı ve Kendileme Davranışı-Mekânın Kullanım Özelliklerinin Birlikte Sosyal Davranış Üzerindeki Etkileri	165
3.4.5.1. Çevresel Özellikler, Kendileme Davranışı ve Sosyal Davranışın Birlikte Değerlendirilmesine İlişki Bulgular	165
3.4.5.2. Kendileme Davranışı ve Mekânın Kullanım Özelliklerinin İlişki Çeşitliliği (Sosyal Davranış) Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bulgular	166
4. TARTIŞMA	170
4.1. Birinci Aşamaya İlişkin Bulguların Tartışılması: Ele Alınacak Alışveriş Caddesinin Belirlenmesi ve Blokların Ayrılması.....	171

4.2.	İkinci ve Üçüncü Aşamaya İlişkin Bulguların Tartışılması: Blokların Gözlemlenmesi-Tipolojilerinin Oluşturulması ve Kullanıcıların Değerlendirmeleri.....	172
4.3.	Dördüncü Aşamaya İlişkin Bulguların Tartışılması: Tüm Aşamalardan Elde Edilen Verilerin Değerlendirilmesi	176
4.3.1.	Çevresel Özellikler ve Kendileme Davranışı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması.....	176
4.3.2.	Kendileme Davranışı ve Sosyal Davranış Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması.....	179
5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER	182
6.	KAYNAKLAR.....	187
7.	EKLER	199
	ÖZGEÇMİŞ	

Doktora Tezi

ÖZET

ALIŞVERİŞ CADDELERİNİN SOSYAL DAVRANIŞ YERLERİNE DÖNÜŞMESİ:
ÇEVRESEL ÖZELLİKLER İLE KENDİLEME DAVRANIŞININ İNCELENMESİ

Elif Merve ALPAK

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN
2017, 198 Sayfa 11 Sayfa Ek

Kentlerdeki açık mekânlar, insanlar arasında ilişki çeşitliğinin oluşmasında önemli rol oynarlar. Çeşitli araştırmacılar, kendileme davranışı ile sınırlandırılmış boşluk olan mekânların çeşitli etkinliklerin yapıldığı yerlere dönüştüğünü, bunda insanlar arasında güçlü sosyal etkileşimlerin kurulabilmesi için önemli faktörden biri olduğunu belirtmişlerdir. Ancak araştırmalar, kendileme davranışının yapılabilmesi için kentsel açık mekânların sahip olması gerektiği özelliklere ilişkin net kriterler ortaya konmamışlardır. Bu tez çalışmasında kendileme davranışının gerçekleştiği alışveriş caddesi açık mekânları değerlendirilirken, hangi kriterlerin ele alınabileceğini saptamak ve kendileme davranışı ile sosyal davranış arasındaki ilişkiyi açıklamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda insan-mekân etkileşimi, mikro ölçekli çevresel özellikler, kendileme davranışı, mekân-yer, sosyal davranış kavramlarından faydalanılarak bir araştırma modeli ortaya konulmuştur. Araştırma alanı olarak mikro ölçekli özellikler bakımından farklılıklar gösteren, Trabzon Kunduracılar Caddesi açık mekânları seçilmiştir. Araştırma yöntemi dört aşamadan oluşup, davranış gözlemi, mekânsal analiz ve anket çalışmalarını içermektedir. Çalışmanın sonucunda oluşturulan araştırma modeli ile mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özelliklerin kendileme davranışının yapılmasını etkilediği ortaya konulmuştur. Özellikle sosyal özelliklerin kendileme davranışını daha yüksek düzeyde etkilediği saptanmıştır. Ayrıca kendileme davranışı çeşitliliğinin yapıldığı mekânların, aynı anda birbirinden farklı sosyal davranış yerlerine dönüştüğü, etkinlik çeşitliliğini arttırdığı, insanların cadde üzerinde kalış sürelerinin etkilediği ve sosyal davranışı güçlendirdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alışveriş caddesi mekânları, Kendileme davranışı, Sosyal davranış

Phd Thesis

SUMMARY

TRANSFORMATION OF SHOPPING STREET INTO SOCIAL BEHAVIOR SPACES:
ANALYSIS OF APPROPRIATION BEHAVIOR WITH ENVIRONMENTAL
CHARACTERISTICS

Elif Merve ALPAK

Karadeniz Technical University
Institute of Natural Sciences
Discipline of Landscape Architecture
Advisor: Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN
2017, 198 Pages, 11 Appendix Pages

Open urban spaces play an important role in the formation of a diverse relationships among individuals. Various researchers indicated that spaces, which are voids limited by appropriation behavior, are transformed into places where various activities are conducted, and it is one of the important factors for building a strong social interaction among people. However, the previous studies did not set well-defined criteria about the properties that urban open spaces should possess for the appropriation behavior could be conducted. The present study aimed to determine the criteria that could be used for the assessment of shopping street open spaces where appropriation behavior is realized and to explain the correlation between appropriation behavior and social behavior. For this purpose, a research model was developed based on the concepts of human-space interaction, micro-scale environmental features, appropriation behavior, space-place and social behavior. Trabzon Kunduracılar Street open spaces that exhibits variations in micro-scale properties were selected as the study area. The research method included four stages of observation of behavior, spatial analysis and survey studies. The research model constructed in the study demonstrated that the micro-scale perceptual/physical/social characteristics affected the appropriation behavior. It was found that especially social characteristics affected appropriation behavior at a higher level. Furthermore, it was determined that the spaces where appropriation behavior was diverse were transformed into different social behavior spaces simultaneously, and this phenomenon increased the variety of activities, affected the time individuals spent in these spaces and strengthened social behavior

Key Words: Shopping street spaces, Appropriation behavior, Social behavior

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. Kendileme davranışı	2
Şekil 2. Araştırmanın teorik katkıları	5
Şekil 3. Araştırma modelinin kavramları.....	7
Şekil 4. Araştırma modelinin temel kavramları.....	12
Şekil 5. Mikro ölçekli çevresel özellikler ve kendileme davranışının araştırma modeline eklenmesi	18
Şekil 6. Araştırmada kullanılacak Kendileme Davranışı yapısı ve kavramları	29
Şekil 7. Kendileme davranışı, yer ve sosyal davranışın araştırma modeline eklenmesi ..	32
Şekil 8. Araştırmada kullanılacak Sosyal Davranış yapısı	35
Şekil 9. Kullanıcıların işaretleme ya da damgalama ile yaptıkları kendilemeler (temsili mekân oluşturma) ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler	36
Şekil 10. Sokak sanatçılarının alanın içine sızarak yaptıkları kendilemeler (temsili mekân oluşturma) ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler	37
Şekil 11. İşletmelerin çevreleme ile yaptıkları kendilemelerle oluşan egemenlik alanları ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler	37
Şekil 12. Kendileme davranışı ve sosyal davranış yapısının örtüştürülmesi.....	38
Şekil 13. Araştırma modeli	46
Şekil 14. Araştırma modeli kapsamında kurgulanan aşamalar.....	54
Şekil 15. Çalışma alanının planı	56
Şekil 16. Çalışma alanından görünümeler.....	57
Şekil 17. I. Aşamanın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulgular.....	59
Şekil 18. II. Aşamanın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulguları	60
Şekil 19. III. Aşamanın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulgular	63
Şekil 20. IV. Aşamanın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulgular	68
Şekil 21. Trabzon kent merkezinde bulunan yaya alışveriş caddelerinin planları	70
Şekil 22. İnsanların cadde üzerinde kalış sürelerinin haritadaki dağılımı	72
Şekil 23. Blok 1'in üzerinde bulunan işletmelerin dağılımı	75
Şekil 24. Blok 1'in Mikro çevresel özellikler bakımından görünümeleri	76
Şekil 25. Blok 1'in Mikro-fiziksel özelliklerinin haritadaki dağılımı	77
Şekil 26. Blok 1'deki işletmelerin sınırlandırma ile yaptığı kendileme görünümeleri	78
Şekil 27. Blok 1'deki işletmelerin kuşatma-işaretleme ile yaptığı kendileme görünümeleri	79

Şekil 28. Blok 1’de satıcıların yuvalanma-yerleşme ile yaptıkları kendileme Görünümleri	80
Şekil 29. Blok 1’de kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptıkları kendileme görünümleri	81
Şekil 30. Blok 1’deki kendileme davranışlarının haritadaki dağılımı	82
Şekil 31. 1. Blok Kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinliklerin, ilişki çeşitliliğinin şematize edilmesi.....	83
Şekil 32. Blok 1’deki etkinlik çeşitliliğinin dağılımı.....	86
Şekil 33. Blok 1 üzerinde gerçekleşen etkinliklerin görünümleri	87
Şekil 34. Blok 1’deki kalış sürelerinin dağılımı	89
Şekil 35. Blok 2’nin üzerinde bulunan işletmelerin dağılımı	90
Şekil 36. Blok 2’nin Mikro çevresel özellikler bakımından görünümleri	92
Şekil 37. Blok 2’nin Mikro-fiziksel özelliklerinin haritadaki dağılımı	93
Şekil 38. Blok 2’deki işletmelerin sınırlandırma ile yaptığı kendileme görünümleri	94
Şekil 39. Blok 2’deki işletmelerin kuşatma-işaretleme ile yaptığı kendileme görünümleri	95
Şekil 40. Blok 2’de satıcıların yuvalanma-yerleşme ile yaptıkları kendileme görünümleri	96
Şekil 41. Blok 2’ de satıcıların caddeye sızarak yaptıkları kendilemelerin görünümleri ...	97
Şekil 42. Blok 2’de kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptıkları kendileme görünümleri	98
Şekil 43. Blok 2’deki kendileme davranışlarının haritadaki dağılımı	99
Şekil 44. Blok 2’deki etkinlik çeşitliliğinin dağılımı.....	102
Şekil 45. 2. Blok Kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinliklerin, ilişki çeşitliliğinin şematize edilmesi.....	103
Şekil 46. Blok 2’de 1. Bölgede gerçekleşen etkinliklerin görünümleri.....	106
Şekil 47. Blok 2’deki kalış sürelerinin dağılımı	109
Şekil 48. Blok 3’ün üzerinde bulunan işletmelerin dağılımı	110
Şekil 49. Blok 3’ün Mikro çevresel özellikler bakımından görünümleri	111
Şekil 50. Blok 3’ün Mikro-fiziksel özelliklerinin haritadaki dağılımı	112
Şekil 51. Blok 3’deki işletmelerin kuşatma-işaretleme ile yaptığı kendileme görünümleri	113
Şekil 52. Blok 3’de satıcıların yuvalanma-yerleşme ile yaptıkları kendileme görünümleri	113
Şekil 53. Blok 3’ de satıcıların caddeye sızarak yaptıkları kendilemelerin görünümleri	114

Şekil 54. Blok 3' de kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptıkları kendilemelerin görünümleri	115
Şekil 55. Blok 3'deki kendileme davranışlarının haritadaki dağılımı	116
Şekil 56. Blok 3'deki etkinlik çeşitliğinin dağılımı.....	118
Şekil 57. 3. Blok Kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinliklerin, ilişki çeşitliliğinin şematize edilmesi.....	120
Şekil 58. Blok 3'de gerçekleşen etkinliklerin görünümleri	122
Şekil 59. Blok 3 üzerindeki kalış sürelerinin dağılımı	124
Şekil 60. Kendileme davranışının tüm cadde üzerindeki dağılımı ve düzeyler	126
Şekil 61. Gözlem sonucunda oluşturulan çevresel özellikler-kendileme davranışı ilişkisi	128
Şekil 62. Etkinlik çeşitlerinin tüm cadde üzerindeki dağılımı ve düzeyi	130
Şekil 63. İnsanların kalış sürelerinin tüm cadde üzerindeki dağılımı ve düzeyleri	132
Şekil 64. Gözlem sonucunda oluşturulan Kendileme davranışı-ilişki çeşitliliği-etkinlik ilişkisi	133
Şekil 65. Çevresel özelliklerin kendileme davranışına etkisi	149
Şekil 66. Çevresel faktörler ve kendileme davranışı kavramsal ilişkisi	151
Şekil 67. Çevresel faktörler ve çevrelenmişlik kavramsal ilişki modeli	152
Şekil 68. Çevresel faktörler ve temsili mekân oluşturma kavramsal ilişki modeli	152
Şekil 69. Çevresel faktörler ve zihinsel kendileme kavramsal ilişki modeli.....	153
Şekil 70. Çevresel faktörlerinin alt bileşenleri ile kendileme davranışının kavramsal ilişki modeli	154
Şekil 71. Kendileme davranışı, kullanım süresi ve kullanım sıklığı ile ilişki modeli	156
Şekil 72. Kendileme davranışının sosyal davranışa etkisi.....	157
Şekil 73. Kendileme davranışı faktörleri ve sosyal davranışın kavramsal ilişkisi	159
Şekil 74. Kendileme davranışı faktörleri ve sürekli ilişki kavramsal ilişki modeli.....	160
Şekil 75. Kendileme davranışı faktörleri ve geçici ilişki kavramsal ilişki modeli	160
Şekil 76. Kendileme davranışı faktörleri ve pasif ilişki kavramsal ilişki modeli.....	161
Şekil 77. Kullanıcıların değerlendirmeleri sonucu oluşturulan Kendileme davranışı-ilişki çeşitliliği-etkinlik ilişkisi	161
Şekil 78. Kendileme davranışı faktörlerinin alt bileşenleri ile sosyal davranışın kavramsal ilişki modeli.....	163
Şekil 79. Demografik veriler, çevresel özellikler, kendileme davranışı ilişkisi kavramsal modeli.....	164
Şekil 80. Çevresel özellikler-kendileme davranışı-sosyal davranış ilişki modeli	165

Şekil 81. Çevresel özellikler ile kendileme davranışının bir arada sosyal davranış üzerindeki etkisine ilişkin kavramsal ilişki modeli	165
Şekil 82. Kendileme davranışı, Kullanım süresi ve sosyal davranış ilişkisi kavramsal modeli	167
Şekil 83. Çevresel özellikler-Kendileme davranışı-sosyal davranış kavramsal ilişki modeli	169

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. İnsan-çevre etkileşimini destekleyen çevresel özellikler	14
Tablo 2. İnsan-çevre etkileşimine olanak sağlayan çevresel özelliklerin sınıflandırılması	16
Tablo 3. Çeşitli araştırmacıların kendileme kavramına ilişkin sınıflandırmaları	23
Tablo 4. Kendileme davranışı ile birlikte üretilen egemenlik alanı biçimleri	24
Tablo 5. Çeşitli araştırmacıların kendileme tanımları	26
Tablo 6. Kendileme davranışı çeşitleri, üretim biçimleri ve göstergeleri	27
Tablo 7. Sosyal davranışı oluşturan ilişki çeşitliliğini tanımlayan ve sınıflandıran araştırmacılar	33
Tablo 8. İnsan-çevre etkileşimini destekleyen mikro-ölçekli algısal özellikler	40
Tablo 9. İnsan-çevre etkileşimini destekleyen mikro-ölçekli fiziksel özellikler	41
Tablo 10. İnsan-çevre etkileşimini destekleyen mikro-ölçekli sosyal özellikler	44
Tablo 11. Araştırmada kullanılacak çevrenin mikro-ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikleri	45
Tablo 12. Kullanıcıların demografik özelliklerinin ve yaya caddelerinde zaman geçirilme düzeylerinin dağılımı	69
Tablo 13. Bloklarda insanların kalış süresi	73
Tablo 14. Blok 1 üzerinde bulunan işletmeler	74
Tablo 15. Blok 1’de oluşan etkinlikler ve oluşum sıklıkları	84
Tablo 16. Caddenin tümünde yapılan etkinliklerin Blok 1’deki dağılımı	85
Tablo 17. İnsanların Blok 1 üzerinde yaptıkları etkinlikler ve kalış süreleri	88
Tablo 18. Blok 2 üzerinde bulunan işletmeler	91
Tablo 19. Blok 2’de oluşan etkinlikler ve oluşum sıklıkları	100
Tablo 20. Caddenin tümünde yapılan etkinliklerin Blok 2’deki dağılımı	101
Tablo 21. İnsanların Blok 2 üzerinde yaptıkları etkinlikler ve kalış süreleri	108
Tablo 22. Blok 3 üzerinde bulunan işletmeler	109
Tablo 23. Blok 3’de oluşan etkinlikler ve oluşum sıklıkları	117
Tablo 24. Caddenin tümünde yapılan etkinliklerin Blok 3’deki dağılımı	118
Tablo 25. İnsanların Blok 3 üzerinde yaptıkları etkinlikler ve kalış süreleri	123
Tablo 26. Tüm cadde üzerinde yapılan etkinlikleri bloklara göre dağılımı ve düzeyleri ..	129
Tablo 27. Tüm cadde üzerindeki kalış sürelerinin bloklara göre dağılımı ve düzeyleri ...	131

Tablo 28. Katılımcılara ilişkin demografik özelliklerin dağılımları.....	134
Tablo 29. Kullanıcılarının blokların açık mekânlarını kullanım sıklıkları	135
Tablo 30. Kullanıcılarının blokların açık mekânlarını kullanım süreleri	136
Tablo 31. Blok 1-Blok2-Blok 3’ de gerçekleşen etkinlikler ve dağılımları	137
Tablo 32. Çevresel özelliklere ait faktör yapısı ve ağırlıkları	138
Tablo 33. Çevresel özelliklerin faktörlerinin ortalamaları	139
Tablo 34. Blokların çevresel özellik puanlarında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları	140
Tablo 35. Kendileme davranışına ait faktör yapısı ve ağırlıkları	141
Tablo 36. Kendileme davranışının alt boyutlarının ortalamaları	142
Tablo 37. Blokların kendileme davranışı puanlarında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları	143
Tablo 38. Kendileme davranışı alt faktörleri ortalama grupları.....	143
Tablo 39. İlişki çeşitliliğine ait faktör yapısı ve ağırlıkları	145
Tablo 40. İlişki Çeşitliliğinin alt boyutlarının ortalamaları	146
Tablo 41. Blokların ilişki çeşitliliği puanlarında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları	147
Tablo 42. İlişki çeşitliliği faktörlerinin ortalama grupları.....	147
Tablo 43. Çevresel özellikler ile genel kendileme davranışı değerlerinin korelasyon analizi	148
Tablo 44. Çevresel özelliklerin genel kendileme davranışına etkisine ilişkin regresyon tablosu	148
Tablo 45. Çevresel özelliklerin faktörleri ile kendileme davranışı faktörlerine ilişkin yapılan korelasyon analizi	150
Tablo 46. Çevresel faktörlerin kendileme davranışına etkisine ilişkin regresyon tablosu	150
Tablo 47. Çevresel faktörlerin, çevrenmişlik, temsili mekân oluşturma ve zihinsel kendilemelere etkisine ilişkin regrasyon talosu	151
Tablo 48. Kendileme davranışı faktörlerinin alt bileşenleri ile sosyal davranışa ilişkin yapılan korelasyon analizi.....	154
Tablo 49. Kendileme davranışı faktörleri ile kullanım süreleri, kullanım sıklığı verilerinin korelasyon analizi	155
Tablo 50. Kendileme davranışı ile genel sosyal davranış değerlerinin korelasyon analizi	156
Tablo 51. Kendileme davranışının genel sosyal davranışa etkisine ilişkin regresyon tablosu	157

Tablo 52. Kendileme davranışı faktörleri ile sosyal davranış faktörlerine ilişkin yapılan korelasyon analizi	158
Tablo 53. Kendileme davranışı faktörlerinin sosyal davranışa etkisine ilişkin regresyon tablosu	158
Tablo 54. Kendileme davranışı faktörlerinin, sürekli-geçici-pasif ilişkilere etkisine ilişkin regresyon tablosu	159
Tablo 55. Kendileme davranışı faktörlerinin alt bileşenleri ile sosyal davranışa ilişkin yapılan korelasyon analizi	162
Tablo 56. Kendileme davranışı faktörleri, çevresel özellikler ve demografik verilerin korelasyon analizi	164
Tablo 57. Kendileme davranışı faktörleri, mekânın kullanım özellikleri ve ilişki çeşitliliğinin korelasyon analizi sayısı	166

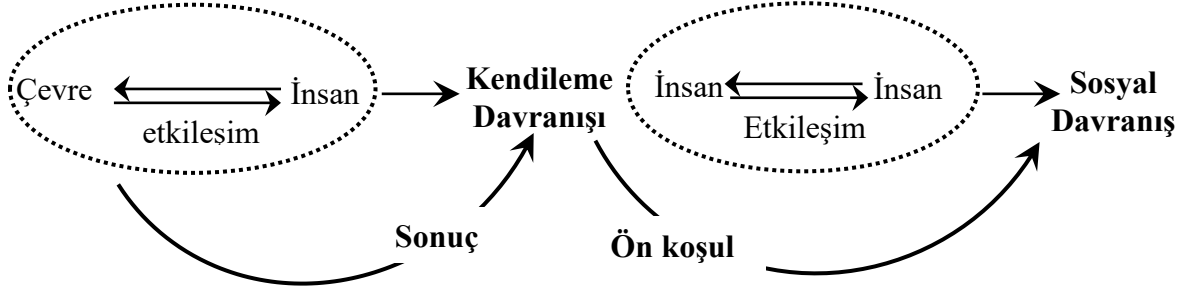
1. GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Kuramsal Çatması ve Problem Belirleme

İnsanların ihtiyaçları doğrultusunda etkinliklerini gerçekleştirdiği, toplumun içinde kendilerini konumlandırıp tanımladığı ve dışı açıldığı mekânlar, kentsel açık mekânlardır (Madanipour, 1999). Kentlerdeki açık mekânlar, insan-çevre arasındaki etkileşimin kurulmasına olanak sağladıklarında, çeşitli ihtiyaçların bir arada karşılanabileceği mekanlar olarak kullanılabilirler, bu da insanlar arasındaki ilişki çeşitliliğini artırarak sosyal etkileşimi destekleyebilir (Amin, 2008; Madanipour, 2010; Abdulkarim ve Nasar, 2014; Aelbrecht, 2016). Böylelikle insanlarda bütünlük/bütünleşme duygusunu oluşturarak toplumsal etkileşimin oluşmasına katkıda bulunurlar (Putnam, 2000).

Bunun tersine, insan-çevre etkileşimini destekleyen kentsel açık alanların eksikliği, günlük yaşam içinde insanlar arasında sosyal etkileşimin oluşmasını olumsuz yönde etkiler. Kişiler arası ilişki olumsuz yönde etkilenir, ortak anlayış ve güven bozulabilir (Bourdieu, 1986; Coleman, 1988; Putnam, 1995; Semenza ve Manch, 2009). Buna günümüzün yaşam koşulları da eklenince, insanların birbirleriyle ve çevreleriyle olan iletişimleri kopma noktasına gelmektedir. Kentsel planlama ve tasarım araştırmaları da, sosyal davranış ve kamu hayatı deneyimi için insan-çevre etkileşimini destekleyen kentsel açık mekânlara olan ihtiyacı vurgulamaktadır (Mehta, 2007).

Bu konudaki araştırmacıların öncülerinden olan Stokols ve Altman'a (1987) göre, bir kentsel açık mekânda sosyal davranışın (insanlar arasındaki ilişki çeşitliliği) oluşması, o mekânda insanların 'Kendileme Davranışı' (Claim of space/ appropriation) yapabilmesiyle ilişkilidir (Stokols ve Altman, 1987). Kendileme davranışı insan ile çevre arasındaki karşılıklı ilişkinin bir sonucu olarak oluşur ve sosyal davranışın gerçekleşebilmesi için ön koşul olarak kullanılır (Şekil 1) (Shields, 1992; Aubert-Gamet, 1997; Mehta, 2013a). Dolayısıyla insanların hem mekânla hem de birbirleriyle kurduğu ilişkinin anlaşılabilmesi açısından 'Kendileme Davranışı' büyük öneme sahiptir.

Şekil 1. Kendileme davranışı

20.yy' a kadar kendileme davranışı, bir yeri savunma, koruma gibi eylemler ile oraya 'gerçekten sahip olma' olarak tanımlanırken, 20. yy'dan sonra araştırmacılar tarafından geliştirilip, mekânın insanlar tarafından uzun ya da kısa süreli değiştirilip-dönüştürülerek 'sembolik sahiplenilmesi' olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Altman ve Zube, 1989; Aubert-Gamet, 1997; Kärrholm, 2007; Mehta, 2013a). Yani kendileme davranışı ile insanlar, ihtiyaçları doğrultusunda 'mekân' (space) içinde değişiklikler yaparak, kısa ya da uzun süreli kendilerine ait 'yerler' (place) oluştururlar (Mehta, 2013a). Becker ve Coniglio (1975) da insanların kendileme davranışı yaparak, grup ya da birey 'yerlerini' açığa çıkardıklarını, bu yerlerin de çevreyi daha çekici hale getirdiğini ve insanların birbirleriyle etkileşime girmelerine olanak sağlayan temsili sahneler oluşturabildiğini söylemektedir. Böylelikle kentsel açık mekânlarda kendileme davranışı, özel ve iç mekânlardan (ev, oda, iş yeri vb.) farklı olarak, mekânın 'algılanan sahipliği' (perceived ownership) ile ortaya konmaya başlanmıştır (Altman ve Zube, 1989; Kärrholm, 2007).

Kendileme davranışının yapılabildiği mekânlar, sadece ulaşım-yürüme gibi zorunlu etkinlikleri yaparak kısa süreli o mekânı kullanmamızı sağlamazlar. Aynı zamanda yemek yeme, güneşlenme, oturma, sohbet etme, insanları izleme, sokak sanatçıları dinleme gibi sosyal etkinliklerin yapılmasına olanak sağlayarak mekânın daha uzun süreli kullanılmasını da sağlarlar. Bu etkinlikler insanların birbirleriyle sosyal ilişkiler kurmaları açısından önemlidir (Gehl, 1987; Yuen ve Chor, 1998; Kärrholm, 2008). Buradan kendileme davranışının gerçekleştiği mekânlarda, farklı etkinliklerin bir arada yapılabildiği, bunda açık mekânın insanlar arasındaki sosyal davranışı desteklemesi açısından önemli unsurlardan biri olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu durumda akla şu sorular gelir:

- İnsan-çevre etkileşimi kapsamında kendileme davranışı nasıl oluşur?
- Kendileme davranışını tanımlayan özellikler nelerdir?

Kamusal mekânların ve kentsel açık mekânların sosyal etkileşimi desteklemesine ilişkin araştırmalar, kendileme davranışının gerçekleştiği mekânların önemini vurgulamaktadırlar. Ancak özellikle kentsel açık mekânlarda, kendileme davranışının yapılabilmesi için buraların sahip olması gerektiği özelliklere ilişkin net kriterler ortaya konmamıştır. Bu çalışmanın amacı kentsel açık mekânlarda, insanlar arasında sosyal davranışın (ilişki çeşitliliği) oluşmasında önemli kavramlardan biri kabul edilen kendileme davranışını ele almaktır. Bu doğrultuda bu çalışmada, kendileme davranışının gerçekleştiği açık mekânlar değerlendirilirken, hangi kriterlerin ele alınabileceğini saptamak amaçlanmaktadır.

Mehta (2013a), sosyal davranış anlamada, kendileme davranışının önemli bilgiler sağlayacağını söylemektedir. Brown ve arkadaşları da (2005) insanların diğer bireylerle ve gruplarla ilişki kurmasına olanak sağlayan sosyal etkileşimi, ‘Kendileme Davranış’ ile açıklamıştır. Ancak çevresel psikoloji alanındaki araştırmacılar, insan-çevre etkileşimi sonucunda bir açık mekânda kendileme davranışının oluşabilmesi için, bazı çevresel özelliklere (environmental characteristics) işaret etmişlerdir (Alexander vd., 1977; Brower, 1980, 1988; Whyte, 1980; Gehl 1987; Lang, 1987,1994; Mehta, 2007, 2009, 2013a). Çünkü çevresel özellikler, insanların algı ve davranışlarını belirlemede önemli bir etkiye sahiptir (Özbilen, 1983; Mehta, 2007). Çevrenin özelliklerinin verdiği mesaj doğrultusunda insanlar ya çevre ile karşılıklı ilişki kurup, kendileme davranış gerçekleştirirler ve insanlar arasında daha yüksek düzeyde sosyal davranış oluşur ya da karşılıklı ilişki kurulamayıp kendileme davranışını gerçekleştirmezler ve zayıf düzeyde sosyal davranış oluşur ya da ilişki oluşmaz. Bu nedenle araştırmada bundan sonra akla gelen soru şu olmuştur;

- İnsan çevre etkileşim düzeyini artırarak, kendileme davranışının yapılabilmesine olanak sağlayan mekânlar, hangi çevresel özelliklere sahip olmalıdır?

Bu çalışmaların öncülerinden olan Alexander vd., (1977), Whyte, (1980) ve Gehl (1987) yapılı çevre arasındaki yaşamı gözlemlemiştir. Bu gözlem sonucunda insanların mekânla kurdukları ilişkilerinde, kendileme davranışında bulunmalarında ve sosyalleşme ihtiyacının karşılanabilmesinde açık mekânların sosyal ve fiziksel özelliklerinin önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Lang (1994) ve Rapoport (2000) da çevrenin algısal özelliğinin çevreyle kurulan ilişkinin ilk hali olduğunu söyleyerek, algısal özelliğin kendileme ve sosyal davranış üzerindeki etkisini belirlemişlerdir. Rapoport (1991), bir çevrenin algısal-fiziksel-sosyal özellikleri bir arada düşünölüp tasarlandığı zaman yaşayan

bir mekân haline dönüşebileceğini söylemektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda, yaşayan-canlı mekânların bu çevresel özelliklerinin kendileme davranışı yapılmasına olanak sağladığını, bunun da sınırlandırılmış bir boşluk olarak tanımlanan mekânları (space), sosyal davranış yerlerine (place) dönüştürdüğünü ve sosyalleşme ihtiyacının karşılandığını söylemektedirler (Mehta, 2013a).

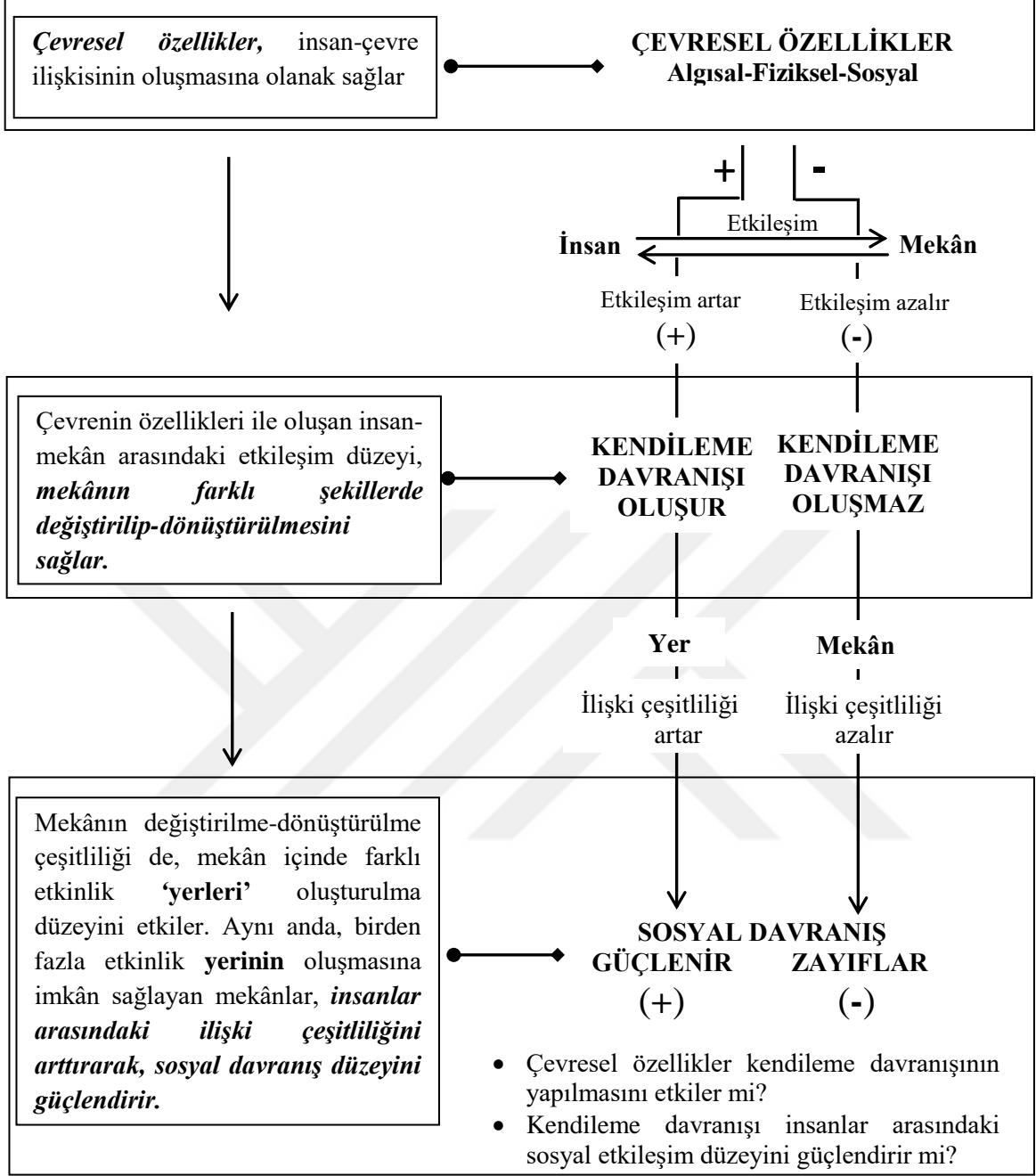
Kendileme davranışı, çevre ile insanın karşılıklı olarak nasıl etkileşimde bulunduğunu açıklamak için ortaya konulmuş, daha sonra çevrenin özelliklerinin kendileme davranışı yapmaya olanak sağlaması ile etkinlikler, kullanımlar ve sosyal davranış için nasıl bir çerçeve sağladığını belirlemek için çalışmalarda kullanılmaya başlanmıştır (Shields, 1992; Aubert-Gamet, 1997). Araştırmacılar, algısal-fiziksel-sosyal özelliklerin, yüksek düzeyde bulunduğu mekânlarda, insanların çevreyle olan ilişkisinin arttığını, bu sayede bu mekânlarda kendileme davranışının uygulamalı ve zihinsel olmak üzere iki biçimde de gerçekleşebileceğini söylemektedir. Kendileme davranışının her iki biçimde de gerçekleştiği mekânların ise insanlar arasında hem pasif hem de aktif etkileşimin aynı anda kurulmasını sağlayarak sosyal davranışı güçlendirdiği belirlenmiştir (Gehl, 1987; Fischer, 1992; Aubert-Gamet, 1997; Kärholm, 2005).

Buradan bir kentsel mekânın algısal- fiziksel-sosyal özellikleri ile insanlar arasındaki etkileşim doğrultusunda, çeşitli biçimlerde kendileme davranışının oluşabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle bazı çevresel özellikler, mekânın farklı kullanıcılar ve farklı kullanımlar ile değişik şekillerde kendilenmesini kolaylaştırırken bazıları zorlaştırır (Kärholm, 2005). Çeşitli biçimlerde kendileme davranışının yapılabildiği mekânlarda, aynı zamanda birden çok farklı etkileşim ‘yerleri’ kurulur, bu da aktif ve pasif sosyal davranış çeşitliliğini arttırarak sosyal davranış düzeyini artırır. Bu doğrultuda çevresel özellikler kavramı gündeme getirilerek, araştırmanın teorik katkıları oluşturulmuştur (Şekil 2).

Araştırmada bundan sonra yanıtlanacak sorular şunlardır.

- Açık mekânlarda insan-çevre etkileşim düzeyini arttıran, algısal-fiziksel-sosyal özellikler nelerdir?
- Açık mekânlarda kendileme davranışı çeşitliliğini oluşturan özellikler nerelerdir?
- Açık mekânlarda insanlar arasında oluşan sosyal ilişkiler nelerdir?

Bu sorular bu tez kapsamında, insan-çevre etkileşimini, çevrenin algısal-fiziksel-sosyal özelliklerini, kendileme davranışını ve sosyal davranış kavramlarını ve bu kavramların birbirleriyle ilişkilerinin irdelenmesini gerektirmiştir.

Şekil 2. Araştırmanın teorik çatkısı

Alışveriş caddesi mekânlarının fiziksel-algısal-sosyal özelliklerinin, sosyal davranış ve toplum olma duygusu üzerindeki önemi bilinmesine rağmen, günümüzde bu özelliklerin sağladığı olanakların kendileme davranışı ve sosyal davranış ile ilişkisine yönelik yeteri kadar araştırma yoktur. Bu doğrultuda bu çalışmada genel amaç, insan-çevre etkileşimi kapsamında alışveriş caddelerinin sağladığı fiziksel, sosyal ve algısal özelliklerin,

kendileme davranışı ve sosyal davranış ile ilişkisini araştırmak olurken temel amaçlar ise şunlardır;

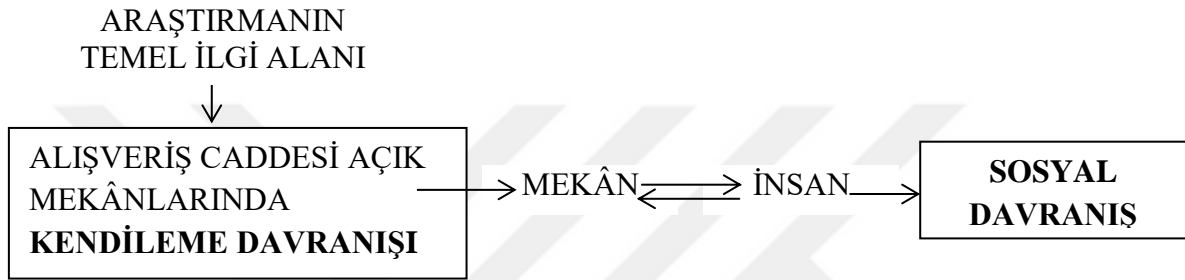
- Alışveriş caddesi açık mekânlarında, insan-çevre etkileşimine olanak sağlayan algısal, fiziksel, sosyal özelliklerin belirlenmesi,
- Alışveriş caddesi açık mekânlarında, kendileme davranışını oluşturan özelliklerin belirlenmesi,
- Algısal-fiziksel-sosyal özelliklerin kendileme davranışa etkisinin belirlenmesi,
- Alışveriş caddesi açık mekânlarında sosyal davranış oluşturan özelliklerin belirlenmesi,
- Alışveriş caddesi açık mekânlarında kendileme ve sosyal davranış arasındaki ilişkinin belirlenmesi.

Bu çalışma kentsel açık mekân kapsamında, alışveriş caddesi mekânlarında gerçekleştirilecektir. Araştırmacılar hem anlam olarak hem de mecazen kentsel açık mekânın en uygun sembolü olarak, alışveriş caddelerini tanımlamışlardır (Jacobs, 1961; Rudofsky, 1969; Chekki, 1994; Lofland, 1998; Mehta, 2007, 2009). Çünkü alışveriş caddeleri günlük rutinin bir parçası olarak ve rastlantısal kullanımlar ile diğer kentsek açık mekânlardan daha çok kendilemeye katkı sağlarlar. Bu da alışveriş caddelerini sosyalleşme açısından daha avantajlı mekânlar haline getirir (Mehta, 2009). Bu bağlamda bu araştırma kapsamında şu temel varsayımlar ileri sürülmüştür.

- Alışveriş caddeleri açık mekânlarının algısal-fiziksel-sosyal düzeyi, insan-çevre etkileşiminin kurulmasında etkilidir.
- İnsan-çevre etkileşim düzeyi kendileme davranışı çeşitliliğinin yapılmasında etkili faktörlerdir.
- Kendileme davranışı çeşitliliği ile alışveriş caddesi mekânlarının birbirinden farklı etkinlik yerlerine dönüşmesi ilişkilidir
- Kendileme davranışı çeşitliliği ile oluşan yerler, insanlar arasında sosyal davranışın oluşmasında etkili bir faktördür.
- Dolayısıyla kendileme davranışının yapılabilmesine olanak sağlayan mekânlarda diğerlerine göre daha yüksek düzeyde sosyal etkileşim gerçekleşir.

Bu doğrultuda araştırmanın teorik çatkısı ortaya koyulmuştur (Şekil 2). Araştırmada öncelikle insan-çevre ilişkisi ele alınarak, kendileme davranışı ile arasındaki ilişki incelenecektir. Buna yönelik araştırmalar incelerken, kendileme davranışının gerçekleştiği bir açık mekânın, hangi özellikleri içermesi gerektiği üzerinde durulmuş ve teoride

kendileme davranışını tanımlayan kavramların, uygulamada nasıl ele alınacağı açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra sosyal davranış ile ilgili yapılmış çevre-davranış çalışmaları incelenmiş, sosyal davranış açıklayan kavramlar belirlenmiş ve kendileme davranışı ile olan ilişkisi anlatılmaya çalışılmıştır. Bu başlıklar, çalışmanın birinci bölümünde genel bilgiler başlığı altında ele alınmıştır. Ele alınan kavramların birbirleriyle ilişkisi bir model içinde anlatılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda modele çekirdek oluşturan ve bu kısımda ele alınan temel kavramlar Şekil’3 de gösterilmiştir.

Şekil 3. Araştırma modelinin kavramları

1.2. İnsan-Çevre İlişkisi

Bir kentsel açık mekânda, insanlar tarafından sosyal davranışın nasıl gerçekleştiğinin açıklanabilmesi için öncelikli olarak insan-çevre ilişkisinin incelenmesi gerekmektedir. Çünkü sosyal davranış, insan ve çevre arasındaki etkileşim sonucu olarak herhangi bir insan davranışı ile oluşur (Mehta, 2013a). İnsan ve çevre arasında kurulan ilişki kentsel çevre ve insan-çevre etkileşiminin ortaya koyulması ile daha iyi anlaşılabilceği için bu bölümde bu kavramların tanımı ve bu araştırmanın amacıyla en çok örtüşen yaklaşımlar saptanmaya çalışılmıştır.

1.2.1. Kentsel Çevre Kavramı

Çevre genel anlamda ‘organizmalar topluluğunun ya da bir organizmanın varlığını, gelişimini sürdürdüğü ortamdır’ biçiminde tanımlanır. Farklı disiplinler çevreyi farklı anlamlarda kullanarak değerlendirmektedirler. Çevresel tasarımcılar için çevre; fiziksel, sosyal, kültürel öğelerden meydana gelen kentsel açık mekânlardır (Rapoport, 1977).

Her toplumun, üzerine hayatı odaklayacağı, varlığını ya da varoluşunu simgeleyen bir merkeze ihtiyacı vardır. Kentsel açık mekânlar içerdikleri çevresel özellikler ile çeşitli işlevlere olanak sağlayarak böyle bir simge olabilirler (Alexander vd., 1977). Kentlerdeki açık mekanlar, insanların yaşam kalitesini, bağlılık duygusunu, sosyal kültürünü, duygusal ve fiziksel sağlığını ve sosyalleşmesini artırma gibi (Wooley, 2003; Amin, 2008; Madanipour, 2010; Aelbrecht, 2016) çeşitli ihtiyaçları karşıladıkları için kentin en önemli parçalarıdır (Abdulkarim ve Nasar, 2014). Çeşitli çalışmalar kentsel açık mekânların insanlara olan bu katkılarını farklı boyutlarla saptamışlardır. Bunlar, toplumsal yaşamın zenginleşmesi, kent imajının yükseltilmesi, kent peyzajının ve fiziksel çevrenin geliştirilmesi ve ekonomiye destek sağlamasıdır (Mumcu, 2009). İnsan ve onu kuşatan çevresi ile ilişkileri irdelemeye yönelik geliştirilmiş en önemli çalışma alanı olan insan-çevre-davranış bilimleri ise kentsel açık mekânı;

- İnsanın fizyolojik ihtiyaçları ve bunlardan doğan amaçları için imkân sağlayan,
- İnsanın ihtiyaçlarını gerçekleştirmesi için gerekli davranış örüntülerine imkânlar sağlayan,
- İnsanın ihtiyaçlarını gerçekleştirmesinde gerekli olan psikolojik koşulları, belli simgesel ve etkileyici görevleri yerine getirerek destekleyen yerler (Halu, 2010) olarak tanımlar.

Ancak kentsel açık mekânlar ile ilgili yapılan çalışmaların çoğu, buraları insanları bir araya getiren (Gehl, 1987; Semenza ve Manch; 2009), yakın arkadaş ve aile yaşantısı dışındaki farklı sosyal gruptaki insanlar ve yabancılar ile karşılaşılana (Ruppert, 2006), etkileşim aracılığı ile farklılıkların aşıldığı (Massey ve Rose, 2003; Laurier ve Philo, 2006) insanlar arasında oluşan sosyalleşme yerleri olarak tanımlarlar (Simpson, 2011). Knack da (2000), insanların zamanlarının çoğunu diğer insanlarla karşılaşmak ve etkinlikte bulunmak için kentsel açık alanlarda harcadıkları söylemektedir (Farida, 2013). Dolayısıyla bu mekânlar en çok insanların sosyalleşme ihtiyacını karşılayan sosyal hayatı geliştirme işlevini üstlenirler. Çünkü insanlar sosyal bir canlı olarak tanımlandıklarından beri, insanların birbirleriyle olan iletişimi en temel insan ihtiyacı olarak kabul edilmiştir (Doxiadēs ve Douglass, 1965; Hernandez, 1986).

İnsan-mekân etkileşimi kapsamında, insanların birbirleriyle olan ilişkisini inceleyen bilim adamları, kamu hayatını düzenleyebilen, kolaylaştıran ve sosyal etkileşimi destekleyebilen açık kamusal alanlar olarak meydanlar, parklar ve caddeleri ileri sürmüşlerdir (Alexander vd., 1977; Whyte, 1980; Lynch 1984; Gehl, 1987; Carr vd., 1992;

Cooper-Marcus ve Francis, 1998; Mehta, 2007, 2009; Farida, 2013; Abdulkarim ve Nasar, 2014). Parklar ve meydanlar şehrin gürültü ve karmaşıklığı arasında bilinçli ve isteyerek gidilen dinlenme/toplanma yerleri olarak sosyal etkileşime olanak sağlarken (Hernandez, 1986; Golićnik ve Thompson, 2010; Peters vd., 2010), alışveriş caddeleri ise günlük rutinin bir parçası olarak ve rastlantısal kullanımlar ile sosyal etkileşime katkı sağlarlar (Gehl, 1987; Mehta, 2007, 2009; Samadi vd., 2012). Ayrıca diğer kamusal mekânlardan farklı olarak, alışveriş caddelerindeki işletmelerin sağladığı çeşitli-karma kullanımlar ‘günlük hayat içinde, tesadüfen ortak yaşamın’ oluşmasını da sağlayarak, sosyal davranış açısından önemli kentsel mekânlar olarak kullanılırlar (Banerjee, 2001). Son yıllarda, yaya odaklı caddelerin ve yayalaştırılmış alışveriş caddelerinin çevresel tasarımcılar tarafından gündeme getirilmesi, kentsel açık mekân olarak caddelerin önemini daha da artırmıştır (Mehta, 2007).

Bu nedenle kentsel açık mekânlarda sosyal davranışı araştıran bu çalışmada, alışveriş caddeleri ele alınarak, buna yönelik irdelemelerde bulunulacaktır. Çalışmanın bundan sonraki kısmında kentsel açık mekân olarak alışveriş caddelerinin tanımı ve işlevleri açıklanacaktır.

1.2.1.1. Kentsel Açık Mekân Olarak Alışveriş Caddeleri

Caddeler ve onun kaldırımları, bir şehrin en hayati organlarıdır. Bir şehir düşündüğünüzde aklınıza ne gelir? Onun caddeleri. Bir şehrin caddeleri ilginç görünüyorsa, şehir ilginç görünür, sıkıcı, boş ve ruhsuz görünüyorsa şehirde öyle görünür (Jacobs, 1961, 29)

Jacobs (1961), birçok kentin açık hava temsilinin caddeler olduğunu söylemektedir. Çünkü insanlar fonksiyonel, sosyal ve boş zaman etkinlikleri için sokaklara bağlıdır. İnsanlar buraları seyahat, alışveriş oyun, buluşma, toplanma, yürüyüş ve en önemlisi diğer insanlarla etkileşime girmek için kullanırlar (Jacobs,1961; Appleyard, 1981; Carmona vd., 2003; Mehta, 2013a).

Schulz-Norberg (1971) ise ana caddeler olarak da tanımlanan alışveriş caddelerini, geçmişte de, şehrin karakterini bir bütün olarak ziyaretçiye yoğun bir şekilde sunan “küçük bir evren” olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle tarih boyunca, şehirlerdeki alışveriş caddeleri, temel ihtiyaçlar, iletişim ve eğlence amaçlı ve çeşitli dini, politik, ticari, sosyal işlevleri gerçekleştirmek için kullanılmışlardır (Rudofsky, 1969; Lofland, 1973, 1998).

Ana caddeler, toplumun sosyal canlılığını ve demokratik yaşamı destekleyen yerlerdir. Bu mekânlar, ziyaretçilerinin profiline göre sosyal eşitliği sağlar; kamusal ve kentsel politikalara temel oluşturur; mekân duygusunu güçlendirir, toplum alışkanlıklarını ortaya koyar ve topluma psikolojik destek sağlar (Simms vd., 2005; Ercoşkun ve Özöduru, 2013)

Alışveriş caddeleri, üçüncü mekânlardır, kentlinin bir araya gelebileceği kamusal etkileşim yerleridir (Oldenburg, 1989). Eşit yaşam alanlarıdır, insanların sosyal kimliklerini ve günlük aktivitelerini şekillendirmesi ile yaşamlarının anlamına vardıkları yerlerdir. Böylelikle sosyal etkileşimi destekleyen ve toplumsal yaşamı kuran merkezler olurlar (Fyfe, 1998; Simpson, 2011).

Project for Public Spaces'e (PPS) göre ise ister küçük, ister büyük olsun, dünyanın en güzel şehirleri hep ana caddeleriyle anılırlar. Bunlar şehrin kan damarlarını oluştururlar, etrafa hayat pompalayarak en önemli yerleri birbirine bağlarlar. Günümüzün en büyük caddeleri, geleneksel kullanım amaçlarının çok dışına çıkabilmiş caddelerdir. Yayalar ve anlamlı sosyal etkileşimler üzerine yapılan vurgular sayesinde, ana caddeler modern toplumların sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler (PPS, 2008).

Southworth (2005) da, alışveriş caddelerini yürünebilir, az katlı binalardan oluşan ve zemin katlarında ticari birimlerin olduğu, kentsel çevre ile ilişkili, yaya trafiğinin yüksek olduğu, kontrol edilmeyen kamusal ve sosyal aktivitelerin gerçekleştiği alanlar olarak tanımlamaktadır. Alışveriş caddeleri aktif-pasif katılım ve etkileşim ihtiyaçlarıyla birlikte çeşitli işletmelerle ortak yaşamı destekler ve sosyal hayatın çoğunluğu bu mekânlarda gerçekleşir (Mehta, 2009). Böylelikle buralarda, insanlar birbirleriyle karşılaşabilirler, selamlaşabilirler, tanışabilirler, vb. uzun veya kısa süreli ilişkilere girip bunun sonucunda sosyal ilişkiler kurabilirler (Gehl, 1987, 2010). Ayrıca alışveriş caddesi açık mekânları, insanların iş ve ev hayatları dışında zamanlarının büyük bölümünü geçirdikleri mekânlar olup, günlük rutin içinde tesadüfen gerçekleşen sosyal etkileşime imkân tanıdıkları için sosyal davranış açısından büyük öneme sahiptirler (Banerjee, 2001; Mehta 2007). Caddeler, tüm bu beklentilere cevap veren farklı mekânları, bu mekânların farklı kesişim noktalarını barındırdıkları ölçüde yaşayan-canlı birer kentsel mekân olup insanın sosyal davranış ihtiyacını karşılayabilirler (Gehl, 1987).

Tüm bu nedenlerden dolayı, temel insan ihtiyaçlarından biri olan sosyal davranışı destekleyebilen alışveriş caddesi açık mekânları oluşturmak zorunludur ve çok önemlidir. Alışveriş caddeleri bu işlevlerini yürütemediğinde, insanların birbirleriyle olan ilişkisi olumsuz yönde etkilenebilir, ortak anlayış ve toplum olma duygusu bozulabilir. Bu nedenle

son zamanlarda kentsel açık mekân olarak alışveriş caddelerine karşı yeniden bir ilgi oluşmaya başlamıştır. Araştırmacılar, bir alışveriş caddesinin, sosyal davranışı desteklemesi için hangi özelliklere sahip olması gerekir? sorusuna cevap bulmaya çalışmışlardır. Araştırmanın bundan sonraki kısmında, alışveriş caddesi açık mekânlarındaki bu özelliklerin neler olduğu, sosyal davranış düzeyini nasıl arttırdığı detaylı bir şekilde ortaya konularak, araştırma tasarımı yardımcı olacak kavramlar elde edilmeye çalışılacaktır.

Bu sorulara ilişkin yanıtların bulunabilmesi için öncelikle insan-çevre etkileşimi irdelenerek hangi teori ve kavramların bu ilişkiyi açıkladığı ve bunlardan hangilerinin bu tez çalışmasında yönlendirici olacağı belirlenecektir.

1.2.2. İnsan-Çevre Etkileşimi

İnsan-çevre etkileşimi, uzun yıllardır hem çevresel tasarımcılar hem de davranış bilimleri tarafından çalışılan bir konu olmuştur. Bu ilgi beraberinde insan – çevre etkileşimine yönelik çeşitli yaklaşımların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu yaklaşımlar;

- İnsana ilişkin mekanistik model; insan – makine ilişkilerini gözetken ve insanın duygularını, güdülerini içindeki verimine bağlı olarak ele alan bir yaklaşımdır. Bu tür araştırmalar Ergonomi kapsamı içinde yürütülmektedir.
- İnsanın algısal – bilişsel modeli (görsel - estetik yaklaşım); bu model, insanın çevreyi nasıl algıladığı, nasıl bildiği ya da anlam verdiğine ilişkin araştırmalarla insanların fiziksel çevreyle bütünleşen güdüsel durum araştırmalarını içerir.
- İnsanın davranışsal modeli; bu yaklaşım, kişilerin fiziksel çevre içinde gözlenebilir davranışlarına ilişkindir (Altman, 1976).

Ancak 20. yüzyılın ortalarından itibaren, mimarlar ve çevresel tasarımcılar, psikoloji ve sosyoloji dallarındaki bilim adamları ile birlikte çalışarak, çevresel psikolojiyi geliştirmişlerdir. Çevresel psikolojinin gelişmesiyle birlikte, mimarlar ve çevresel tasarımcıların çevrenin tasarlanması ve planlanması için kullandıkları görsel-estetik yaklaşıma (visual-aesthetic approach) alternatif olarak, insan ihtiyaçlarını, mekanın özelliklerini ve insanın davranışlarını göz önünde bulunduran ekolojik psikolojiyi geliştirilmiştir. (Mehta, 2013a).

Ekolojik psikoloji ile insan-çevre ilişkisi araştırmalarında var olan bazı boşluklar giderilmeye çalışılmıştır. Ittelson (1976) bu boşlukları, çevreye tepki veren ve çevreyi

oluşturan insanın, çevre ile bir bütün olarak düşünülmemesinden kaynaklandığını söylemektedir. Çünkü insan, çevrenin algılanmasında, nesne ile ilişkisinden farklı olarak salt bir gözlemci değil, rol oynayan, katılan ve kuşatılan bir ögedir (Velioğlu, 1990). Dolayısıyla çevrenin, insan davranışları üzerinde ne kadar etkisi varsa, insanın da çevre üzerinde o kadar etkisi vardır. İnsan davranışının kaynağı çevre ile çevreyi üreten insan ve ürettiği çevre birbirinden ayrı düşünülemezler (Itellson, 1976).

Canter (1983) insan çevre iletişim sisteminin, birbirini dengeleyen iki süreçten oluştuğunu söyleyerek, birinci süreci, çevrenin özelliklerinden etkilenen insanların davranışlarındaki değişiklikleri ölçmek, ikinci süreci ise davranışlarla ortaya çıkan yeni gereksinimlere göre çevrenin özelliklerini değiştirmek şeklinde tanımlamıştır. Altman (1992) da yaptığı çalışmada, insan ve çevre arasındaki ilişkinin etkileşimsel olduğunu söylemiştir (Moser vd., 2002). Bu da insan-çevre arasındaki ilişki yönünün çift taraflı olduğu bir model ortaya çıkarır. Böylelikle çevre ile insan, davranışı ortaya koyar, bu davranışın sonrasında yeni insan-çevre durumları ortaya çıkar ve bu da yeni davranışlara yol açar (Proshansky, 1976; Özbilen 1983; Mumcu, 2009). Bu çalışma kapsamında da insanın çevreyle karşılıklı etkileşime girmesi sonucunda kendileme davranışının ortaya çıktığı, kendileme davranışının da başka bir davranış olan sosyal davranışı doğurduğu ileri sürülmektedir. Bu nedenle ekolojik psikolojinin temeli olan insan-çevre etkileşimi bu araştırmanın temel kavramını oluşturmaktadır (Şekil 4).

Şekil 4. Araştırma modelinin temel kavramları

Çevresel tasarımcılar ekolojik psikoloji kapsamında, insan-çevre etkileşimini anlayabilmek için çeşitli teoriler ve yaklaşımlar ortaya koymuşlardır. Bunlardan en çok dikkat çeken teoriler; Barker'ın 'Davranış Konumu Teorisi' (1968), Canter'ın 'Yer Teorisi' (1977) ve Gibson'ın 'Sağlanan Olanaklar Teorisi'dir (1979).

Farklılıklarına rağmen bu teorilerin üstünde durdukları ortak noktalar, mekânın çeşitli özellikleri ile insanların farklı ihtiyaçlarının karşılanabileceği ve insan-çevre arasında karşılıklı etkileşimin oluşabileceğidir. Ekolojik yaklaşım kapsamında, bu teorileri temeline alarak yapılan çalışmalar, insan-çevre etkileşimi arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması için kendileme kavramını geliştirmişlerdir (Everett vd., 1994). Yaptıkları

deneysel araştırmalar sonucunda, insan-çevre etkileşimini anlamamızı sağlayan en önemli kavramlardan birinin Kendileme Davranışı olduğunu söylemektedirler (Bonnes ve Secchiaroli, 1995; Fischer, 1997; Bonnin, 2006).

Kendileme davranışı, insan-çevre ilişkisinde davranışın özel bir yapısıdır. (Bonnin, 2006). Çevrenin özellikleri doğrultusunda insan-çevre etkileşimi sonucunda ortaya çıkan kendileme davranışı, aynı zamanda sosyal davranışın oluşmasını da kilit bir rol oynayarak, insanların hem mekânla hem de insanlarla kurduğu ilişkinin anlaşılabilirliği açısından ön koşul olarak kullanılır (Mehta, 2013a; Aelbrecht, 2016). Böylelikle kentsel açık mekânlar, sınırlandırılmış boşluklar olmaktan çıkıp, insanların sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılayan alt mekânlara bölünerek ‘sosyal davranış yerlerine’ dönüşebilirler (Tuan, 1977; Fischer, 1981; Moles ve Rohmer, 1982; de Certeau, 1988; Bonnes ve Secchiaroli, 1995; Bonnin, 2006; Mehta, 2013a).

Bu tez çalışması kapsamında, problem çözümüne yönelik, ekolojik yaklaşım benimsenmiştir. Araştırmada açık mekânların, çevresel özelliklerine bağılı olarak insan-çevre etkileşim düzeyinin değişeceği varsayılmıştır. Bu da daha önceden belirtildiği gibi ekolojik modelin bir parçasıdır. Bu araştırmada farklı çevresel özelliklere sahip olan alışveriş caddesi açık mekânlarının insanlar arasında ‘farklı seviyelerde sosyal davranış’ oluşmasına olanak sağlayıp sağlamadığı ve buraların sosyal davranış yerlerine dönüşüp dönüşmediği incelenmiştir. Bu doğrultuda ekolojik yaklaşım ile ortaya koyulmuş olan;

- Kendileme davranışı (Stokols ve Altman, 1987; Altman ve Zube, 1989) kavramı çalışmanın kavramsal aracını oluşturmuştur. Bu bağlamda, araştırmanın ilerleyen bölümlerinde kendileme davranışı ile ilgili detaylı bilgi verilecektir.

Araştırmanın bundan sonraki bölümünde, alışveriş caddelerinin insan-çevre etkileşim düzeyini arttıran çevresel özelliklerinin neler olduğu, kendileme davranışının tanımı ve bu çevresel özelliklerden kendileme davranışını yapmaya olanak sağlayanların hangileri olduğu belirlenecektir.

1.3. Alışveriş Caddesi Mekânlarının Çevresel Özellikleri

Geçmişten günümüze, insan çevre etkileşimi destekleyen kentsel açık mekânların hangi çevresel özelliklere sahip olması gerektiğini irdeleyen çalışmalar, insan ihtiyaçlarını çalışmalarının odak noktasına koymuşlardır. Bu çalışmanın öncülerinden olan Maslow (1954), insan ihtiyaçlarını 6 başlık altında toplamıştır. Bunlar; Fizyolojik (barınma,

beslenme gibi temel gereksinimler vb.), Güvenlik (can-mal güvenliği, mahremiyet, egemenlik alanı, savunma), Ait olma (sosyalleşme, toplumsal etkileşim kurma, yer ile özdeşleşme), Saygınlık (kendileme, imgelenebilirlik, algılanabilirlik), Özgerçekleştirim (katılma, üretme, esneklik, tamamlanmışlık), Estetik - duygusal doyumdur (görsel tatmin, canlıya olan duyarlılık) (Gür, 1996).

Birçok çevresel tasarımcı da, Maslow'un sınıflandırdığı bu ihtiyaçlara dayanarak, çevrenin bazı özelliklerinin insanların bu ihtiyaçlarını karşılamada başarılı olduğunu, bazılarının ise başarısız olduğu tespit etmişlerdir. Bu doğrultuda, çevresel tasarımcılar tarafından, insan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, insan-çevre etkileşimini destekleyen çevrenin farklı yönleri ve özellikleri ortaya konmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. İnsan-çevre etkileşimini destekleyen çevresel özellikler

Jacobs (1961) Yaşayan mekânlar	<ul style="list-style-type: none"> • Konfor • Tanımlanabilirlik • Ulaşılabilirlik • Çeşitlilik • Boşluk 	Carr vd., (1992) Anlamli mekânlar	<ul style="list-style-type: none"> • Konfor • Dinlenme • Keşfetme • Aktif katılım • Pasif katılım
Alexander (1977) Yaşayan-canlı mekânlar	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivite cepeleri • Kesişme noktaları • Sınır • Boşluk • Çeşitlilik • Alan kullanımı 	CABE (2002) Kaliteli mekânlar	<ul style="list-style-type: none"> • Konfor • Güvenlik • Çeşitlilik • Görsel basitlik • Bakım • Erişilebilirlik
Whyte (1980) Başarılı mekânlar	<ul style="list-style-type: none"> • Oturma yerleri • Güneş, ağaç, su • Yemek yerleri • Triangulation • Konfor • Etkinlik çeşitliliği 	Trip (2007) Kaliteli mekânlar	<ul style="list-style-type: none"> • Çeşitlilik • Canlılık • Güvenlik • Estetik • Yaratıcılık • Etkinlik
Lynch (1984) Çevresel kalite	<ul style="list-style-type: none"> • İmgelenebilirlik • Algılanabilirlik • Vurgu Noktaları • Düğüm Noktaları • Odak • İmaj 	PPS (2008) Başarılı mekânlar	<ul style="list-style-type: none"> • Etkinlik • Kimlik-ıanj • Aktif kenar kullanımları • İşletmeler • Mevsimler stratejiler • Farklı kullanıcı grupları
Gehl (1987) Güzel mekânlar	<ul style="list-style-type: none"> • Oturmalar, Köşeler, Oyuklar, Kaldırımlar, Basamaklar, Duvarlar) • Konfor, • Kişiselleştirme • Etkinlikler(zorunlu-opiyonel-sosyal) 	Mehta (2013b) Güzel kentsel mekânlar	<ul style="list-style-type: none"> • Anlamli etkinlikler • Konfor • Güvenlik • Kapsayıcılık • Memnuniyet

Araştırmacılar, insan ihtiyaçlarından yola çıkarak tanımladıkları bu özelliklerin, insan davranışları üzerindeki etkisini daha güvenilir sonuçlar ile ortaya koyabilmek için bazı sınıflandırmalar yapmışlardır (Rapoport, 1991; Baker, 1997; Mehta, 2007, 2009). Baker (1987) bu doğrultuda, fiziksel olanakların doğasını göstermek için bir model geliştirmiştir. Onun geliştirdiği modele göre çevre üç temel özelliğe ayrılır. Bunlar çevrenin ortam (ambient), tasarım ve sosyal özellikleridir.

- Ortam özellikleri: Çevrenin bu özelliği hemen farkında olma seviyesinin altında olan arka plan koşullarıdır ve sıcaklık gürültü gibi hoş olmayan durumlarda dikkat çeker.
- Tasarım özellikleri: Çevrenin bu özelliği ortam faktörlerinden daha çok kullanıcıların fark edeceği, açık olan görsel uyaranları içerir. Bu durumda bu faktör kullanıcıların algılarını olumlu yönde etkileyecek ve davranışta bulunmalarına teşvik edecek daha büyük bir potansiyel taşımaktadır. Tasarım faktörleri ya estetik (mimari, tarz, renk vb.) ya da işlevsel (düzen, rahatlık, işaretler vb.) olarak sınıflanabilir. Estetik ve işlevsel faktörler yakından ilişkili gibi görünseler de, ilki duyuşsal memnuniyeti geliştirirken, ikincisi kullanıcıları davranış olanaklarına teşvik eder.
- Sosyal özellikleri: Çevrenin bu özellikleri ise fiziksel çevrenin insan faktörüyle ilgilidir. Çevredeki insanların davranışlarının ve varlıklarının çeşitliliği insanların oradan kaçınması veya yaklaşmasına teşvik eder. Baker'ın (1987) tanımına göre çevre artık sadece fiziksel (renk, rahatlık, düzen vb.) uyaranlar ile değil aynı zamanda insan davranışlarının üzerinde belirleyici bir rol oynayan sosyal bir yapı olarak da tanımlanmaktadır.

Rapoport (1991) ise caddeler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında, caddeleri fiziksel/biçimsel özellikleri yönünden incelemenin yanında kullanım ve aktiviteler (sosyal) yönünden de incelenmesi gerektiğini belirterek caddelerin iki çevresel özelliğini ortaya koymuştur. Fiziksel özellikleri ile 'binalar arasında kalan çizgisel alan' olan cadde, kullanıma yönelik işlevsel tanımlama getirilmeden yaşayan bir mekân haline gelememektedir. Sosyal özellikleri ile 'bulunduğu yerleşmenin içindeki belirli aktivitelerin gerçekleştiği kamusal sosyal mekân' olan cadde, ancak fiziksel-sosyal özelliklere bir arada yaklaşıp tasarlandığı zaman yaşayan bir mekân haline dönüşmektedir. Dolayısıyla çevrenin özellikleri, onu oluşturan bileşenlerin birbirleriyle, bileşenlerin insanlar ile ve insanların birbirleri arasındaki ilişkiler olarak tanımlanmaktadır. Böylelikle çevre insan

aktiviteleri için sadece sınırları olan fiziki özellikleri olan bir mekân değildir, aynı zamanda davranış modelinin önemli bir parçası olan sosyal özellikleri olan bir mekân olur. (Lang, 1987; Rapoport, 1990a). Proshansky vd., (1983) ve Canter (1983) da bulunduğumuz çevrenin fiziksel olduğu kadar sosyal bir olgu olduğunu bu nedenle çevre-davranış araştırmalarında bu iki özelliğin bir bütün olarak ele alınması gerektiğini söylemişlerdir.

Rapoport (2000) çevrenin bu özelliklerine ek olarak, mekânın fark edilen, göze çarpan farklılıklarının, ayırt edici, tanımlanabilir algısal özelliklerinin çevreyle kurulan etkileşimin ilk hali olduğunu bu yüzden yaşayan-canlı mekânların yaratmada önemli bir etken olduğunu söylemektedir. Kaplan (1987) da benzer şekilde çevrenin okunabilir, belirgin ve akılda kalıcı algısal özelliklerinin çevre-davranış araştırmalarında göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu nedenle çeşitli araştırmacılar, insan-çevre etkileşimini destekleyen ve insanların ihtiyaçlarını karşılayabilen mekânların algısal-fiziksel-sosyal özelliklerinin bir arada değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda günümüze kadar yapılan çalışmaların, insan-çevre etkileşimini destekleyerek ihtiyaçların karşılanmasına olanak sağlayan açık mekânların çevresel özelliklerini, genel anlamda üç sınıfa (Tablo 2) ayırdığı görülmektedir. (Whyte, 1980; Lynch, 1984; Gehl, 1986; Lang, 1987; Punter, 1991; Madanipour, 1999; Mehta 2007, 2008, 2009, 2013a; Halu, 2010; Farida, 2013).

Tablo 2. İnsan-çevre etkileşimine olanak sağlayan çevresel özelliklerin sınıflandırılması

Çevresel özelliklerin sınıflandırılması	Çevresel özelliklerin insanlar üzerindeki etkisi
Algısal özellikler	Çevresel anlam (çevreden duyu yoluyla edinilen bilgi)
Fiziksel özellikler	Çevresel biliş (çevrenin fiziksel yapısını yorumlama yoluyla edinilen bilgi)
Sosyal özellikler	Çevresel davranış (çevreden amaç ve güdüler doğrultusunda alınan bilgi, kullanım ve etkinlik)

Araştırmanın amacına yönelik sorulara, daha iyi cevap bulunması açısından, bu çalışmada da bu sınıflandırmadan yararlanılmıştır. Böylelikle hangi çevresel özelliklerin (algısal, fiziksel, sosyal) insan-çevre etkileşim düzeyinin artırılmasına ve kendileme davranışının yapılmasına daha çok olanak sağladığı ve sosyalleşme ihtiyacının karşılandığı daha açık bir şekilde ortaya koyulabilecektir. Bu doğrultuda çevrenin ne tür algısal-

fiziksel-sosyal özellikleri olduğu tartışılarak bunlardan hangisinin bu tez çalışmasında yönlendirici olacağı belirlenecektir.

1.3.1. Alışveriş Caddesi Mekânlarının Algısal-Fiziksel-Sosyal Özellikleri

Araştırmacılar makro ve mikro ölçek olmak üzere çevrenin iki tür algısal, fiziksel, sosyal özelliği olduğunu ortaya koymuşlardır. Makro-ölçekli çevresel özellikler (ulaşım, erişebilirlik, güvenlik, konfor, konum, imgelebilirlik vb.) ile insan-çevre etkileşimi arasındaki ilişkiyi kuran ve insanların farklı farklı ihtiyaçlarının karşılandığını söyleyen birçok çalışma vardır (Vernez-Moudon vd., 1997; Greenwald ve Boarnet, 2000; Boarnet ve Crane, 2001; Ewing ve Cervero, 2001; Saelens vd., 2003).

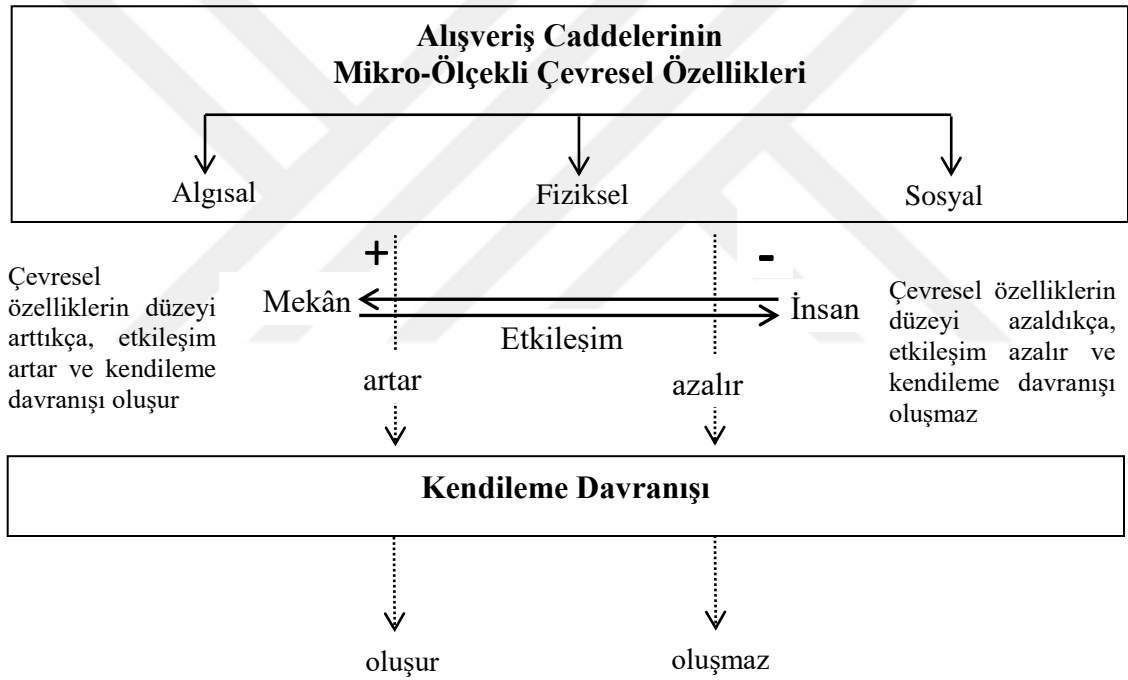
Bu çalışma kapsamında ise insanların kendileme davranışı yapabilmesine olanak sağlayan ve sosyalleşme ihtiyacını güçlendiren mekânlar değerlendirirken, hangi kriterlerin ele alınabileceğini saptamak amaçlanmaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalar açık mekânların sunduğu makro ölçekli özellikler benzer ya da aynı olduğunda, hatta aynı cadde üzerinde bile farklı düzeyde insan-çevre etkileşimi gerçekleşebileceğini ve farklı düzeylerde sosyal davranış oluşabileceğini söylemişlerdir. Buna da bu mekânların sunduğu mikro ölçekli özelliklerin olanak sağladığını belirtmişlerdir (Whyte, 1980; Gehl; 1987; Mehta, 2007, 2009, 2013a; Kärholm, 2008; Farida, 2013; Aelbrecht, 2016).

Çünkü mikro ölçekli çevresel özellikler, insan-çevre etkileşiminin yüksek düzeyde kurulmasına olanak sağlayarak, kullanıcıların buraları daha yüksek düzeyde sahiplenmesini ve kendinin bir parçası haline getirmesini sağlarlar (Sommer, 1969; Aubert-Gamet,1997; Aubert-Gamet ve Cova, 1999; Kärholm, 2005). Kendileme davranışı, farklı kullanımlar ve farklı davranışları ortaya çıkaran ‘sosyal davranış yerlerinin’ oluşmasına imkân tanır. Böylelikle kullanım ve etkinlik çeşitliliğinin olduğu bu yerler, insanlar arasındaki ilişki çeşitliliğini artırarak, daha güçlü sosyal ilişkilerin kurulmasını da sağlar (Moser vd., 2002; Bonnin, 2006; Kärholm, 2007, 2008; Noorian, 2009; Mehta, 2013a).

Bir mekânın makro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikleri ile insanın fizyolojik, emniyet ve konfor gibi birincil ihtiyaçları karşılandıktan sonra, kendileme yapma, toplumsal etkileşimler kurma ve sosyalleşme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kendileme davranışının yapıldığı ve sosyal ilişki çeşitliliğinin olduğu mekânların benzer makro ölçekli özellikleri olabilir, ancak insan-çevre etkileşimini daha yüksek düzeyde

destekleyen ve farklılığı yaratan birbirinden farklı mikro-ölçekli özellikleri olmalıdır (Kärrholm, 2005; Mehta, 2007; Aelbrecht, 2016).

Özetle kullanıcıların çevreyle etkileşimde bulunması göz önünde tutularak, tasarlanan mekânların mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikleri, insan-çevre etkileşiminin yüksek düzeyde kurulmasını sağlayarak kendileme davranışının yapılmasına olanak sağlar. Bu nedenle kendileme davranışını değerlendirirken hangi kriterlerin ele alınabileceğini araştırmayı hedefleyen bu çalışmada, alışveriş caddelerinin makro ölçekli özellikleri çalışmaya dâhil edilmeyip, mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikleri üzerinde durulacaktır. Bu doğrultuda araştırma modeline, alışveriş caddelerinin mikro ölçekli çevresel özellikleri eklenmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Mikro ölçekli çevresel özellikler ve kendileme davranışının araştırma modeline eklenmesi

Bundan sonraki bölümde öncelikli olarak kendileme davranışının tanımı, alışveriş caddesi mekânlarında kendileme davranışını oluşturan özelliklerin neler olduğu ortaya konulmuştur. Daha sonraki bölümlerde mikro-ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikleri tanımlayan kavramların neler olduğu belirlenerek, bu kavramlar kendileme davranışı ile bir arada değerlendirilerek, araştırma modeline eklenecek olanlar belirlenmiştir.

1.4. Kendileme Davranışı (Claim of space/ Appropriation)

Kendileme davranışı (Claim of space/Appropriation), egemenlik alanı davranışının (territorial behavior) önemli bir alt davranış mekanizmasıdır (Gür, 1997; Kärholm, 2005). Bu nedenle kendileme davranışını açıklayabilmek için öncelikli olarak, egemenlik alanı davranışının nasıl tanımlandığı ve egemenlik alanı mekanizması olarak kendileme davranışının ne olduğunun ortaya konulması gerekmektedir.

1.4.1. Egemenlik Alanı Davranışı (Territoriality)

Egemenlik alanı davranışı mekânsal olarak ‘sınırlandırılmış hâkimiyet alanı’ olarak tanımlanır (Kärholm, 2005) ve sahiplenme duygusu ile simgelenir (Gür, 1997). Altman (1975) tarafından ise insanlar arasındaki ilişki sınırının (mahremiyetin) uygun düzeye getirilmesinde başvurulan bir mekanizma olarak görülmektedir.

Belirli kurallar dizisi ile sınırlı hâkimiyet alanı olarak nitelendirilen bu davranış, çok geniş bir ölçeği kapsar ve farklı şekillerde açıklanabilir. Örneğin, bir ulus için ülkesi (insanlık tanımı), bir etnik grup için kenti (ulusal kimlik), bir kentli için kent merkezleri (toplumsal kimlik, grup kimliği), bir mahalleli için semti (grup kimliği), bir birey için evdeki odası, ofisteki masası ya da kentte sürekli kullandığı bir bank, en sevdiği restoran, (kişisel kimlik) gibi farklı ölçeklerde farklı şekilde tanımlanabilmektedir. (Kärholm, 2005).

Küçük ölçeklerde ise, bir şeyi gerçekten sahiplenerek geçici ya da kalıcı olarak kişiselleştirmek (personalization) egemenlik alanı oluşturmak için kullanılan önemli bir mekanizmadır (Madanipour, 2003; Mehta, 2007) Araştırmacılar kişiselleştirme düzeyine göre birinci, ikinci ve üçüncü egemenlik alanları oluştuğunu söylemektedirler (Altman, 1975; Bell vd., 1996; Madanipour, 2003). Birinci egemenlik alanı özel mekânları, ikinci egemenlik alanları yarı-kamusal mekânları, üçüncü egemenlik alanları ise ortaklaşa kullanılan açık kamusal mekânları kapsamaktadır (Madanipour, 2003). Özel mekândan kamusal mekâna gittikçe sahiplenme duygusu daha düşük düzeyde gerçekleştiği için kişiselleştirme düzeyi de daha düşük düzeyde ya da hiç gerçekleşmemektedir (Madanipour, 2003).

Özel mekânlar insanların evleri, iş yerindeki ofisleri, masaları gibi yerler oldukları için kişilerin en yüksek düzeyde hâkimiyet kurdukları mekânlardır. Bu kurulan hâkimiyet

ile insanlar yüksek düzeyde kalıcı kişiselleştirme yaparlar. Bu sayede nesnelere gerçekten sahip olduklarını dışa vururlar ve egemenlik alanlarını oluştururlar (Rapoport; 1977; Madanipour; 2003; Brown vd., 2005). Böylelikle bu tür mekânlarda ben-diğerleri sınırı daha net bir şekilde yapılıır (Altman, 1975), korunur, izinsiz gireceklere karşı savunulur ve birey ya da grubun iletişim sınırları net bir şekilde çizilir (Edney, 1976, Lang, 1987; Alcock ve Smith, 1999). Sahil, meydan, cadde, park gibi ortaklaşa kullanılan kamusal mekânlara gidildikçe ise insanların karar alma ve hâkimiyet kurma güçleri de azalmaktadır. Bu nedenle buralarda kişiselleştirme ve sahip olma düşük düzeyde gerçekleşmekte ya da gerçekleşmemekte, bu nedenle egemenlik alanı oluşmamaktadır (Brower, 1980; Madanipour; 2003).

Ancak kentsel açık mekânlarda yapılan araştırmalar, egemenlik alanının sadece gerçekten sahip olma duygusu ile insanların oralarda kişiselleştirme yapmasıyla oluşturulamayacağını ifade etmektedirler. Bu tür mekânlar da kullanıcılar ya da işletmeler, fiziksel veya sembolik bariyer, sınırlar, işaretlemeler kullanarak ya da kullanım kalıplarını tekrarlayarak orayı geçici ya da kalıcı olarak kendi için talep edebilirler-kendi kullanıma ayırabilirler (claim of space). Böylelikle kentsel açık mekânlarda geçici ya da kalıcı olarak ‘sembolik sahiplenme’ ya da ‘algılanan sahiplenme’ gerçekleştirebilirler (Altman, 1975; Altman ve Zube, 1989; Alcock ve Smith, 1999; Henk de Haan, 2005; Bonnin, 2006; Kärholm, 2005; 2007, 2008; Mehta, 2013a). Bu sayede insanlar ya da işletmeler, birey/grup iletişim sınırlarının düzenlenebileceği egemenlik alanlarını oluştururlar ve sosyalleşme ihtiyacının karşılanmasını desteklerler. Araştırmacılar genellikle işletmelerin iç mekânda kurdukları hâkimiyetlerini cadde üzerine, talep etme ve kişiselleştirme yaparak uzattıklarını (Mehta 2013a), kullanıcıların ise talep etme ve kendinin bir parçası haline getirme-kendine özgü kılma (appropriation) ile cadde üzerinde hâkimiyet kurduklarını söylemişlerdir (Kärholm, 2005).

Bu çalışmada da kentsel açık mekân olarak alışveriş caddeleri incelendiği için, hem işletme hem de kullanıcıların açık mekânlarda egemenlik alanı oluşturmak için alt mekanizma olarak kullandıkları;

- Kendi için talep etme-kendi kullanımına ayırma (claim of space) ve kendinin bir parçası haline getirme-kendine özgü kılma (appropriation) kavramları bir bütün olarak kendileme davranışı olarak ele alınarak bir model geliştirilecektir.

1.4.2. Kendileme Davranışı Tanımı, Çeşitleri, Göstergeleri ve Araştırmalarda Kullanılması

Araştırmanın bu bölümünde kendileme kavramının ne olduğu, günümüze kadar nasıl tanımlandığı, kendileme davranışı çeşitlerinin ve bunu tanımlayan göstergelerin neler olduğu açıklanarak araştırma modeline eklenecek kavramlar ortaya konulacaktır.

Kendileme davranışı 1960lı yıllardan günümüze kadar, yönetim, sosyal bilimler ve çevresel psikoloji gibi farklı araştırma alanları tarafından incelenmiştir. Tüm bu araştırma alanları kendileme davranışını, insan ve nesne (fiziksel obje, mekân, fikir vb.) arasındaki etkileşimi anlamak için kullanmışlardır (Bonnin, 2006). Çevresel psikoloji alanındaki araştırmalar da kendileme kavramını öncelikli olarak insanların kentsel çevre ile nasıl etkileşimde bulunduğunu açıklamak için kullanmışlardır (Shields, 1992; Aubert-Gamet, 1997). Daha sonra araştırmacılar insan-çevre etkileşimini çalışmalarını geliştirmek için antropoloji (Belk vd., 1988), ekoloji (Bloch vd., 1994) ve sosyolojiyi de (Aubert-Gamet ve Cova, 1999) kapsayan daha geniş bir yelpazede kendileme davranışını tanımlamışlardır (Everett vd., 1994).

Bu çalışmanın öncülerinden olan Lefebvre (1991), ‘mekân üretimi’ kavramıyla birlikte, kentsel mekânların nasıl kendilenebileceğini açıklamıştır. İnsanlar ihtiyaçları doğrultusunda, mekânı kendisinin kişisel etkinlik yerleri gibi düzenleyebilirler. Bu bazen çevreye uyumlu, bazen de fiziksel çevrenin ve konumların işgal edildiği bir süreçle olabilmektedir. Ama önemli olan ihtiyaç duyulan anlam ve uygulamalara göre yapıli çevrenin yönlendirilmesidir. (de Certeau, 1980; Benner, 2013; Edinger, 2014; Lydon ve Garcia, 2015).

20.yy’ a kadar kendileme davranışının, bir yeri savunma, koruma gibi eylemler ile oraya ‘gerçekten sahip olmak’ amacıyla yapıldığı savunulurken, 20. yy.’ dan sonra açık mekânlarda, mekânın uzun ya da kısa süreli değiştirilip-dönüştürülerek ‘sembolik sahiplenilmesi’ amacıyla yapıldığı çeşitli araştırmacılar tarafından belirtilmiştir (Altman, 1975; Altman ve Zube, 1989; Kärrholm, 2007; Mehta, 2013a). Aubert-Gamet (1997) kendileme yaklaşımının, çevre ile etkileşim kurabilen insanların, çevreyi kontrol etmek veya sahiplenmek amacıyla geliştirdiği özel bir süreç olduğunu belirtmektedir. Bu yaklaşımda, çevrenin bileşenleri olan insanlar gerçek bir tasarımcı olarak düşünülmeksizin konumu kendileri yaratırlar.

Kendileme davranışını yapanları mekânın diğer bir kurucusu olarak ele alan ve fiziksel konumların kendilenme sürecini çalışmalarının odak noktasına koyan çalışmalar,

bu süreci en genel tanımıyla mekâna müdahalelerde bulunarak dönüştürülmesi olarak ifade ederler (Henk de Haan, 2005; Pfeifer, 2013; Enigbokan, 2016). Feldman ve Stall da (2004) mekânı kendilemeyi, bireyler ve grupların mekânı seçimi, sahiplenmesi, değiştirmesi, geliştirmesi ile mekânı kendinin bir parçası haline getirilmesi olarak tanımlar.

Yani kendileme, bir mekânın dönüştürülmesiyle ortaya çıkan, bireyin, toplumun, işletmelerin otoritesi, bir denetim göstergesi olarak görülebilir. Birey kendine ait, kendinin kıldığı bir mekânı, düzenlemekte, organize etmekte ve diyalektik olarak diğerlerinin mekânına göre farklılaştırmaktadır. Bu olgu, genel olarak kendinin kılma, sahiplenme duygusundan meydana gelmektedir (Bilgin, 1990, 1997). Çeşitli araştırmacılar da, kişinin çevre üzerinde duygusal, algısal veya fiziksel etkinlikler aracılığıyla bir güce sahip olmak (Fischer, 1992) ve hâkimiyet kurmak için kendileme davranışını yaptığını ortaya koymuşlardır (Kärrholm, 2007).

Özetle kendileme, insan-çevre ilişkisi sonucunda oluşan, kişinin çevre üzerinde bir güce sahip olmak için yaptığı ve bu sayede mekân yaşamını oluşturduğu özel bir davranış yapısıdır (Bilgin, 1990; Bonnin, 2006). Başka bir deyişle kendileme insanların fiziksel çevre üzerindeki etkisini kullanması ile oluşan bir süreçtir (Fischer, 1997; Mollar ve Rohmer, 1998). İnsanların yaşadıkları çevreye karşı yaptıkları yönlendirmeler ya da değişiklikler sıklıkla araştırmalara konu olmaktadır. Son 10 yıldır çevresel psikoloji alanında yapılan çalışmalar, insanların çevreye yaptığı müdahaleleri farklı kavramlarla da açıklamışlardır (Kaya ve Görgün, 2017). Bunlar;

- İşletmelerin sağladığı kullanımlar (Üçüncü yerler)
- Kendin yap (Do it yourself)
- Gerilla kentleşme-Pop-up kentleşme
- Spontane müdahaleler
- İnsan tıkanıklıkları, geçici yerler, informal sosyal kullanımlar (Dördüncü yerler)
- Olayların oluşumudur (Occurence of events) (Mehta ve Bosson, 2010; Benner, 2013; Cordan ve Karagöz, 2013; Fabian ve Samson, 2015; Mehta, 2013a; Sawhney vd., 2015; Aelbrecht, 2016).

Bu kavramların hepsi temelde mekân içinde değişiklikler yapılmasını ve farklı mekânlar üretilmesini tanımlamaktadır. Farklılıklarını ise; yapılış biçimleri, yapan kişi ya da yapılış nedenleri yaratabilmektedir. Örneğin üçüncü mekânlar genellikle kafe, mağaza gibi işletmelerin yaptığı değişiklikler ve sahiplenmeyle sınırlıdır. Ve burada birincil olarak konuşma ve buluşma etkinlikleri gerçekleşir. Dördüncü mekânlar ise buralardan arta kalan

boşluklarda kullanıcıların yaptığı spontane değişiklikleri ve sahiplenmeyi içerir. Burada gerçekleşen etkinlikler ise insanları izleme, yürüme, zaman geçirme ve bekleme gibi tüm etkinliklerini içerir (Aelbrecht, 2016). Görüldüğü gibi bu kavramların davranış özellikleri benzerdir ve hepsi informal sosyal davranış konumu çeşididirler.

Bu konuyla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmacıların kendilemeyi sınıflandırarak bunların tümünü kapsayan bir yapı oluşturdukları görülmektedir (Bell vd., 1996; Kärholm, 2005, 2007). Bu nedenle mekâna müdahalelerde bulunmayla ilgili yapılan çalışmalarda kendileme kavramını kullanmak, yapan kişiyi ve nasıl yapıldığını bir arada değerlendirerek daha detaylı bir irdeleme yapılmasını sağlayabilir. Bu çalışma kapsamında da kendileme davranışının yapısı, tüm bu durumları ve tanımları kapsayacak şekilde oluşturulacaktır. Bu doğrultuda akla öncelikli olarak şu sorular gelir;

- Kimler kendileme davranışı yapar?
- Nasıl yapar?

Araştırmacılar, kendileme davranışını kimin nasıl ürettiği sorusuna cevap aramaya başladıklarında bazı sınıflandırmalar (Tablo 3) yapılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir (Bell vd., 1996; Kärholm, 2007)

Tablo 3. Çeşitli araştırmacıların kendileme kavramına ilişkin sınıflandırmaları

Araştırmacı	Kendilemenin Üretim Biçimleri
Bell et al. (1996)	<ul style="list-style-type: none"> • Formal • İnfomal
Bonnin (2006)	<ul style="list-style-type: none"> • Kendileme uygulamaları • Kendileme stratejileri
Fischer (1992)	<ul style="list-style-type: none"> • Uygulamalı kendileme • Temsili kendileme
Kärholm (2005, 2007)	<ul style="list-style-type: none"> • Planlı kendileme • Plansız kendileme

Bu sınıflandırma çabalarının temelinde, kendileme kavramına ilişkin daha somut bir anlayış oluşturabilmek ve araştırmalarda kullanabilmek için teorik bir altyapıyı ortaya koyabilmek yatar. Bu amaçla kendilemeyi kimin - nasıl yaptığını en güzel şekilde Fischer (1992) ve Kärholm (2005) açıklamıştır.

Fischer'ın (1992) sınıflandırmasına göre;

1. Uygulamalı düzeyde (appropriation practice); üretilen kendileme davranışı üç farklı biçimde gerçekleşebilir;
 - Yuvalanma-yerleşme davranışı (Nesting behavior); Kendileme, "evde" hissetmeyi istemek anlamına gelir. Bunun için insanlar açık sığınaklarını inşa ederler, mekânsal bir alana yerleşirler ve bunu yaparken, koruma, kök salma, saklanma veya benzeri bazı özel uygulamalar geliştirirler.
 - Damgalama-İz bırakma davranışı (Stamping behavior); İnsanlar çevre üzerinde güce sahip olmak için, kişisel eşyalarını kullanabilir, onları etrafa koyabilir, bu yaparken kendi alanlarını damgalarlar ve belirler.
 - Araştırma davranışı (Investigating behavior); İnsanlar konumları keşfederek, mekânlar üzerinde fiziksel kontrol açığa çıkarabilirler. Böylelikle o konumda sanki kendi özel mekânıymış gibi ustalık uygulayabilir. Böylece, bu keşifler sosyal etkileşim fırsatlarını artırır.
2. Temsili (anlamsal) düzeyde (appropriation representation); üretilen kendileme davranışı ise, sahiplenme duygusundan kaynaklanır. Kişi zihinsel düzeyde, o mekânın sahibi olabilir. Ve orayı kişisel mekânıymış gibi, çevrenin belirli özellikleri ve anlamlarını kendine göre düzenleyebilir. Fischer'ın bu sınıflandırması, kendileme davranışının insanlar tarafından nasıl üretildiğini tanımlayan bir yapıdır.

Kärrholm (2005, 2007) sınıflandırmasında, kendi kullanımına ayırma (spatial claims) davranışı ile egemenlik alanı üretmenin farklı formlarını tanımlamıştır (Tablo 4). Bu sınıflandırmada Fischer'dan (1992) farklı olarak otoritelerin belirli kurullarla işlemleri vb. yetkilendirerek ürettikleri kendileme biçimlerine de yer verilmiştir (bölgesel strateji). Böylelikle kendileme sadece insanların yaptığı bir eylem olmaktan çıkmıştır.

Tablo 4. Kendileme davranışı ile birlikte üretilen egemenlik alanı biçimleri (Kärrholm, 2005, 2007)

	Kişisel olmayan kontrol (impersonal)	Kişisel kontrol (personal)
Planlı üretim	Bölgesel strateji	Bölgesel taktik
Plansız üretim	Bölgesel ilişki	Bölgesel kendine özgü kıılma

Kärrholm'un (2005, 2007) sınıflandırmasına göre;

1. Planlı üretim (Intended production) iki farklı şekilde gerçekleştirilebilir;

Strateji ve taktik; bir mekânı kendi kullanıma ayırmak için planlı ya da kasıtlı şekilde sınırlandırmak ya da işaretleme girişimleridir (Kärrholm, 2005). Bunlar bu yönüyle benzerlik göstermelerine rağmen Certeau (1988) tarafından farklı şekillerde tanımlanmışlardır (Kärrholm, 2007). Çünkü strateji gücün üretimiyle yani otoritelerin, yetkililerin izniyle işletmelerin, pazar tezgahlarının, belediyelerin vb. bir mekânı geçici ya da kalıcı olarak çevreleme, sınırlandırma, işaretleme, kuşatma, yerleşme (Kärrholm, 2008; Mehta, 2007,2013a) yaparak yeni yerler üretmesine imkân sunar. Taktik ise kullanıcıların (satıcı-müzisyen-ressam, eylemci gruplar, bireyler vb.) mekânın tümünü ele geçirmeksizin, mekânın içine sızması, yuvalanması, damgalaması ile geçici temsili mekânlar üretimiyle yapılır (Simpson, 2011). Yani strateji güçlü olanın, taktik ise güçsüz olanın eylemidir (Kärrholm, 2007; Benner, 2013; Fabian ve Samson, 2015; Lydon ve Garcia, 2015; Kaya ve Görgün, 2017). Ayrıca strateji ile kendilemenin her zaman belirli mesafe ya da belirli mekânlarda yapılması planlanırken, taktik ise günlük yaşamın süregelen olayları içinde ve o anki şartlar bağlamında talep etmeyi içerir. Bu nedenle grupların ya da kişilerin bir mekânı işaretlemesi ile yaptığı taktiksel kendileme daha çok yer ile ilişki kurulmasıyla ilgilidir (Kärrholm, 2005). Strateji ve taktik arasındaki ilişki diyalektik bir biçimde bir güç ilişkisinin iki tarafı olarak tespit edilmiştir. Yani aynı yerde planlı olarak yapılan ancak birisinde otoritelerin izniyle yapılan, birisinde ise kullanıcıların, satıcıların faaliyet gösterdiği, farklı üretimlerin bir arada oluşumunu tanımlamak için kullanılırlar (Kärrholm, 2007).

2. Plansız üretim (Production through use) de iki farklı şekilde gerçekleştirilebilir;

İlişkilendirme ve kendine özgü kılma; ile insanlar kasıtlı ya da açık niyetli şekilde kendilerine ait yerler yaratma niyetinde değildirler, ancak yaptıkları uygulamalar planlanmış ya da mantıklı kararlardan etkilenmiş olabilir. İlişkilendirme ve kendine özgü kılmayı birbirinden ayıran kişisel ya da grup halinde yapılmasıdır (Brown, 1987; Bell vd., 1996). Bir kişi ya da grup 'kendinin en sevdiği' yer olarak bir bankı, köşeyi, restoranı vb. informal ya da başka bir deyişle temsili düzeyde kendileyebilir (Kärrholm, 2007). Çünkü bir mekânı kendileyerek hâkimiyet kurmak sadece fiziksel olarak yapılacak bir eylem değildir. İnsanlar bir mekânı zihinlerinde yemek yenilecek yer, oturulabilecek yer, durulacak yer gibi sürekli ve tekrarlayan kullanımlar ile ilişkilendirerek, damgalayarak (branding) veya temsili bir şekilde kendileyebilirler (Aubert-Gamet, 1997; Kärrholm,

2005, 2008; Mehta 2013a). Böylelikle bu kişiler belirli bir dereceye kadar mekânı kendininmiş gibi algılar. Bu da insanların zihinlerinde yaptıkları temsili ya da anlamsal kendilemeledir. İnsanların zihinsel düzeyde kendileme yapabilmeleri için mekânın özelliklerinin ya da düzeninin, tekrarlayan kullanımları desteklemesi ya da insanlar için tanımlanabilir olması gerekmektedir (Kärrholm, 2005). Böylelikle insanlar buraları uygun olan şeyle ilişkilendirirler ya da kendine özgü sembolik olarak sınırlandırır ve bu da buralarda farklı etkinliklerin yaratılması için fırsatlar sağlar (Kärrholm, 2008).

Kärrholm (2005) ve Fischer'ın (1992) yaptığı sınıflandırmalar göz önünde tutularak, işletmelerin, satıcıların-kullanıcıların ve kullanıcıların yaptığı kendilemeler olarak gruplandırmalar yapılmış ve çeşitli araştırmacıların tanımlamaları bu gruplandırma içinde Tablo'5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Çeşitli araştırmacıların kendileme tanımları

Kendileme Çeşitleri	Yapılış biçimi	Araştırmacı
Çevrelemişlik (işletme)	<ul style="list-style-type: none"> İşletmelerin/mağazaların hizmetlerini cadde üzerine taşıması ile bariyer, sınır elemanları ile caddenin bir kısmını sınırlandırmaları 	Edney, 1976
	<ul style="list-style-type: none"> Fiziksel çevreye obje ekleme (sınır elemanı, caddeler üzerine taşınan masa-sandalye, çit, bariyer, pano, ağaç, ürün sergileme, vb.) ve işaretleme ile konumun kurgusunu değiştirme 	Lang, 1987
	<ul style="list-style-type: none"> İşletmelerin/mağazaların hizmetlerini cadde üzerine taşıması (masa, sandalye vb), bariyer, çit vb. sınır elemanları ile caddenin bir kısmını sınırlandırması, sergileme, pano ve dekorasyon ile işaretleme yaparak değiştirip kalıcı veya geçici kendileme yapmaları. 	Gehl, 1987 Altman, 1975 Mehta, 2013a
Temsili mekân oluşturma (satıcı-kullanıcı)	<ul style="list-style-type: none"> Sokak sanatçıların performanslarını sergilemek için geçici olarak oluşturdukları yerler, cadde üzerine eklenen bir heykel vb. ya da kullanıcıların yaptığı değişik kullanımlar 	Whyte, 1980 Abdulkarim ve Nasar, 2014
	<ul style="list-style-type: none"> Sokak sanatçıların ya da insanların mekânın içine sızması ve orada geçici etkileşim sahneleri oluşturmaları 	Certeau, 1988
	<ul style="list-style-type: none"> Sokak sanatçıların oluşturdukları geçici sahneler ile yeni mekânsal olanaklar 	Harrison-Pepper, 1990, Bäckman& Rundqvist 2005
	<ul style="list-style-type: none"> Kişilerin özel eşyaları ile kendi alanlarını işaretledikleri, korudukları ve böylelikle de kendi sosyal ilişkilerini düzenleyecekleri temsili mekânlar Günlük rutinler ve kullanım kalıpları içerisine farklı bir etkinliğin ya da bir kişinin (seyyar satıcı, performans sanatçıları, kişi vb.) girişi ile konumlarda yeni mekânların üretilmesini 	Well, 2000 Aelbrecht, 2016 Simpson, 2011
Anlamsal (kullanıcı)	<ul style="list-style-type: none"> İnsanlar kullanım kalıplarını tekrarlayarak bazı konumları aynı etkinlikleri yapmak için zihinlerinde geçici ya da kalıcı olarak işaretler ya da kodlarlar 	Mehta 2013a Aubert-Gamet 1997

Yapılan literatür araştırması sonucunda, araştırmacıların tanımladıkları tüm kendileme davranışı çeşitleri, üretim biçimleri ve bunların uygulamalarda kullanabilecek göstergeleri bir arada sınıflandırmalar yapılarak detaylı bir şekilde Tablo 6’ da gösterilmiştir.

Tablo 6. Kendileme davranışı çeşitleri, üretim biçimleri ve göstergeleri

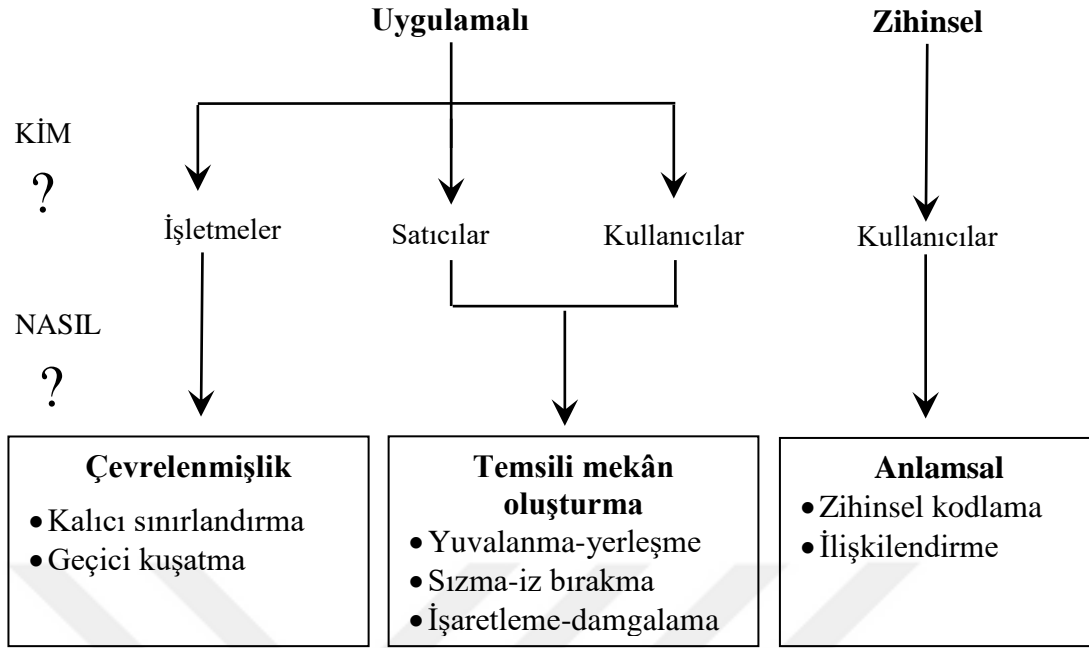
Kendileme Davranışı		Üretim biçimi		Araştırmacı
		Uygulamalı	Zihinsel	
Çeşitleri	Yapan kişi	Göstergeler	Göstergeler	
Çevrenmişlik (sense of enclosure)	İşletme	Çevreleme Sınırlandırma Kuşatma Strateji İşaretleme Damgalama		Altman, 1975 Edney, 1976 Lang 1987 Gehl, 1986 Kärholm 2005,2007, 2008 Mehta, 2007;2013a
Temsili mekân oluşturma (space of representation)	Satıcı	Damgalama Yerleşme Yuvalanma Sızma Taktik		Lefebvre, 1991 Whyte, 1980 Certeau, 1988 Harrison-Pepper, 1990 Kärholm 2005, 2007 Bäckman ve Rundqvist, 2005 Simpson, 2011
	Kullanıcı	Araştırma İşaretleme Kök salma İz bırakma Yerleşme Yuvalanma Sembolik sınırlandırma		Fischer 1992 Well, 2000 Moles, 1976 Bilgin, 1990,1997 Aubert-Gamet 1997 Mehta, 2013a
Anlamsal (meaning)	Kullanıcı		İlişkilendirme Zihinsel kodlama Damgalama Sürekli ve tekrarlayan kullanım En sevdiği yer	Fischer 1992 Aubert-Gamet 1997 Kärholm 2005 Mehta, 2013a

Literatürde görüldüğü gibi birçok araştırmacı kendileme davranışının çeşitlerini, üretim biçimlerini ve göstergelerini farklı kavramlar kullanarak ölçülebilir hale getirmiştir.

Özetle;

1. Çevrelenmişlik, çeşitli işletmelerin (restoran, manav, kuyumcu, kafe, çay ocağı, züccaciye vs.) uygulamalı olarak yaptığı kendilemelerdir. Bunlar;
 - Masa-sandalye, çit-bariyer-şemsiye gibi elemanlar ile caddenin bir bölümünün kalıcı olarak sınırlandırması veya oraya kök salınması,
 - Vitrin değiştirerek, sattıkları ürün, pano, obje gibi elemanları caddenin bir bölümüne koyarak orayı geçici olarak kuşatmaları ya da işaretleme ile iç mekândaki işlevlerin dışarıya uzatılmasıyla yapılır.
2. Temsili mekân oluşturma, satıcı (sokak sanatçıları, seyyar satıcılar vb.) veya kullanıcıların uygulamalı olarak yaptığı kendilemelerdir. Bunlar;
 - Satıcıların sattıkları ürünleri cadde üzerine koyarak oraya kalıcı olarak yuvalanmaları-yerleşmişleri (aynı kişinin her gün aynı yerde satış yapması) ile,
 - Satıcıların mekâna sızarak kendilerine geçici etkileşim sahneleri oluşturmaları (farklı satıcıların kullanımı) ile,
 - İnsanların davranışlarıyla (merdivende-duvarda oturma, sokak mobilyalarında yeme-içme vb.) cadde üzerine geçici olarak iz bırakmaları ya da damgalamaları ile temsili mekânlar oluşturularıyla yapılır.
3. Anlamsal kendileme, kullanıcıların zihinsel olarak yaptığı kendilemelerdir. Bunlar;
 - Yapmak istenilen etkinlik için bir yerin ilk akla gelen yer olması, yani zihinde ilişkilendirmesi
 - Bir mekânın en sevilen yer olması ve sürekli aynı etkinliği yapmak için zihinsel kodlama yapılması

Alışveriş caddelerinde kendileme davranışını araştırmayı hedefleyen bu çalışmada da kendileme davranışının yapısı, yukarıda verilen sınıflandırma ve göstergeler göz önünde tutularak oluşturulmuş ve uygulamada değerlendirecek kavramlar bunlara göre belirlenmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Araştırmada kullanılacak Kendileme Davranışı yapısı ve kavramları

1.5. Kendileme Davranışı-Yer-Sosyal Davranış İlişkisi

Çeşitli araştırmacılar, açık mekânlarda yapılan kendileme davranışının bu mekânlarda nasıl bir amaca hizmet ettiği ve nasıl bir etki yarattığı sorusunu gündeme getirmişlerdir. Bu sorulara cevap bulmak için yapılan araştırmalar kendileme davranışının;

- Bir topluluktaki ilişki düzeyini tanımlamak (Proshansky vd., 1970; Altman, 1975; Fabian ve Samson, 2015)
- Evdeymiş hissi oluşturmak-yaşayan odalar (Moser vd., 2002; Bäckman ve Rundqvist, 2005; Mehta, 2013a).
- Birey-grup sınırının oluşturulması ve toplumsal düzenin korunması (Gür, 1997)
- Yakın ilişki ve yalnızlık gibi ihtiyaçlarını karşılanması (Brown, 1987; Madanipour, 2003)
- Aktivizm, sosyal hareketler ve siyasi eylemlerin yapılması (Iveson, 2013; Enigbokan, 2016; Kaya ve Görgün, 2017),
- Grup ya da bireyler için konumları açığa çıkarılması (Porteous, 1976)
- Kentsel mekânları iyileştirme, koruma ve sokak sanatı etkinliklerin yapılması (Shepard, 2014; Enigbokan, 2016; Kaya ve Görgün, 2017) gibi birçok amaca hizmet ettiği ortaya konulmuştur.

Fischer (1981) bu çalışmaları biraz daha geliştirerek, kendilemenin sahip olma ve bağlılık duygusu sonucunda, çevredeki etkinlik çeşitliliğini arttırdığını bununda mekânın yere dönüştürülmesini sağladığını ifade etmiştir (Bonnin, 2006). Yani kendilemenin ‘yerin’ güçlendirilme sistemine hizmet ettiğini söylemiştir. Mekânı yerden ayıran en önemli özellik, insanların orayla kurdukları ilişkidir (Cresswell, 2004; Özkan, 2017). Kendileme de çevreyle kurulan ilişki sonucunda oluşan bir davranış yapısı olarak, mekânın yere dönüşmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Mekânın içinde mekânın diğer bir tasarımcısı gibi işletmeler-satıcılar ve kullanıcılar tarafından yapılan değişiklikler, ‘mekânın’ diğer parçalarından farklı, kendi özgü farklı özellikleri olan birçok ‘yerin’ yaratılmasına olanak sağlamaktadır (Mehta, 2013a). Kärholm da (2005) kendileme davranışı ile birlikte aynı mekânların, farklı zamanlarda ya da o an içinde farklı kullanımlara olanak sağlayan birbirinden farklı yerlere dönüşebileceğini söylemiştir. Mekânın yere dönüşmesiyle, orası artık sınırlandırılmış bir boşluk olmaktan çıkıp, ihtiyaçların karşılandığı durulan, ara verilen anlamlı yerler (Tuan, 1977; Kyle, 2004) ve çeşitli etkinliklerin yapıldığı yaşayan-canlı yerler olurlar (Cilliers vd., 2015). Bu da grup ya da birey ‘yerlerinin’ açığa çıkarılmasını sağlayarak, buraları daha çekici hale getirir ve insanların birbirleriyle etkileşime girmelerine olanak sağlayan temsili sahneler oluştururlar (Becker ve Coniglio, 1975).

Kendileme davranışı, insanların birbirleriyle olan iletişimlerinin dönüşmesinde ve değişmesinde bu şekilde önemli bir etkiye sahip olur (Henk de Haan, 2005). Çünkü kendileme davranışı ile yapılan mekân üretimi sadece fiziksel bir şey değildir, aynı zamanda toplumun üretimiyle de ilişkilidir (Kaya ve Görgün, 2017). Feldman ve Stall (2004) kendileme davranışının, hem fiziksel çevreyi değiştiren hem de grup-birey ilişkilerini değiştirip/dönüştüren etkileşimsel bir süreç olduğunu vurgularlar. Çünkü kendileme davranışının yapılabildiği mekânlar, sadece ulaşım-yürüme gibi zorunlu etkinlikleri yaparak kısa süreli o mekânı kullanmamızı sağlamazlar. Aynı zamanda yemek yeme, güneşlenme, oturma, sohbet etme, insanları izleme, sokak sanatçılarını dinleme gibi sosyal etkinliklerin yapılmasına olanak sağlayan birbirinden farklı yerlerin üretilmesini ve böylelikle buraların daha uzun süreli kullanılmasını sağlarlar. Bu etkinliklerde insanların birbirleriyle sosyal ilişkiler kurmaları açısından önemlidir (Gehl, 1987; Yuen ve Chor, 1998; Kärholm, 2008; Aelbrecht, 2016). Fisher (2004) kendilemenin çift taraflı olan bu özelliğini şu şekilde açıklamıştır: ‘Değiştirdiğimiz şey, bizi de değiştirir’.

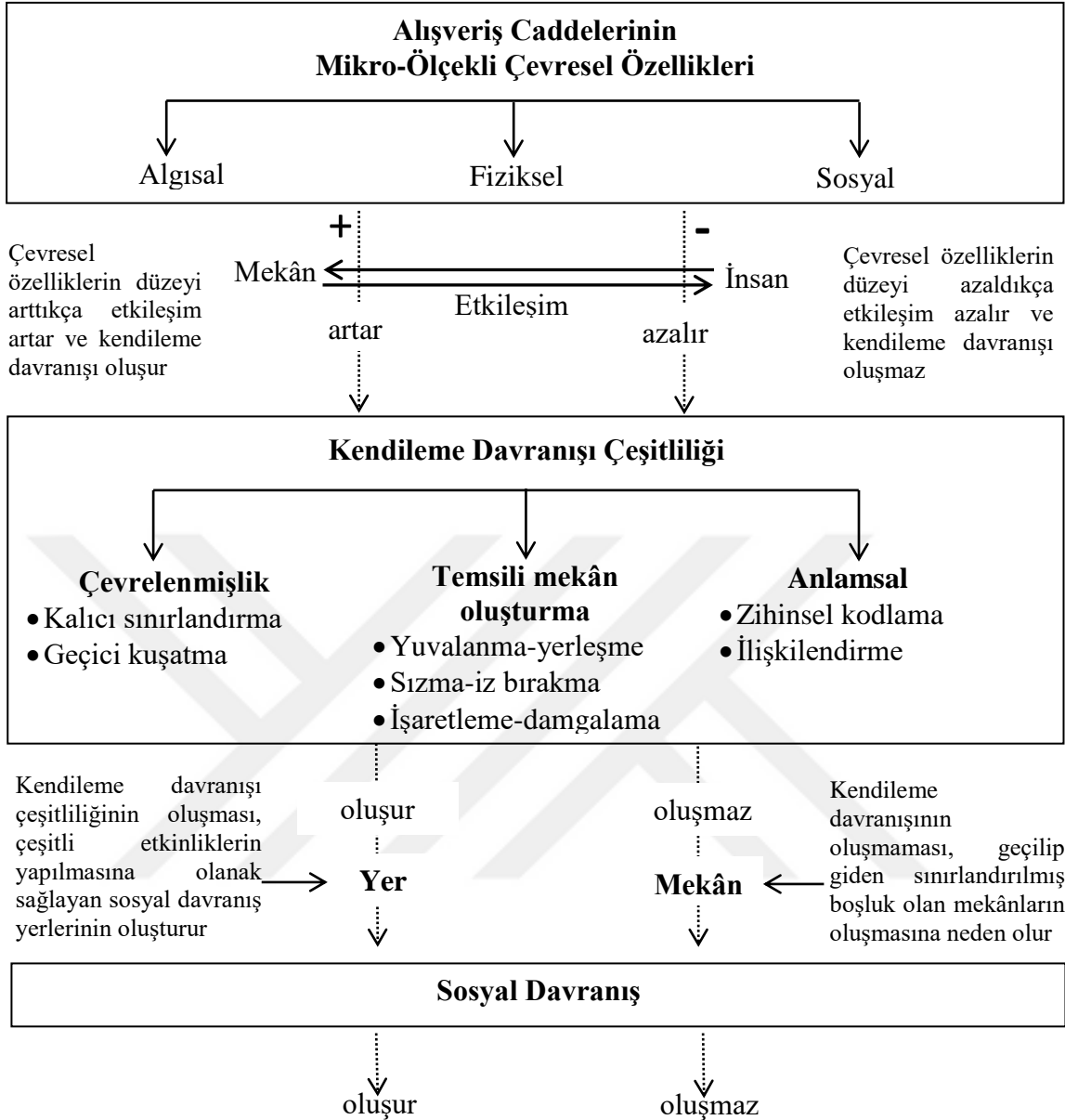
Bu nedenle hem insanların yarattığı temsili mekânları, hem de tasarımcıların yarattığı çevrenin özelliklerini göz önüne alan bu yaklaşım, çevrenin tam anlamıyla ve en güzel şekilde tanımlanmasını sağlamaktadır. Ancak mekân içinde kendi yerlerini yaratan ve harekete geçiren aktif parça, çoğu zaman çalışmalara entegre edilmemektedir. Bu nedenle çalışmalarda kullanıcı, çevrenin bileşen unsuru olarak cisimleştirilmekte ancak kurucu ögesi olarak ele alınmamaktadır (Aubert-Gamet, 1997). Sonuç olarak kendileme davranışı;

- Mekânın yere dönüşmesini sağlayarak, yüksek düzeyde kullanım ve etkinlik çeşitliliğinin oluşması (Fischer, 1981; Bones ve Secchiaroli, 1995; Aubert-Gamet, 1997; Bonnin, 2006; Kärrholm 2008; Mehta 2013a) ve
- İnsanlar arasındaki ilişki çeşitliliğini artırarak güçlü sosyal etkileşimlerin kurulması (Moser vd., 2002; Feldman ve Stall 2004; Henk de Haan, 2005; Noorian, 2009; Mehta 2013a) gibi önemli amaçlara hizmet etmektedir.

Yukarıda belirtilen sonuçlar ele alındığında, kendileme davranışının, bir mekânı sınırlandırılmış boşluklar olmaktan çıkarıp yaşayan-canlı yerlere dönüştürdüğü ve bunun da sosyal davranışı güçlendirme açısından önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kendileme davranışı;

- Çevrenin özellikleri doğrultusunda insanların çevreye verdiği tepki ile sonuç ürün olurken,
- Mekân içinde birbirinden farklı yerlerin oluşmasını sağlaması ile insanların sosyal davranışlarını güçlendirmesinde ön koşul olmaktadır. Bu doğrultuda araştırma modeline bu kavramlar eklenerek birbirleriyle ilişkileri gösterilmiştir (Şekil 7)

Araştırmanın bundan sonraki bölümünde sosyal davranışın nasıl tanımlandığı, çeşitlerinin ve bunu tanımlayan göstergelerin neler olduğu açıklanarak araştırma modeline eklenecek kavramlar belirlenecektir.

Şekil 7. Kendileme davranışı, yer ve sosyal davranışın araştırma modeline eklenmesi

1.5.1. Sosyal Davranış

Sosyal davranış temel bir insan ihtiyacıdır (Maslow, 1943). Diğer insanlar ile sosyal etkileşime girme, bireylerin topluma katılmasına ve kabul edilme duygusunun oluşmasına yardımcı olur (Putnam, 2000). Bazı araştırmacılar açık kamusal alanlardaki etkileşimin, sosyal etkileşimi desteklemede yüzeysel olduğunu iddia etseler de, kentsel tasarım araştırmaları, açık kamusal alanda gerçekleşen etkileşimin, sosyal davranışı pozitif yönde etkilediğini belirtmiştir (Whyte, 1980; Kleinmans et. al., 2007; Mehta, 2009; Gehl, 2010;

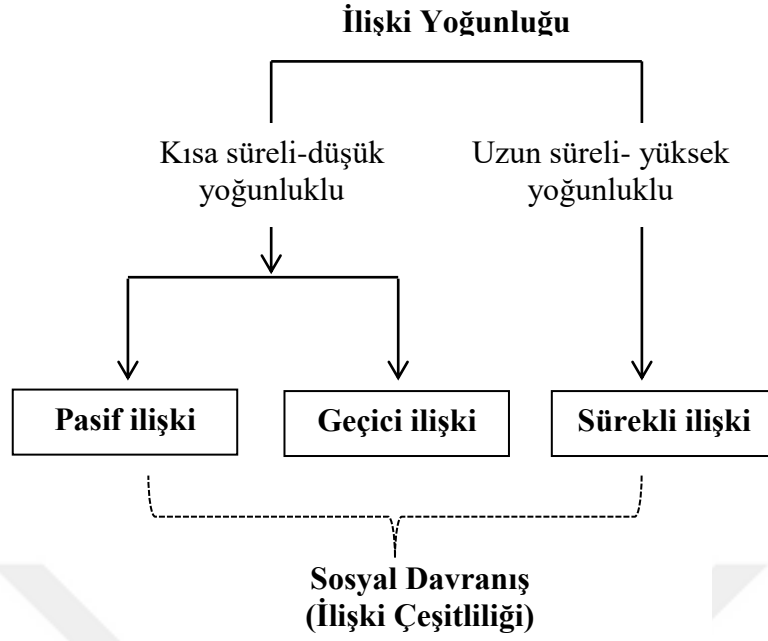
Peters vd., 2010). Bu doğrultuda araştırmacılar öncelikli olarak, sosyal davranışı açık mekânlarda ölçülebilir hale getirmek ve teorik bir altyapıya oturtmak için bazı tanımlamalar ve sınıflandırmalar yapmışlardır (Gehl, 1987; Lofland, 1998; Mehta, 2013a; Aelbrecht, 2016). Bu araştırmacılar, sosyal davranışın insanlar arasındaki ilişki çeşitliliğinin bir sonucu olarak oluştuğunu söylemişler ve buna göre değerlendirmelerde bulunmuşlardır (Tablo 7).

Tablo 7. Sosyal davranışı oluşturan ilişki çeşitliliğini tanımlayan ve sınıflandıran araştırmacılar

Araştırmacı	Sosyal ilişki çeşitliliğı	İlişki yoğunluğı	
Gehl (1987)	• Pasif	Birbirini tanımayan insanların birbirlerini izleme, duyma gibi yüzeysel kurdukları ilişki	Düşük Yoğunluk
	• Tesadüfi		
	• Tanıdıklarla	Günlük hayat içinde, tanıdıklar-arkadaşlar arasında gelişen ilişki	Yüksek Yoğunluk
	• Arkadaşlar	Yakın arkadaşlar arasında sürekli gerçekteşen ilişki	
Lofland (1998)	• Geçici	Kibarlık için yapılan söyleşi, bakış, bekleyiş, görsel ya da sözlü alışveriş gibi ilişki	Kısa süreli etkileşim
	• Rutinleşen		
	• Kısa karşılaşmalar	Yabancılar arasında birbirini tanıyormuş gibi 'duygusal anlamda birliktelik' olan kısa ilişki	Uzun süreli etkileşim
	• Samimi ilişki	İnsanlar arasında sık ve tekrarlayan ilişkilere dayalıdır ve duygusal bakımdan birliktelik olan ilişki	
Mehta (2013a)	• Geçici ilişki	Yabancılar ya da birbirine aşına olan insanlar arasında tesadüfen oluşan kısa süreli ilişki	Düşük Yoğunluk
	• Pasif ilişki	Yabancılar ya da birbirine aşına olan insanlar arasında herhangi bir sözlü iletişim gerçekteşmeden oluşan ilişki	
	• Sürekli ilişki	Yakın arkadaş, tanıdık ya da partnerler arasında sürekli tekrarlayan uzun süreli ilişki	Yüksek Yoğunluk
Aelbrecht (2016)	• Pasif ilişki	İnsanları seyretme, izleme gibi görsel-sözlü ilişki	Kısa süreli etkileşim
	• Aktif ilişki	→Geçici, rutinleşen ve kısa karşılaşmaları kapsayan ilişki	
		→Samimi, görsel, duygusal, sözlü uzun ömürlü ilişki	Uzun süreli etkileşim

Bu sınıflandırmalara bakıldığında aslında tüm araştırmacıların genel olarak insanlar arasında oluşan ilişki çeşitliliğini, pasif, geçici ve sürekli ilişki olarak tanımladıkları görölmektedir. Pasif ve geçici ilişki kısa süreli ve düşük yoğunluklu ilişkileri açıklamak için kullanılırken, sürekli ilişki uzun süreli ve yüksek yoğunluktaki ilişkileri açıklamak için kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında sosyal davranışın göstergeleri bu araştırmacıların yaptığı pasif-geçici-sürekli ilişki çeşitliliği sınıflandırmalarına göre irdelenmiş ve araştırma modelinde kullanılacak sosyal davranış yapısı oluşturulmuştur (şekil 8).

- Pasif ilişki (Passive Contact); düşük yoğunluklu ya da kısa süreli etkileşimlerdir. Bunlar çoğu birbirini tanımayan insanların birini beklerken, yalnız başına otururken, gezinirken ya da dinlenirken birbirini izlediği, dinlediği, karşılaştığı vb. yüzeysel kurulan ilişkilerdir. Ancak bu sınırlı sosyal etkinlikler insanlar için daha çekici ve caziptir (Gehl, 1987). Çünkü bu kısa süreli-düşük yoğunluklu ilişkiler, sosyal etkileşimin daha yüksek yoğunluklu ve uzun süreli olması için başlangıç noktası ya da arka plan olarak önemli bir etkiye sahiptir (Jacobs, 1961; Gehl, 1987; Mehta, 2007; Shaftoe, 2008; Peters vd., 2010).
- Geçici ilişki (Fleeting Contact); genellikle tesadüfen oluşan ve kısa süreli olan ilişki çeşitliliğini tanımlamak için kullanılmıştır. Geçici ilişki çoğu birbirini tanımayan veya birbirine aşına olan ya da birbirini tanıyan ama tesadüfi şekilde karşılaşan insanların, birbirlerine selam vermesi, birbirlerine saat sormaları, köpek gezdiren, bebeklerini dolaştıran insanların birbirleriyle konuşması, birlikte sokak sanatçılarını izlemesi gibi duygusal bakımdan birliktelik içeren ilişkilerdir (Gehl, 1987; Lofland, 1998; Mehta, 2013a; Aelbrecht, 2016).
- Sürekli ilişki (Enduring Contact); birbirini yakından tanıyan arkadaşlar, sevgililer ya da akrabalar arasında kurulan uzun süreli ilişkileri tanımlamak için kullanılmıştır. Burada birbirini tanıyan insanların birbirleriyle sözleşip, planlı şekilde buluşma, yeme-içme, sohbet etme, oyun oynama, zaman geçirme, alışveriş yapma, gezinme, oturma gibi ilişkide bulunmaları söz konusudur. Bu planlı yapılan etkinlikler, sosyal ilişkinin en kapsamlı biçimidir (Gehl, 1987; Lofland, 1998; Mehta, 2013a; Aelbrecht, 2016)

Şekil 8. Araştırmada kullanılacak Sosyal Davranış yapısı

Mehta (2013a), kültürel ve günlük kullanılan bir ‘mekân’ olarak caddelerin, sosyal davranış yani ilişki çeşitliliği için önemli ‘yerler’ olduğunu söylemiştir. Caddeler üzerinde oluşan yerler, toplumun tutumlarını şekillendirmeye yardımcı olan, geçmişten günümüze sürekliliği sağlayan, günlük ihtiyaçlara cevap verebilen, toplumun kimliğinin oluşmasına, insanların birbirlerine yaklaşmasına, sosyal değerlerin ve anlamların kazanılmasına ve böylelikle sosyal davranışın oluşmasına yardımcı olurlar (Loflund, 1998). Günlük hayat içinde önemli yer tutan ve tekrar kullanma isteği ve imkânı yaratan cadde üzerindeki yerler, işletmelerin ya da kullanıcıların informal kullanımlar ve kontroller ile ürettiği sosyal davranış konumları ile oluşur (Mehta, 2007; Aelbrecht, 2016). Bazı araştırmacılar işletmelerin ürettiği yerleri ‘üçüncü yerler’, bazıları ise kullanıcıların ürettiği yerleri ‘dördüncü yerler’ olarak ayırarak buraların ayrı ayrı sosyal davranış üzerindeki etkisini araştırmıştır (Oldenburg, 1989; Aelbrecht, 2016). Bu çalışma kapsamında, işletme ya da kullanıcı ayırmaksızın alışveriş caddesi üzerinde üretilen ‘yerler’, kendileme davranışı yapıları oluşturularak açıklanmış ve bunun sosyal davranış üzerindeki etkisini araştırmak hedeflenmiştir

Gehl (1987) farklı sosyal davranış yerlerine dönüşebilen iyi tasarlanmış caddelerde, insanlar arasındaki ilişki çeşitliliğinin ve ilişki yoğunluğunun çok çeşitli olabileceğini söylemiştir. Bu nedenle kendileme davranışı sonucunda oluşan bu yerler (Fischer, 1992;

Bonin, 2006; K rrholm, 2008) zorunlu ya da opsiyonel etkinlikler için değil insanların birbirleriyle ilişki çeşitliliğini arttıran sosyal etkinlikleri yapmak için kullanılırlar (Gehl, 1987; Yuen ve Chor, 1998; K rrholm, 2008; Aelbrecht, 2016).

B ckman ve Rundqvist (2005) ‘Sosyal mekânlar’ adlı kitabında, kullanıcıların, satıcıların ya da işletmelerin yaptığı kendilemelerin, beraberinde çeşitli etkinliklerin yapılmasını sağladığını ve sosyal ilişkileri g clendirdiğini göstermiştir. Kullanıcıların cadde üzerindeki mekânları ihtiyaçlarına göre kendileyerek yerlere dönüŐtürmeleri, orada insanları izlemelerine, konuŐmalarına, duymalarına imkân tanıyarak kısa süreli pasif ilişkiler kurmalarına olanak sağlar (Whye, 1980; B ckman ve Rundqvist, 2005) (Şekil 9).

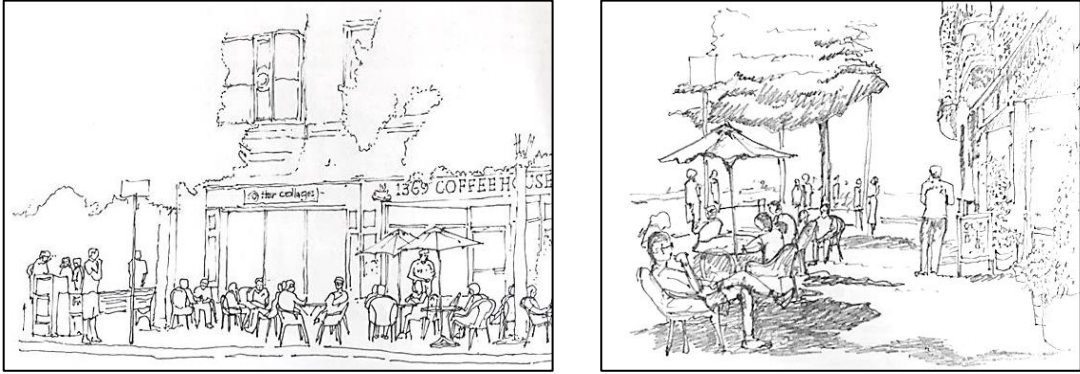
Şekil 9. Kullanıcıların işaretleme ya da damgalama ile yaptıkları kendilemeler (temsili mekân oluŐurma) ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler (B ckman ve Rundqvist; 2005)

Simpson (2011) ise sokak sanatçılarının ya da satıcılarının kendileme yaparak oluşturdukları geçici sahnelerin, insanlar arasında tesadüfi ve beklenmedik etkinliklerin oluşmasına ve geçici ilişkilerin kurulmasına olanak sağlayacağını söylemiştir (Şekil 10). Sokak sanatçılarını izlemek isteyen seyirciler, onları yarım daire Şeklinde kuŐatarak, ‘yan- yana-karşı karŐıya etkileşime’ girerek geçici ilişkiler kurarlar (Harrison-Pepper, 1990; B ckman ve Rundqvist, 2005; Simpson, 2011).

Şekil 10. Sokak sanatçıların alanın içine sızarak yaptıkları kendilemeler (temsili mekân oluşturma) ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler (Simpson, 2011)

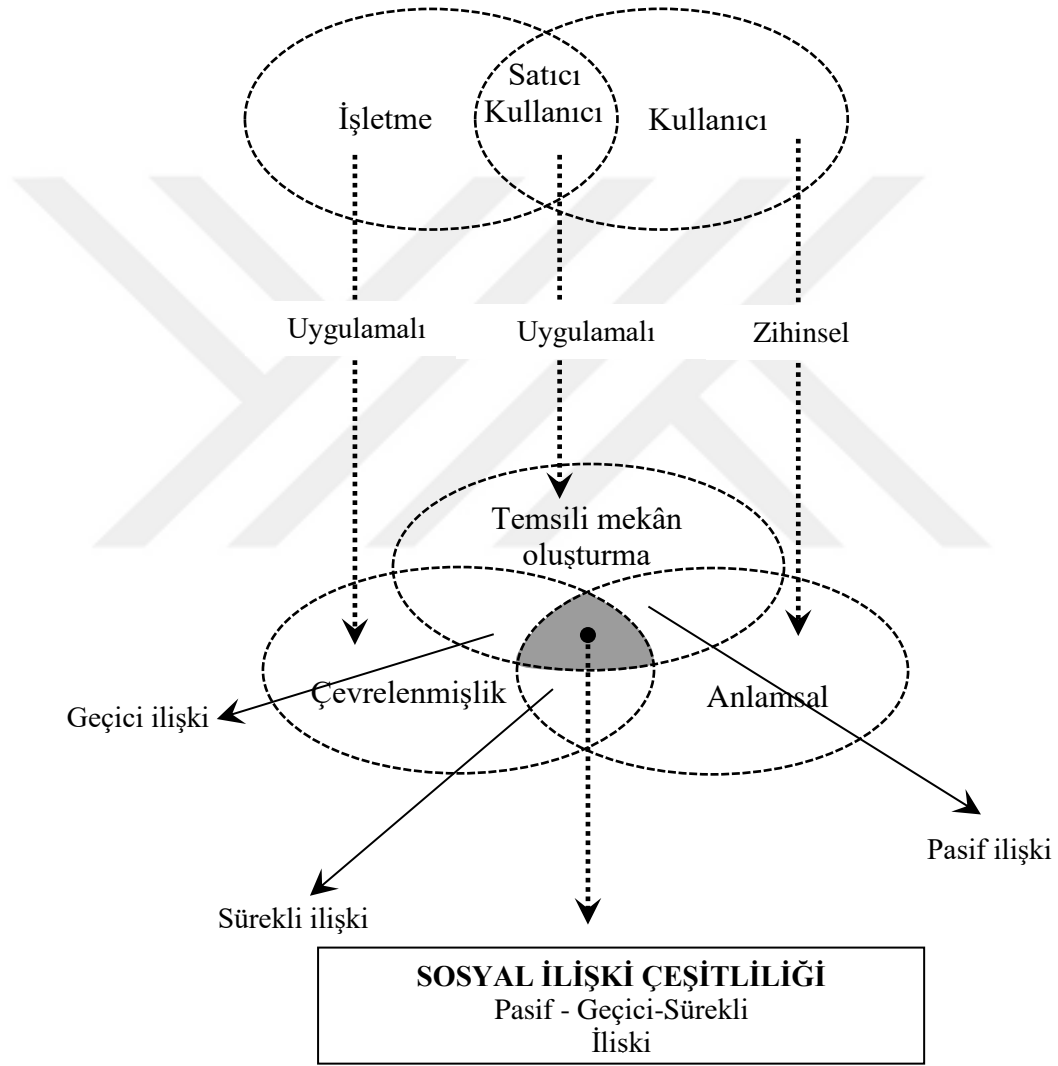
Mehta (2013a), işletmelerin cadde üzerine taşıdığı ürünlerle yaptığı geçici kendilemelerin, insanların dikkatini çekerek oralarda oyalanmasını, durmasını, zaman geçirmesini sağlayacağını söylemiştir. Ya da işletmelerin cadde üzerine masa-sandalye, çit vb. koyarak yaptıkları kalıcı kendilemeler insanların buralarda arkadaşlarıyla oturma, yeme-içme, sohbet etme gibi uzun süreli, sürekli ilişkiler kurmasını sağlayabilir (Mehta, 2007, 2009, 2010; Oldenburg, 1989) (Şekil 11) Böylece buralar sadece yürüyüp gidilen bir boşluk değil, insanların pasif, kısa süreli ya sürekli ilişkiler kurmasını sağlayan yaşayan canlı yerler olurlar.

Şekil 11. İşletmelerin çevreleme ile yaptıkları kendilemelerle oluşan egemenlik alanları ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler (Mehta, 2013a)

Lofland (1998) da sosyal etkileşim yerlerine dönüşebilen potansiyel kentsel mekânların, çeşitli etkinliklerin yapılmasına böylelikle, hem düşük yoğunluklu-kısa süreli etkileşimin hem de uzun süreli-yüksek yoğunluklu etkileşimin oluşmasına olanak sağladığını söylemiştir.

Sonuç olarak, kendileme davranışı çeşitliliği ile oluşan birbirinden farklı yerler; insanlar arasında sosyal ilişki çeşitliliğinin (pasif-geçici-sürekli) oluşmasını sağlayarak, insanlar arası güçlü sosyal etkileşimlerin kurulmasına imkân tanır. Bunun aksine bu yerlerin eksikliği ilişki çeşitliliğinin oluşmasını engelleyerek zayıf düzeyde etkileşimlerin kurulmasına neden olur. Tüm bu bilgiler sonucunda bu çalışmada kullanılacak kendileme davranışı ve sosyal davranış ilişkisi şematize edilerek Şekil 12’ de gösterilmiştir.

Şekil 12. Kendileme davranışı ve sosyal davranış yapısının örtüştürülmesi

1.6. Mikro-Çevresel Özellikler

Çalışmanın önceki bölümlerinde mikro çevresel özelliklerin (algısal-fiziksel-sosyal) insan-çevre etkileşiminin yüksek düzeyde kurulmasına, insan-çevre etkileşiminin de

kendileme davranışının yapılmasında önemli bir etkiye sahip olduğu açıklanmıştır. Çalışmanın bu kısmında, bu mikro çevresel özelliklerin neler olduğu ve hangilerinin alışveriş caddelerinde kendileme davranışı yapılmasında etkili oldukları belirlenip araştırma modeline eklenmiştir.

1.6.1. Kendileme Davranışı ve Mikro-Ölçekli Algısal Özelliklerin İlişkilendirilmesi

Algılama en genel tanımıyla yapısal ve fiziksel çevreden bilgi edinmedir (Lang, 1974a). Bulunulan fiziksel çevreyi ilk olarak duyular yoluyla algılayan ve bilgi edinen insan, oraya bir anlam yükler (Lang, 1994). Dolayısıyla, insanlar tarafından öncelikli olarak çevreye ait görsel bilgi algılanır, oraya bir anlam yüklenir, daha sonra bu bilgi ile insan fiziksel çevreyi yorumlar çevresel biliş oluşur ve son olarak amaç ve istekler doğrultusunda değerlendirilmesini yaparak davranışta bulunur (Seattle'nin 1977; Özbilen, 1983). Bu nedenle insanın çevreyle etkileşime girmesi ve kullanılması için çevrenin algılanması ve ona bir anlam yüklenmesi ön koşuldur (Rapoport, 1977, Gault, 1997).

Gür (1997), insan-çevre etkileşimine ve çevreye çeşitli anlamlar yüklenmesine olanak sağlayan algısal özellikleri, çevrenin dikkat çeken farklılıkları ve ayırt edilebilir olması olarak tanımlamış ve bu özelliklerin çevreden alınan bilginin en çarpıcısı olduğunu söylemiştir. Panofsky (1974) da temsili anlam olarak tanımladığı, çevrenin fark edilir ve tanınabilir algısal özelliklerinin ona bir anlam verdiğini ifade etmiştir. Çünkü insanların küçük ölçekte dikkatlerini çeken etkin çevreler, o çevrenin insanlar için anlamlı olan olanaklarıdır (Lang, 1994). Lynch (1984), bir çevrenin insanda güçlü bir etki yaratabilmesi için, tutarlı ve tanınabilir kalıplarla düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Bu, insanların çevreyle ilişki kurmasına, böylelikle onları etkinliğe teşvik etmesine, bunun sonucunda buraların yaşayan-canlı yerlere dönüşmesini sağlar. Sonuçta oluşan bu yerler insanın zihninde olumlu bir imaj yaratmasına olanak sağlar (Montgomery, 2007). Çeşitli araştırmacılar bu çalışmalarını destekleyerek, insan-çevre etkileşimin düzeyini arttıran, açık mekânların mikro ölçekli algısal özelliklerini açıklamışlardır (Tablo 8).

Tablo 8. İnsan-çevre etkileşimini destekleyen mikro-ölçekli algısal özellikler

Cevresel Özellik	Algısal özelliklerin göstergeleri	Araştırmacılar
Algısal	Okunabilirlik	Edney (1976)
	Özgün karakter	Porteous (1976)
	Fark edilebilirlik	Lynch (1960,1984)
	Ayırt edicilik	Lang (1987)
	Tanınabilirlik	Kärrholm, 2005
	Hatırlanabilirlik	Greene (1992)
	Belirginlik	CABE(2002)
	Dikkat çekici	Montgomery (1998)
	Duygusal deneyim	Mehta (2013a)
	Akılda kalıcı	

İnsanların cadde üzerindeki bir bankı, restoranı, köşeyi vb. ‘kendinin en sevdiği yer’ olarak damgalaması ya da istikrarlı olarak yapılacak etkinlik yeri (beklenecek, durulacak, yemek yenecek vb.) olarak ilişkilendirmesi-kodlaması, anlamsal ya da zihinsel düzeyde gerçekleşen kendilemedir (Fischer, 1992; Kärrholm, 2005; Mehta 2013a). Dolayısıyla çevrenin algısal özellikleri insanlar üzerinde güçlü bir imaj ya da anlamsal etki yaratarak buraların kendilenmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Araştırmacılar insanların bir mekânı tekrarlayan, sürekli ve istikrarlı kullanımlar ile ilişkilendirmesi ve belirgin bir şekilde kullanması için buradaki cephe özelliklerinin, işletmelerin, donatıların ya da ağaç, su, gölge elemanları gibi özelliklerin;

- Fark edilir, dikkat çekici (Edney, 1976; Greene, 1992; PPS, 2008),
- Belirgin ve ayırt edici (Kärrholm, 2005,2007, 2008; Mehta, 2013a),
- Hatırlanabilir ve akılda kalıcı (Lang, 1987; CABE, 2001) özelliklerini sunması gerektiğini söylemişlerdir.

Özetle çevrelerin bu mikro ölçekli algısal özellikleri, insan-çevre etkileşiminin oluşmasında ön koşuldur ve bu sayede kendileme davranışının anlamsal düzeyde yapılmasında önemlidir. Tüm bu bilgiler sonucunda, insan-çevre etkileşimi kapsamında alışveriş caddelerinin sağladığı mikro ölçekli özelliklerin kendileme davranışı ve sosyal davranış ile ilişkisini araştırmayı hedefleyen bu çalışmada, alışveriş caddelerinin değerlendirileceği mikro ölçekli algısal özellikler Tablo 11’de gösterilmiştir. Tüm bu özellikler uygulama aşamasında anket sorularıyla irdelenerek, kavramların ve mekânların analizleri sağlanacaktır.

1.6.2. Kendileme Davranışı ve Mikro-Ölçekli Fiziksel Özelliklerin İlişkilendirilmesi

İnsanların caddeler üzerindeki sosyal davranışını inceleyen araştırmacıların öncülerinden olan Alexander vd., (1977), Whyte (1980) ve Gehl (1986, 2010) özellikle mikro ölçekli fiziksel özellikler ve bunların olanak sağladığı sosyal özellikler üzerinde durmuşlardır. Bu üç araştırmacı benzer fiziksel özellikleri tanımlamış ve bunların insan-çevre etkileşimini yüksek düzeyde etkilediklerini ortaya koymuşlardır. Onların yaptıkları çalışmalar günümüz araştırmacılarının da çalışmalarına yön vermektedir (Tablo 9).

Gehl (2010) caddelerin 'soft edges' diye tanımladığı yumuşak köşelerinin; Net sınırlar, boşluklar, aktif cepheler, duvarlar, kamusal oturmalar, ağaçlar gibi küçük ölçekli fiziksel özellikler ile çevrili olduğunu ifade etmiştir. Bu özellikler samimi, insanları spontane şekilde etkinliklere girmeye teşvik eden anlamlı-iyi tanımlanmış yerler oldukları için çevreyle kurulan ilişkide önemli etkiye sahip olurlar. Mehta (2007, 2009) da caddelerin bu mikro-ölçekli göstergelerini 'articulation' olarak tanımlamış ve bunların insan-çevre etkileşimini yüksek düzeyde desteklediğini, bu nedenle informal sosyal kullanımlara olanak sağladığını ve oranın bu sayede canlı bir sosyal hayatı olduğunu söylemiştir.

Tablo 9. İnsan-çevre etkileşimini destekleyen mikro-ölçekli fiziksel özellikler

Çevresel Özellikler	Fiziksel Özelliklerin Göstergeleri	Araştırmacılar
Fiziksel	Aktivite cepleri	Jacobs (1961)
	Oyuklar	Alexander (1977)
	Kaldırımlar	Whyte (1980)
	Basamaklar	Gehl (1986, 1987, 2010)
	Küçük açıklıklar	APA (2007)
	Yumuşak köşeler- Eşikler	PPS (2008)
	Aktif kenarlar	Marcus ve Francis, 1998
	Kamusal oturmalar	Mehta (2007, 2008, 2009, 2013a)
	Su sahneleri	Farida, 2013
	Duvarlar	Shu-Chun, 2006
	Sahneler	Goličnik ve Thompson, 2010
	Yakınlık-kısa mesafe	Zacharis, 2004
	Bakımlı-rahatsız	Aelbrecht, 2016
	Düğünler	
	Boşluklar	
	Sınırlar/Çevrelenmişlik	
Kesişme noktaları		
Ağaç, su, bitki vb. ve Gölge elemanları		
Geçirgenlik		

Alexander et al. (1977) açık mekânların, insanları köşelerine doğal bir şekilde çekecek ve çevreyle etkileşime girmesine sağlayacak mikro fiziksel özelliklere sahip olması gerektiğini ortaya koymuştur. Bunun için caddeler fiziksel olarak lineer bir hat boyunca uzanacak şekilde tasarlanmaktansa, köşelerde, yolların kenarında, girişlerde küçük boşluklar, çıkıntılar, sınırlar yaratılıp aktivite cepleriyle, kesişme noktalarıyla çevrili bir fiziksel yapı oluşturulması gerektiğini söylemiştir. Küçük kapanmış alanlarla tanımlanan bu fiziksel özellikler, kullanıcıların oraları farklı şekillerde kullanmasına ve çeşitli etkinliklerin yapılabilmesini sağlar, insanları içine çeker. Böylelikle insanların uzun dönemde zihinlerinde orayı çeşitli etkinliklerin meydana geldiği bir yer olarak ilişkilendirmesine olanak sağlar.

Whyte (1980) insan-çevre etkileşiminin yüksek düzeyde kurulduğu bir caddenin; Oturma duvarları, gölge elemanları, geniş kaldırımlar, çıkıntılar, oyuklar, küçük basamaklar, bordürler, kamusal oturmalar, ağaç, su, bitki gibi özelliklerle çevrili köşeleri olduğunu söylemiştir. Çünkü bu özelliklerin olduğu yerler insanların uzun dönemde buraların yorumlanmasına, çevresel bilişin oluşmasına (Rapoport, 1977), böylelikle insan-çevre arasında yüksek düzeyde etkileşim oluşmasına olanak tanımaktadır (Ittelson, 1973). İnsan-çevre arasında yüksek düzeyde etkileşimin kurulduğu çevreler, insanların o anki ihtiyaçlarına göre değişebilen kullanımlara da olanak sağlayarak, kendileme davranışının yapılmasını kolaylaştırırlar. Değişen çevreler yayaların oralarda durmasını, bakmasını ve oyalanmasını sağlayarak yaya hareketlerinin değişmesinde de etkili olur (Abdulkarim Nasar, 2014; Whyte, 1980).

Aelbrecht (2016) tarafından yapılan bir çalışma, mekânların düğümler, sahneler, eşikler, kenarlar ve boşluklar gibi mikro-fiziksel özelliklerini 'in betweenness' yani 'arada kalmış' olarak tanımlamıştır. Bu arada kalmış mekânlar planlı ya da plansız çeşitli kullanıcılar tarafından farklı kullanımlara adapte olabildiği için geçici olayların, olumlu insan birikmelerinin olduğu yerlerin oluşmasına imkân tanırırlar. Böylelikle insanların dikkatini çekerek çevreyle daha yüksek düzeyde ilişkiler kurulmasına, bu sayede diğer yerlere göre daha yüksek düzeyde canlı ve sosyal etkileşimin oluşmasını sağlarlar (Aelbrecht, 2016). Goličnik ve Thompson da (2010) informal şekilde kullanıcıların bir yeri kendilemesinin ve egemenlik alanı yaratmasının, o mekanın yakınlığına, rahatlığına, insanlar arasında kurulabilen ilişki mesafelerine, büyüklüğüne, şekline ve köşe-kenar özelliklerine bağlı olduğunu söylemiştir.

Kullanıcılar cadde üzerindeki küçük ölçekli fiziksel özellikler ile yüksek düzeyde etkileşim kurabildiklerinde oranın işlevini değiştirip geçici yerler yaratabilirler (Bäckman ve Rundqvist; 2005). Örneğin bir merdiveni, duvarı o anki ihtiyacına göre oturma, yaslanma, yeme-içme vb. şeklinde kullanarak işlevlerini değiştirebilirler. Ya da bir satıcı, sokak sanatçısı için cadde üzerindeki bir cep, boşluk onun kendi sahnesini kurması için yeterli bir özelliktir (Simpson, 2011). Aubert-Gamet ve Cova (1999) da girintiler, oyuklar, kenarlar ve köşelerin insanların yuvalanmasına ve kendine ait yerler yaratmasına olanak sağladığını söylemiştir. Böylelikle buralar insanların spontane şekilde buralarda birikmesine, toplamasına da imkan sağlamaktadır. Kärholm (2005) ise sadece bir sokak mobilyasının bile insanların arkadaşlarıyla buluşulacak, sohbet edilecek bir yer olarak zihinsel kodlama ile kendileme davranışı yapılmasında önemli bir etkiye sahip olduğu söylemiştir. Özetle çevrelerin bu mikro ölçekli fiziksel özellikleri, insan-çevre etkileşiminin oluşmasında ve bu sayede kendileme davranışının yapılmasında önemlidir ve etkilidir.

Tüm bu bilgiler sonucunda, insan-çevre etkileşimi kapsamında bu çalışmada, alışveriş caddelerinin değerlendirileceği mikro ölçekli fiziksel özellikler Tablo 11' de gösterilmiştir. Tüm bu özellikler uygulama aşamasında anket sorularıyla irdelenerek, kavramların ve mekânların analizleri sağlanacaktır.

1.6.3. Kendileme Davranışı ve Mikro-Ölçekli Sosyal Özelliklerin İlişkilendirilmesi

Çevrenin mikro ölçekli sosyal özelliklerini en genel tanımıyla, mekânda etkinlik yapan ve gruplar halinde olan insanların (canlılık), çeşitli işletmelerin ve birbirinden farklı kullanımların varlığı oluşturmaktadır (Mehta, 2008). Çevrenin sosyal özelliklerini tanımlayan bu çeşitlilik ve canlılık, caddeler üzerinde insan-çevre etkileşimini en yüksek düzeyde destekleyen özelliklerdir. (Jacobs, 1961; Whyte, 1980; Rapoport, 1990b, 1991, Mehta, 2007).

Whyte (1980) ve onun kurucu olduğu PPS (Project for Public Space, 2008), mekândaki kullanıcı çeşitliliğini farklı yaş, cinsiyet, etnik köken, gelir düzeyinden insanların hepsine hitap etmesi olarak tanımlamıştır. Mekândaki bu kullanıcı çeşitliliği insanlar için 'sosyal konfor' yani güvende olma hissi sağlayarak buraları tekrar kullanma isteği yaratırlar. Mehta (2013b) ise kullanıcı çeşitliliğini 'kapsayıcılık' olarak tanımlamış

ve insan-çevre etkileşimini desteklemede önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmacılar aynı zamanda cadde üzerinde bulunan işletme çeşitliliği ya da birbirinden farklı toplanma mekanlarının varlığının da insanların çevreyle etkileşim kurmasında önemli olduğunu söylemişlerdir (Jacobs, 1961; Alexander vd., 1977; Oldenburg, 1989; Montgomery, 1998; Mehta, 2007).

Açık mekanlarda yapılan çeşitli etkinliklerin, daha yüksek sayıda çiftler, daha fazla gruplar halinde insanlar tarafından yapılması (Whyte, 1980; Townshend vd., 2007; Trip, 2007) ve buradaki insan yoğunluklarını duran, yavaş hareket eden (stationary-lingering) insanların oluşturması oranını canlılık göstergesini artırarak (Mehta, 2007, 2009) insanları buraları tekrar kullanmaya teşvik eder. Çeşitli araştırmacılar da bu çalışmalarını destekleyen insan-çevre etkileşim düzeyini arttıran çevrenin sosyal özelliklerini tanımlamışlardır (Tablo 10).

Tablo 10. İnsan-çevre etkileşimini destekleyen mikro-ölçekli sosyal özellikler

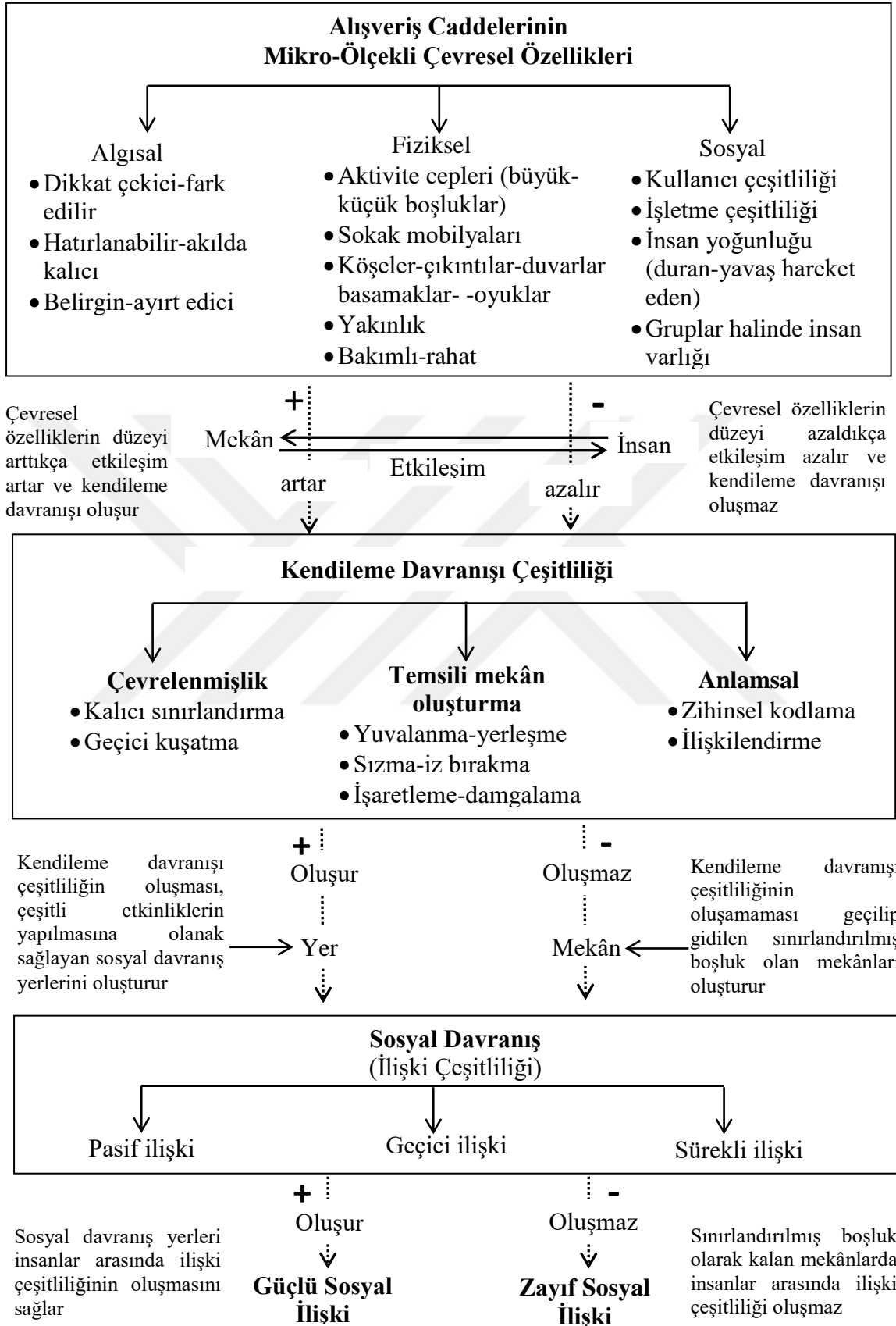
Çevresel Özellik	Sosyal özelliklerin göstergeleri	Araştırmacılar
Sosyal	İşletme çeşitliliği	Trip, 2007
	Kullanıcı çeşitliliği	Gehl, 2010,
	Kullanım çeşitliliği	PPS 2008
	Karma kullanım	Farida, 2013
	Kapsayıcı	Montgomery, 1998
	Sosyal konfor	Mehta, 2007, 2009, 2013b
	Gruplar halinde insan varlığı	Whyte, 1980
	Duran-yavaş hareket eden insan yoğunluğu	Aldulkadir ve Nasar, 2014

Özetle bir mekânın kullanıcılar tarafından çevreyle yüksek düzeyde etkileşime girmesini ve yoğun olarak kullanılmasını etkileyen en önemli şey, insanların orada var olması, çeşitliliği, canlılığı yani çevrenin sosyal özellikleridir (Whyte, 1980; Brower, 1996; Mehta, 2007; Abdulkarim ve Nasar, 2014). Kendileme davranışı da farklı kullanıcıların (işletme-satıcı-kullanıcı), mekânı çeşitli şekillerde uzun ya da kısa süreli kullanmasını kapsamaktadır (Fischer, 1992; Kärrholm, 2005, 2007; Mehta, 2013a). Dolayısıyla çevrenin sosyal özellikleri, çevrenin yüksek düzeyde kullanılmasını sağlayarak, kendileme davranışının yapılmasında önemli bir etkiye sahiptir. Tüm bu bilgiler sonucunda bu çalışmada, insan-çevre etkileşimi kapsamında, alışveriş caddelerinin değerlendirileceği mikro ölçekli sosyal özellikler Tablo 11’ de gösterilmiştir. Tüm bu özellikler uygulama aşamasında anket sorularıyla irdelenerek, kavramların ve mekânların analizleri yapılmıştır.

Tablo 11. Araştırmada kullanılacak çevrenin mikro-ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikleri

Algısal özellikler	Fiziksel özellikler	Sosyal özellikler
Dikkat çekici-fark edilir	Aktivite cepleri(küçük-büyük boşluklar)	Kullanıcı çeşitliliği
Hatırlanabilir-akılda kalıcı	Sokak mobilyaları	İşletme çeşitliliği
Belirgin-ayrıt edici	Köşeler-çıkıntılar-duvarlar basamaklar-oyuklar	İnsan yoğunluğu (duran-yavaş hareket eden)
	Yakınlık	Gruplar halinde insan varlığı
	Bakımlı-rahat	

Çevrenin mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özelliklerine ilişkin kavramların araştırma modeline dahil edilmesi ile araştırma modeli tamamlanmıştır (Şekil 13). Bu model insan-çevre etkileşiminin açıklanmasında, mekânın algısal-fiziksel-sosyal özelliklerinin, kendileme davranışı üzerindeki etkisini, kendileme davranışı ile mekânların yere dönüşmesi ve bunun sosyal davranış ile olan ilişkisini açıklamaktadır. Böylelikle farklı mikro-çevresel özelliklere sahip alışveriş caddesi mekânlarının, kendileme davranışı değişiminin ve insanlar arasındaki sosyal davranış değişiminin nasıl oluştuğunun açıklanmasına yönelik teorik ve kavramsal bir araç ortaya konulması hedeflenmiştir.

Şekil 13. Araştırma modeli

1.7. Çalışmanın Amaç ve Varsayımlarının Ortaya Konulması

Bu tez çalışmasının başlangıcından beri insan-çevre ilişkisinin, ekolojik yaklaşım doğrultusunda karşılıklı olduğu benimsenmiş ve bunun için çevrenin hangi özellikleri sunması gerektiği gündeme getirilmiştir. Çevrenin özellikleri doğrultusunda oluşan insan-çevre etkileşiminin düzeyi ile ilgili yönelmelerin ise kendileme davranışı ile sonuçlandığı bilinmektedir. Çevresel psikoloji araştırmalarında önemli kavramlardan biri olan kendileme davranışı, aynı zamanda insanların sosyal davranışlarının oluşmasında da önemli bir etkiye sahiptir.

Bu çalışmada da kendileme davranışı; insan-çevre etkileşiminin yüksek düzeyde kurulmasını destekleyen çevresel özellikler doğrultusunda oluşan bir sonuç ürün, sosyal davranışın oluşması için ise ön koşul olarak kullanılmıştır. Bu doğrultuda insan-çevre etkileşiminin yüksek düzeyde kurulmasını destekleyerek, kendileme davranışının yapılmasını destekleyen çevresel özellikler, kendileme davranışını yapısını ve sosyal davranışı yapısını oluşturan özelliklerin neler olduğu ortaya konulmuştur.

Çeşitli araştırmacılar, mekânın özelliklerinin farklı kullanımlara uyum sağlayabildiğinde ya da esnek olduğunda insan-çevre etkileşiminin güçlü şekilde kurulacağını ve mekânlarda benzeri görülmemiş yeni üretimlerin (yenilik) ve tasarım çeşitliliği - değişkenliğinin (karmaşıklık) yani kendileme davranışının yapılabileceğini söylemişlerdir. Böylelikle oralarda kendiliğinden olayların oluşumu, olumlu insan birikmelerinin olacağını ve bunun gerçekleştiği mekânların informal sosyal davranış yerlerini dönüştürdüğünü orta koymuşlar ve buraların sosyal davranışla ilişkilerini analiz etmişlerdir (Mehta, 2013a; Aelbrecht, 2016).

Bu durumda kendileme davranışının, mekânın sunduğu özellikler sonucunda yapıldığı ve yapıldığı mekânları sosyal davranış yerlerine dönüştürdüğü kabul edilmiş, dolayısıyla etkinlik çeşitliliği bakımından zengin ve kullanıcıların arasındaki ilişki çeşitliliği bakımdan güçlü yerler olduğu varsayılmıştır.

1. Bu kabuller çalışmanın amacı ve varsayımlarını da doğrudan etkileyip yönlendirmiştir. Çalışmanın birincil amacı genel olarak kendileme davranışının gerçekleştiği alışveriş caddesi açık mekânlarının çevresel özelliklerinin neler olduğunun saptanması iken daha spesifik amaçlar ise şunlar olmuştur;

- Alışveriş caddesi mekânlarının algısal-fiziksel-sosyal özellikler bakımından değerlerinin (yüksek-orta-düşük) ortaya konulması;

- Mekânların algısal-fiziksel-sosyal değerlerinin, kendileme davranışının yapılmasında bir etken olup olmadığının saptanması,
- Kendileme davranışı ile değerler arasında ilişki ortaya konulursa, kendileme davranışı yapmada hangi özelliğin daha anlamlı olduğunu belirlenmesi,
- Alışveriş caddesi mekânlarının kendileme davranışı (çevrelenmişlik-temsili mekân oluşturma-anlamsal) bakımından değerlerinin ortaya konulması,
- Mekânların kendileme değerlerinin, sosyal davranışın (ilişki çeşitliliği) yapılmasında bir etken olup olmadığının saptanması;
- Sosyal davranış (pasif-geçici-sürekli ilişki) ile değerler arasından ilişki ortaya konulursa, sosyal davranışı yapmada hangi kendilemenin daha anlamlı olduğunun belirlenmesi,

2. Bu Amaçlar Temelde Şu Varsayımların Sınanmasına Yöneliktir;

- Bir mekânda kendileme davranışı yapma düzeyi, oranın algısal-fiziksel-sosyal düzeyi ile doğru orantılıdır. Bu özelliklerin yüksek düzeyde olduğu mekânlar kendileme davranışının yapılmasını kolaylaştırırken, düşük düzeyde olanlar ise zorlaştırır.
- Kendileme davranışı çeşitliliğinin (çevrelenmişlik, temsili mekân oluşturma, anlamsal) yüksek düzeyde olduğu mekânlarda, olmayanlara göre daha çok etkinlik, kullanım ve kullanıcı çeşitliliği oluşur ve buralar sosyal davranış yerlerine dönüşürler.
- Sosyal davranış yerleri oluşan alışveriş caddesi mekânlarında, kullanıcılar yürüyüp gitmezler, daha uzun ve kısa süreli zaman geçirirler.
- Kendileme davranışı çeşitliliği ile oluşan birbirinden farklı kalıcı ya da geçici yerlerde, çeşitliliğin az ya da olmadığı yerlere göre, insanlar arasında daha çok ilişki çeşitliliği (pasif, geçici, kalıcı) gerçekleşir.
- Dolayısıyla kendileme davranışı çeşitliliğinin yapılabildiği yerlerde, diğerlerine göre daha güçlü düzeyde sosyal etkileşim gerçekleşir.

1.8. Araştırma Yöntemi ve İçinde Yer Alan Teknikler

Bu başlık altında uygulamada kullanılacak araştırma tekniklerine ilişkin literatür bilgilerine yer verilmiştir. Araştırmada anket ve davranış gözlemi tekniği bir arada

kullanılıp, her ikisinin de güçlü yönlerinden faydalanılabilmesi için bütüncül bir araştırma yaklaşımı belirlenmiştir.

1.8.1. Anket

Anket, yapılan araştırma konusu ile ilgili deneklerin görüşlerini belirlemek için bir dizi sorudan oluşur. Anket araştırması insanların tutumları, değerleri ve davranışları hakkında sistematik olarak bilgi toplayan bir araçtır. Soruların soruluş biçimine ve katılımcıya sorulan sorulara karşı herhangi bir seçeneğin verilip verilmemesine göre açık uçlu sorular, kapalı uçlu sorular, sıralama istenen sorular ve ölçekleme düzeyi soruları olarak anket formları birbirinden farklılaşabilir (Sommer ve Sommer, 2002).

Bazı araştırmacılar anket sorularını açık uçlu sorular ve kapalı uçlu sorular olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Diğer soru türlerini ise kapalı uçlu soruların çeşitleri olarak tanımlamışlardır (Burgess, 2001; Oğur ve Tekbaş, 2003). Bunlar;

- İki seçenekli yanıtlar (evet/hayır),
- En iyi yanıt (verilen şıklar arasında yalnızca bir tanesinin seçilmesi),
- Ölçekli yanıtlar, (Katılımcılardan yanıt şikkında verilen cetvelden kendilerine en uygun olan değeri seçmeleri istenir),
- Sıralı seçenekler (her gün/hafta bir/ayda bir gibi cevaplardan bir tanesinin seçilmesi istenir),
- Diğer lütfen belirtiniz (verilen cevaplara ek diğer seçeneği koyularak, deneğin verilen şıklardan başka cevabı olup olmadığı öğrenilir)
- Grup halindeki seçenekler (Birden fazla soru tek bir soru haline getirilir)
- Eşleştirme (verilen şıkların eşleştirilmesi istenir)
- Birden fazla seçeneği olan yanıtlar (Katılımcıların istediği kadar seçenek işaretleyebilir),
- Liste şeklinde yanıtlar (Liste halindeki seçeneklerden kendine uygun olanların ilk üç sıraya yerleştirilmesi)
- Sıralama istenen yanıtlar (Verilen seçeneklerin belirtilen koşullara göre sıralanması).

Bu çalışma kapsamında, tek bir anket sorusu yöntemi kullanılmaktansa, kapalı uçlu soruların çeşitleri olan sıralı sorular, birden fazla seçeneği olan sorular ve ölçekli sorular

bir arada kullanılarak (Ek 1) birinin dezavantajının diğeriyle en aza indirgenmesi planlanmıştır.

Kapalı uçlu sorular; deneklere olası cevap seçeneklerinin verildiği soru türüdür. Yapılandırılmış sorular ismiyle bilinen bu tür sorularda denek, soruları güvenilir ve hızlı bir şekilde cevaplar. Araştırmacı da cevapları hızlı ve güvenilir bir şekilde analiz edebilir (Büyüköztürk, 2005).

- Sıralı sorular; Bu tür sorular genelde katılımcının olaya ya da görüşe katılımını, hemfikir olma derecesini ya da bir olayı / davranışı gerçekleştirme durumunu ölçmek için kullanılır. Seçenekler her gün/günde bir kez//hafta 2-3/ayda 2-3 gibi olup deneklerin sadece bir şıkkı seçmesi beklenir (Oğur ve Tekbaş, 2003).
- Birden fazla seçeneği olan sorular; Katılımcıdan seçenekler arasından kendisine uygun gördüğünü ya da istediği kadarını seçmesi istenir. Bu hem anket formunda yerden ve hem de zamandan tasarruf sağlar (Oğur ve Tekbaş, 2003). Deneklere cevaplama esneklik verilmesi bir avantaj olmasına karşılık, cevapların analizini biraz daha zorlaştırdığı için veri girişi yapılırken dikkatli olunması gerekir. Her seçenek birer soru gibi ele alınır ve kodlama yapılırken seçenek işaretlenmişse '1' işaretlenmemişse '0' olarak kaydedilir (Büyüköztürk, 2005).
- Ölçekli sorular; cevapların oluşturulan bir derecelendirme ölçeği üzerinde toplanmasını gerektirir. Daha çok tutum gibi psikolojik özelliği ölçmede, belli bir konudaki görüşleri ortaya çıkarmada veya bir davranışın gözlenme sıklığını belirlemede kullanılır. Derecelendirme ölçekleri, bireyin anket maddesine ilişkin tepkilerini, birbirini mantıksal düzen içinde izleyen ölçek noktaları üzerinden kendisine en uygun geleni seçerek göstermesini sağlar (Wilson ve McClean, 1995; Büyüköztürk, 2005). Sosyal bilimlerde en yaygın olarak kullanılan ölçeklendirme tekniği Likert Ölçeğidir. Kolay ve kullanışlı olması, diğer ölçeklere göre dezavantajının daha az olması bunu sağlamıştır (Gür, 1996).

Liket ölçeği; belirli bir tutumla ilişki olduğu düşünülen çok sayıda tutum cümlesi ile oluşturulur (Kağıtçıbaşı, 1988). Denekler bu cümlelere ne ölçüde katılıp katılmadıklarını derecelerle cevaplar. Likert tipi tutum ölçeğinde derecelenmeler 3, 5, 7, 9' hatta 11'li olabilirler. Ancak kolay ve kullanışlı olması nedeniyle 5'li likert tipi tutum ölçeği en çok kullanılanıdır. Bu ölçekte 'kesinlikle katılıyorum' dan 'kesinlikle katılmıyorum' a kadar değişen dereceler katılmayı, 'her zaman' dan 'asla 'ya kadar değişen derecelerde sıklığı

ölçmede kullanılırlar. Bu derecelenmelerde en olumsuz cevap '1' rakamı ile en olumlu cevap ise '5' rakamı ile puanlandırmalar yapılır (Tavşancıl, 2005).

1.8.2. Davranış Gözlemi

Çevresel psikoloji alanında yaygın olarak kullanılan davranış gözlemi tekniğinin en önemli özelliği, araştırmacıya veriye ilk elden ulaşma olanağı sağlamasıdır. İnsan davranışlarının doğal ortam içinde gözlemlenmesi, bu davranışların gerçekçi biçimde incelenmesinin önkoşuludur (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu nedenle insanların çevre içinde nasıl davranıp orayı nasıl kullandıklarına ilişkin bilginin elde edilmesinde en güvenilir tekniktir (Lang, 1974b). Davranış gözlemiyle yapılan araştırmalarda, bir sistem kullanıp kullanılmamasına bağlı olarak iki tür teknikten söz edilebilir (Aziz, 2010). Bunlar yapılandırılmış ve yapılandırılmamış gözlem teknikleridir.

Yapılandırılmış gözlem; sürekli olarak uygulanan önceden belirlenmiş bir kategori, plan ve gözlemlenen davranışların puanlama sistemine dönüştürüldüğü bir yapı vardır. Gözlemlenen davranışlar, bu belirlenen kategorileri içerir ve kaydedilir. Yapılandırılmamış gözlem ya da ön bir araştırma bu kategorilerin ve planın yapılmasına yardımcı olur (Sommer ve Sommer, 2002; Aziz, 2010; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Yapılandırılmış gözlem belirli bir zamanda, kamera kayıtları kullanılarak yapılır ve kayıtlarında bir sistematiğe oturtulması beklenir. Belirlenen zamanlarda (hafta içi ve hafta sonunu kapsayan en az 5gün) 15 dakikalık ve bunların yedi kez tekrarlandığı kamera kayıtları yapılır. Daha sonra bunlar çizelgelere ya da davranış haritalarına işlenerek sayısal veriler elde edilir (Bechtel ve Zeisel, 1987; Mehta, 2009; Mumcu, 2009).

Yapılandırılmamış gözlem (Casual-Unstructured observed); Önceden belirlenmiş bir amaç ve plan yoktur. Yani gözlemin nerde, ne zaman ve nasıl gözlemleneceği belirli değildir, rastlantısal bir gözlem söz konusudur (Sommer ve Sommer, 2002). Ve bu teknikte gözlemlenen etkinlik, kullanım ya da davranışlara herhangi bir puanlama sistemi yapılmaz. Gözlemlenen davranışın ortaya çıkması rastlantıya bağlıdır, kimi olaylar bir kez olduktan sonra yinelenmez, yinelenmesi şansa bağlıdır. Gözlemci dilediği şekilde not tutabilir ve bilgi toplayabilir (Hovardaoğlu, 2000; Aziz, 2010).

Yapılandırılmamış gözlemde, gözlemci işletme ve sokak yerlerini kullanarak, katılımcı gözlemci olarak hareket edebilir, davranış kalıplarını, etkinlikleri fotoğraf ve kısa videolarla (30 saniye-3dk) kaydedebilir ancak bunları verilere dönüştürmez (Mehta, 2009;

Aziz, 2010). Sommer ve Sommer (2002) ise ‘Katılımcı Gözlemine’ yapılandırılmamış gözlem grubuna dâhil etmemiştir, çünkü katılımcı gözlemin yapılandırılmış olarak da yapılabileceğini ve bunun bu iki gözleme göre daha uzun süre konumlarda kalmayı gerektirdiğini söylemiştir. Gür (1996) de yarı katılımcı ve tam katılımcı gözlemleri açıklamış ve bunları yapılandırmamış gözlem grubuna dâhil etmemiştir.

Bunun için bazı araştırmacılar yarı yapılandırılmış gözlem tekniğinden bahsetmektedirler. Bu teknikte yapılandırılmış gözleme göre esneklik vardır ancak yapılandırılmamış gözlemdaki gibi plansız ya da amaçsız bir gözlem söz konusu değildir ya da davranışın rastlantısal olması beklenmez. Ortamda yapılan davranışların tekrarlaması durumunda bu davranışlar anlamlı kabul edilir, veri toplama aracına ya da davranış haritalarına işlenir. (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu gözlemin yapılandırılmış gözlem gibi kısa bir sürede (1hafta) bitmesi ve sistematik şekilde kayıtlar yapılması gerekmez (Sommer ve Sommer, 2002), ancak önceden belirlenmiş denetim listeleri, yani hangi davranışın gözlemleneceğine dair kategoriler oluşturulur ve buna göre davranışlar gözlemlenir (Gür, 1996). Bu gözlem diğerlerine göre, 3-6 ay gibi daha uzun süreleri kapsayabilir (Sommer ve Sommer, 2002), bu zaman zarfında yapılan gözlemlerde belirli bir saat aralığında yapılır, fotoğraf çekilir ya da kamera kayıtları yapılır, notlar tutulur, davranış haritalarına işlenir, böylelikle yapılan davranışın sürekli olup olmadığı ya da kaç kere yinlendiği tespit edilir. (Bailey, 1982).

Bu çalışma kapsamında, çalışma alanında öncelikli olarak yapılandırılmamış gözlem ve anket tekniği kullanılarak alışveriş caddesi üzerinde nasıl, nerde ve ne zaman gözlem yapılacağı ile ilgili bir plan hazırlanarak ve cadde gözlem yapılacak bloklara bölünmüştür. Daha sonra bu plan doğrultusunda blokların, yarı-yapılandırılmış gözlem ile kendileme davranışı ve beraberinde oluşan sosyal davranış açısından tipolojileri oluşturulmuştur.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.1. Araştırma Sürecinin Yapılandırılması

İnsan-çevre etkileşimi kapsamında, kendileme davranışının gerçekleşebildiği alışveriş caddesi mekânlarının ne gibi özelliklerinin olması gerektiği ve kendileme davranışının gerçekleştiği yerlerin sosyal davranış ile ilişkisini araştırmak, bu çalışmanın amacıdır. Araştırmanın temel varsayımı ise; alışveriş caddesinin algısal-fiziksel-sosyal özelliklerinin insan-çevre etkileşiminin kurulmasını etkilediği, bu etkileşim düzeyinin kendileme davranışının yapılmasını kolaylaştırdığı, kendileme davranışının yapıldığı mekânların güçlü sosyal davranışların (ilişki çeşitliliği) kurulduğu yerler olduğudur.

Açık mekânda kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen sosyal davranış düzeyi, o mekânın mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özelliklerinin insan-çevre etkileşiminin kurulmasında ne kadar başarılı olduğunun bir göstergesidir. Bu nedenle kendileme davranışı ile birlikte etkinlik çeşitliliğinin ve insanlar arasında ilişki çeşitliliğinin, yani güçlü sosyal etkileşimlerin kurulduğu yerlerin, bu özelliklerinin farklı olması beklenir. Bu bağlamda, mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikler bakımından farklılık gösteren alışveriş caddesi mekânlarının ortaya konulması ve bu mekânların kıyaslanarak, kendileme davranışına ve sosyal davranışa olan etkilerinin araştırılması, araştırma tasarımının genel çerçevesini belirlemiştir. Araştırmanın şu temel aşamaları kapsamaktadır;

- Çalışmada ele alınacak alışveriş caddesinin belirlenmesi ve çalışma alanının bloklara ayrılması
- Blokların sınıflandırılması
- Blok verilerinin toplanması
- Verilerin değerlendirilmesi

Her uygulama aşaması için amaca en uygun olan veri toplama yöntemi seçilmiştir. Bu nedenle araştırma modelinde çok yöntemli bir yaklaşım kurgulanmıştır (Şekil 14).

Şekil 14. Araştırma modeli kapsamında kurgulanan aşamalar

2.2. Çalışma Alanının Seçilmesi ve Tanımlanması

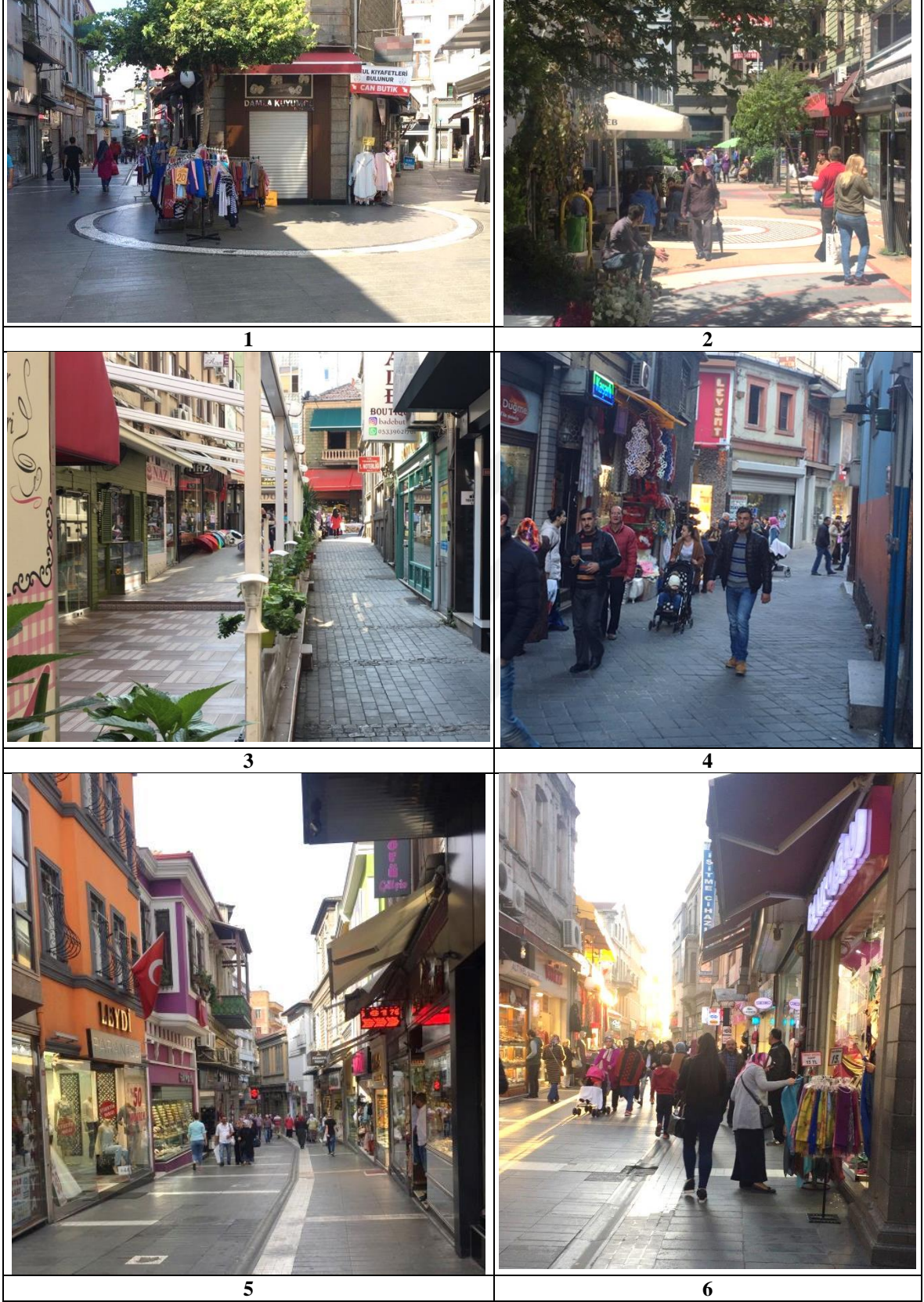
Çevresel psikoloji alanında yapılan çalışmalar, insan davranışlarını laboratuvar gibi yapay ortamlarda incelemektense, günlük yaşamın gerçekleştiği ve gerçeği temsil eden doğal ortamlarda incelemenin daha geçerli ve güvenilir sonuçlar elde etmemizi sağlayacağını söylemektedir (Barker, 1968; Bailey, 1982; Mehta, 2009, Mumcu, 2009). Doğal ortamlarda yapılan araştırmalar, insan davranışlarını birbirinden bağımsız değil de, bütüncül bir anlayışla ve kendi ortamı içinde açıklanmasını sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek; 2011). Bu nedenle bu çalışmada alan çalışması yaklaşımı benimsenmiştir. Mevcutta var olan insanların doğal yaşam ortamı olan bir çevre, insan davranışları açısından gözlemlenecek ve anket çalışması yapılacak ve değerlendirilecektir.

Çalışmanın amacı alışveriş caddesi açık mekânlarının mikro çevresel özellikleri ile kendileme davranışı ve kendileme davranışı ile sosyal davranış arasındaki ilişkinin nasıl olduğuna yanıt aramaktır. Yani farklı düzeylerde mikro çevresel özelliklere sahip alışveriş caddesi mekânlarının, farklı düzeylerde ve çeşitlilikte kendileme davranışı yapmaya olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Mehta (2009, 2013a) da alışveriş caddeleri üzerinde yaptığı çalışmada alışveriş caddesini bloklara bölerek, davranış gözlemi ve anket çalışması yapmış ve buraların birbirinden farklı canlılık göstergeleri belirlemiştir.

Bu doğrultuda Trabzon kent merkezinde yer alan farklı mikro çevresel özelliklere sahip olan bir alışveriş caddesi, kullanıcıların tercihleri doğrultusunda çalışma alanı olarak seçilmiş, daha sonra gözlemin yapılacağı ve verilerin toplanacağı bloklara (birinci aşama) ayrılmıştır.

Alan

Çalışma alanı kent merkezinde bulunan Kunduracılar Caddesi olup, erişimi kolay, güvenli, kent merkezinin farklı noktalarına yakın ve ulaşım haricinde de herkes tarafından yoğun olarak kullanılan bir caddedir. Kunduracılar Caddesi, yaklaşık 370 metre uzunluğunda 5 metre ile 8 metre arasında değişen genişliğe sahiptir ve sahilinden 245 metre içerdedir. Araç trafiğine kapalı, yaya odaklı bir cadde olması, farklı işletmelerin ve satıcıların cadde üzerinde bulunması çeşitli özellikteki kullanıcıların buraya çekilmesinde önemli bir etkidir. Hem bu nedenlerle hem de kullanıcıların tercihleri doğrultusunda Kunduracılar Caddesi çalışma alanı olarak seçilmiş ve çalışma alanının konumu-planı Şekil 15'de, çalışma alanından görünüm ise Şekil 16'da sunulmuştur

Şekil 16. Çalışma alanından görünüm

2.3. Birinci Aşama: Çalışmada Ele Alınan Alışveriş Caddesinin Belirlenmesi ve Bloklara Ayrılması

Alışveriş caddelerinin yapısı gereği her yerinde aynı mikro-çevresel özellikleri sunması beklenemez. Bu nedenle bu tür çalışmalarda araştırmacılar, caddeleri hemen hemen aynı büyüklüklere denk gelecek ve aynı morfolojik yapıya sahip olacak şekilde (lineer uzanan ve geçirgenlik sağlayan bir hat) bloklara ayırarak araştırmalarını yaparlar (Mehta, 2009).

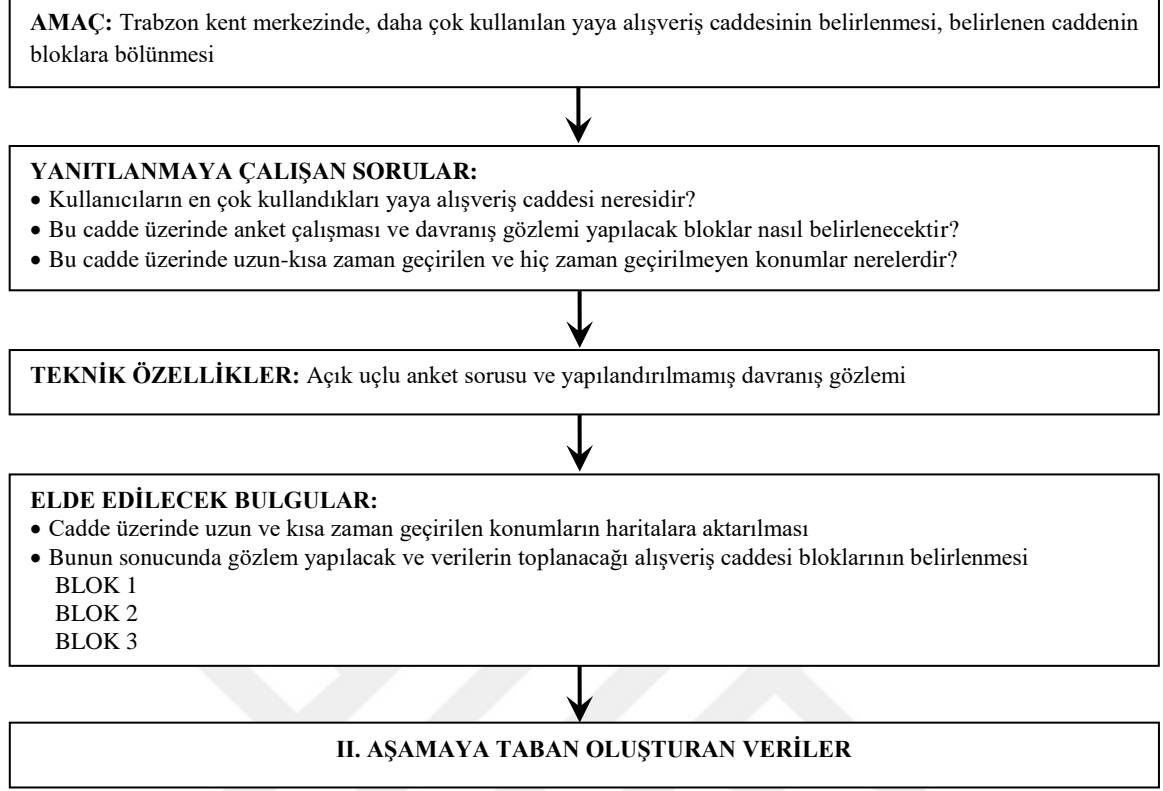
Bu nedenle bu çalışmanın birinci aşamasının amacını da;

- Kent merkezinde bulunan yaya alışveriş caddelerinden (açık mekânlarının), hangisinin kullanıcılar tarafında daha çok kullanıldığının ortaya çıkarılması ve
- Sonraki aşamalarda mikro çevresel özellikler, kendileme davranışı ve sosyal davranış açısından kıyaslanacak olan blokların belirlenmesi oluşturmaktadır.

Bu amaçlarla 212 kullanıcıya, ‘kent merkezindeki yaya alışveriş caddelerinden hangisinin açık mekânlarında daha çok zaman geçiriyorsunuz?’ sorusu sorulmuştur. Daha sonra bu cadde üzerinde yarı katılımcı yapılandırılmamış davranış gözlemi yapılmıştır. Gözlemci gizlenmeden, cadde üzerinde bir kullanıcı gibi hareket ederek insanların daha uzun zaman geçirdiği, durduğu, oyalandığı ve sadece yürüyüp gittiği konumlarda fotoğraf çekmiş ve notlar almıştır. Gözlemci bu fotoğrafları ve notları havanın yağmurlu olmadığı, güneşli günlerde, günün her hangi bir saatinde elde etmiştir. Gözlem 2015 yılının Nisan-Mayıs-Haziran aylarında aralıklı şekillerde yapılan bir süreci kapsamaktadır.

Yapılandırılmamış davranış gözlemi ile elde edilen sonuçlar çalışma alanının planına işlenmiş, caddenin morfolojik yapısı (lineer uzanan ve geçirgenlik sağlayan bir hat) da göz önünde tutularak cadde bloklara bölünmüştür. Yapılandırılmamış gözlem sayesinde elde edilen veriler ve oluşturulan bloklar, daha sonraki aşamalarda yapılacak gözlemin ve veri toplama işleminin nerde, nasıl ve ne zaman yapılacağına dair ön bir çalışma yapılmasını sağlamıştır. Ayrıca ortaya konulan araştırma blokları çalışmanın sonraki aşamalarından elde edilecek verilere taban oluşturacaktır.

I.AŞAMA

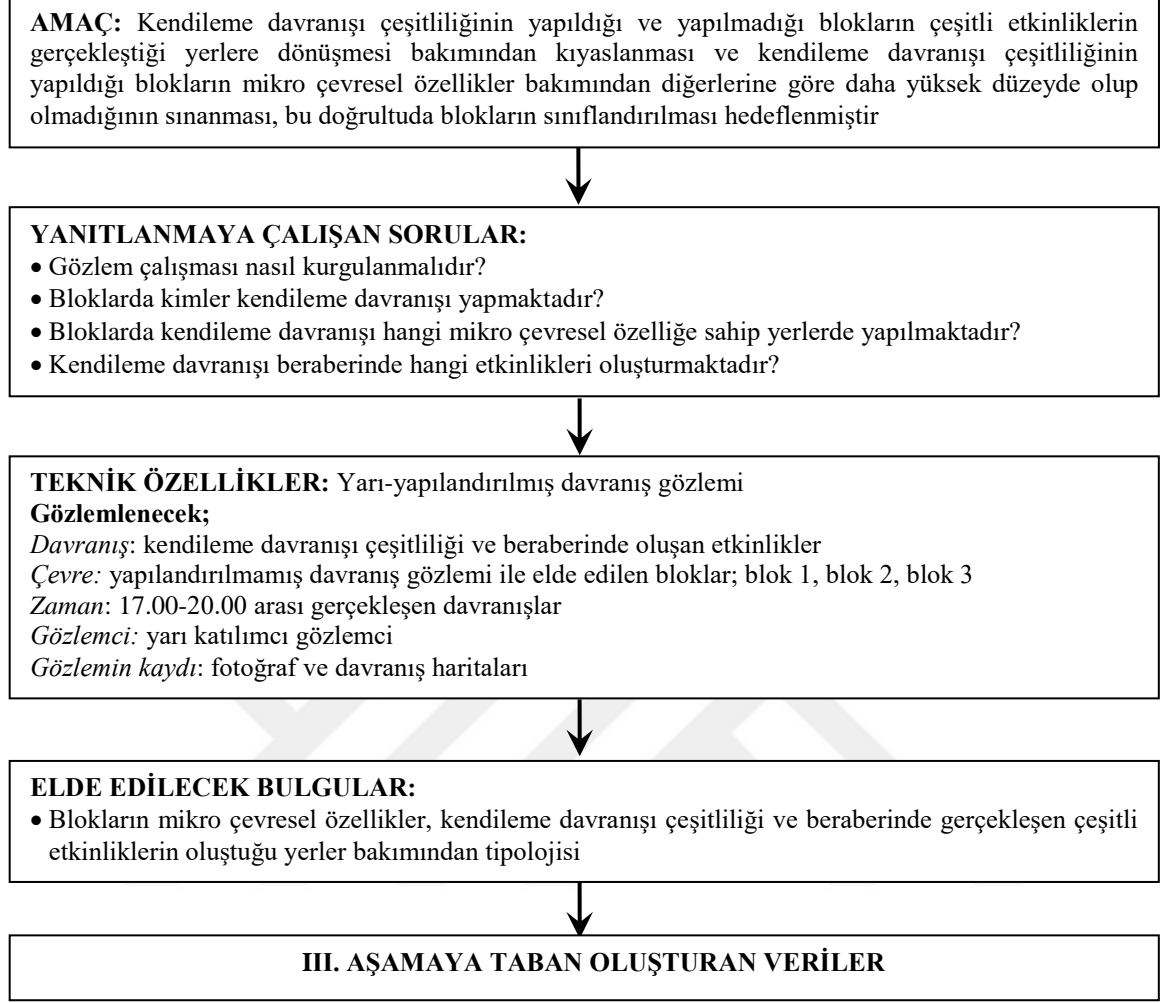
Şekil 17. I. Aşamamın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulgular

2.4. İkinci Aşama: Blokların Gözlemlenmesi ve Tipolojilerinin Oluşturulması

Bu aşamanın amacı, bir önceki aşamada belirlenen blokların kendileme davranışı çeşitliliği ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler bakımından gözlemlenmesini ve sergiledikleri farklılıklar açısından tipolojilerinin oluşturulmasını içerir. Araştırma kapsamında kendileme davranışının gerçekleştiği konumların, yürüyüp geçilen sınırlandırılmış boşluklar olmaktan çıkıp, çeşitli etkinliklerin bir arada gerçekleştiği yerlere dönüştüğü ortaya konulmuştur. Bu aşamada yürütülen gözlem ile kendileme davranışının yapıldığı ve yapılmadığı blokların mikro çevresel özelliklerinin ve çeşitli etkinliklerin gerçekleştiği yerlere dönüşmesi bakımından kıyaslanması hedeflenmiştir. Böylelikle bu bloklar mikro çevresel özellikler, kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler bakımından yüksek-orta-düşük olarak sınıflandırılmıştır.

Araştırmacı tarafından yapılan bu sınıflandırma, bir sonraki aşamada kullanıcılara anket tekniği ile sorularak, kullanıcıların bu farklılıkları nasıl algıladıkları ve değerlendirdikleri ortaya konulmuş istatistikî veriler elde edilmiştir.

II. AŞAMA

Şekil 18. II. Aşamanın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulguları

2.4.1. Gözlem Süreci ve Yapılandırılması

Bu çalışmada amaç, öncelikli olarak kendileme davranışının yapıldığı yerlerin ve beraberinde gerçekleşen durağan-sabit etkinliklerin incelenmesidir. Böylece davranış gözleminin inceleneceği davranışlar tanımlanmış olur. Çevre boyutu da bir önceki aşamada cadde bloklara ayrılarak belirlenmiştir.

Çalışmada yarı katılımcı gözlemci anlayışı benimsenmiştir. Gözlemci fotoğraf çekerken ve notlar alırken, gizlenmeden caddenin bir kullanıcısıymış gibi hareket etmiştir. Gözlemler fotoğraf çekilerek ve orayla ilgili notlar tutularak yapılmış, kamera kaydı kullanılmamıştır. Gözlemci tarafından cadde üzerinde sistematik bir şekilde (15 dakika arayla çekilen kamera kayıtları) iki gün boyunca ön kayıtlar yapılmıştır. Yapılan kamera

kayıtlarının, kullanıcıların davranışlarını etkilediği ve değiştirdiği saptanmıştır. Buna cadde üzerindeki konumların kullanıcılarla çok iç içe olması ve kullanıcıların bunu fark etmesinin neden olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çalışma alanında 15 dakikada bir çekilen kayıtlarla elde edilen tam yapılandırılmış gözlem yapılmamıştır. Ancak yapılan gözlemler 17.00-20.00 saati aralıklarında yapılarak davranışın sürekliliğini denetleyebilecek yarı-yapılandırılmış gözlem tekniği kullanılmıştır.

Gözlem havanın yağmurlu olmadığı, hafta sonu ve hafta içi günlerde, her üç blok için toplam 7'şer gün olmak üzere 4'er gözlemci ile 2016 Eylül ayında yapılmıştır. Kärholm (2005) caddeler üzerinde yapılan kendileme davranışının yaz aylarında artacağını söylemiştir. Ancak Trabzon kentinin yaz aylarında sıcak ve çok nemli olmasından dolayı gözlemin daha az nemin olduğu Eylül ayında yapılmasına karar verilmiştir. Gözlem saati de bu nedenle 17.00-20.00 arası seçilmiştir. Ayrıca mesai saatinin bitimi ve havanın henüz aydınlık olması da bu saatlerde kullanım yoğunluğunu artırmaktadır (Mumcu, 2009).

2.4.2. Gözlem Verilerinin Haritalara İşlenmesi

Bu aşama, kendileme davranışı (çevrelenmişlik ve temsili mekân oluşturma) ve beraberinde gerçekleşen etkinliklerin gözlemlenmesi sonucunda çekilen fotoğrafların ve alınan notların davranış haritalarına dönüştürülmesini içerir. Anlamsal düzeyde yapılan kendileme davranışı zihinsel olarak yapıldığı için onun gözlemlenmesi mümkün değildir. Bu nedenle bir sonraki aşamada kullanıcılara yapılan anket yöntemi ile istatistiki veriler elde edilerek araştırmanın uygulama kısmı tamamlanmıştır. Bu aşamada gözlem ile elde edilen veriler doğrultusunda blokların tipolojilerinin çıkarılması hedeflenmiştir. Böylelikle araştırmacının yaptığı gözlem ile kullanıcıların algıları ve değerlendirmeleri sonucunda elde edilen verilerin birbirleriyle ilişkili olup olmadığı tespit edilmiştir.

Öncelikle gözlemci, literatür araştırması sonucunda ortaya konulan mikro çevresel özellikler bakımından blokları detaylı bir şekilde incelemiş ve plan üzerine bunları işaretlemiştir. Daha sonra bloklarda gerçekleşen kendileme davranışları, etkinlik çeşitleri ve insanların buralarda kalış süreleri ayrı ayrı planlara işlenerek, haritalar oluşturulmuştur.

1. Literatür araştırması sonucunda işletmelerin yaptığı iki farklı kendileme çeşidinin olduğu ortaya konmuştur. Birinci katman, bu kendileme çeşitlerinin farklı şekillerde kodlandırılarak haritaya işlenmesini (Bknz. syf, 82, Şekil 30)

2. Literatür araştırması sonucunda temsili mekân oluşturmanın üç farklı şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. İkinci katman, bu üç kendileme çeşidinin farklı şekillerde kodlandırılarak haritaya işlenmesini (Bknz. syf, 82, Şekil 30),
3. Üçüncü katman, burada gerçekleşen etkinliklerin farklı şekillerde kodlanarak işlenmesini (Bknz. syf, 86, Şekil 32)
4. Dördüncü katman kullanıcıların burada kalış sürelerinin farklı şekillerde kodlanarak işlenmesini içerir (Bknz. syf, 89, Şekil 34)

Haritalardaki tüm katmanlar açıldığında, kendileme davranışının yapıldığı konumların, etkinlik çeşitliliği ve insanların buralarda kalış sürelerini etkileyerek nasıl yerlere dönüştüğünün görsel olarak ortaya konulması mümkün olmuştur. Ayrıca bunun mikro çevresel özellikler ile bir ilişki sergileyip sergilemediği ortaya koyulmuştur..

Bu haritalar, üç bloğun farklı düzeylerdeki mikro çevresel özelliklerini, kendileme davranışı çeşitliliğini ve beraberinde gerçekleşen etkinliklerini görülmesine imkân tanıyarak tiyolojilerin oluşturulmasını sağlar.

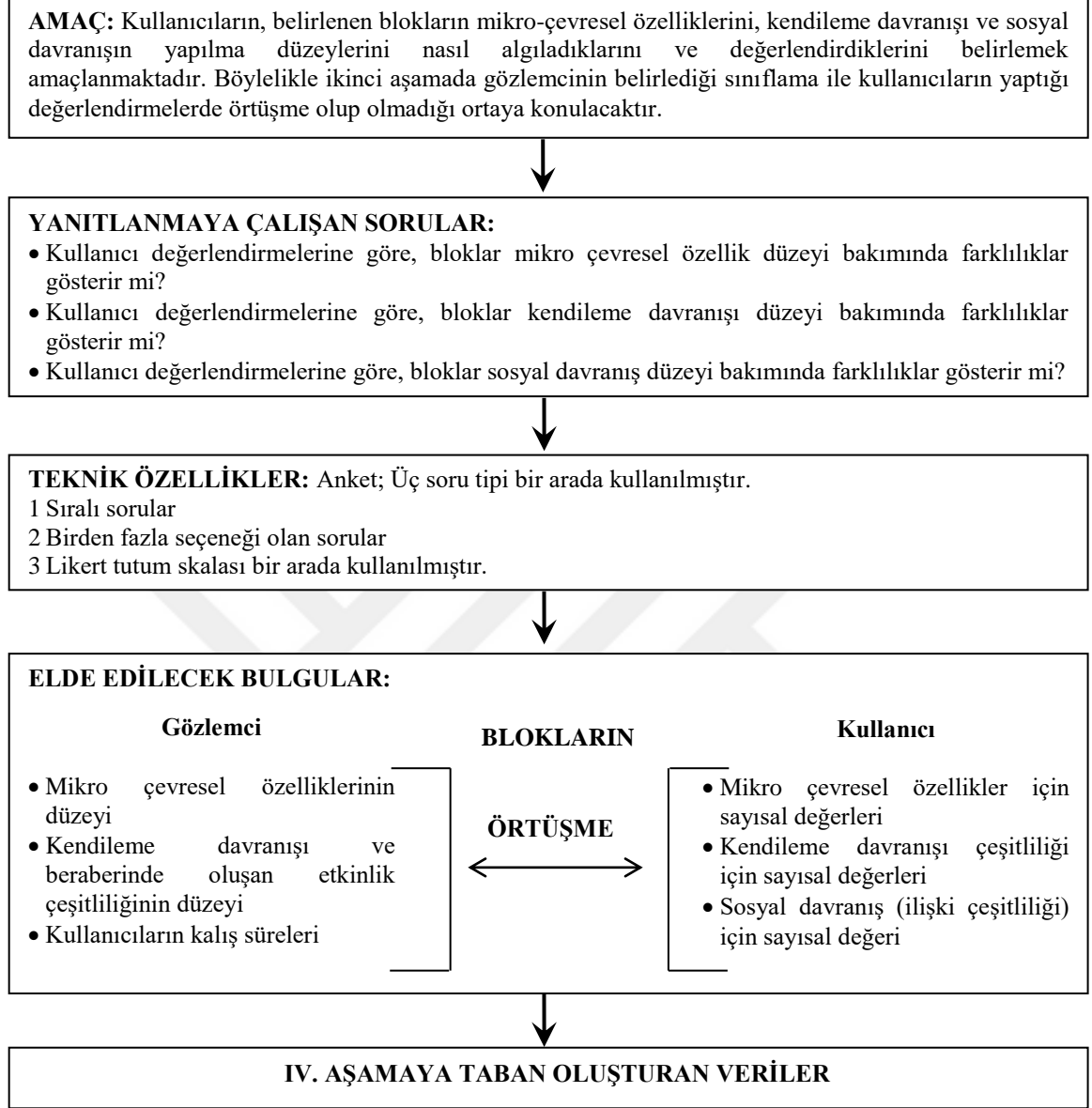
2.5. Üçüncü Aşama: Kullanıcıların Blokları Mikro-Çevresel Özellikler, Kendileme Davranışı, Sosyal Davranış Bakımından Değerlendirmesi ve Verilerin Elde Edilmesi

Bu aşamada kullanıcıların, belirlenen blokların mikro-çevresel özelliklerini, kendileme davranışı ve sosyal davranışın yapılma düzeylerini nasıl algıladıklarını ve değerlendirdiklerini belirlemek amaçlanmaktadır. ‘Alışveriş caddelerinin mikro-çevresel özelliklerinin algılanma düzeyi ile kendileme davranışının yapılma düzeyi ve bunun sonucunda ilişki çeşitliliğinin oluşma düzeyi doğru orantılıdır’ varsayımı kabul edildiğinden blokların, daha önceden literatür taramasıyla tanımlanan;

- Mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özelliklerinin kullanıcılar tarafından değerlendirilmesi,
- Kendileme davranışı çeşitliliğinin yapılma düzeyinin kullanıcılar tarafından değerlendirilmesi,
- İlişki çeşitliliğinin (sosyal davranış) yapılma düzeyinin kullanıcılar tarafından değerlendirilmesi, bu aşamanın hedefleridir.

Araştırma kapsamında ele alınan kavramlar, kullanıcıların mekânları deneyimlemesi doğrultusunda mekânın özelliklerinin ölçülmesini ve değerlendirilmesini içerdiğinden bu aşamada anket tekniğiyle veriler elde edilmiştir (Şekil 19).

III. AŞAMA

Şekil 19. III. Aşamanın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulgular.

2.5.1. Soruların Belirlenmesi

Yapılan anket çalışmasında, kullanıcıların alışveriş caddesindeki blokları hangi sıklıkla ve ne kadar süreyle kullandıklarını tespit edebilmek için sıralı sorular, blokları hangi etkinlikleri yapmak için kullandıklarını tespit edebilmek için birden çok seçeneği olan sorular ve kullanıcıların blokların mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özelliklerini, kendileme davranışı çeşitliliğini ve sosyal davranış düzeyini nasıl değerlendirdiklerini tespit edebilmek için de Likert tutum skalası kullanılmıştır.

Likert tutum skalasında kullanıcılara sorulan sorular, literatür taramasıyla saptanan kavramlardan oluşmaktadır.

Mikro ölçekli özellikler;

1. Algısal özellikler üç ifadeden oluşmaktadır.

- Bu konumda dikkat çekici ve fark edilir özellikler vardır. (Değişik bir bina cephesi, renkli donatılar, kapılar, aydınlatmalar veya işletmelerin gölge elemanları- ürünleri vb.).
- Bu konumun özellikleri hatırlanabilir ve akılda kalıcıdır.
- Bu konum özellikleri belirgin ve ayırt edicidir.

2. Fiziksel özellikler beş ifadeden oluşmaktadır.

- Bu konumda dümdüz giden bir cadden farklı olarak farklı etkinlikleri yapabileceğim küçük ve büyük boşluklar vardır.
- Bu konumda oturma, dinlenme gibi etkinlikleri yapabileceğim sokak mobilyaları vardır.
- Bu konumda binaların basamakları, köşeleri, duvarları, oyukları yaslanma, dinlenme, sokak sanatçılarına sahne olma gibi farklı etkinliklere olanak sağlamaktadır.
- Bu konumda sokak mobilyaları, ticari oturmalar, donatılar bakımlı ve rahattır.
- Bu konum ulaşmak istediğim her yere yakındır.

3. Sosyal özellikler dört ifadeden oluşmaktadır.

- Bu konumdaki insan yoğunluğunu burada duran-yavaş hareket eden insanlar oluşturmaktadır ve bu yönüyle canlıdır.
- Bu konumda bulunan insanlar farklı yaştan/cinsiyettendir ve bu yönüyle kapsayıcıdır
- Bu konumda büyük-küçük çeşitli işletmeler, satıcılar bir arada bulunmaktadır.
- Bu konumda insanlar etkinlikleri gruplar (iki veya daha fazla insan) halinde yapmaktadır.

Kendileme davranışı çeşitliliği;

1. Çevrelenmişlik iki ifadeden oluşmaktadır.

- Bu konumda çeşitli işletmeler masa-sandalye, çit-bariyer-şemsiye gibi elemanları caddenin bir bölümüne koyarak orayı sınırlandırmışlardır (Kalıcı sınırlandırma)

- Bu konumda çeşitli işletmeler, vitrinleri değiştirerek, sattıkları ürün, pano, obje gibi elemanları caddenin bir bölümüne koyarak orayı kuşatmış ya da işaretlemişlerdir (geçici kuşatma-işaretleme)

2. Temsili mekân oluşturma üç ifadeden oluşmaktadır.

- Bu konumda bazı satıcılar sattıkları ürünleri cadde üzerine koyarak kendilerine bir alan yaratmışlardır ve aynı yerde her gün satış yapmaktadırlar (yerleşme-yuvalanma)
- Bu konumda sıklıkla farklı zamanlarda farklı satıcılar (sokak sanatçıları, baloncu, eşarp-örtü vb.) kendilerine ait alanlar yaratırlar (sızma-iz bırakma)
- Bu konumda insanlar davranışlarıyla sembolik bir sınırlandırma yaparak buldukları yeri kendi yerleriymiş gibi kullanmaktadır (merdivende-duvarda oturma, yaslanma sokak mobilyalarında yeme-içme vb.)

3. Anlamsal iki ifadeden oluşmaktadır.

- Bu konuma sıklıkla aynı etkinliği aynı yerde yapmak için gelirim.
- Bu konum yapmak istediğim etkinlik için ilk aklıma gelen-en sevdiğim yerdir

Sosyal davranış (ilişki çeşitliliği);

1. Pasif ilişki dört ifadeden oluşmaktadır

- Bu konuma tek başıma gelip, otururum, dinlenirim.
- Bu konumu birini beklemek için sıklıkla kullanırım.
- Bu konumda tek başıma dolaşım - zaman geçiririm.
- Bu konumda tek başıma gelip etrafımda olup bitenleri izlerim.

2. Geçici ilişki üç ifadeden oluşmaktadır

- Bu konum tanıdığım insanlarla karşılaşım sohbet etmeme, durup zaman geçirmeme ve insanlarla kısa süreli etkileşimlere girmeme olanak sağlıyor.
- Bu konumda beklenmedik ve ilginç etkinlikler (sokak sanatçıları vb.) sayesinde tanımadığım insanlarla da grup halinde kısa süreli ilişkiler kurabilirim
- Bu konumda, tanımadığım ya da aşına olduğum insanlarla aynı etkinlikleri yaparken kısa süreli etkileşimler kurabilirim (vitrinlere bakmak, mağaza önündeki ürünleri bakmak, bebek dolaştırmak, köpek gezdirmek, sigara içmek vb.)

3. Sürekli ilişki üç ifadeden oluşmaktadır

- Buraya düzenli olarak tanıdıklarım ile zaman geçirmek için gelirim.

- Buraya planlı bir şekilde tanıdıklarımla yeme-içme, oturma, buluşma-sohbet etme vb. yapmak için gelirim
- Bu konuma geldiğimde uzun süre kalırım ve bu diğer insanlarla tekrarlayan etkileşime girmeme olanak sağlar.

Tün bu kavramların, kullanıcılar tarafından algılanan değerlerinin belirlenmesi ile yüksek düzeyde mikro çevresel özelliklere sahip olan bloklarda, kendileme davranışı çeşitliliğinin yapılma düzeyinin de daha yüksek olduğu ve buralarda ilişki çeşitliliği oluşarak güçlü sosyal etkileşimlerin kurulduğu varsayımları sınanabilmiştir.

Bu sorulara katılımcıların katılma derecesi 5'li olup, 'Kesinlikle katılıyorum', 'Katılıyorum', 'Olabilir', 'Katılmıyorum' ve 'Kesinlikle katılmıyorum' değerlendirmelerini içerir. Bunların dışında katılımcıların yaşı, cinsiyeti, meslekleri, blokları kullanım sıklıkları, kullanım süreleri ve hangi etkinlikleri gerçekleştirdiklerine yönelik sorularda ankette kaydedilmiştir (Ek 1).

2.5.2. Anket Süreci

Anket çalışması, kullanıcıların deneyimlerini doğrudan yansıtması amacıyla alandaki kullanıcılarla yapılmıştır. Her blok için 120 kişi olmak üzere toplamda 360 kişi ile 2016 yılının Mayıs ve Haziran aylarında hafta içi ve hafta sonu günlerde görüşülmüştür. Ankete başlarken kullanıcılara, anketteki soruların doğru ya da yanlış bir cevabı olmadığı, kendi görüş ve deneyimlerine göre cevap vermeleri istenmiştir.

2.5.3. Anket Yanıtlarının Çözümlemlenip İstatistiksel Veriye Dönüştürülmesi

Çalışmanın bu kısmında, kullanıcıların algılamaları ve değerlendirmeleri sonucunda Likert tutum skalası ile yanıtladıkları sorular ile elde edilen yanıtların sayısal verilere dönüştürülmesi gerçekleştirilmiştir. Bu veriler SPSS programı kullanılarak değerlendirilip istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir.

Kullanıcılar ankette yöneltilen ifadeleri, buldukları konum için olumlu şekilde değerlendiriyorlarsa yüksek puan, olumsuz şekilde değerlendiriyorlarsa düşük puan verirler. Bu araştırmada da 'kesinlikle katılıyorum=5', 'katılıyorum=4', 'olabilir=3', 'katılmıyorum=2' ve 'kesinlikle katılmıyorum=1' şeklinde bir puanlama derecelenmesi kullanılmıştır. Kullanıcıların ifadelere verdikleri katılma dereceleri puan cinsinden

programa girilerek, araştırma kapsamında değerlendirilen blokların çevresel özellik, kendileme davranışı ve sosyal davranış değerleri hesaplanmıştır. Böylelikle bu bloklar arasında bu değerler açısından anlamlı bir fark olup olmadığı ortaya konulabilmektedir. Araştırmanın bu aşamasından elde edilen bulgular, araştırma yönteminin dördüncü aşamasında birlikte ele alınarak tüm verilerin birbirleriyle olan ilişkileri açıklanmıştır.

2.6. Dördüncü Aşama: Tüm Aşamalardan Elde Edilen Verilerin Değerlendirilmesi

Dördüncü ve son aşama bütün aşamalardan elde edilen verilerin kıyaslanmasını içerir (Şekil 20). Böylelikle araştırmanın varsayımları sınanabilmektedir. Bu doğrultuda elde edilmesi ön görülen veriler;

- ‘Blokların mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özelliklerinin düzeyi ile kendileme davranışının yapıma düzeyi arasında doğru orantı vardır’ varsayımı açıklanmıştır. Bunun için öncelikli olarak hazırlanan sorulara faktör analizi uygulanmış ve elde edilen çevresel faktörler ile kendileme davranışı çeşitliliğine korelasyon ve çoklu doğrusal regresyon istatistik testleri yapılmıştır.
- ‘Bloklarda yapılan kendileme davranışı düzeyi ile ilişki çeşitliliği düzeyi arasında doğru orantı vardır’ varsayımı açıklanmıştır. Bunun için öncelikli olarak sosyal davranışla ilgili sorulara da faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen faktörler ile kendileme davranışı düzeyi arasındaki ilişkiyi açıklamak için korelasyon ve çoklu doğrusal regresyon istatistik testleri yapılmıştır.
- Tipolojileri oluşturulan blokların, kullanıcıların verdiği cevaplarla örtüşme sağlayıp sağlamadığı kıyaslanmıştır. Böylelikle kullanıcıları değerlendirmeleri sonucunda elde edilen blokların kendileme davranışı değeri ile gözlemcinin elde ettiği buralarda insanların zaman geçirme süreleri ile ilgili veriler ve oluşan etkinlik çeşitliliği ile yerlere dönüşmesinin ilişkisi açıklanmıştır.

IV. AŞAMA

AMAÇ: bu aşamada amaç araştırmanın daha önceki aşamalarında elde edilen verilerini kıyaslayarak varsayımların sınanmasıdır.

YANITLANMAYA ÇALIŞAN SORULAR:

- Blokların algısal-fiziksel-sosyal özellik bakımında değerleri arttıkça kendileme davranışının yapılma düzeyi?
- Kendileme davranışının yapılma düzeyi arttıkça, insanlar arasındaki ilişki çeşitliliği artar mı?
- Kendileme davranışının yapıldığı mekânlar, etkinlik çeşitliliğinin yapıldığı yerlere dönüşür mü ve insanların burada kalış sürelerini etkiler mi?
- Mikro çevresel özelliklerden hangisi kendileme davranışının hangisinin daha yüksek düzeyde yapılması etkiler?
- Kendileme davranışından hangisi, insanlar arasında oluşan ilişkilerden hangisini daha çok etkiler?
- Kendileme davranışının yapılmasını etkileyen çevresel özellikler nasıl sıralanır?
- İlişki çeşitliliğini etkileyen kendileme davranışları nasıl sıralanır?

TEKNİK ÖZELLİKLER:

Çeşitli istatistikî analizlerle karşılaştırmalar ve kıyaslamalar

ELDE EDİLECEK BULGULAR:

Tüm aşamalardan elde edilen bulgulara karşılaştırılarak, alışveriş caddesinde bulunan blokların mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikler ile kendileme davranışı yapısı ve bununda sosyal davranış ile olan ilişkisinin açıklanması.

SONUÇLAR

Şekil 20. IV. Aşamanın amacı, teknik özellikleri ve elde edilecek bulgular

3. BULGULAR

3.1. Birinci Aşama: “Kunduracılar” Caddesinin Araştırma Alanı Olarak Belirlenmesine ve Bloklara Ayrılmasına İlişkin Bulgular

3.1.1. Çalışmada Ele Alınan Alışveriş Caddesinin Belirlenmesine İlişkin Bulgular

Trabzon kent merkezinde bulunan yaya alışveriş caddelerinin (Şekil 21) her ikisinde de (Uzun Sokak ve Kunduracılar Caddesi) 106’şar kişi olmak üzere toplamda 212 kişiyle ön anket yapılmıştır. Katılımcılardan, Trabzon kent merkezinde bulunan alışveriş caddelerinden hangisinin açık mekânlarında, daha uzun süre zaman geçirdiklerini ve daha çok kullandıklarını belirtmeleri istenmiştir. Kullanıcıların demografik özellikleri ve hangi caddenin açık mekânlarında daha uzun zaman geçirdiklerine ilişkin verdikleri cevaplar Tablo 12’de gösterilmiştir. Ankete katılanların 104’ünün kadın 108’inin erkek olduğu saptanmıştır.

Tablo 12. Kullanıcıların demografik özelliklerinin ve yaya caddelerinde zaman geçirilme düzeylerinin dağılımı

Caddelerin açık mekânlarının kullanım düzeyleri	Kunduracılar		Uzun sokak		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)		
Demografik veriler						
Cinsiyet						
Kadın	74	34,9	30	14,1	104	49,1
Erkek	86	40,5	22	10,3	108	50,9
Yaş						
18-25	64	30,1	10	4,7	74	34,9
25-35	70	32,9	17	8	87	41
35-45	22	10,3	18	8,5	40	18,9
45-55	3	1,4	3	1,4	6	2,8
55 üstü	1	0,48	4	1,92	5	2,4
Meslek						
Öğrenci	59	27,7	9	4,2	68	32
Çalışan	56	26,4	27	12,7	100	47,1
Emekli	4	1,87	9	4,2	13	6,1
Serbest Meslek	24	11,3	7	3,2	31	14,6
Diğer	17	8				
Toplam	160	75,5	52	24,5	212	100

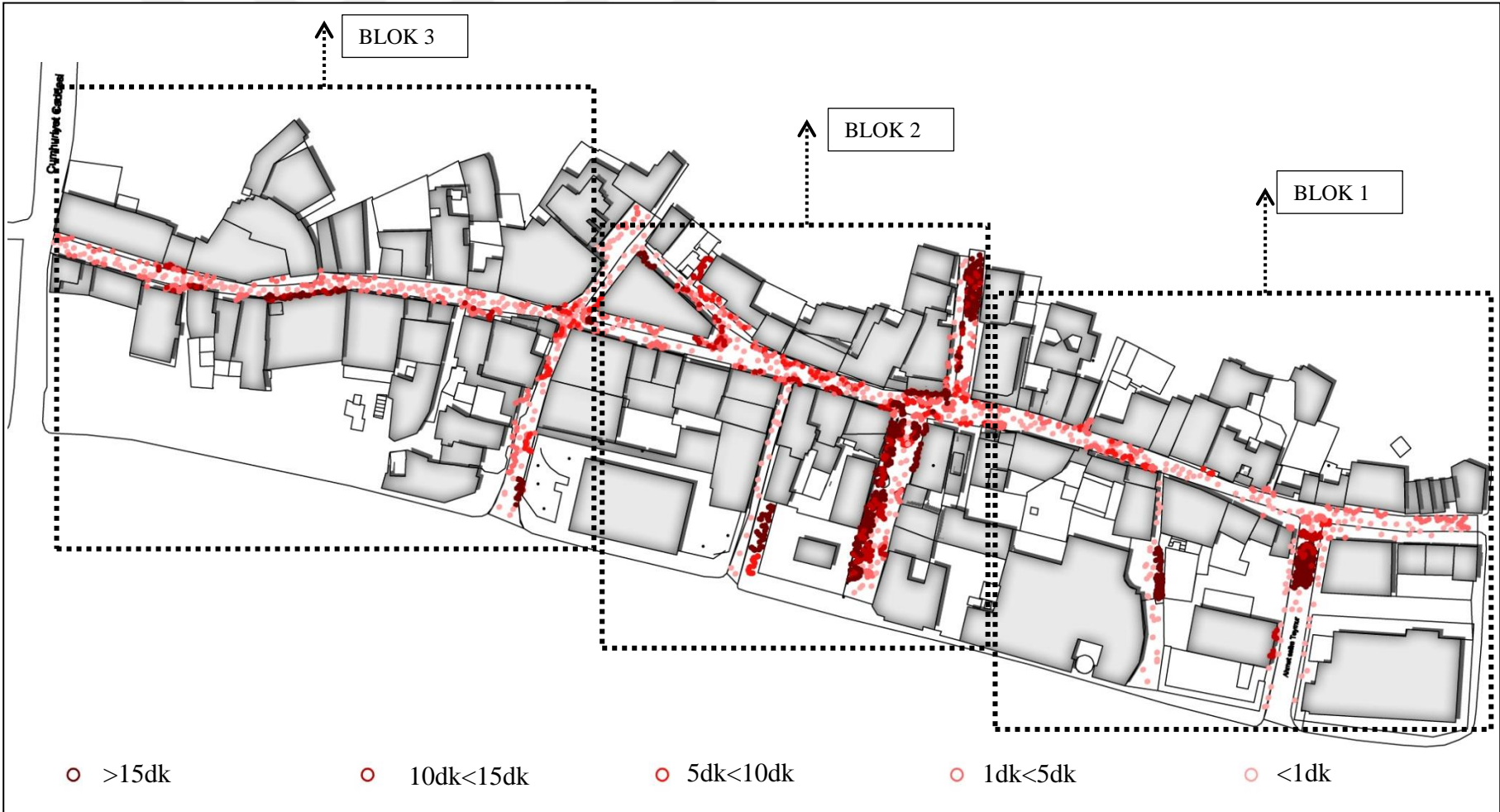
Toplamda 160 kişi (%75,5) Kunduracılar caddesinin açık mekânlarında, 52 kişi ise (%24, 5) Uzun Sokağın açık mekânlarında daha uzun süre zaman geçirdiklerini ve daha çok kullandıklarını belirtmişlerdir. Kunduracılar caddesini tercih eden katılımcıların %57,5'ini (92 kişi) bu cadde üzerinde soruları cevaplayan katılımcılar oluştururken, %42,5'ini (68 kişi) ise uzun sokakta soruları cevaplayan katılımcılar oluşturmaktadır.

3.1.2. “Kunduracılar” Caddesinin Bloklara Ayrılmasına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kullanıcıların cevapları doğrultusunda, açık mekânlarının daha çok kullanıldığı tespit edilen Kunduracılar Caddesi, kullanıcıların daha uzun zaman geçirdikleri, oyalandıkları ya da sadece yürüyüp geçtikleri davranışlar bakımından yapılandırılmamış davranış gözlemi ile incelenmiş ve bloklara ayrılmıştır.

Yapılan gözlemin sonuçları çalışma alanının planına işlenmiş ve harita oluşturulmuştur. Oluşturulan haritada, kullanıcıların caddenin üç farklı bloğunda farklı sürelerde zaman geçirdikleri, durdukları ve oyalandıkları tespit edilmiştir. Caddenin batı girişinden yaklaşık 58 metre boyunca uzanan yaya hattında insanların 1-5dk ve 5-10dk süresince daha çok zaman geçirdiği, bu hattın bitiminden sonra başlayan ve 46 metre boyunca uzanan yaya hattında 10-15dk ve 15dk üzeri daha çok zaman geçirdikleri ve bu hattın bitimiyle başlayan yaklaşık 59 metre boyunca uzanan yaya hattında ise en çok 1dk az ve 1-5dk arası zaman geçirdikleri tespit edilmiştir (Şekil 22).

Bu doğrultuda cadde en çok zaman geçirilen (ikinci blok), daha az zaman geçirilen (birinci blok) ve en az zaman geçirilen (üçüncü blok) olmak üzere üç farklı bloğa bölünmüştür (Tablo 13). Her blok lineer uzanan bir yaya hattı ile birlikte diğer caddelere bağlanan, geçirgenliği sağlayan ve bu hatta dik olan bir başka yaya hattını da kapsamaktadır. Böylelikle cadde morfolojik açıdan birbiriyle aynı ya da benzer özelliklere sahip bloklara ayrılmıştır. Toplamda 4312 kişi yapılandırılmamış davranış gözlemi ile gözlemlenmiştir. Bunlardan % 24, 8'i >15dk ve üzeri, %6,9'u 10dk<15dk, %24,9'u 5dk<10dk, %31'i 1dk<5dk, %12,2'si ise <1dk az süre cadde üzerinde kalmışlardır (Tablo 13).

Şekil 22. İnsanların cadde üzerinde kalış sürelerinin haritadaki dağılımı

Tablo 13. Bloklarda insanların kalış süresi

Blokta Kalış süresi	Blok 1		Blok 2		Blok3		Toplam	
	n (kişi sayısı)	%	n (kişi sayısı)	%	n (kişi sayısı)	%	n	%
<1dk	98	2,2	54	1,3	377	8,8	689	12,2
1dk<5dk	364	8,4	439	10,2	537	12,5	1340	31
5dk<10dk	373	8,6	543	13,7	158	3,6	1074	24,9
10dk<15dk	103	2,3	148	3,5	47	1,1	298	6,9
>15dk	263	6,1	746	17,3	62	1,3	1071	24,8
	1201	27,6	1930	45,1	1181	27,3	4312	100

1369 (% 31,7) kişi oturma, yemek yeme, sohbet etme gibi etkinlikleri yaparak uzun süre cadde üzerinde kalmıştır (cadde üzerinde 10-15 dk arası kalanların sayısı bloklarda çok değişim göstermediği için bu sayı >15dk üzerine dâhil edilmiştir). İnsanların 10 dakika ve üzeri en çok durduğu blok %65,3 (894 kişi) ile ikinci bloktur. Bunu %26,7 (366 kişi) ile birinci blok izlemektedir. 10 dakika ve üzeri en az durulan blok ise %8 (109 kişi) ile üçüncü bloktur.

689 kişi (%15,9) ise cadde üzerinde sadece yürüyüp gitmiştir (<1dk). Bunlardan %77,9'u (537 kişi) üçüncü blokta, % 14,3'ü (98 kişi) birinci blokta, %7,9'u (54 kişi) ise ikinci blokta bulunmaktadır.

2254 kişi (%52,3) ise mağaza vitrinlerine bakma, birini bekleme, mağaza önündeki tezgâhlardan alışveriş yapma, sokak sanatçıların dinleyerek kısa süre cadde üzerinde kalmıştır (1dk<5dk-5dk<10dk). Bu zaman aralığından en çok kullanılan blok %43,5 (982 kişi) ile ikinci bloktur. Bunu %32,7 (737 kişi) ile birinci blok izlerken, son olarak da %23,7 (535 kişi) ile üçüncü blok gelmektedir.

3.2. İkinci Aşama: Blokların Gözlemlenmesi ve Tipolojilerinin Oluşturulmasına İlişkin Bulgular

3.2.1. Blokların Gözlemlenmesine İlişkin Bulgular

Açık mekânlarında farklı sürelerde zaman geçirildiği belirlenen üç blok, kendileme davranışı çeşitliliği ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler bakımından farklılıkların saptanabilmesi ve tipolojilerinin oluşturulabilmesi için yarı-yapılandırılmış gözlem

programıyla değerlendirilmiştir. Blokların değerlendirilmesi, mikro-çevresel özellikler bakımından blokların tanımlanması, bloklarda gerçekleşen kendileme davranışı çeşitliliğinin ve beraberinde gerçekleşen etkinlik türlerinin ortaya koyulması, insanların buralarda geçirdikleri sürelerin belirlenmesi ile yapılmıştır.

3.2.1.1. Blok 1'in Gözlemlenmesine İlişkin Bulgular

Blok 1'in mikro-çevresel özelliklerinin incelenmesi;

Caddenin doğu girişinden itibaren yaklaşık 128 metre boyunca düz uzanan yaya hattını kapsamaktadır. Bu hat üzerinde girişten yaklaşık 40 metre sonra, güney yönünde uzanan ve Maraş Caddesine bağlanarak geçirgenliği sağlayan bir yaya hattı vardır. Bu hattın bittiği yerden yaklaşık 37 metre sonra güney yönünde daha dar olan bir hat daha bulunmaktadır

Bu blok üzerinde zemin katta olmak üzere 22'si çeşitlilik gösteren toplam 72 işletme vardır (Şekil 23). En fazla bulunan işletme çeşidi %16,6 ile tekstil ve %15,2 ile telefon dükkânlarıdır. (Tablo 14).

Tablo 14. Blok 1 üzerinde bulunan işletmeler

İşletme çeşitleri	Sayı	%		Sayı	%		Sayı	%
Telefon	11	15,2	Kozmetik	1	1,39	İşitme c	1	1,39
Hırdavat	1	1,39	Kuyumcu/saatçi/gümüşçü	6	8,3	Matbaa	1	1,39
Çanta	4	5,5	Çorap-iç giyim-pijama	2	2,7	Büfe	5	6,9
Oyuncak	1	1,39	Pastane	2	2,7	Optik	5	6,9
Döviz	1	1,39	Züccaciye/perde	3	4,1	Kafe	3	4,1
Tekstil	12	16,6	Banka	1	1,4	Eşarpçı	1	1,39
Eczane	2	2,7	Beyaz eşya	1	1,39	Toplam	72	100
Ayakkabı	7	9,7	Çayevi	1	1,39			

Blok 1'de kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinliklerde gözlenen 1643 kişi vardır. Bu gözlem sonucunda blok üzerindeki kullanıcı çeşitliliğinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kullanıcıların %41,9'u (688) kadın, %40,4 'ü (631) erkek, %19,7'si de (324) çocuktur. Sadece bloğu güneye bağlayan ana hat üzerinde bulunan çay evi yüksek düzeyde erkekler tarafından kullanıldığı belirlenmiştir. Burada gözlemlenen

insanların %67,9'unu (304 kişi) erkekler, %25'ini (112 kişi) kadınlar, %7,1'ini (32 kişi) ise çocuklar oluşturmaktadır.

Şekil 23. Blok 1'in üzerinde bulunan işletmelerin dağılımı

Blok üzerinde kullanıcıların %25,1'i (413) tek, %37,8 si (608) iki kişi, %37,8 grup (622) halinde etkinlikleri yapmaktadır. İnsan yoğunluğunun %41,2'sini alışveriş yapma-ürünlere bakma etkinliklerini yapan ve blok üzerinde yavaş hareket eden-oyalanan (5dk<10dk) insanlar oluşturmaktadır. %26,4'ünü vitrinlere bakma-satıcılardan alışveriş yapma etkinliklerini yapan ve blok üzerinde oyalanan (1dk<5dk) insanlar, %19,2'si arkadaşlarla buluşma, yemek yeme, sohbet gibi etkinlikleri yaparak blok üzerinde duran (>15dk üzeri) insanlar ve %13'ünü birini bekleme, dinlenme, oturma, etrafı izleme gibi etkinlikleri yaparak kısa süreli (10<15dk) zaman geçiren insanlar oluşturmaktadır. Bu yönleri ile bu blok üzerindeki mikro ölçekli sosyal özellikler orta düzeydedir.

Bu blok üzerinde 1 tane sokak mobilyası bulunmaktadır. Mağaza önlerinde girintiler olmakla birlikte insanların rahat hareket etmelerini sağlayacak ya da farklı etkinlikleri aynı

anda yapmalarına olanak sağlayacak düzeyde olmadıkları tespit edilmiştir. 1 tanesi büyük 1 tanesi dar olan 2 büyük boşluk ve 2 tane küçük boşluk vardır. İnsanların farklı etkinlikler için kullandığı 1 adet bina önü bordür, 1 tane de basamak vardır. İnsanların birilerini beklemek, durmak, telefonla konuşmak, sigara içmek gibi etkinlikleri yaptıkları 6 yumuşak köşe vardır. Bu blok üzerinde binaların sağladığı her hangi bir çıkıntı, niş ya da oyuk gibi mekânsal bileşen tespit edilmemiştir. Bu yönleri ile bu blok üzerindeki mikro ölçekli fiziksel özellikler diğer bloklara göre orta düzeydedir (Şekil 24).

Şekil 24. Blok 1'in mikro çevresel özellikler bakımından görünümü

Cadde üzerinde bulunan işletmelerin, satıcıların hatırlanabilir-akılda kalıcı olması, cephe görünümünün belirgin ve ayırt edici olması, cadde üzerinde herhangi bir sıra dışı, renkli sokak donatısı, kapı, ışıklandırma ya da peyzaj öğelerinin olması (ağaç, havuz, su, bitki, gölge elemanı vb.) oranın fark edilir ve diğer yerlere göre ayırt edilir olmasını sağlayan algısal özelliklerdir. Birinci blokta 1 işletmenin dış cephe görünümünün belirgin-ayırt edici özellikleri vardır (Şekil 24). Çayevinin, bulunduğu yerdeki ağaçları ışıklandırması orayı diğer yerlerden ayırt edici yapmaktadır. Ancak gözlem süresince bu blokta insanların dikkatini çekebilecek-orayı fark edilir yapabilecek, kullanıcıların zihinsel düzeyde orayla ilişkilendirme yapabileceği herhangi bir sürprizli, sıra dışı, farklı bir etkinliğe rastlanmamıştır (sokak sanatçıları, beklenmedik bir satıcı, gösteri vb.). Bu yönleri ile bu blok üzerindeki mikro ölçekli algısal özellikler orta düzeydedir (Şekil 25).

Şekil 25. Blok 1'in mikro-fiziksel özelliklerinin haritadaki dağılımı

Blok 1'in kendileme davranışı çeşitliliğinin incelenmesi;

- İşletmelerin yaptığı kendilemeler (Çevrelenmişlik)
 1. Masa-sandalye, çit-bariyer gibi elemanlar ile caddenin bir bölümünü kalıcı olarak sınırlandırılan işletmeler ve
 2. Sattıkları ürün, pano, obje gibi elemanları caddenin bir bölümüne koyarak orayı geçici olarak kuşatan ya da işaretleyen işletmeler belirlenmiş ve haritaya işlenmiştir.

İşletmelerin %5,5'i (4) bu blok üzerinde kalıcı sınırlandırma yapmışlardır. Bunların 1'i çay evidir ve 21 tane küçük masası her masada 4 iskemlesi vardır. 3'ü fast-food yiyecekler satan işletmelerdir, ikisinin blok üzerine koyduğu ve sınırlandırma yaptığı 2 masası, birinin ise 6 masası vardır. Bu işletmelerin hepsi, bloğun büyük boşlukları olan aktivite ceplerinde kendilemeler yapmışlardır (Şekil 26).

Şekil 26. Blok 1'deki işletmelerin sınırlandırma ile yaptığı kendileme görünümleri

Tüm cadde üzerinde %30,1 işletme geçici kuşatma-işaretleme ile kendileme yapmışlardır. Bunların %13,9 ile en yüksek düzeyde olanı 1. Bloktadır. Bu blok üzerindeki işletmelerin ise %34,7'si (25 işletme), geçici olarak kuşatma ya da işaretleme yapmıştır (Şekil 27). Bunların 7'si tekstil, 5'i ayakkabıcı, 4'ü çantacı, 2'si züccaciye-ev eşyası, 2'si çorapçı-pijamacı, 1'i kozmetik, 1' i eşarpçı, 1'i oyuncakçı, 1'i telefoncu ve 1'i de hırdavatçıdır. Kuşatma-işaretleme yapan işletmelerin %40'ı çeşitlilik göstermektedir.

Blok üzerindeki işletmelerin %61,1'i (43 işletme) cadde üzerinde herhangi bir kendileme yapmamıştır. Blok üzerinde en yüksek düzeyde bulunan tekstil işletmelerinin %58,3'ü geçici kendileme yaparken, yüksek düzeyde bulunan telefon dükkanlarından sadece 1 tanesi geçici kendileme yapmıştır. Bu da bu blok üzerindeki işletmelerin yaptığı kendileme çeşitliliğinin düşmesine neden olmuştur.

Şekil 27. Blok 1'deki işletmelerin kuşatma-işaretleme ile yaptığı kendileme görünümleri

- Kullanıcı ve satıcıların yaptığı kendilemeler (Temsili mekân oluşturma);
 1. Her gün aynı yerde satış yaparak oraya yuvalanan ve yerleşen satıcıların
 2. Konumlara sızan farklı satıcıların
 3. Sembolik bir sınırlandırma yaparak buldukları yeri damgalayan kullanıcıların sayıları belirlenmiş ve haritaya işlenmiştir.

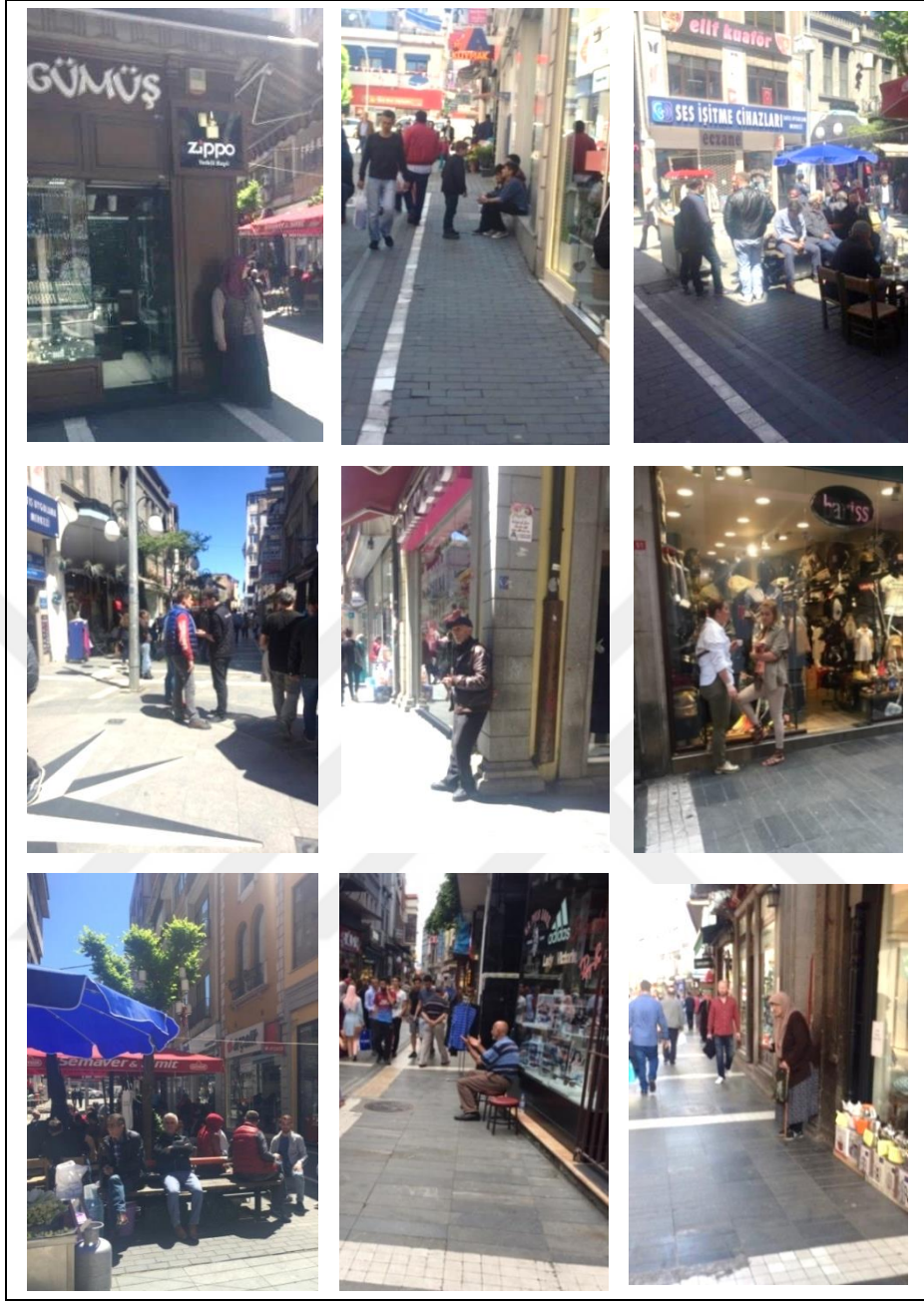
Bu blok üzerinde; cadde üzerinde satıcıların yuvalanma-yerleşme ile yaptığı kendilemenin (22) %27,2'si (6) gerçekleşmektedir. Bunların 2'si mısırcı (biri patlamış mısır, diğeri yaş mısır), 2'si aksesuarci, 1'i simitçi ve 1'i de çantacıdır. Bu satıcılardan çantacı ve 1 aksesuarci kendileme yapmak için bloğun yumuşak köşelerini, mısırcılar ve

simitçi boşlukları seçmişlerdir. Diğer aksesuarcı ise dükkânlar arasında kalan boş bir duvarı seçmiştir. Cadde üzerinde toplamda 12 çeşit yuvalanma-yerleşme yapan satıcı vardır (Şekil 28). Bu blok üzerinde çeşitlilik gösteren yuvalanma-yerleşme %33,3'dür.

Şekil 28. Blok 1'de satıcıların yuvalanma-yerleşme ile yaptıkları kendileme görünümleri

Bu blok üzerinde satıcıların mekâna sızarak yaptıkları kendileme çeşidi tespit edilmemiştir. Kullanıcıların ise %8,32'si (137 kişi) sembolik sınırlandırma ile temsili mekân oluşturup kendileme yapmışlardır (Şekil 29). Caddenin tamamında kullanıcıların %17,4'ü (1016) kendileme yapmıştır. Bunun %2,3'ü en zayıf düzeyde olanı bu blok üzerinde yapılmıştır (Şekil 29).

Şekil 29. Blok 1’de kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptıkları kendileme görünümler

Blok 1 üzerinde gözlemlenen insanlardan;

- %4,4’ü blok üzerindeki yumuşak köşelere yaslanarak, kendi sınırlarını çizip işaretlemişlerdir.
- %2,06’sı sokak mobilyasını damgalayarak,
- %1,4’ü grup olarak küçük boşlukları-yumuşak köşeleri damgalayarak sınırlandırmışlardır.

- %0,42'si bordür, çıkıntı, oyuk gibi yerleri damgalayarak, işaretletmişlerdir.

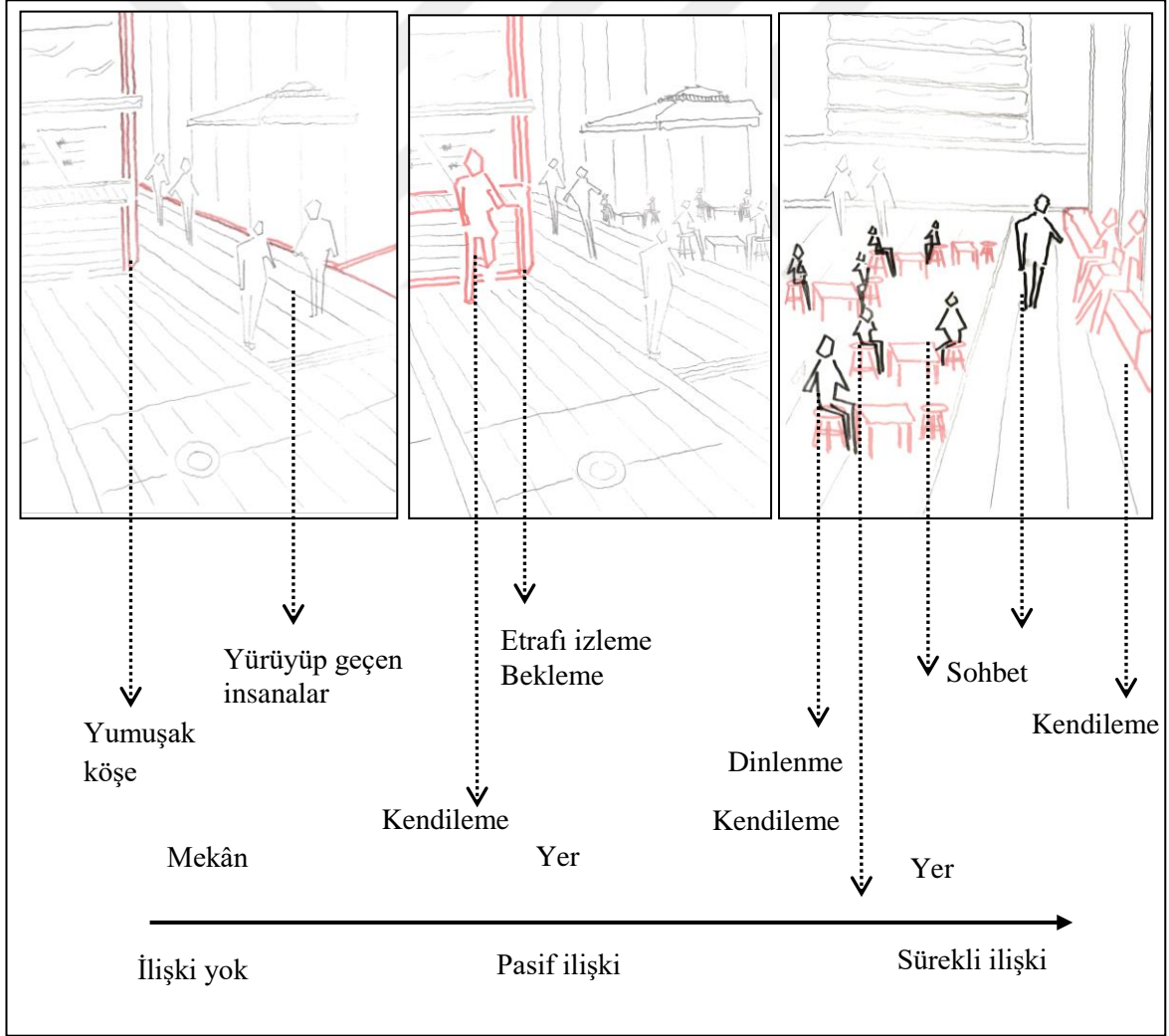
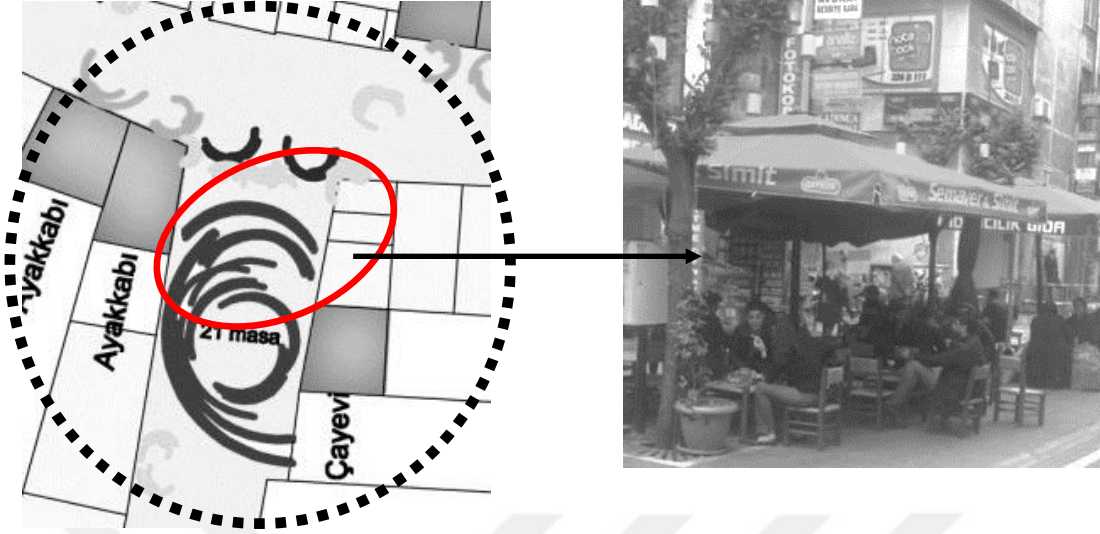
1. Blok üzerinde kendileme davranışı çeşitliliğinin en yüksek düzeyde olduğu bölge 1.bölgedir (Şekil 30). İşletmelerin kalıcı sınırlandırma ile yaptığı kendilemenin en yüksek düzeyi (21 masa), kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptığı kendilemelerin en yüksek düzeyi ve satıcıların yerleşme-yuvalanma ile yaptığı kendilemelerin en yüksek düzeyi (%50) bu bölgede gerçekleşmektedir. Satıcıların sızarak yaptıkları kendileme bu blok üzerinde hiçbir bölgede gerçekleşmemiştir. (Şekil 30).

Şekil 30. Blok 1'deki kendileme davranışlarının haritadaki dağılımı

Bu blok üzerinde Kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler ve ilişki çeşitliliği Şekil 31' de şematize edilerek gösterilmiştir.

1.Bölge

Şekil 31. 1. Blok Kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinliklerin, ilişki çeşitliliğinin şematize edilmesi

Blok 1’de kendileme davranışı beraberinde gerçekleşen etkinliklerin incelenmesi;

Bir mekânda gerçekleşen etkinliklerin çeşitliliği, orada sosyal ilişki çeşitliliğinin oluşmasında etkilidir. Alışveriş caddelerinde de kendileme davranışı çeşitliliğinin olduğu mekânlar etkinlik çeşitliliğinin oluşmasında ve insanların buralarda kalış sürelerinin artmasında önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle çeşitliliğinin nerelerde daha yüksek düzeyde, nerelerde düşük düzeyde olduğu gibi konular bu başlık altında ele alınarak, kendileme davranışı ile etkinlik çeşitliliği ve sosyal davranışın ilişkisi irdelenecektir.

Blok üzerinde kullanıcıların en yüksek düzeyde yaptığı etkinlik %37,3 ile ürünlere bakma, %15,7 ile vitrinlere bakma, %14,7 ile oturarak sohbet etmedir. Bu blok üzerinde gerçekleşen diğer etkinliklerin dağılım değerleri Tablo 15’de verilmiştir.

Tüm cadde üzerinde ise en yüksek düzeyde ürünlere bakma-alışveriş yapma %38,4 ile bu blok üzerinde gerçekleşmiştir. Blok 1-Blok 2- Blok 3’ün tamamında gerçekleşen etkinliklerin Blok 1’deki dağılımları Tablo 16’da verilmiştir.

Blok 1’ in üzerinde hangi etkinliğin nerde yapıldığı, yapılan etkinliklerin dağılımı Şekil 32’de gösterilmiştir.

Tablo 15. Blok 1’de oluşan etkinlikler ve oluşum sıklıkları

Etkinlik türleri	Frekans	Yüzde
Alışveriş yapma		
Ürünlere bakma-alışveriş	614	37,3
Vitrin bakma	258	15,7
Oturma		
Sohbet	242	14,7
Yeme-içme	132	8,03
Dinlenme-seyir	89	5,4
Sigara içme	58	3,6
Telefonla konuşma	7	0,4
Gazete okuma	3	0,2
Ayakta		
Bekleme-seyir	98	5,9
Sohbet	47	2,8
Selamlaşma	39	2,4
Telefonla konuşma	31	1,9
Sigara içme	25	1,5
Sokak sanatçıları dinleme-izleme	-	-
Fotoğraf çekme	-	-
Toplam	1643	100

Tablo 16. Caddenin tümünde yapılan etkinliklerin Blok 1'deki dağılımı

Etkinlik türleri	T.C. Frekans	Blok 1 Frekans	Yüzde
Alışveriş yapma			
Ürünlere bakma-alışveriş	1598	614	38,4
Vitrin bakma	779	258	33,1
Oturma			
Sohbet	850	242	28,4
Yeme-içme	593	132	22,2
Dinlenme-seyir	418	89	21,2
Sigara içme	183	58	31,6
Telefonla konuşma	71	7	9,8
Gazete okuma	11	3	27,2
Bilgisayarla ilgilenme	28	-	-
Resim çizme	7	-	-
Ayakta			
Bekleme-seyir	348	98	27,3
Sohbet	260	47	28,1
Selamlaşma	113	39	18
Telefonla konuşma	65	31	34,5
Sigara içme	73	25	47,6
Dinleme-izleme-seyretme (sokak sanatçısı vb.)	384	-	-
Fotoğraf çekme	56	-	-
Toplam	5837	1643	

T.C.:Tüm cadde üzerinde yapılan etkinliklerin sayısı

Blok 1 üzerinde etkinlik çeşitliliğinin en fazla olduğu yer 1. Bölgedir (Şekil 31). Burada hem işletmenin yaptığı kalıcı sınırlandırma-geçici kuşatma, hem satıcıların yaptığı yerleşme-yuvalanma hem de kullanıcıların köşeler, boşluklar, sokak mobilyalarında sembolik sınırlandırma ile yaptıkları kendileme çeşidi vardır. Çevresel özelliklerin diğer mekânlara göre daha çeşitli ve yüksek düzeyde olduğu (Şekil 25) ve kendileme davranışı çeşitliliğinin (Şekil 30) daha yüksek düzeyde yapıldığı 1. bölge, etkinlik çeşitliliği ve düzeyleri bakımından da daha yüksek düzeye sahiptir (Şekil 32).

Oturarak yapılan etkinliklerden

- Sohbetin %83,8'i (157),
- Yeme-içmenin %67,3'ü (72),
- Dinlenme-seyretmenin % 87,6'sı (27),
- Gazete okumanın %100'ü (3)
- Sigara içmenin %77,5'i (32),
- Telefonla konuşmanın %28,5'i

Şekil 32. Blok 1'deki etkinlik çeşitliliğinin dağılımı

Ayakta yapılan etkinliklerden ise

- Sohbetin %59'5'i
- Telefonla konuşmanın %38,7'si
- Sigara içmenin %36'sı
- Beklemenin %33,3'ü
- Selamlaşmanın %27,5'i
- Vitrinlere bakmanın %20,5'i
- Alışveriş yapmanın %18,5'i, kendileme çeşitliliğinin daha yüksek düzeyde olduğu ve böylelikle mekânın daha çok yere dönüştüğü 1. bölgede gerçekleşmiştir.

Birinci blok üzerinde etkinlik çeşitliliğini daha yüksek olduğu diğer bölgede 2. Bölgedir. Kullanıcıların damgalama ve satıcıların yerleşme ile kendileme yaptığı ve kendilerine ait yerler oluşturdukları bu bölgede;

- Ayakta yapılan etkinliklerde;
- Bekleme-buluşmanın %59,3'ü,

- Telefonda konuşmanın %41,9'u,
- Sigara içmenin %28'i,
- Sohbetin 27%6'sı,
- Selamlaşmanın %17,5'i gerçekleşmiştir.

Sadece işletmelerin kuşatma-işaretleme ile geçici kendilemeler yaptığı mekânlarda ise alışveriş yapma-ürünlere bakma etkinlikleri yüksek düzeyde, diğer etkinlikler ise düşük düzeyde yapılmıştır.

Şekil 33. Blok 1 üzerinde gerçekleşen etkinliklerin görünümleri

Blok 1’de geçirilen sürelerin incelenmesi;

Blok 1’de gözlemlenen insanların %41,2’si 5dk<10dk süresince, %26,4’ü’ 1dk<5dk süresince, %19,2’si >15dk üzeri, %13’ü ise 10<15dk süresince zaman geçirmektedir (Tablo 17).

Tablo 17. İnsanların Blok 1 üzerinde yaptıkları etkinlikler ve kalış süreleri

Kalış süresi	1<5		5<10		10<15		15<		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%		
Aalışveriş yapma										
Ürünlere bakma	142	8,6	472	28,7	-	-	-	-	614	37,3
Vitrin bakma	200	12,1	58	3,5	-	-	-	-	258	15,7
Oturma										
Sohbet	-	-	-	-	102	6,2	140	8,5	242	14,7
Yeme-içme	-	-	-	-	25	1,5	107	6,5	132	8,03
Dinlenme-seyir	-	-	-	-	53	3,2	36	2,2	89	5,4
Sigara içme	-	-	-	-	31	1,9	27	1,6	58	3,6
Telefonla konuşma	-	-	-	-	4	0,2	3	0,2	7	0,4
Gazete okuma	-	-	-	-	-	-	3	0,2	3	0,2
Ayakta										
Bekleme	24	1,5	74	4,5	-	-	-	-	98	5,9
Sohbet	7	0,4	40	4,3	-	-	-	-	47	2,8
Selamlaşma	39	2,3	-	-	-	-	-	-	39	2,4
Telefonla konuşma	18	1,1	13	0,8	-	-	-	-	31	1,9
Sigara içme	4	0,2	21	1,2	-	-	-	-	25	1,5
Dinleme-izleme-seyir	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fotoğraf çekme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	434	26,4	678	41,2	215	13	316	19,2	1643	100

Bir cadde üzerinde insanların kalış süresi, oranın canlılık indexini yükselterek insanlar arasında yüksek düzeyde ilişkiler kurulmasını sağlar (Mehta, 2009; 2013a). Bu blok üzerinde Kendileme davranışı çeşitliliğinin en yüksek düzeyde yapıldığı 1. Bölge, aynı anda farklı sosyal davranış yerlerine dönüşerek insanların oralarda kalış süresini etkilemiş, etkinlik çeşitliliğinin yapılmasını sağlayarak insanlar arasında pasif ve sürekli ilişkilerin kurulmasına olanak sağlamıştır.

1. Bölgede bulunan çayevinin kalıcı sınırlandırma ile yaptığı kendileme, insanların bu blok üzerinde 15 dakika ve üzeri zaman geçirmesini sağlayarak, insanlar arasında arkadaşlarla buluşma-sohbet-yeme içme gibi etkinliklerin yapılarak sürekli ilişkilerin kurulmasını sağlamaktadır. Bu blok üzerinde sadece 1. bölgede bulunan sokak mobilyasında simit-mısır yeme, grupça sohbet etme gibi sembolik sınırlandırmalar yapan

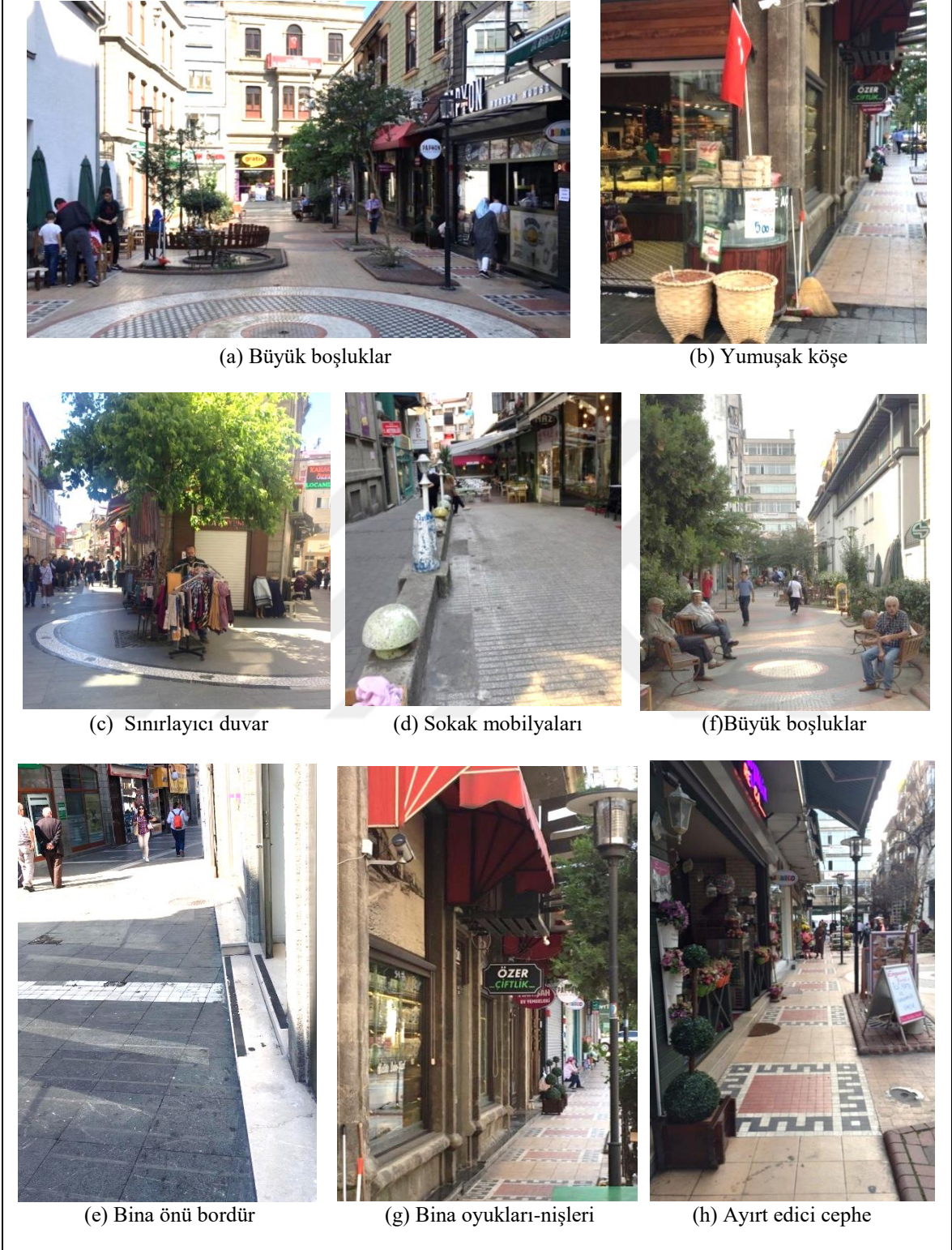
Tablo 18. Blok 2 üzerinde bulunan işletmeler

İşletme çeşitleri	Sayı	%		Sayı	%		Sayı	%
Tekstil	13	27	Kozmetik	2	2,7	Şans oyn	1	2,08
Şarküteri	1	2,08	Kuyumcu/ gümüşçü	5	10,4	Aksesuar	2	2,7
Çanta	2	2,7	Çorap-iç giyim-pijama	3	6,25	Optik	1	2,08
Çiçekçi	1	2,08	Züccaciye	1	2,08	Restoran	3	2,7
Döviz	1	2,08	Perde	1	2,08	Toplam	49	100
Telefon	1	2,08	Banka	1	2,08			
Kumaş	2	2,7	Beyaz eşya	3	6,25			
Ayakkabı	3	6,25	Çayevi	3	2,7			

Blok 2’de kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinliklerde gözlenen 2674 kişi vardır. Bu gözlem sonucunda blok üzerindeki kullanıcı çeşitliliğinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kullanıcıların %43,6’sı (1168) kadın, %39,7’si (1064) erkek, %16,5’i de (442) çocuktur.

Blok üzerinde kullanıcıların %21,2’si (569) tek, %32,8’i (879) iki kişi, %45,8 grup (1226) halinde etkinlikleri yapmaktadır. İnsan yoğunluğunun %50,2’sini arkadaşlarla buluşma, yemek yeme, sohbet gibi etkinlikleri yaparak blok üzerinde duran (>15dk üzeri) insanlar, %26,sını birini bekleme, dinlenme, oturma, etrafı izleme gibi etkinlikleri yaparak kısa süreli (10<15dk) zaman geçiren insanlar, %13,4’ünü alışveriş yapma-ürünlere bakma etkinlikleri yapan ve blok üzerinde yavaş hareket eden (5dk<10dk) insanlar, %8’ini vitrinlere bakma-satıcılardan alışveriş yapma etkinliklerini yapan ve blok üzerinde oyalanan (1dk<5dk) insanlar oluşturmaktadır. Bu yönleri ile bu blok üzerindeki mikro ölçekli sosyal özellikler yüksek düzeydedir.

Bu blok üzerinde 4 tane sokak mobilyası bulunmaktadır. Mağaza önlerinde küçük boşluklar, girintiler diğer bloklara göre daha geniştir. İnsanların farklı ihtiyaçlarına göre kendileyebilecekleri oyuklar-nişler-duvarlar-bordürler-basamaklar yönünden ise güçlü düzeyde olduğu tespit edilmiştir İnsanların farklı etkinlikler için kullandığı 7 adet bina önü bordür, 2 tane niş-oyuk, 1 tane sınırlayıcı duvar, 4 tane basamak vardır. İnsanların birilerini beklemek, durmak, telefonla konuşmak, sigara içmek gibi etkinlikleri yaptıkları 6 yumuşak köşe vardır. Bu blokta 3 büyük boşluk, 3 küçük boşluk olmak üzere 6 tane insanların rahat hareket edebileceği aktivite cepleri bulunmaktadır (Şekil 36). Bu yönleri ile bu blok üzerindeki mikro ölçekli fiziksel özellikler yüksek düzeydedir (Şekil 37).

Şekil 36. Blok 2'nin mikro çevresel özellikler bakımından görünümler

Şekil 37. Blok 2'nin mikro-fiziksel özelliklerinin haritadaki dağılımı

Bu blokta, 1 işletme cephesinde yeşil renk ve renkli çiçekler kullanarak (Şekil 36), 1 işletme de kullandığı sınır elemanı ve gölge elemanında beyaz, cephesinde yeşil ve pembe renkleri kullanarak oranın diğer yerlere göre ayırt edici olmasını sağlamıştır (Şekil 38). Ayrıca bu blok üzerinde bulunan erguvan ağaçları çiçeklendiği dönemde yarattığı etki ile diğer bloklardan daha yüksek düzeyde hatırlanabilir ve akılda kalıcı özelliklere sahiptir. Gözlem süresince bu blokta insanların dikkatini çekebilecek-orayı fark edilir yapabilecek, çeşitli olayların (sokak sanatçıları, resim çizen öğrenciler, farklı satıcılar) yüksek düzeyde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu da kullanıcıların burayı çeşitli olayların gerçekleştiği, insanların yoğun olarak bulunduğu bir yer olarak ilişkilendirmesini desteklemektedir. Bu yönleri ile bu blok üzerindeki mikro ölçekli algısal özellikler diğer bloklara göre yüksek düzeydedir.

Blok 2'nin kendileme davranışı çeşitliliğinin incelenmesi;

- İşletmelerin yaptığı kendilemeler (Çevrelenmişlik)

İşletmelerin %10,2'si (5) bu blok üzerinde kalıcı sınırlandırma yapmışlardır. Cadde üzerinde işletmelerin kalıcı sınırlandırma ile yaptıkları kendileme düzeyi en yüksek düzeyde bu bloktadır. Bunların 3'ü çay evi-kahvehanedir. Çay evlerinden birinin 26 tane diğerinin 5 tane küçük masası ve iskemleleri vardır. Diğerinin ise iki küçük masası ve yaptığı kendilemeyi güçlendirmek için kullandığı bir çit vardır.

2'si ise restorandır. Bunlardan ilki hem bu blok üzerinde hem de cadde üzerinde en güçlü kalıcı sınırlandırmayı yapan işletmedir. Bu işletmenin blok üzerine koyduğu ve sınırlandırma yaptığı 24 masası ve yaptığı kendilemeyi güçlendiren etrafını dönen çit vardır. Diğerinin ise 7 masası vardır. Bu işletmelerin hepsi, bloğun büyük boşlukları olan aktivite ceplerinde kendilemeler yapmışlardır (Şekil 38).

Şekil 38. Blok 2'deki işletmelerin sınırlandırma ile yaptığı kendileme görünümleri

Tüm cadde üzerinde %30,1 işletme geçici kuşatma-işaretleme ile kendileme yapmışlardır. Bunların %9,4 ile orta düzeyde olanı 2. Bloktadır. Bu cadde üzerindeki işletmelerin ise %34,6'sı (17 işletme) geçici olarak kuşatma ya da işaretleme yapmıştır. Bunların 4'ü tekstil, 4'ü beyaz eşya-ev eşyası satan işletme, 2'si çantacı, 1'i perdecisi, 1'i kozmetik, 1'i kumaşçı, 1'i aksesuarci, 1'i kuyumcu, 1'i çiçekçi ve 1'i de şarküteri-manavdır (Şekil 39).

Şekil 39. Blok 2'deki işletmelerin kuşatma-işaretleme ile yaptığı kendileme görünümler

Kuşatma-işaretleme yapan işletmelerin %58,8'i çeşitlilik göstermektedir. Bu Blok üzerinde çeşitli işletmelerin hem kalıcı sınırlandırma ile hem de işaretleme-kuşatma ile yaptığı kendilemelerin yüksek düzeyde olması, insanların buralarda durma, oyalanma ve zaman geçirme düzeylerinin, diğer bloklarda geçirilenlerden yüksek olmasını sağlamıştır.

- Kullanıcı ve satıcıların yaptığı kendilemeler (Temsili mekân oluşturma);

Bu blok üzerinde; cadde üzerinde satıcıların yuvalanma-yerleşme ile yaptığı kendilemenin (22) %45,4'ü (10) gerçekleşmektedir Bunların 3' tanesi ayakkabı boyacısı, 1'i mısırcı, 1'i aksesuarcı, 1'i simitçi, 1'i sokak sanatçısı (ressam) 1'i oyuncakçı-baloncu, 1'i kıyafet ve 1'i de limon satan satıcılardır (Şekil 40).

Şekil 40. Blok 2’de satıcıların yuvalanma-yerleşme ile yaptıkları kendileme görünümleri

Bu satıcılardan sokak sanatçısı ve ayakkabıcılar büyük boşluk-aktivite cebini, aksesuarci basamağı, mısırcı, simitçi ve kıyafet satan satıcı küçük boşlukları, oyuncakçı, limoncu ise kendileme yapmak için bloğun yumuşak köşelerini seçmişlerdir. Cadde üzerinde toplamda 12 çeşit yuvalanma-yerleşme yapan satıcı vardır. Bu blok üzerinde çeşitlilik gösteren yuvalanma-yerleşme %66,6 ile en yüksek düzeye sahiptir.

Satıcıların mekâna sızarak yaptıkları kendilemenin (24), %75’i (18) bu blok üzerinde gerçekleşmektedir. Bunlardan;

7’si el işi -örtü-eşarp satan

6’sı balon-pamuk şeker satan satıcılar

5’i sokak sanatçısıdır.

Sokak sanatçıları bordür, sokak mobilyası ve küçük boşluklara sızarak, el işi satan satıcılar bordürlere sızarak, balon-pamuk şekerci ve örtü eşarp satan satıcılar ise blok üzerindeki küçük boşluklara ve yumuşak köşelere sızarak kendileme yapmışlardır (Şekil 41).

Şekil 41. Blok 2’ de satıcıların caddeye sızarak yaptıkları kendilemelerin görünümleri

Bu blok üzerindeki kullanıcıların %25,1’i sembolik sınırlandırma ile temsili mekân oluşturup kendileme yapmışlardır (Şekil 42). Caddenin tamamında kullanıcıların %17,4’ü (1016) kendileme yapmıştır. Bunun %11,6’sı ve en yüksek düzeyde olanı bu blok üzerinde yapmıştır.

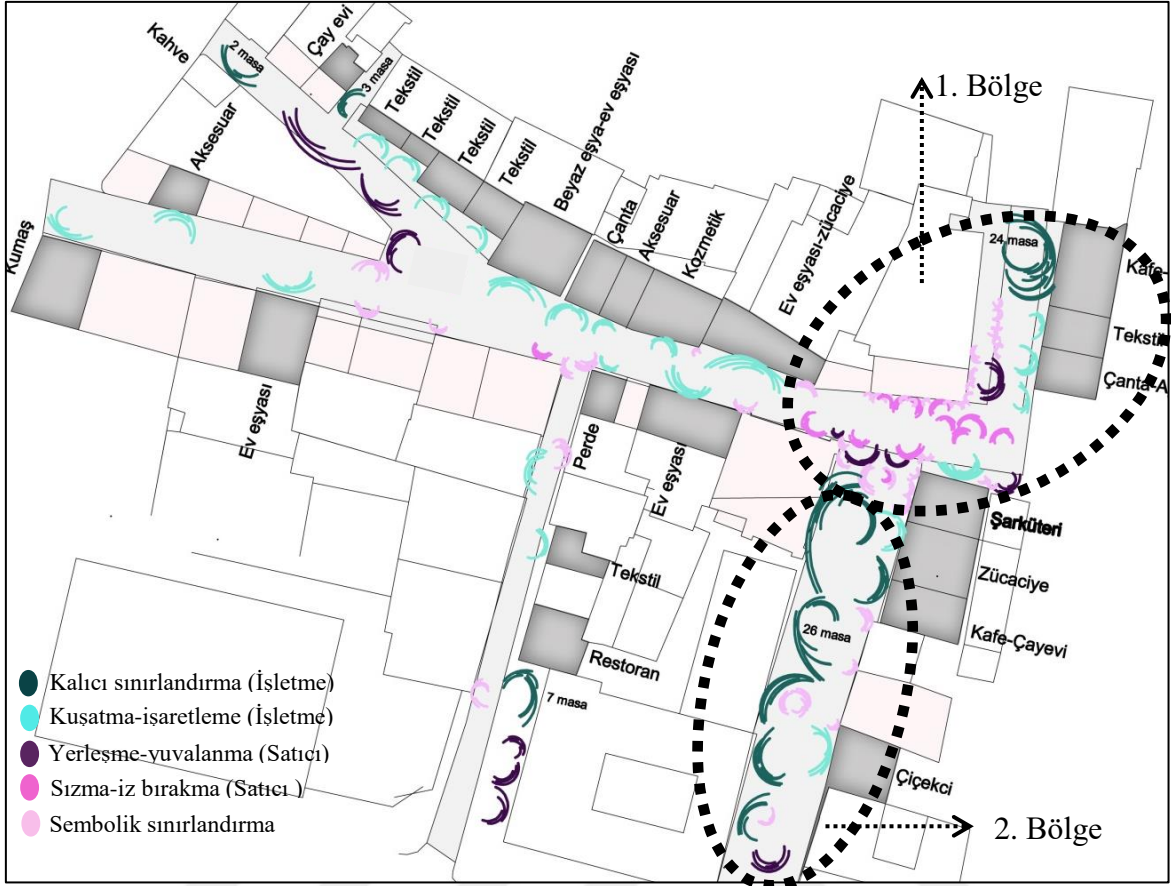

Şekil 42. Blok 2’de kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptıkları kendileme görünümleri

Bu blok üzerindeki kullanıcılardan,

- %10,9’u bordür, çıkıntı, oyuk gibi yerleri damgalayarak, işaretletmişlerdir.
- %6,4’ü blok üzerindeki yumuşak köşelere yaslanarak, kendi sınırlarını çizip işaretlemişlerdir.
- %4,1’i sokak mobilyasını damgalayarak
- %3,4’ü grup olarak küçük boşlukları-yumuşak köşeleri damgalayarak sınırlandırmışlardır.

Hem 2. Blok üzerinde hem de tüm cadde üzerinde kendileme davranışı çeşitliliğinin tümünün gerçekleştiği tek yer bu blok üzerindeki 1. bölgedir (Şekil 43).

Şekil 43. Blok 2’deki kendileme davranışlarının haritadaki dağılımı

Bu blok üzerinde gerçekleşen kendileme davranışlarından, işletmelerin kalıcı sınırlandırma ile yaptığı kendilemenin en güçlüsü (24 masa ve sınır elemanı), kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptığı kendilemelerin en yüksek düzeyi (%73,2), satıcıların yerleşme-yuvalanma (66,6) ve sızma-iz bırakma (%100’ü) ile yaptığı kendilemelerin en yüksek düzeyi bu bölgede gerçekleşmiştir.

Blok 2’de kendileme davranışı beraberinde gerçekleşen etkinliklerin incelenmesi;

Blok 2 üzerinde kullanıcıların en yüksek düzeyde yaptığı etkinlik %20 ile oturarak sohbet, %16,7 ile ürünlere bakma-alışveriş yapma, %16,3 ile yeme-içmedir. Tüm cadde üzerinde en çok etkinlik çeşitliliği (17) Blok 2’de yapılmaktadır. Blok üzerinde yapılan diğer etkinliklerin yapılma düzeyi Tablo 19’ da gösterilmiştir

Tablo 19. Blok 2’de oluşan etkinlikler ve oluşum sıklıkları

Etkinlik türleri	Frekans	Yüzde
Alışveriş yapma		
Ürünlere bakma-alışveriş	447	16,7
Vitrin bakma	51	1,9
Oturma		
Sohbet	535	20
Yeme-içme	437	16,3
Dinlenme-seyir	236	8,8
Sigara içme	113	4,2
Telefonla konuşma	61	2,2
Bilgisayarla ilgilenmek	28	1,04
Gazete okuma	8	0,2
Resim çizme	7	0,2
Ayakta		
Bekleme	142	5,3
Sohbet	130	4,8
Selamlaşma	53	1,9
Telefonla konuşma	22	0,8
Sigara içme	39	1,4
Dinleme-izleme-seyretme	322	12
Fotoğraf çekme	43	1,6
Toplam	2674	100

Blok 2 tüm cadde üzerinde en yüksek düzeyde etkinliklerin yapıldığı bloktur. Blok 1- Blok 2- Blok 3’ün tamamında gerçekleşen etkinliklerin Blok 2’deki dağılımları Tablo 20’de verilmiştir. Blok 2’ in üzerinde hangi etkinliğin nerde yapıldığı, yapılan etkinliklerin dağılımı ise Şekil 44’de gösterilmiştir.

Blok 2 üzerinde etkinlik çeşitliliğinin en fazla olduğu yer, 1. Bölgedir (Şekil 44). Tüm cadde üzerinde, hem işletmenin yaptığı kalıcı sınırlandırma-geçici kuşatma, hem satıcıların yaptığı yerleşme-yuvalanma ve sızma-iz bırakma, hem de kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptığı kendileme çeşitlerinin hepsinin gerçekleştiği tek yer blok 2 üzerinde bulunan 1. Bölgede gerçekleşmektedir. Çevresel özelliklerin de hem bu blok hem de tüm cadde üzerinde en çeşitli ve yüksek düzeyde olduğu (Şekil 37) ve kendileme davranışı çeşitliliğinin (Şekil 43) en yüksek düzeyde yapıldığı 1. bölge, etkinlik çeşitliliği ve düzeyleri bakımından da en yüksek düzeye sahiptir (Şekil 44). Bu sayede bu bölgede mekânların aynı anda sınırlandırılmış boşluk olmaktan çıkıp yerlere dönüşme düzeyi ve insanlar arası kurulan ilişki düzeyi en yüksek düzeydedir.

Tablo 20. Caddenin tümünde yapılan etkinliklerin Blok 2'deki dağılımı

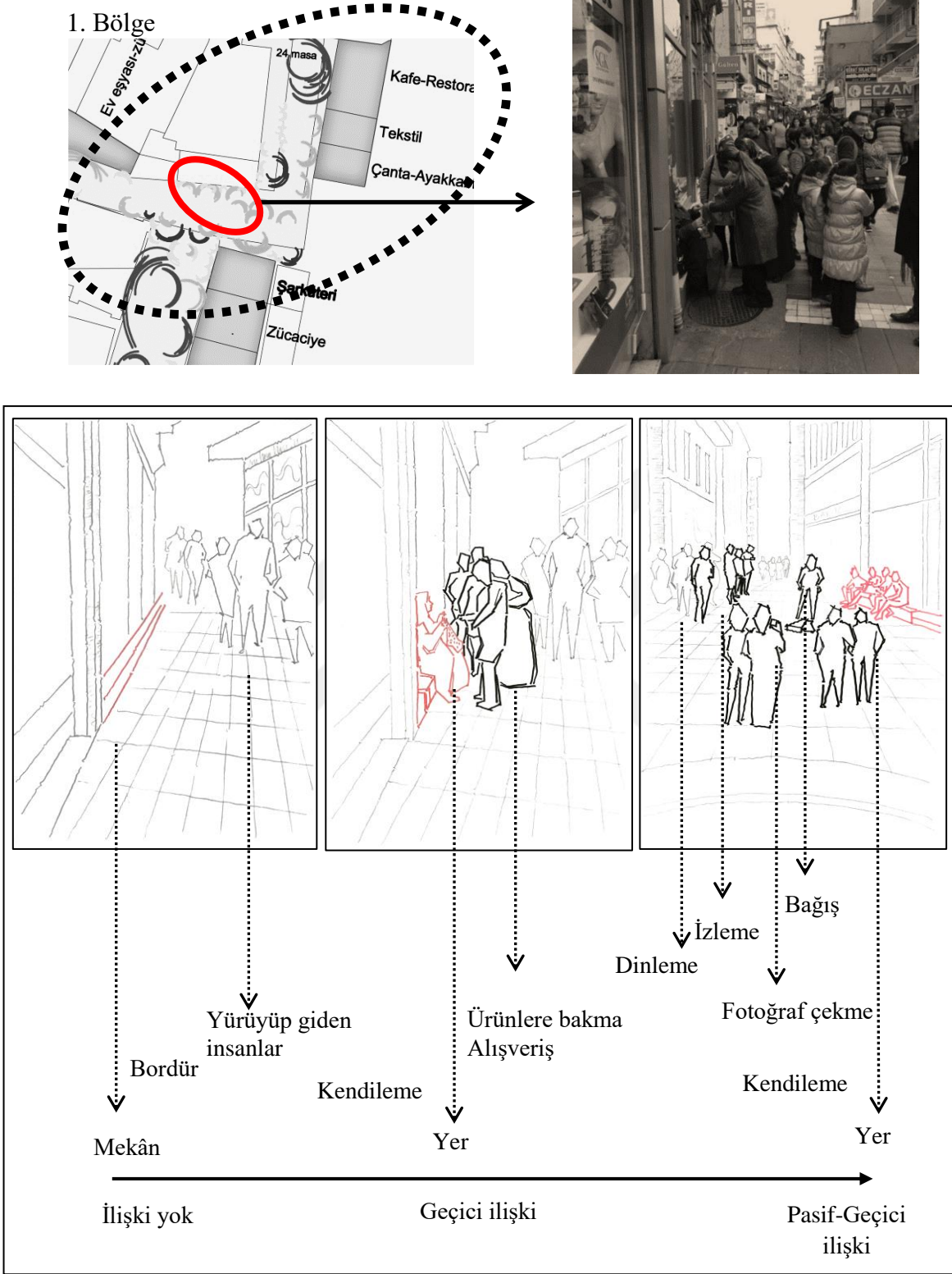
Etkinlik türleri	T.C. Frekans	Blok 2 Frekans	Yüzde
Alışveriş yapma			
Ürünlere bakma-alışveriş	1598	447	27,9
Vitrin bakma	779	51	6,5
Oturma			
Sohbet	850	535	62,9
Yeme-içme	593	437	73,6
Dinlenme	418	236	56,4
Sigara içme	183	113	61,7
Telefonla konuşma	71	61	85,9
Bilgisayarla ilgilenme	28	28	100
Gazete okuma	11	8	72,7
Resim çizme	7	7	100
Ayakta			
Bekleme	348	142	40,8
Sohbet	260	130	50
Selamlaşma	113	53	46,9
Telefonla konuşma	65	22	33,8
Sigara içme	73	39	53,4
Dinleme-izleme-seyretme (sokak sanatçısı vb.)	384	322	83,8
Fotoğraf çekme	56	43	76,7
Toplam	5837	2674	

Oturarak yapılan etkinliklerden

- Resim çizmenin %100'ü
- Sigara içmenin %55,7'si'ü'i
- Yeme-içmenin %51,9'u
- Dinlenmenin % 47'8'i
- Sohbetin %40'ı
- Telefonla konuşmanın %39,3'ü

Ayakta yapılan etkinliklerden ise

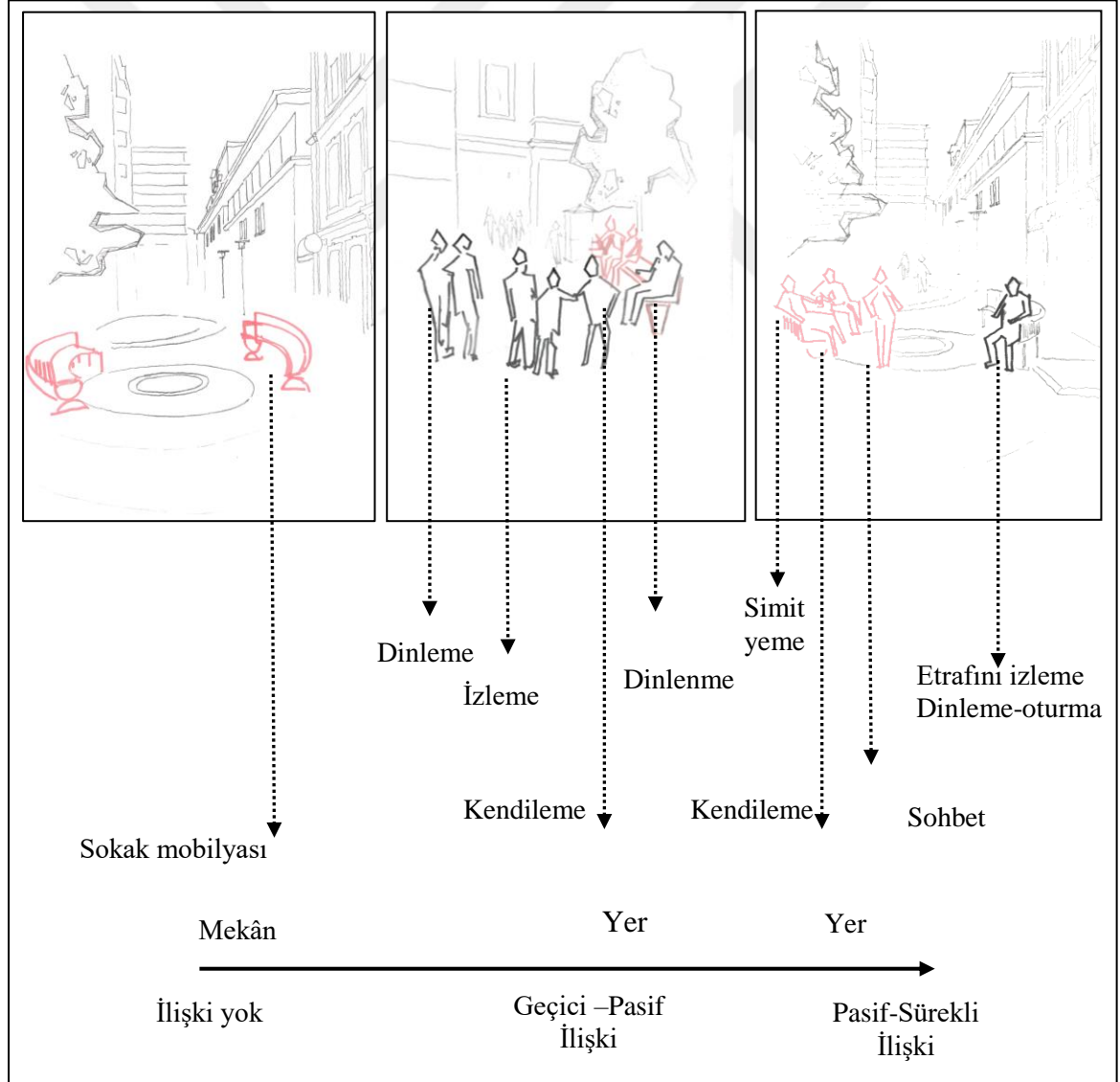
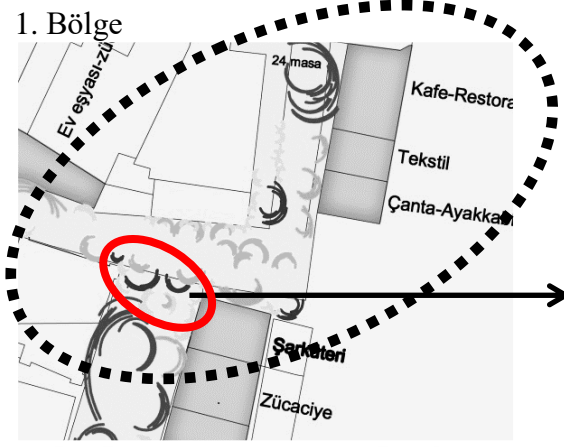
- Dinleme-izlemenin %92,2'si
- Fotoğraf çekmenin %88,3'ü
- Alışveriş yapmanın %66,6'sı
- Beklemenin %60,5'i
- Sohbetin %29,2'si

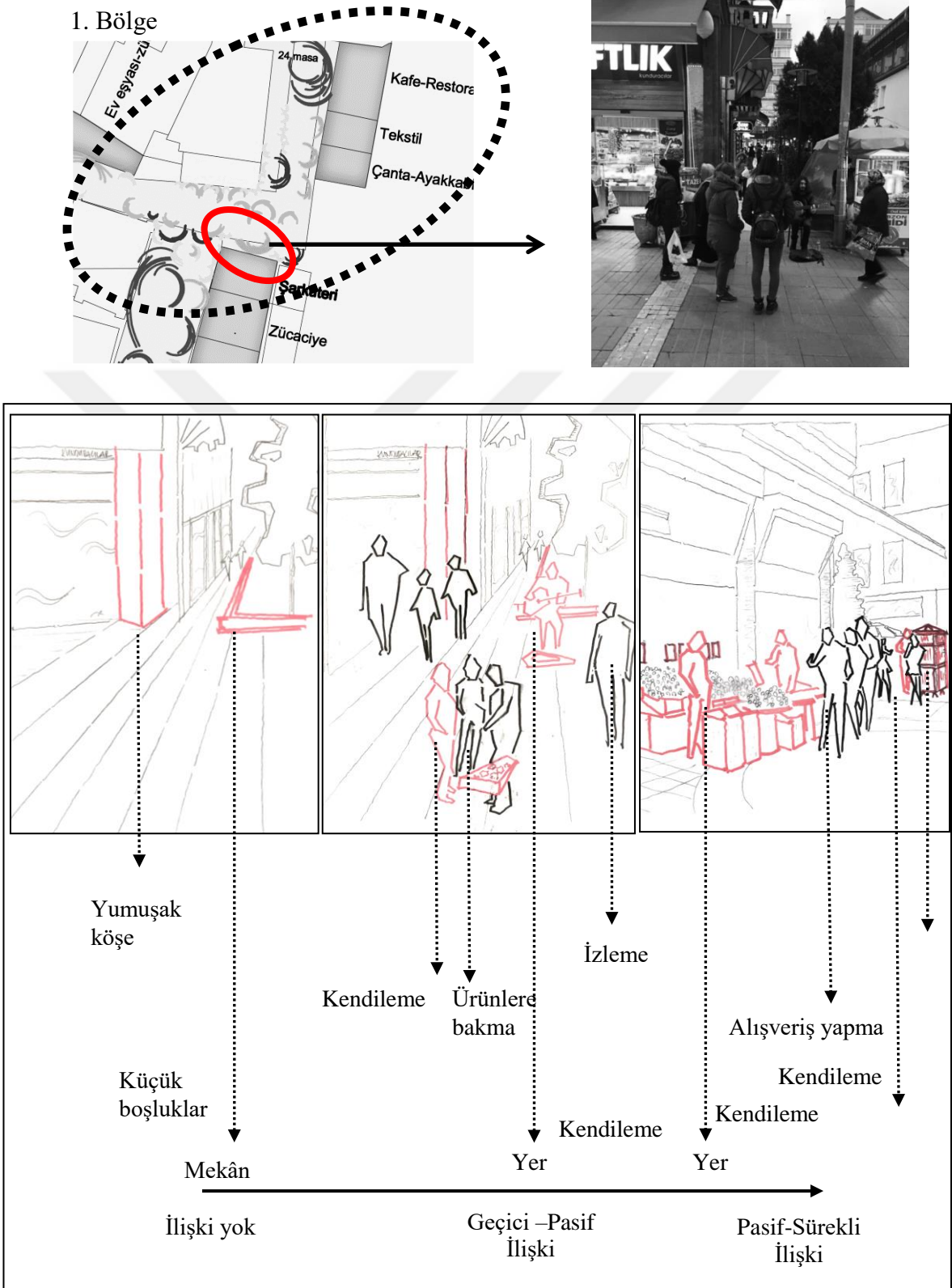
Şekil 45. 2. Blok Kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinliklerin, ilişki çeşitliliğinin şematize edilmesi

Şekil 45'in devamı

1. Bölge

Şekil 45'in devamı

Şekil 46. Blok 2’de 1. Bölgede gerçekleşen etkinliklerin görünümleri

İkinci blok üzerinde etkinlik çeşitliliğini yüksek olduğu diğer bölgede 2. Bölgedir. İşletmelerin kalıcı sınırlandırma, kullanıcıların damgalama ve satıcıların yerleşme ile kendileme yaptığı ve kendilerine ait yerler oluşturdukları bu bölgede;

Oturarak yapılan etkinliklerden

- Sigara içmenin %%38'i
- Yeme-içmenin %28,1'i
- Dinlenmenin % 46,6'sı
- Sohbetin %50,4'ü
- Telefonla konuşmanın %45,9'u

Ayakta yapılan etkinliklerden ise

- Dinleme-izlemenin %10,5'i
- Fotoğraf çekmenin %11,6'sı
- Alışveriş yapmanın %19,2'si
- Beklemenin %19,7'si
- Sohbetin %52,3'ü gerçekleşmiştir

Blok 2'de geçirilen sürelerin incelenmesi;

Blok 2'de gözlemlenen insanların %50,2'si >15dk üzeri, %26,6'sı 10<15dk süresince, %13,4'ü 5dk<10dk süresince, %8 ise 1dk<5dk süresince, zaman geçirmektedir (Tablo 21).

İnsanların tüm cadde üzerinde ve bu blok üzerinden en yüksek düzeyde zaman geçirdikleri, durdukları, oyalandıkları mekânlar, işletmelerin kalıcı sınırlandırma ve geçici kuşatma-işaretleme, satıcıların yuvalanma-yerleşme ve sızma-iz bırakma ve kullanıcıların sembolik sınırlama ile kendileme yaptıkları 1. Bölgededir (Şekil 47). Tüm cadde üzerinde Kendileme davranışı çeşitliliğinin tamamının yapıldığı tek yer olan bu bölge, aynı zamanda insanlar arasındaki ilişki çeşitliliğinin oluşmasını da desteklemiştir. Birbirlerini tanımadan sokak sanatçıları izleyen, dinleyen insanlar buralarda 10<15dk süresince durarak birbirleri ile geçici ilişkinin en yüksek düzeyini kurmaktadır. Sokak mobilyalarının dışında, insanların oturma, dinlenme gibi etkinliklerini yapabildikleri oturma duvarlarının, bordürlerin, nişlerin olması insanların kendileme yapmasına olanak sağlayarak, orada kalış sürelerini yükseltmiş ve insanlar arası pasif ilişkinin yükselmesini sağlamıştır. Bu blok üzerinde bulunan işletmelerin yaptığı güçlü kalıcı kendilemeler ise, sohbet etme, buluşma, yemek-yeme gibi etkinlikleri yapılmasını destekleyerek insanların buralarda kalış süresi en yüksek düzeye çıkarıp sürekli tekrarlayan ilişkilerin kurulmasını sağlamıştır.

Tablo 21. İnsanların Blok 2 üzerinde yaptıkları etkinlikler ve kalış süreleri

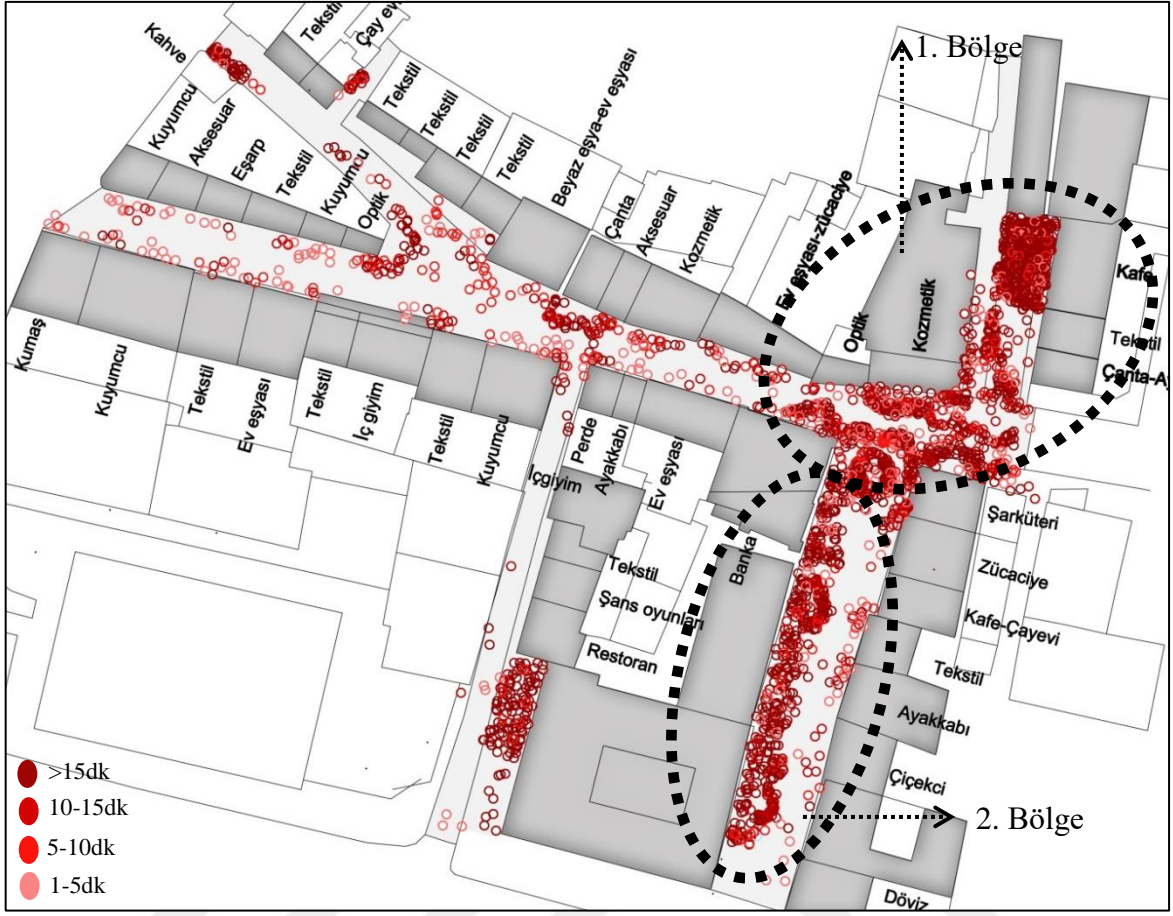
Kalış süresi	1<5		5<10		10<15		15<		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%		
Alışveriş yapma										
Ürünlere b.-alışveriş	54	2	127	4,7	90	3,3	176	6,5	447	16,7
Vitrin bakma	37	1,3	14	0,5	-	-	-	-	51	1,9
Oturma										
Sohbet	-	-	24	0,8	164	6,1	347	12,9	535	20
Yeme-içme	-	-	20	0,7	92	3,4	325	12,1	437	16,3
Dinlenme-seyir	-	-	22	0,8	85	3,1	129	4,8	236	8,8
Sigara içme	12	0,4	7	0,2	29	1	65	2,4	113	4,2
Telefonla ilgilenme	8	0,2	9	0,3	7	0,2	37	1,3	61	2,2
Gazete okuma	-	-	-	-	3	0,1	5	0,2	8	0,2
Bilgisayarla ilgilenme	-	-	-	-	-	-	28	1	28	1
Resim çizme	-	-	-	-	-	-	7	0,2	7	0,2
Ayakta										
Bekleme	22	0,8	16	0,5	73	2,7	31	1,1	142	5,3
Sohbet	-	-	11	0,4	51	1,9	68	2,5	130	2,8
Selamlaşma	53	1,9	-	-	-	-	-	-	53	1,9
Telefonla ilgilenme	2	0,07	7	0,2	4	0,1	9	0,3	22	0,8
Sigara içme	19	0,7	9	0,3	7	0,2	4	0,1	39	1,4
Dinleme-izleme	8	0,2	94	3,5	107	4	113	4,2	322	12
Fotoğraf çekme	43	1,6	-	-	-	-	-	-	43	-
Toplam	258	8	360	13,4	712	26,6	1344	50,2	2674	100

3.2.1.3. Blok 3'ün Gözlemlenmesine İlişkin Bulgular

Blok 3'ün mikro-çevresel özelliklerinin incelenmesi;

İkinci bloğun bittiği noktadan başlayarak yaklaşık 130 metre boyunca uzanan bir yaya hattını kapsamaktadır. Bu blok üzerinde, başladığı noktadan hemen sonra hem kuzey yönünde hem de güney yönünde uzanan, Maraş caddesine ve Kemer kaya Mahallesiine bağlanmayı sağlayan bir yaya hattı bulunmaktadır.

Bu blok üzerinde zemin katta olmak üzere 14'ü çeşitlilik gösteren toplam 58 işletme vardır. En fazla bulunan işletme çeşidi %32,7 ile kuyumcu ve %10,3 ile iç giyim dükkânlarıdır. (Tablo 22). Cadde üzerinde en az işletme çeşitliliğine Blok 3 sahiptir (Şekil 48).

Şekil 47. Blok 2'deki kalış sürelerinin dağılımı

Tablo 22. Blok 3 üzerinde bulunan işletmeler

İşletme çeşitleri	Sayı	%		Sayı	%
Kuyumcu	13	27	Düğme	2	3,5
İç giyim	6	10,3	Döviz	2	3,5
Züccaciye	6	10,3	Eşarp	2	3,5
Tekstil	5	8,6	Aksesuar	2	3,5
Gelinlik	4	6,8	Büfe	1	1,7
Çeyiz	3	5,1	Yufka	1	1,7
Telefon	2	3,5	Toplam	58	100
Ayakkabı	2	3,5			

Şekil 48. Blok 3'ün üzerinde bulunan işletmelerin dağılımı

Blok 3'de kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinliklerde gözlenen 1520 kişi vardır. Bu gözlem sonucunda blok üzerindeki kullanıcı çeşitliliğinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kullanıcıların %47,8'i (727) kadın, %38,4 (584) erkek, %13,5'i de (209) çocuktur.

İnsan yoğunluğunun %52,6'sını a vitrinlere bakma-satıcılardan alışveriş yapma gibi etkinliklerini yapan ve blok üzerinde daha çok oyalanan ve kısa süreli, zaman geçiren (1dk<5dk) insanlar oluşturmaktadır. %26,3'ünün daha çok alışveriş yapma-ürünlere bakma gibi etkinlikleri yapan ve blok üzerinde yavaş hareket eden (5dk<10dk) insanlar, %13,3'ünü dinlenme-izleme-dinleme- gibi etkinlikleri yaparak kısa süreli (10<15dk) zaman geçiren insanlar oluşturmaktadır. %7,6'sını ise bekleme-oturma-dinlenme-sohbet gibi etkinlikleri yaparak blok üzerinde duran (>15dk üzeri) insanlar oluşturmaktadır. Hem işletme çeşitliliğinin azlığı hem de insanların blok üzerinde geçirdikleri zamanın ve yaptıkları etkinliklerin en düşük düzeyde olması ile 3. Blok en zayıf sosyal özelliklere sahip bloktur.

Bu blok üzerinde sokak mobilyası bulunmamaktadır. Mağaza önlerinde girintiler, olmakla birlikte insanların rahat hareket etmelerini sağlayacak ya da farklı etkinlikleri aynı anda yapmalarına olanak sağlayacak düzeyde olmadıkları ve tüm cadde göz önünde tutulduğunda en dar yapıya bu bloğun sahip olduğu tespit edilmiştir. İnsanların farklı etkinlikler için kullandığı 5 adet bina önü bordür, 2 küçük boşluk, 3 tane de basamak

vardır. İnsanların birilerini beklemek, durmak, telefonla konuşmak, sigara içmek gibi etkinlikleri yaptıkları 5 yumuşak köşe vardır. Bu blok üzerinde binaların sağladığı 1 niş - oyuk tespit edilmiştir. Büyük boşluklar yönünden en zayıf düzeyde olan blok 3. Bloktur. Bu yönleri ile bu blok üzerindeki mikro ölçekli fiziksel özellikler düşük düzeydedir (Şekil 49).

Şekil 49. Blok 1'in mikro çevresel özellikler bakımından görünümüleri

Bu blok üzerinde herhangi bir hatırlanabilir-akılda kalıcı işletme cephesi, gölge elemanı, donatı, peyzaj elemanı vb. bulunmamaktadır. Gözlem süresince bu blokta insanların dikkatini çekebilecek-orayı fark edilir yapabilecek, kullanıcıların zihinsel düzeyde orayla ilişkilendirme yapabileceği iki tane sürprizli, sıra dışı, farklı etkinliğe rastlanmamıştır (sokak sanatçıları, beklenmedik bir satıcı, gösteri vb.). Bu yönleri ile bu blok üzerindeki mikro ölçekli algısal özellikler diğer bloklara göre zayıf düzeydedir (Şekil 50).

Şekil 50. Blok 3'ün mikro-fiziksel özelliklerinin haritadaki dağılımı

Blok 3'ün kendileme davranışı çeşitliliğinin incelenmesi;

Bu blok üzerinde kalıcı sınırlandırma ile kendileme yapan işletme yoktur.

Tüm cadde üzerinde %30,1 işletme geçici kuşatma-işaretleme ile kendileme yapmışlardır. Bunların %6,7 ile en düşük düzeyde olanı 3. Bloktadır. Bu blok üzerinde bulunan işletmelerin kuşatma ya da işaretleme yaptığı kendileme ise %20,6'dır (12 işletme). Bunların 4'ü iç giyim, 3'ü ev eşyası-züccaciye 2'si aksesuar, 2'si çeyiz, 1'ide ayakkabıcıdır (Şekil 51). Kuşatma-işaretleme yapan işletmelerin %41,6'sı çeşitlilik göstermektedir. Bu Blok üzerinde hiçbir işletmenin kalıcı sınırlandırma yapmaması ve işaretleme-kuşatma ile yapılan kendilemenin düşük düzeyde olması insanların buralarda durma, oyalanma ve zaman geçirme düzeylerinin, diğer bloklarda geçirilenlerden daha düşük olmasına, bu da insanlar arası ilişki çeşitliliğinin zayıf olmasına neden olmuştur.

Şekil 51. Blok 3'deki işletmelerin kuşatma-işaretleme ile yaptığı kendileme görünümler

- Kullanıcı ve satıcıların yaptığı kendilemeler (Temsili mekân oluşturma);

Bu blok üzerinde; cadde üzerinde satıcıların yuvalanma-yerleşme ile yaptığı kendilemenin (22) %27,2'si (6) gerçekleşmektedir (Şekil 51). Bunların 1'i ayakkabıcı, 1'i simitçi, 1'i oyuncak-şemsiye, 1'i kıyafet, 1'i su, 1' i yöresel kaşık-çatal satan satıcılardır (Şekil 52).

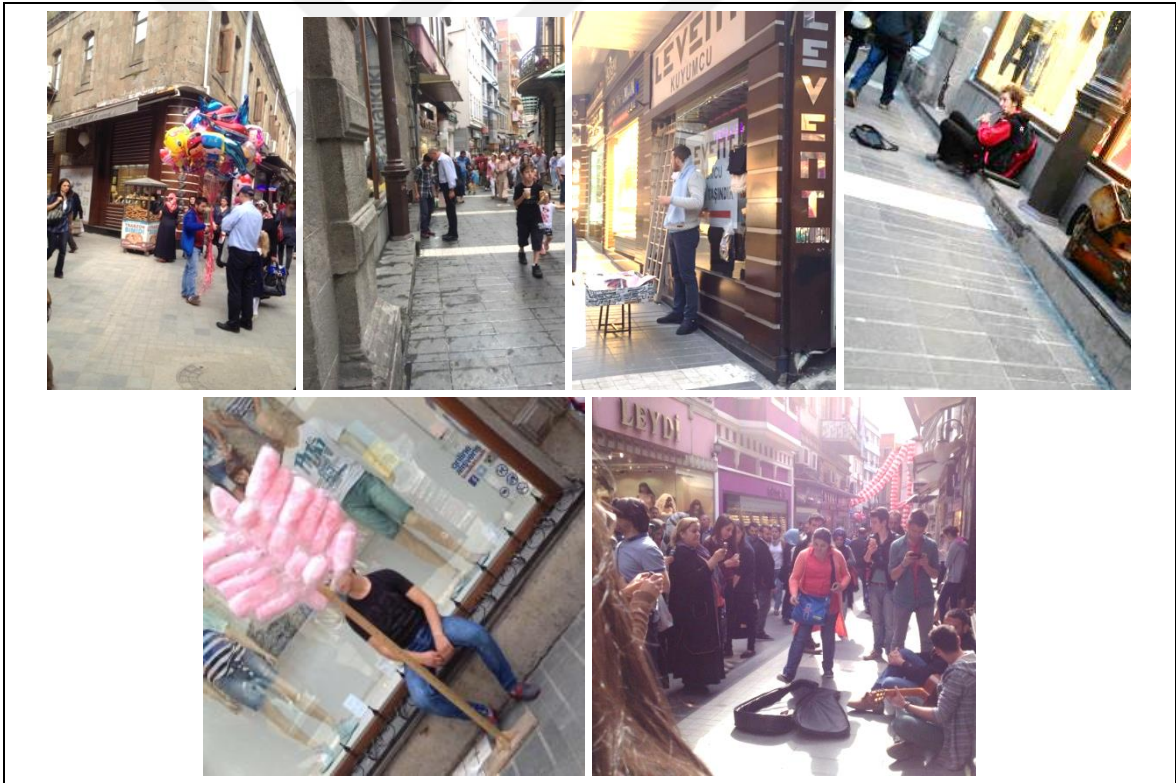

Şekil 52. Blok 3'de satıcıların yuvalanma-yerleşme ile yaptıkları kendileme görünümleri

Bu satıcılardan ayakkabı, simit kaşık ve kıyafet satan satıcılar yumuşak köşeleri ve duvarlarını, oyuncakçı küçük boşluğu ve duvarlarını, su satıcı ise bina önü bordürü kendileme yapmak seçmişlerdir. Cadde üzerinde toplamda 12 çeşit yuvalanma-yerleşme yapan satıcı vardır. Bu blok üzerinde çeşitlilik gösteren yuvalanma-yerleşme %50 ile yüksek düzeye sahiptir.

Satıcıların mekâna sızarak yaptıkları kendilemenin (24), %25'i (6) bu blok üzerinde gerçekleşmektedir. Bunlardan;

2'si sokak sanatçısıdır, 2'si balon-pamuk şeker satan satıcılar,1'i el işi -örtü-eşarp satan, 1'i de insanların kilosunu tartan satıcıdır. Sokak sanatçıları, insanları tartan ve pamuk şeker satan satıcı bina önü bordür-duvarlara, örtü satan satıcı yumuşak köşelere, baloncu ise küçük boşluklara sızarak kendileme yapmışlardır (Şekil 53).

Şekil 53. Blok 3' de satıcıların caddeye sızarak yaptıkları kendilemelerin görüntüleri

Bu blok üzerindeki kullanıcıların %13,4'ü sembolik sınırlandırma ile temsili mekân oluşturup kendileme yapmışlardır (Şekil 54). Caddenin tamamında kullanıcıların %17,4'ü (1016) kendileme yapmıştır. Bunun %3,4'ü bu blok üzerinde yapılmıştır.

Şekil 54. Blok 3’ de kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptıkları kendilemelerin görünümleri

Bu blok üzerindeki kullanıcılardan,

- %9,4’ü bordür, çıkıntı, oyuk gibi yerleri damgalayarak, işaretletmişlerdir.
- %2,3’ü grup olarak küçük boşlukları-yumuşak köşeleri damgalayarak sınırlandırmışlardır.
- %1,64’ü blok üzerindeki yumuşak köşelere yaslanarak, kendi sınırlarını çizip işaretlemişlerdir.

3.Blok üzerinde kendileme davranışı çeşitliliği ve yapılma düzeyi diğer bloklara göre zayıftır. Ancak bu blok üzerinde de çevresel özellikleri bu blok üzerindeki diğer bölgelere

Blok 3’de kendileme davranışı beraberinde gerçekleşen etkinliklerin incelenmesi; Blok 3 üzerinde kullanıcıların en yüksek düzeyde yaptığı etkinlik %35,3 ile ürünlere bakma-alışveriş yapma, %30,9 ile vitrinlere bakma, %7,1 ile beklemedir. . Blok üzerinde yapılan diğer etkinliklerin yapılma düzeyi Tablo 23’ de gösterilmiştir.

Tablo 23. Blok 3’de oluşan etkinlikler ve oluşum sıklıkları

Etkinlik türleri	Frekans	Yüzde
Alışveriş yapma		
Ürünlere bakma-alışveriş	537	35,3
Vitrin bakma	470	30,9
Oturma		
Sohbet	73	4,8
Yeme-içme	24	1,5
Dinlenme-seyir	93	6,1
Sigara içme	12	0,7
Telefonla konuşma	3	0,2
Ayakta		
Bekleme	108	7,1
Sohbet	83	5,4
Selamlaşma	21	1,3
Telefonla konuşma	12	0,7
Sigara içme	9	0,5
Dinleme-izleme-seyretme	62	4,07
Fotoğraf çekme	13	0,8
Toplam	1520	100

Blok 1-Blok 2- Blok 3’ün tamamında gerçekleşen etkinliklerin Blok 3’deki dağılımları Tablo 24’de verilmiştir. %60,3 ile vitrin bakma etkinliği en çok 3.blokta gerçekleşmektedir

Blok 3’ ün üzerinde hangi etkinliğin nerde yapıldığı, yapılan etkinliklerin dağılımı Şekil 56’da gösterilmiştir.

Blok 3 üzerinde gerçekleşen etkinlik çeşitliliği diğer bloklara kıyasla düşük düzeydedir (Şekil 56). Blok üzerinde yapılan kendileme davranışı çeşitliğinin ve düzeyinin en yüksek olduğu 1. Bölge, bu blokta gerçekleşen etkinlik çeşitliliği bakımından da en yüksek düzeye sahiptir.

Oturarak yapılan etkinliklerden

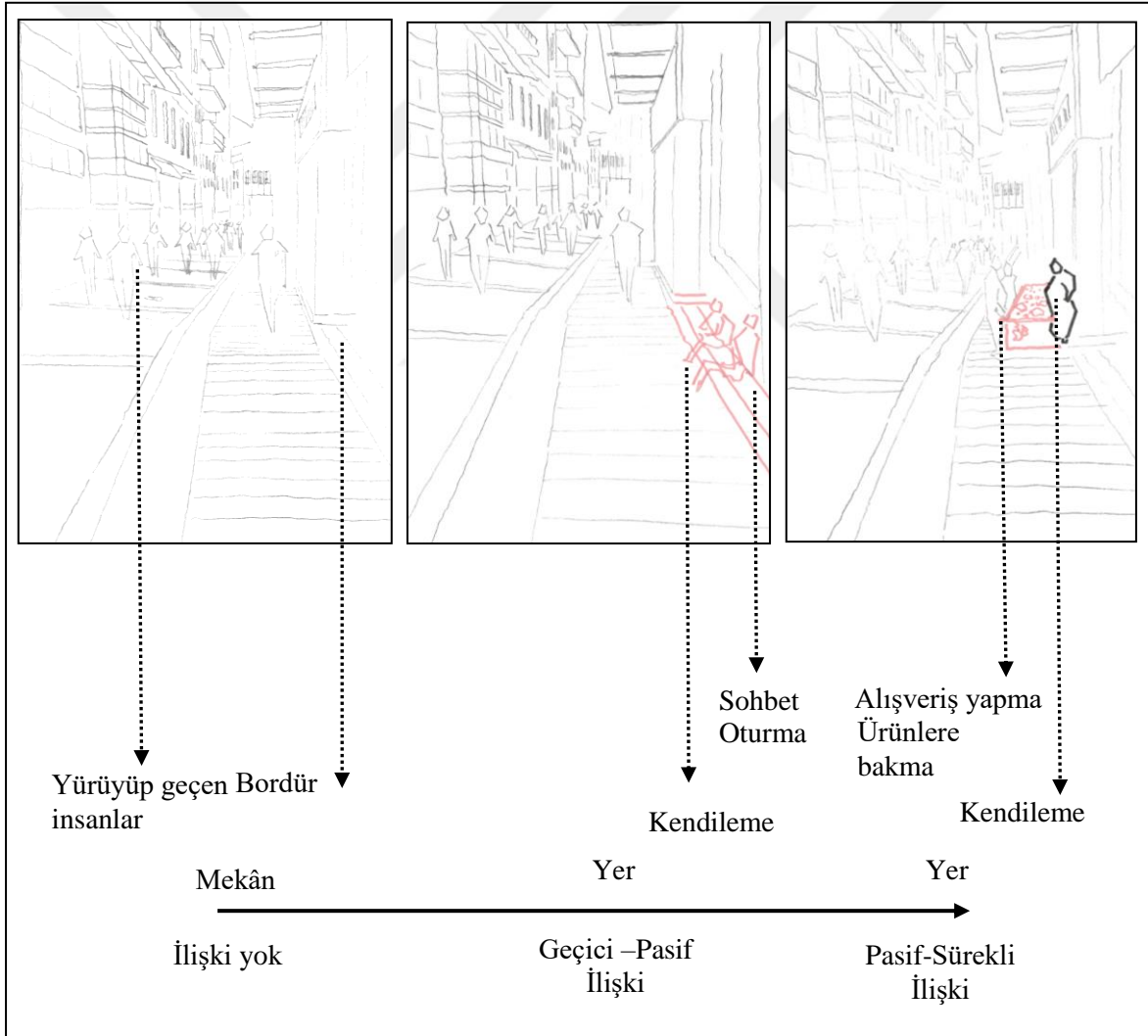
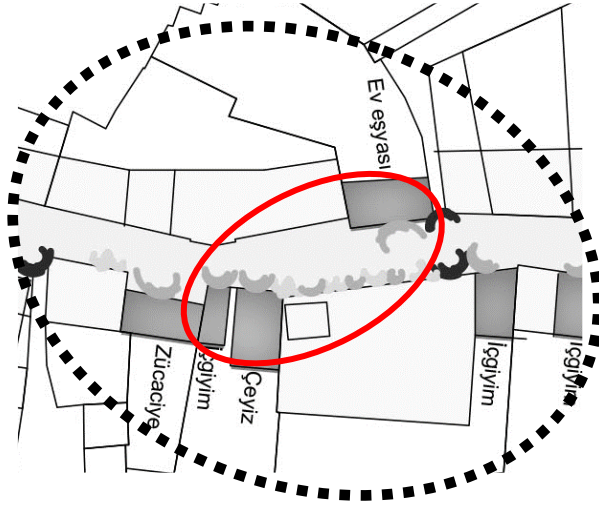
- Sigara içmenin %66,6'sı
- Yeme-içmenin %58,3 (simit-mısır vb. yeme)
- Dinlenmenin % 50,5'i
- Sohbetin %53,4'ü

Ayakta yapılan etkinliklerden ise

- Dinleme-izlemenin %62,9'u
- Fotoğraf çekmenin %53,8'i
- Alışveriş yapmanın %32,2'si
- Beklemenin %33,3'ü kendileme çeşitliliğinin daha yüksek düzeyde olduğu ve böylelikle mekânın daha çok yere dönüştüğü 1. bölgede gerçekleşmiştir

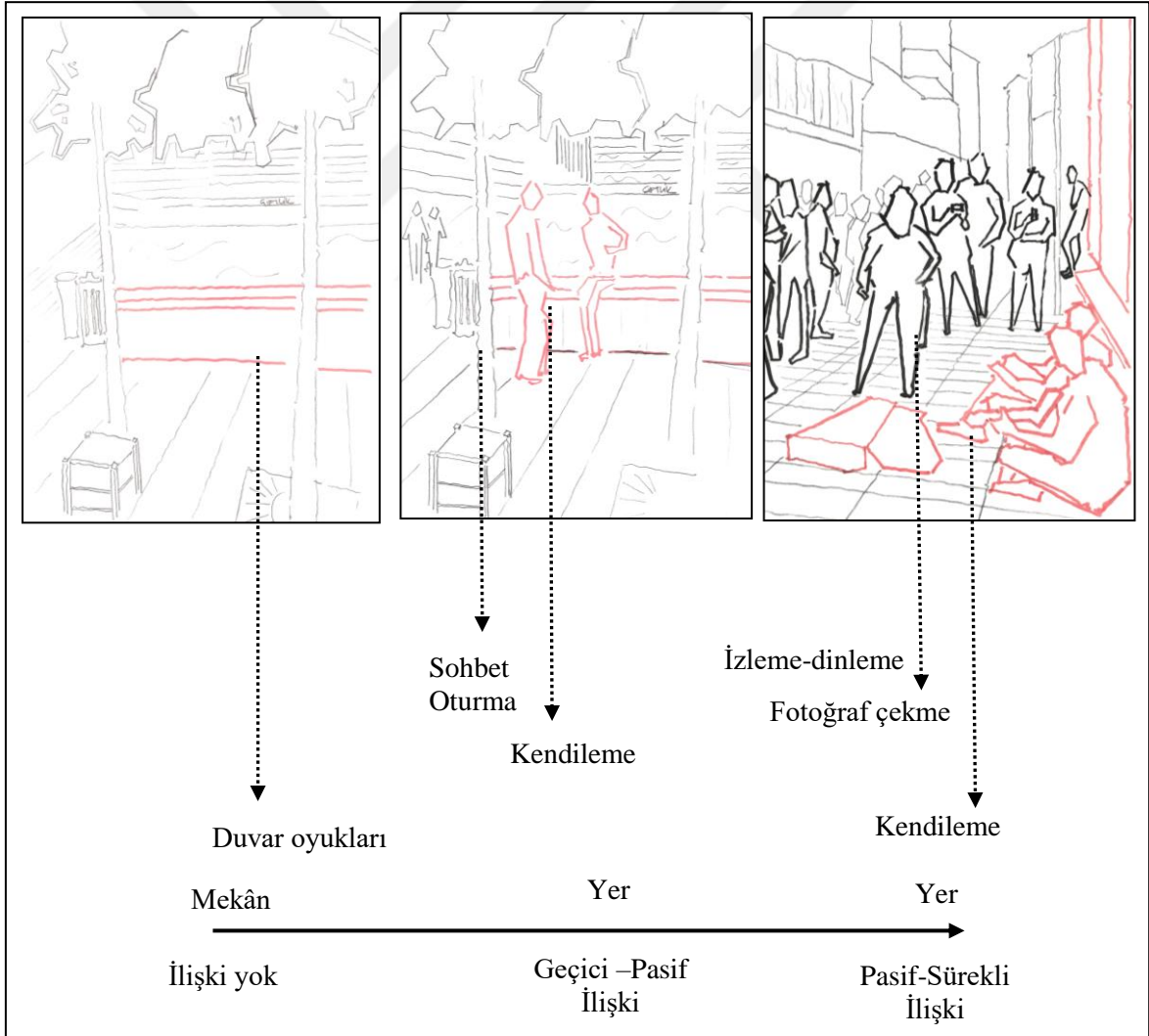
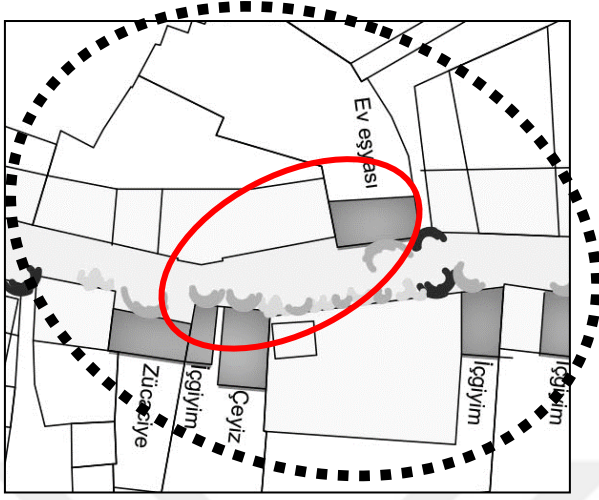
Bu blok üzerinde Kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler ve ilişki çeşitliliği Şekil 57' de şematize edilerek gösterilmiştir.

1. Bölge

Şekil 57. 3. Blok Kendileme davranışı ve beraberinde gerçekleşen etkinliklerin, ilişki çeşitliliğinin şematize edilmesi

Şekil 57'nin devamı

Şekil 58. Blok 3’de yapılan etkinliklerin görünüşleri

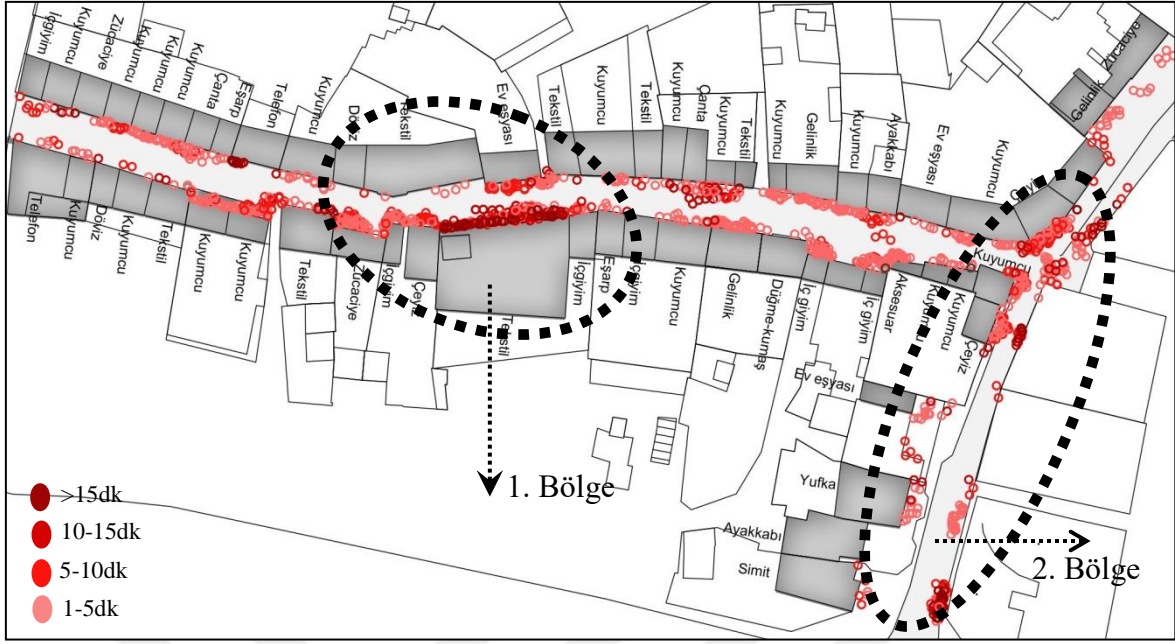
Blok 3’de geçirilen sürelerin incelenmesi;

Blok 3’ de gözlemlenen insanların %56,1’ i 1dk<5dk süresince, %26,3’ü 5dk<10dk süresince, %11,3’ü 10<15dk süresince, % 6,3’ü ise <15dk zaman geçirmektedir (Tablo 25).

Tablo 25. İnsanların Blok 3 üzerinde yaptıkları etkinlikler ve kalış süreleri

Kalış süresi	1<5		5<10		10<15		15<		Toplam		
	F	%	F	%	F	%	F	%			
Alışveriş yapma											
Ürünlere bakma	263	17,3	231	15,1	43	2,8	-	-	537	35,3	
Vitrin bakma	470	27,5	-	-	-	-	-	-	470	30,9	
Oturma											
Sohbet	-	-	9	0,6	43	2,8	21	1,3	73	4,8	
Yeme-içme	-	-	7	0,4	13	0,8	4	0,2	24	1,58	
Dinlenme-seyir	8	0,5	4	0,2	22	1,4	59	3,8	93	6,1	
Sigara içme	6	0,4	2	0,1	4	0,2	-	-	12	0,7	
Telefonla ilgilenme	-	-	2	0,1	1	0,06	-	-	3	0,2	
Gazete okuma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bilgisayarla ilgilenme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Resim çizme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ayakta											
Bekleme	28	1,9	73	4,8	7	0,4	-	-	108	7,1	
Sohbet	24	1,5	52	3,4	7	0,4	-	-	83	5,4	
Selamlaşma	21	1,4	-	-	-	-	-	-	21	1,4	
Telefonla ilgilenme	5	0,3	7	0,4	-	-	-	-	12	0,9	
Sigara içme	9	0,6	-	-	-	-	-	-	9	0,6	
Dinleme-izleme	6	0,4	13	0,8	31	2	12	0,7	62	4,07	
Fotoğraf çekme	13	0,8	-	-	-	-	-	-	13	0,8	
Toplam	853	56,1	400	26,3	171	11,3	96	6,3	1520	100	

Bu blok üzerinde işletmelerin kalıcı sınırlandırma ile yaptıkları kendileme çeşidinin olmaması, gerçekleşen diğer kendileme davranışı çeşitlerinin de düşük düzeyde olması insanların bu blok üzerinde kısa süreli zaman geçirmelerine neden olmuştur. Kullanıcılar işletmelerin işaretleme ve kuşatma ile yaptıkları kendilemelerin olduğu yerlerde yüksek düzeyde alışveriş yapma-ürünlere bakma gibi etkinlikleri yaparak bu blok üzerinde 1-5dk süresince durmuşlardır. Bu blok üzerinde bulunan 1.bölgede, Sokak sanatçılarının yaptığı kendilemeler ve kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptığı kendilemeler, insanların buralarda 10-15dk ve 15dk üzeri zaman geçirmelerini sağlayarak insanlar arasında ilişki çeşitliliğinin artmasını desteklemiştir (Şekil 59).

Şekil 59. Blok 3 üzerindeki kalış sürelerinin dağılımı

3.2.2. Blokların Tipolojilerinin Oluşturulmasına İlişkin Bulgular

Bloklarda yapılan kendileme davranışı düzeyleri ve çeşitlilikleri Şekil 60'da gösterilmiştir. Blokların birbirlerine göre olan kendileme davranışı düzeyleri ve çeşitlilikleri incelendiğinde;

1. Blok

- İşletmelerin yaptığı kalıcı kendilemelerin orta düzeyde (31 masa, sınır elemanı yok)
- İşletmelerin kuşatma-işaretleme ile yaptığı kendilemelerin yüksek düzeyde (%13,9),
- Satıcıların yuvalanma-yerleşme (%27,2) ile yaptığı kendileme düzeyi orta ve sızma (%0) ile yaptığı kendilemelerin düşük düzeyde,
- Kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptığı kendilemelerin düşük düzeyde (%2,3) olduğu tespit edilmiştir.

2. Blok

- İşletmelerin yaptığı kalıcı kendilemelerin yüksek düzeyde (62 masa, sınır elemanı var),
- İşletmelerin kuşatma-işaretleme ile yaptığı kendilemelerin orta düzeyde (%9,4),

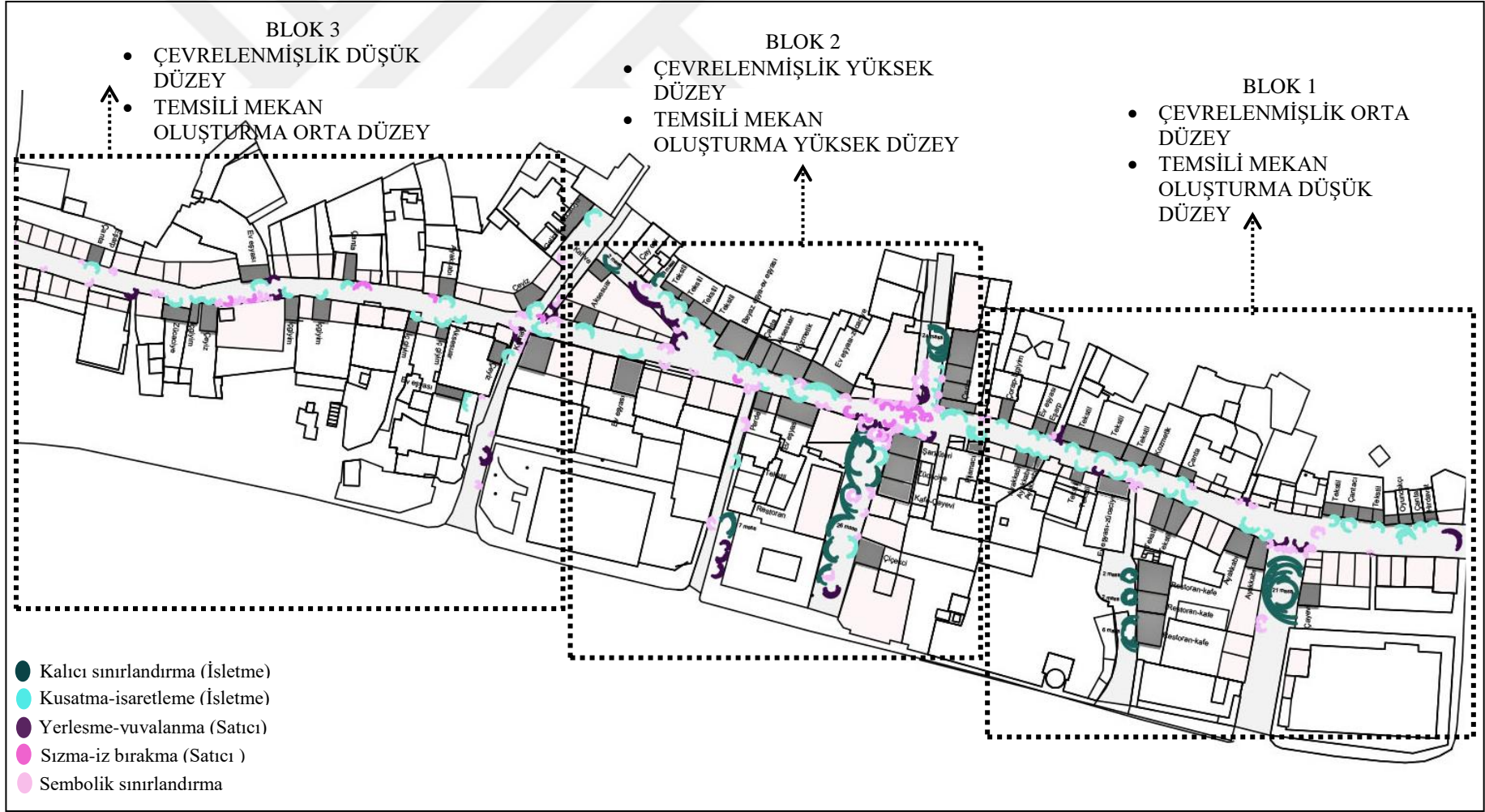
- Satıcıların yuvalanma-yerleşme (% 45,4) ve sızma (%75) ile yaptığı kendilemeler yönünden yüksek düzeyde,
- Kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptığı kendilemelerin yüksek düzeyde (% 11,6) olduğu tespit edilmiştir.

3.Blok

- İşletmelerin yaptığı kalıcı kendilemelerin düşük (%0) düzeyde
- İşletmelerin kuşatma-işaretleme ile yaptığı kendilemeler yönünden düşük düzeyde (%6,7),
- Satıcıların yuvalanma-yerleşme (%27,2) ve sızma (%25) ile yaptığı kendilemeler yönünden orta düzeyde,
- Kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptığı kendileme yönünden düşük düzeyde (% 3,4) olduğu tespit edilmiştir.

Bu durumda kendileme davranışı çeşitliliği ve düzeyleri bakımından,

	Çevrelenmişlik	Temsili mekân oluşturma
1. Blok	Orta düzey	Düşük Düzey
2. Blok	Yüksek Düzey	Yüksek düzey
3. Blok	Düşük Düzey	Orta düzeydedir.

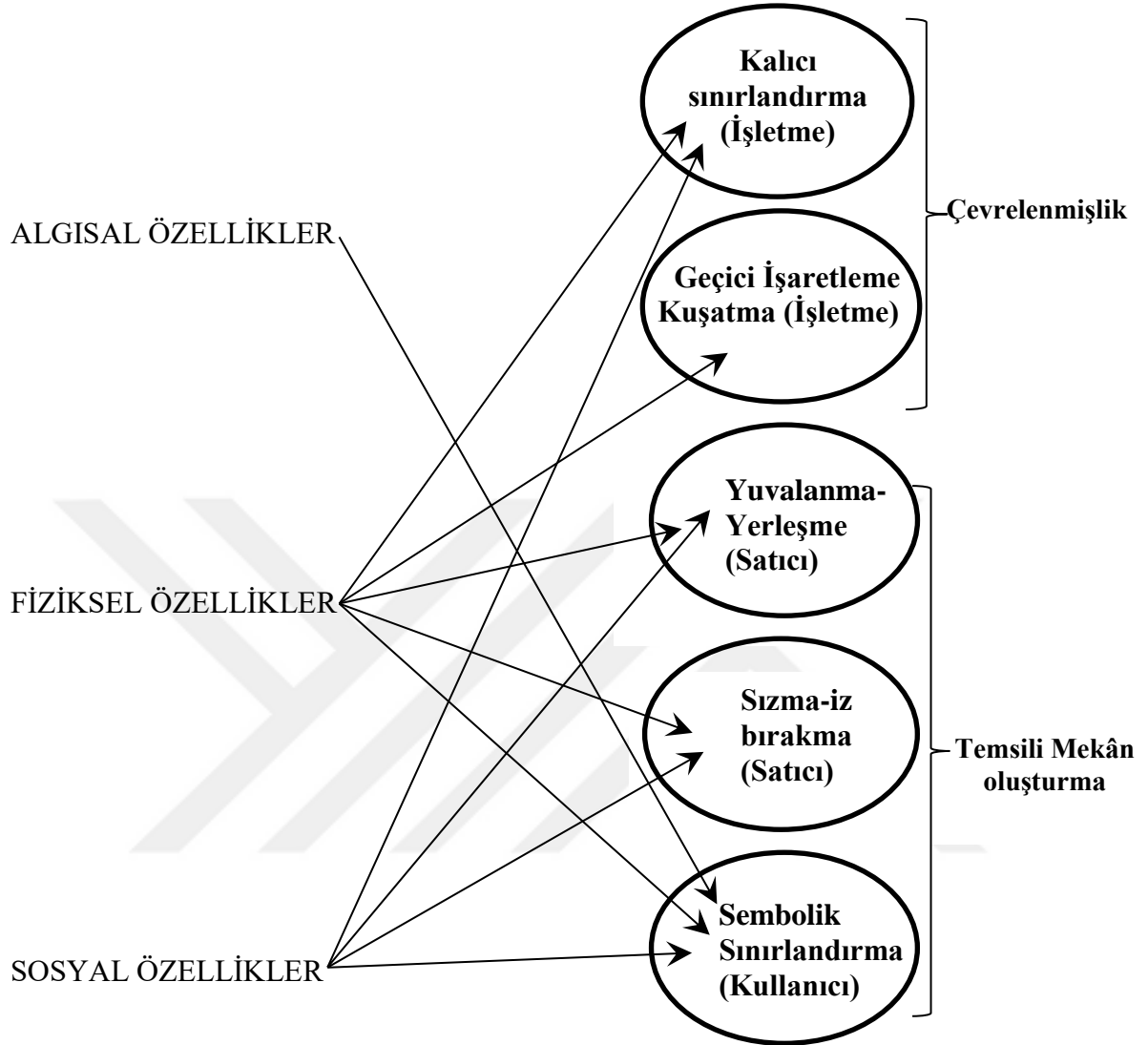
Şekil 60. Kendileme davranışının tüm cadde üzerindeki dağılımı ve düzeyler

Mikro çevresel özellikler bakımından yüksek düzeyde olan Blok 2'nin, kendileme davranışının yapılmasını kolaylaştırarak kendileme davranışı çeşitliliği bakımından da yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çevresel özellikler bakımından zayıf düzeyde olan Blok 3'ün ise, kendileme davranışının yapılmasını zorlaştırarak, kendileme davranışı çeşitliliği bakımından da düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

İşletmelerin tamamı, büyük boşluklarda kalıcı sınırlandırmalar ile kendilemeler yapmışlardır. Blok 2'de diğer bloklara göre daha yüksek düzeyde bulunan büyük boşluklar sayesinde daha çok işletme (4) daha güçlü kalıcı sınırlandırmalar ile kendileme yapmıştır. Blok 3'de ise bu özelliğin zayıf düzeyde olması nedeniyle hiçbir işletme bu kendileme çeşidini burada yapamamıştır.

Satıcıların çoğunluğu küçük boşluklarda ve yumuşak köşelerde yerleşme-yuvalanma ile kendileme yaparken, sızma-iz bırakma ile kendileme yapan satıcıların çoğunluğu bordür-duvar-basamak ve küçük boşlukları kullanmışlardır. Ayrıca satıcıların yüksek düzeyde sızma-iz bırakma ile kendileme yaptıkları Blok 2 sosyal ve algısal özellikler bakımından da en yüksek düzeye sahip bloktur.

Kullanıcıların çoğunluğu bordür-duvar-basamak-niş-oyuklar gibi fiziksel özelliklerin ve işletme çeşitliliği, kullanıcı çeşitliliği, canlılık gibi sosyal özelliklerin ve algısal özelliklerin en yüksek düzeyde bulunduğu Blok 2'de yüksek düzeyde sembolik sınırlandırma ile kendileme yapmışlardır. Bordür-duvar-niş-basamak gibi mikro fiziksel özellikler bakımında düşük düzeyde olan 1. Blokta ise kullanıcılar en düşük düzeyde sembolik sınırlandırma ile kendileme yapmışlardır. Bu gözlemler sonucunda çevresel özellikler ile kendileme davranışı ilişkisi Şekil 61'de gösterilmiştir.

Şekil 61. Gözlem sonucunda oluşturulan çevresel özellikler-kendileme davranışı ilişkisi

Bloklarda yapılan etkinliklerin çeşitliliği ve düzeyleri ise Tablo 26'da bunların cadde üzerindeki dağılımları Şekil 62'de gösterilmiştir.

Tablo 26. Tüm cadde üzerinde yapılan etkinlikleri bloklara göre dağılımı ve düzeyleri

Etkinlik türleri	Blok 1		Blok 2		Blok3		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Alışveriş yapma								
Ürünlere bakma-alışveriş	614	10,5	447	7,6	537	9,1	1598	27,3
Vitrin bakma	258	4,4	51	0,8	470	8	779	13,3
Oturma								
Sohbet	242	4,2	535	9,1	73	1,2	850	14,5
Yeme-içme	132	2,2	437	7,4	24	0,4	593	10,1
Dinlenme-seyir	89	1,5	236	4,04	93	1,5	418	7,1
Sigara içme	58	0,9	113	1,9	12	0,2	183	3,1
Telefonla konuşma	7	0,1	61	1,04	3	0,05	71	1,2
Gazete okuma	3	0,05	8	0,1	-	-	11	0,1
Bilgisayarla ilgilenme	-		28	0,4	-	-	28	0,4
Resim çizme	-		7	0,1	-	-	7	0,11
Ayakta								
Bekleme-seyir	98	1,6	142	2,4	108	1,8	348	5,9
Sohbet	47	0,8	130	2,2	83	1,4	260	4,4
Selamlaşma	39	0,6	53	0,9	21	0,3	113	1,9
Telefonla konuşma	31	0,5	22	0,3	12	0,2	65	1,1
Sigara içme	25	0,4	39	0,6	9	0,15	73	1,2
Dinleme-izleme-seyretme	-	-	322	5,5	62	1,06	384	6,5
Fotoğraf çekme	-	-	43	0,7	13	0,2	56	0,9
Toplam	1643	28,1	2674	45,8	1520	26	5837	100

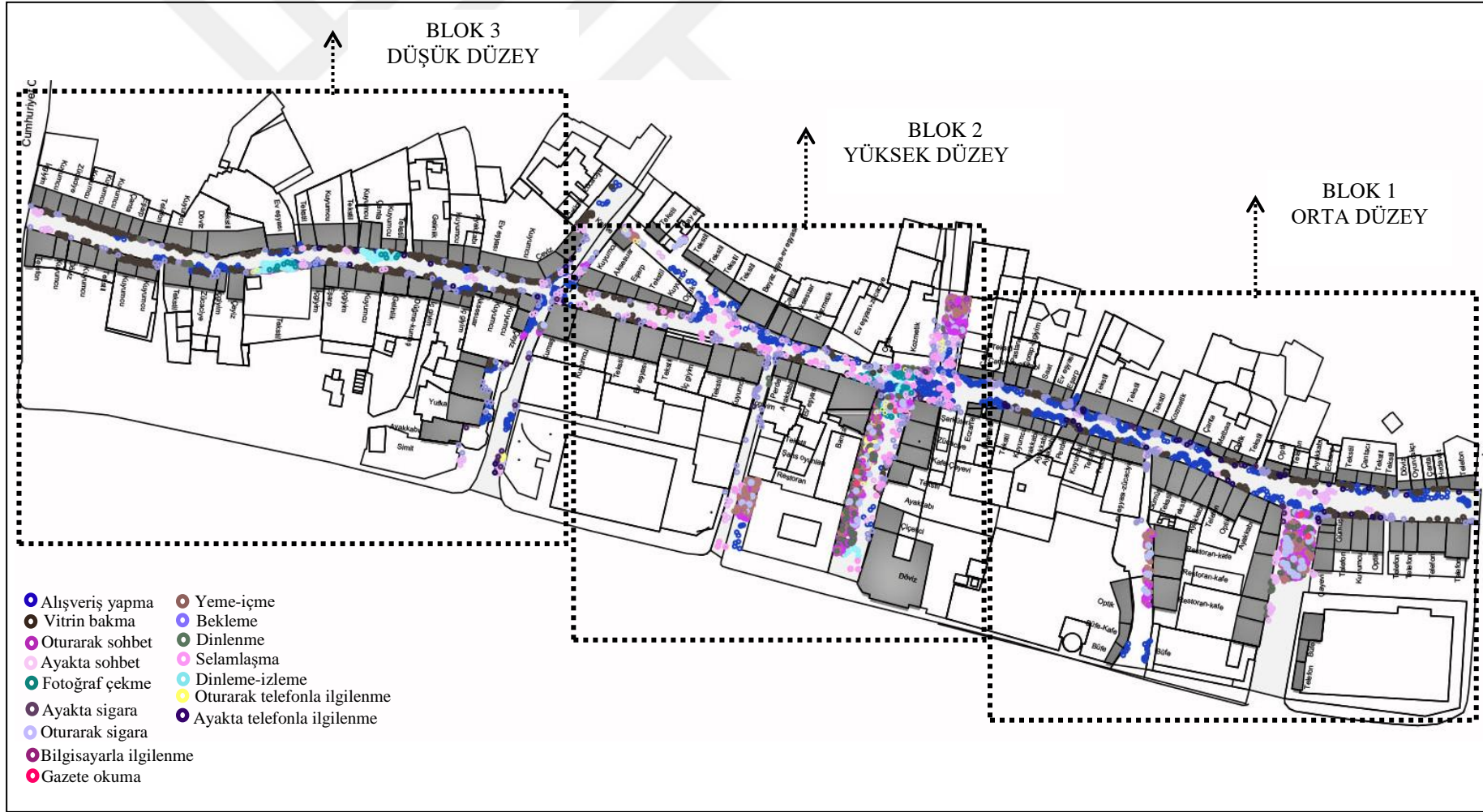
Buna göre etkinliklerin bloklara göre dağılımı ve yapıma düzeylerinde;

1.Blok → Orta düzeyde

2.Blok → Yüksek Düzeyde

3.Blok → Düşük Düzeyde oldukları belirlenmiştir (Şekil 62)

Bloklarda insanların kalış süreleri ve düzeyleri Tablo 27’de bunların cadde üzerindeki dağılımları ise Şekil 63’de gösterilmiştir.

Şekil 62. Etkinlik çeşitlerinin tüm cadde üzerindeki dağılımı ve düzeyi

Tablo 27. Tüm cadde üzerindeki kalış sürelerinin bloklara göre dağılımı ve düzeyleri

Kalış süreleri	Blok 1		Blok 2		Blok3		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%
1-5	434	7,4	258	4,4	853	14,6	1545	26,4
5-10	678	11,6	360	6,1	400	6,8	1438	24,6
10-15	215	3,6	712	12,2	171	2,9	1098	18,8
>15	316	5,4	1344	23	96	1,6	1756	30
Toplam	1643	28,1	2674	45,8	1520	26	5837	100

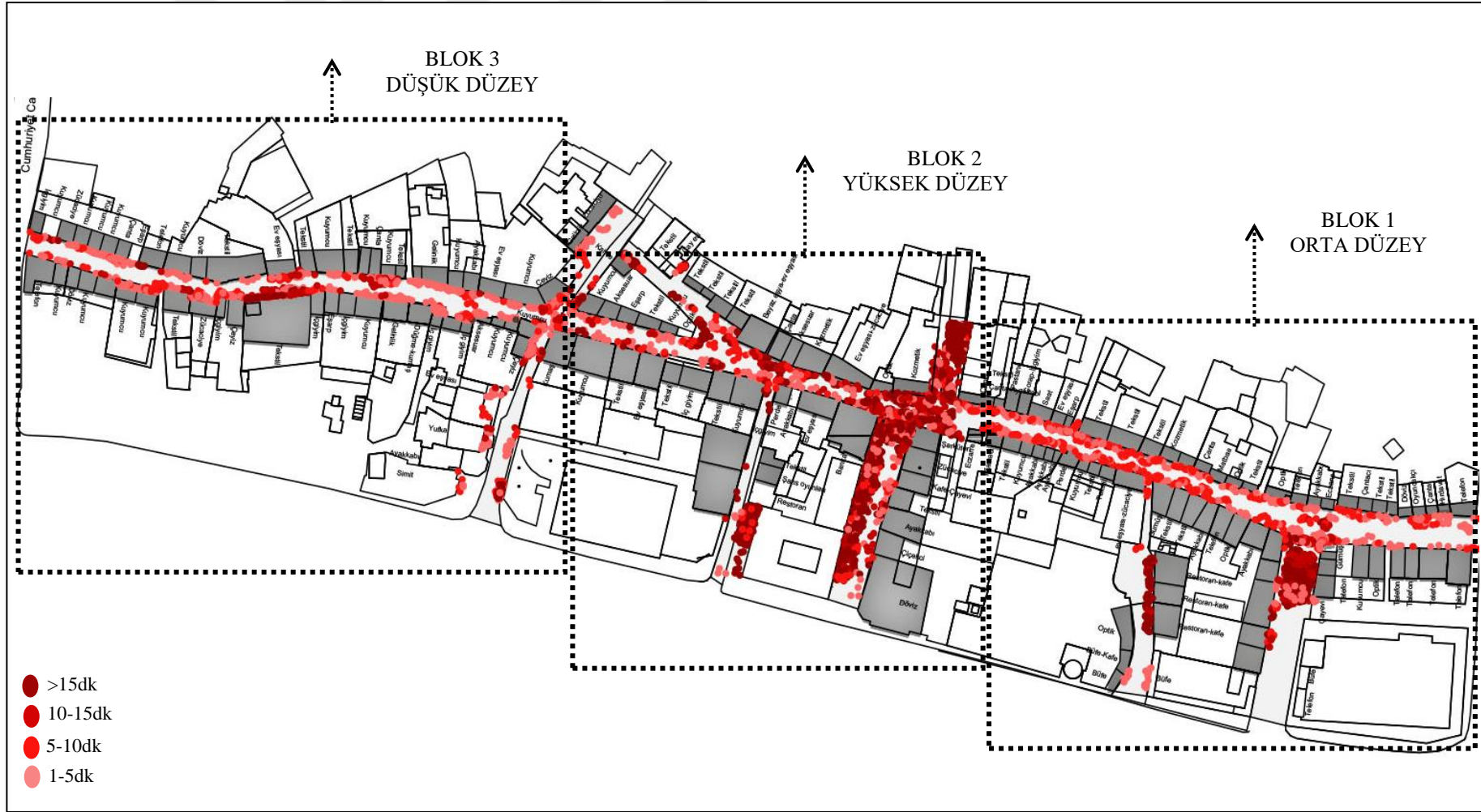
Buna göre insanların bloklarda zaman geçirme ve oyalanma düzeylerinde;

- 1.Blok → Orta düzeyde
 2.Blok → Yüksek Düzeyde
 3.Blok → Düşük Düzeyde oldukları belirlenmiştir (Şekil 63)

Blok 1’de işletmelerin yaptığı kendilemeler orta düzeyde, kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptıkları kendilemeler düşük düzeyde, Blok 3’te ise kullanıcıların yaptığı kendilemeler daha yüksek düzeyde, işletmelerin yaptığı kendilemeler düşük düzeydedir. Ancak yapılan gözlem sonucunda, hem etkinlik çeşitliliği hem de kalış süreleri açısından Blok 1’in Blok 3’den daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir (62-63). İşletmelerin yaptığı kendilemelerin olduğu yerlerde ilişki çeşitliliği daha yüksek düzeyde olduğu için etkinlik çeşitliliği ve orada kalış sürelerini de etkilemektedir.

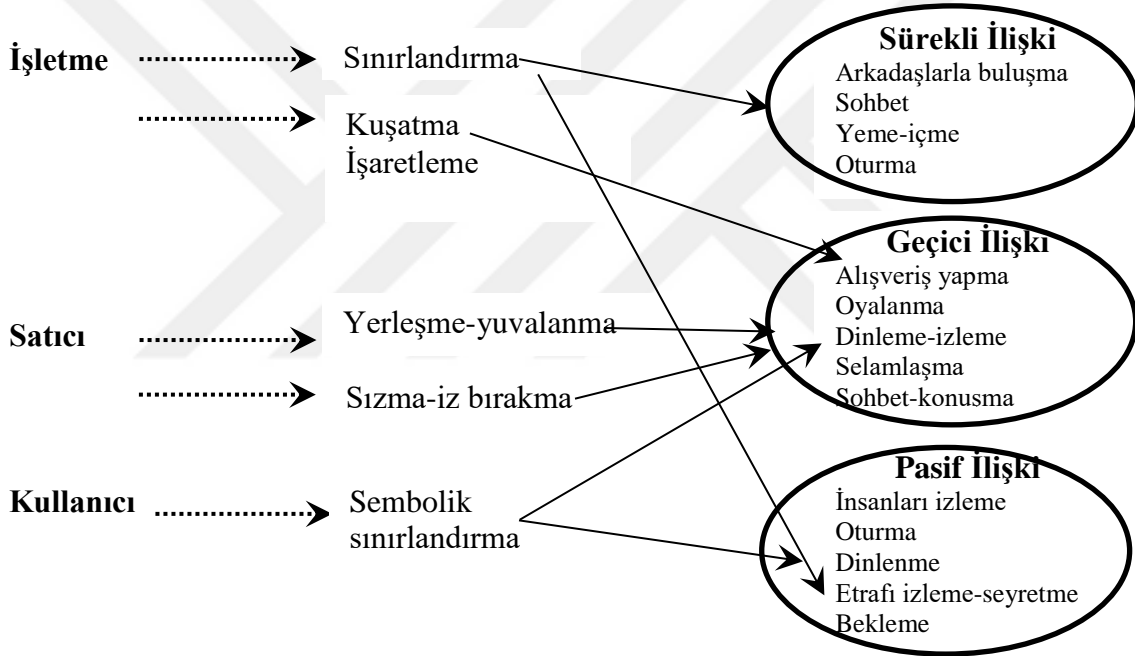
Kendileme davranışı çeşitliliğinin yüksek düzeyde olduğu yerlerde etkinlik çeşitliliğinin ve insanlar arasında kurulan ilişki çeşitliliğinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir (Şekil 61-62).

İnsanların yeme-içme, arkadaşlarla sohbet etme –buluşma- oturma ve dinlenme, çevreyi izleme gibi etkinlikleri, işletmelerin kalıcı sınırlandırma ile kendileme yaptıkları yerlerde ağırlıklı olarak gerçekleştirdikleri ve buralarda uzun süre geçirerek sürekli ve pasif ilişkilerin kurulduğu gözlemlenmiştir (Blok2). İşletmelerin kuşatma-işaretleme ile kendileme yaptıkları yerlerde ise alışveriş yapma, oyalanma, durma gibi etkinliklerin çoğunluklu olarak yapıldığı ve buralarda insanların kısa süreli zamanlar geçirerek geçici ilişkiler kurduğu belirlenmiştir.

Şekil 63. İnsanların kalış sürelerinin tüm cadde üzerindeki dağılımı ve düzeyler

Satıcıların temsili mekan oluşturma ile yaptıkları kendilemelerin olduğu yerlerde ise alışveriş yapma, oyalanma, sokak sanatçılarına dinleme-izleme gibi kısa süreli geçici ilişkilerin kurulduğu, kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile kendileme yaptıkları yerlerde ise ağırlıklı olarak oturma, dinlenme, bekleme, insanları izleme-dinleme gibi etkinlikleri yaparak pasif ilişkilerin kurulduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle kendileme davranışı çeşitliliğinin yüksek düzeyde olduğu Blok 2, aynı anda farklı ihtiyaçlara cevap veren yerlerin oluşmasını sağlayarak, çeşitli etkinliklerin yapıldığı, insanlar arasında hem pasif hem geçici hem de sürekli ilişkilerin kurulduğu ve güçlü sosyal etkileşimlere olanak sağlayan yerler olurlar (Şekil 64). Gözlem sonucunda oluşturulan şema kullanıcıları değerlendirmeleri ile oluşturulan şema ile karşılaştırılıp aralarında örtüşme olup olmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 64. Gözlem sonucunda oluşturulan kendileme davranışı-ilişki çeşitliliği-etkinlik ilişkisi

Bu sonuçlar;

- ‘Kendileme davranışı çeşitliliğinin yüksek düzeyde olduğu mekânlarda, olmayanlara göre daha çok etkinlik çeşitliliği oluşur ve buralar sosyal davranış yerlerine dönüşür’
- ‘Sosyal davranış yerleri oluşan alışveriş caddesi mekânlarında, kullanıcılar yürüyüp gitmezler, daha uzun ve kısa süreli zaman geçirirler’ ve ‘insanlar arasında daha çok ilişki çeşitliliği gerçekleşir’ varsayımlarını destekler niteliktedir

3.3. Üçüncü Aşama: Kullanıcıların Blokları Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

Yapılan anket çalışmasının daha güvenilir sonuçlar vermesi için, ankete katılan kullanıcılara ön bilgilendirme yapılmıştır. Gözlem sonucunda bloklara ayrılan cadde anket formuna koyularak, kullanıcılara nerde buldukları gösterilmiştir. Anket formundaki soruları, tüm cadde için değil buldukları konumu ve plan üzerindeki yakın çevresini göz önünde bulundurarak cevaplamaları istenmiştir.

3.3.1. Anket Katılımcılarının Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamında her Bloкта 120'şer kişi olmak üzere toplamda 3 Bloкта 360 kişi ile anket gerçekleştirilmiştir. Ankete katılanların 1. Bloкта 72 erkek, 48 kadın, 2. Bloкта 51 erkek, 69 kadın, 3. Bloкта 53 erkek, 67 kadın olduğu saptanmıştır. Tüm blokları beraber değerlendirdiğimizde 184 kadın ve 176 erkek ile anket çalışması uygulanmıştır. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin dağılımları Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28. Katılımcılara ilişkin demografik özelliklerin dağılımları

Demografik Veriler	Blok 1		Blok 2		Blok 3		Toplam	
	n=120	Oran(%)	n=120	Oran(%)	n=120	Oran(%)	n=360	Oran(%)
Cinsiyet								
Kadın	48	40	69	57,5	67	55,5	184	51,1
Erkek	72	60	51	42,5	53	44,2	176	48,8
Yaş								
18-25	20	16,6	54	45	21	17,5	95	26,3
25-35	33	27,5	33	27,5	27	22,5	93	25,8
35-45	42	35	23	19,1	37	30,8	102	28,3
45-55	18	15	8	6,6	27	22,5	53	14,7
55 üstü	7	5,8	2	1,6	8	6,6	17	4,7
Meslek								
Öğrenci	16	13,3	33	27,5	14	11,6	63	17,5
Çalışan	44	36,6	51	42,5	39	32,5	134	37,2
Emekli	5	4,1	3	2,5	7	5,8	15	4,1
Serbest Meslek	28	23,3	17	14,1	18	15	63	17,5
Diğer	27	22,5	16	13,3	42	35	85	23,6

3.3.2. Ankete Katılanların “Kunduracılar” Caddesi Bloklarını Kullanım Sıklıkları ve Kullanım Süreleri Bakımından Değerlendirmesi

Kullanıcıların buldukları Blokların açık mekânlarını, diğerlerine kıyasla ne sıklıkta kullandıklarını belirlemek amacıyla ‘bulduğunuz konumu diğer konulardan daha sık kullanıyor musunuz?’ sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri cevapların frekans dağılımları ve yüzdeleri tespit edilmiştir (Tablo 29). Blok 1’de bulunan kullanıcılar, burayı ağırlıklı olarak diğerlerinden daha sık (%35,8) ve hemen hemen diğer bloklarla aynı sıklıkta (%30) kullandıklarını belirtmişlerdir. Blok 2’deki kullanıcılar ağırlıklı olarak buldukları bölgeyi en sık (%44,1) ve diğerlerinden daha sık (%28,3) kullandıklarını belirtmişlerdir. Blok 3’deki kullanıcılar ise bu bölgeyi ağırlıklı olarak diğerlerinden az (%40) ve diğerlerinden çok daha az (%25,8) kullandıklarını belirtmişlerdir. Bloklar için yapılan χ^2 testi bu dağılımın anlamlı olduğunu göstermiştir ($\chi^2 = 131,420$ df8, $p < 0,01$).

Tablo 29. Kullanıcılarının blokların açık mekânlarını kullanım sıklıkları

Kullanım Sıklığı	Blok 1		Blok 2		Blok 3	
	n=120	(%)	n=120	(%)	n=120	(%)
En sık kullandığım yer	15	12,5	53	44,1	6	5
Sık kullandığım yer	43	35,8	34	28,3	15	12,5
Hemen hemen diğerleriyle aynı	36	30	19	15,8	20	16,6
Diğerlerinden daha az	16	13,3	8	6,6	48	40
Diğerlerinden çok daha az	10	8,3	6	5	31	25,8
Toplam	120	100	120	100	120	100

Alışveriş caddesi açık mekânlarındaki kullanıcıların buldukları blokları ne kadar süre kullandıklarını belirlemek amacıyla frekans dağılımları ve yüzdeleri tespit edilmiştir. Blok 1 deki kullanıcılar bu bölgeyi ağırlıklı olarak 5-10dk (%35) ve 15dk fazla (%26,6) kullandıklarını belirtmiştir. Blok 2’deki kullanıcılar bu bölgeyi ağırlıklı olarak 15dk fazla (%60) kullandıklarını belirtmiştir. Blok 3’deki kullanıcılar da bu bölgeyi ağırlıklı olarak 1d-5dk (%49,1) kullandıklarını belirtmiştir. Tüm cadde değerlendirildiğinde buldukları blokları 15 dakikadan fazla kullanan kullanıcıların ağırlıklı olarak Blok 2’de (%60) bulunduğu anlaşılmaktadır. 1 dakikan az kullanan kullanıcıların ise ağırlıklı olarak Blok

3’de (%30,8) bulunduğu Tablo 30’da sunulmuştur. Bloklar için yapılan χ^2 testi bu dağılımın anlamlı olduğunu göstermiştir ($\chi^2 = 173,545$, $df=8$, $p<0,01$).

Tablo 30. Kullanıcılarının blokların açık mekânlarını kullanım süreleri

Kullanım Süresi	Blok 1		Blok 2		Blok 3	
	n=120	(%)	n=120	(%)	+n=120	(%)
1dk az	22	18,3	15	12,5	37	30,8
1-5dk	13	10,8	7	5,8	59	49,1
5-10dk	42	35	9	7,5	12	10
10-15dk	11	9,1	17	14,1	9	7,5
15dk fazla	32	26,6	72	60	3	2,5
Toplam	120	100	120	100	120	100

3.3.3. “Kunduracılar” Caddesi Bloklarının Açık Mekânlarında Gerçekleşen Etkinliklerin Belirlenmesi

Alışveriş caddelerinde kullanıcıların buldukları bloklara daha çok hangi etkinlikleri gerçekleştirmek için geldiklerini belirlemek amacıyla, onlara “bu alana hangi etkinlikleri yapmak için geliyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Böylece kullanıcıların buldukları bloklarda gerçekleştirdikleri etkinlikler ve bunların frekans dağılımları belirlenmiştir. Bloklar için yapılan χ^2 testi bu dağılımın anlamlı olduğunu göstermiştir

Blok 1; Kullanıcılar buraya en çok alışveriş yapmak %21,2, ulaşım %13,6 ve arkadaşlarla buluşmak %10,3 amacıyla geldiklerini belirtmiştir.

Blok 2; Kullanıcılar buraya en çok arkadaşlarla buluşmak %21,1, sohbet etmek %12,7 ve oturmak-dinlenmek %11,1 amacıyla geldiklerini belirtmiştir.

Blok 3; Kullanıcılar buraya en çok ulaşım %36,1, alışveriş yapmak %24,9 ve vitrinlere bakmak %8,9 amacıyla geldiklerini belirtmiştir. Bu sonuçlar gözlem sonucu elde edilen bulgularla da örtüşme göstermektedir.

Blok 1-Blok 2-Blok 3’de gerçekleşen etkinliklerin frekans ve yüzdeleri Tablo 31’de sunulmuştur.

Tablo 31. Blok 1-Blok2-Blok 3' de gerçekleşen etkinlikler ve dağılımları

	BLOK 1			BLOK 2			BLOK 3		
	n:120			n:120			n:120		
Bloklarda gerçekleşen etkinlikler	F	Y	T.Y.	F	Y	TY	F	Y	TY
Alışveriş yapmak	74	21,2	21,2	33	7,9	7,9	64	24,9	24,9
Vitrinlere bakmak	13	3,7	24,9	12	2,9	10,8	23	8,9	33,8
Çevreyi ve insanları izlemek	27	7,7	32,6	34	8,2	19	16	6,2	40
Oturmak-Dinlenmek	19	5,4	38	46	11,1	30,1	3	1,2	41,2
Birilerini beklemek	12	3,4	41,4	21	5,1	35,2	8	3,1	44,3
Hava almak	22	6,4	47,8	17	4,1	39,3	5	1,9	46,2
Arkadaşlarla buluşmak	36	10,3	58,1	88	21,1	60,4	3	1,2	47,4
Yemek-içmek	28	8,1	66,2	42	10,1	70,5	-	-	47,4
Arkadaşlarla sohbet etmek	38	11	77,2	53	12,7	83,2	4	1,5	48,9
Yürümek	4	1,2	78,4	7	1,7	84,9	17	6,7	55,6
Ulaşım	47	13,6	92	33	8	92,9	93	36,1	91,7
İşe gitmek	18	5,1	97,1	17	4	96,9	8	3,2	94,9
Evcil hayvan gezdirmek	3	0,9	98	1	0,2	97,1	1	0,4	95,3
Sokak sanatçısı dinleme-izleme	-	-	98	6	1,5	98,6	-	-	95,3
Gazete okumak	-	-	98	2	0,5	99,1	-	-	95,3
Diğer	7	2	100	4	0,9	100	12	4,7	100
Toplam	348	100		416	100		257	100	
F:Frekans Y: Yüzde TY: Toplam Yüzde									

3.3.4. Kullanıcıların Blokların Mikro-Çevresel Özelliklerini Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

3.3.4.1. Çevresel Özelliklerin Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Kunduracılar caddesi bloklarının birbirinden farklı mikro ölçekli algısal, fiziksel ve sosyal özelliklerinin değerlendirilebilmesi için, literatür taraması sonucu oluşturulan ve 12 ifadeden oluşan çevresel özellikler, kullanıcılara likert tutum skalası ölçeği ile sunulmuştur.

Kullanıcıların değerlendirmeleri öncelikli olarak çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğine göre incelenmiştir. Bu değerlerin +1,5 ve -1,5 değerleri arasında normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. (Ek 2). Bu nedenle bundan sonraki analizlerde parametrik testler kullanılmıştır.

Kullanıcıların sorulara ait değerlendirmeleri yapılmadan önce ölçeğin faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi ile birbirleriyle ilişkili değişkenler bir araya getirilerek kavramsal olarak anlamlı alt faktörler bulunmuştur.

Analizde varimax rotasyonlu temel bileşenler analizi uygulanmış, sonucu 0,40'dan düşük faktör yükleri gizlenmiş ve 4 defa tekrarlanma gerçekleştirilmiştir. 12 maddelik çevresel değişkenler ölçeği 11 maddeye düşmüş ve 3 faktörde toplandığı görülmüştür (Tablo 32). Bu faktörler toplam varyansın %67,6'sını temsil etmektedir. Bu ölçeğin faktör analizine uygunluğunun tespiti için Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri 0,858 (Çok iyi) ve Bartlett küresellik testi χ^2 :3309,519, df66, $p < 0,001$ olarak tespit edilmiştir.

Tablo 32. Çevresel özelliklere ait faktör yapısı ve ağırlıkları

	Faktör Yüğü	Varyans (%)	Ortalama	Güvenirlik (α)
1.FAKTÖR: Sosyal Özellikler (4 madde)		46,007	2,72	0,952
9.Bu konumda büyük-küçük çeşitli işletmeler ve satıcılar bir arada bulunmaktadır.	,928			
6. Bu konumda insanlar etkinlikleri gruplar (iki veya daha fazla insan) halinde yapmaktadır.	,924			
8.Bu konumda bulunan insanları farklı yaştan/cinsiyetten insanlar oluşturmaktadır ve bu yönüyle kapsayıcıdır	,885			
7.Bu konumdaki insan yoğunluğunu burada duran-yavaş hareket insanlar oluşturmaktadır ve bu yönüyle canlıdır.	,742			
2.FAKTÖR: Fiziksel Özellikler (4 madde)		12,209	2,970	0,835
1.Bu konumda dümdüz giden bir caddeden farklı olarak farklı etkinlikleri yapabileceğim küçük-büyük boşluklar vardır.	,803			
3. Bu konumda binaların basamakları, köşeleri, duvarları-çıkıntıları yaslanma, oturma, sokak sanatçılarına sahne olma gibi farklı etkinliklere olanak sağlamaktadır.	,800			
5.Bu konum ulaşmak istediğim her yere yakındır.	,666			
2.Bu konumda oturma, dinlenme, gibi etkinlikleri yapabileceğim sokak mobilyaları vardır.	,653			
3.FAKTÖR: Algısal Özellikler (3 madde)		9,443	3,295	0,546
11. Bu konum hatırlanabilir ve akılda kalıcıdır.	,756			
10.Bu konumda dikkat çekici ve fark edilir özellikler vardır	,717			
12.Bu konumun özellikler belirgin ve ayırt edicidir.	,627			
TOPLAM VARYANS		67,6		

1. Faktör literatürle de örtüşme sağladığı için sosyal özellikler olarak isimlendirilmiştir. Bu faktör tek başına toplam varyansın %46'sını oluşturmakta ve 4 maddeden oluşmaktadır. Sosyal özellikler en yüksek güvenilirlik değerine sahiptir ($\alpha=0,952$)

2. Faktör fiziksel özellikler olarak isimlendirilmiş ve toplam varyansın %12,2'sini oluşturmaktadır. Bu faktör 4 maddeden oluşmaktadır. Analiz sonucunda 'bakımlı ve rahat' sorusunun faktör yükü çok düşük olduğundan veri setinden çıkarılmıştır.

3. Faktör algısal özellikler olarak isimlendirilmiş ve toplam varyansın %9,4'ünü oluşturmaktadır ve 3 maddeden oluşmaktadır.

3.3.4.2. Blokların Çevresel Özelliklerinin Faktörlerine İlişkin Bulgular

Faktör analiz sonucunda yüksek faktörlerle yüklü maddelerin ayrı ayrı Bloklara göre ortalama değerleri Ek 3'te sunulmuştur. Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen faktörlerle gerçekleştirilen analizler yer almaktadır. Her bir Blok için, faktörlerin aldıkları ortalama değerler hesaplanmış ve bu ortalamaların bölgelere göre farklılaşp farklılaşmadığı Anova testi ile incelenmiştir (Tablo 33).

Tablo 33. Çevresel özelliklerin faktörlerinin ortalamaları

Bölgeler	Algısal		Fiziksel		Sosyal	
	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss
Blok 1 (n:120)	2,7611	,07382	3,0500	,06217	2,1292	,06049
Blok 2 (n:120)	3,8361	,05607	3,9479	,04034	4,2854	,05823
Blok 3 (n:120)	3,2639	,07658	1,9125	,04474	1,7625	,07507
	F ₍₂₋₃₅₇₎ : 60,030 sig:0,000		F ₍₂₋₃₅₇₎ : 416,523 sig: 0,000		F ₍₂₋₃₅₇₎ : 439,456 sig: 0,000	

Çevresel özellik faktörlerinin ortalamaları incelendiğinde, en yüksek değerlerin sırasıyla Blok 2, Blok 1 ve Blok 3'de olduğu görülmektedir. Anova tablosu incelendiğinde ise, tüm değişkenler için "Sig." değeri $0.000 < 0.05$ olduğu görülmektedir. Yani Bloklar arasında bu çevresel değişkenler anlamlı şekilde farklılaşmaktadır (Tablo 34).

Bu sıralama gözlem sonucunda blokların çevresel özellikler bakımından tanımlanan düzeyleriyle de örtüşme göstermektedir.

Bloklar arasındaki farklılık, kullanıcıların değerlendirmelerine göre, en çok sosyal özelliklerde oluşmaktadır ($F_{(2-357)}= 439,456$, $p<0.01$). Bölgeler arasında beliren bu farkın kaynağını belirlemek amacıyla post-hoc test istatistiği yapılmıştır ve sonuçlar Ek 4'te sunulmuştur.

Tablo 34. Blokların çevresel özellik puanlarında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları

		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
ALGISAL	Gruplar arası	69,434	2	34,717	60,030	,000
	Grup içi	206,461	357	,578		
	Toplam	275,895	359			
FİZİKSEL	Gruplar arası	249,723	2	124,862	416,523	,000
	Grup içi	107,018	357	,300		
	Toplam	356,741	359			
SOSYAL	Gruplar arası	445,959	2	222,979	439,456	,000
	Grup içi	181,141	357	,507		
	Toplam	627,100	359			

*Ortalamalar arasındaki fark ,05 önem düzeyinde anlamlıdır.

3.3.5. Kullanıcıların Blokların Kendileme Davranışı Çeşitliliğini Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

3.3.5.1. Kendileme Davranışının Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Anketin ikinci bölümü, kullanıcıların blokları kendileme davranışı bakımından değerlendirmesi ve buraların kendileme davranışı düzeylerinin ortaya koyulmasına yöneliktir. Bu amaçla, kullanıcılara literatür taraması sonucu oluşturulan ve 7 ifadeden oluşan değerlendirme ölçeği sunulmuştur. Kullanıcıların değerlendirmeleri öncelikli olarak çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğine göre incelenmiştir. Bu değerlerin +1,5 ve -1,5 değerleri arasında normal

dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. (Ek 5). Bu nedenle bundan sonraki analizlerde parametrik testler kullanılmıştır.

Kullanıcıların sorulara ait değerlendirmeleri yapılmadan önce ölçeğin faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi ile birbirleriyle ilişkili değişkenler bir araya getirilerek kavramsal olarak anlamlı alt faktörler bulunmuştur.

Analizde varimax rotasyonlu temel bileşenler analizi uygulanmış, sonucu 0,40'dan düşük faktör yükleri gizlenmiş ve 4 defa tekrarlanma gerçekleştirilmiştir. 7 maddelik kendileme davranışı değişkenlerinin 3 faktörde toplandığı görülmüştür (Tablo 35). Bu faktörler toplam varyansın %76, 516'sını temsil etmektedir. Bu ölçeğin faktör analizine uygunluğunun tespiti için Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri 0,751 (iyi) ve Bartlett küresellik testi $\chi^2:811,389$, $df21$, $p<0,001$ olarak tespit edilmiştir.

Tablo 35. Kendileme davranışına ait faktör yapısı ve ağırlıkları

	Faktör Yüğü	Varyans (%)	Ortalama	Güvenirlik (α)
1.FAKTÖR: Temsili Mekân Oluşturma (3 ifade)		44,875	2,799	0,806
17.Bu konumda insanlar davranışlarıyla sembolik bir sınırlandırma yaparak buldukları yerleri kendi yerleriymiş gibi kullanmaktadırlar.	,874			
16.Bu konumda sıklıkla farklı zamanlarda farklı satıcılar (sokak sanatçıları, baloncu vb.) kendilerine ait alanlar yaratırlar.	,795			
15.Bu konumda satıcılar sattıkları ürünleri cadde üzerine koyarak kendilerine bir alan yaratmışlardır ve aynı yerde her gün satış yapmaktadır.	,786			
2.FAKTÖR: Çevrelenmişlik (2 ifade)		17,325	3,1625	0,744
13.Bu konumda çeşitli işletmeler masa-sandalye, çit-bariyer-şemsiye gibi elemanları caddenin bir bölümünü koyarak orayı sınırlandırmışlardır.	,931			
14.Bu konumda çeşitli işletmeler, vitrinleri değiştirerek, sattıkları ürün, pano, obje gibi elemanları caddenin bir bölümüne koyarak orayı kuşatmış ya da işaretlemişlerdir	,798			
3.FAKTÖR: Anlamsal (2 ifade)		14,317	3,0078	0,673
19.Bu konum yapmak istediğim etkinlik için ilk aklıma gelen yerdir.	,873			
8.Bu konuma sıklıkla aynı etkinliği aynı yerde yapmak için gelirim.	,797			
TOPLAM VARYANS		76,516		

1. Faktör literatürle de örtüşme sağladığı için temsili mekân oluşturma olarak isimlendirilmiştir. Bu faktör tek başına toplam varyansın %44, 22' sini oluşturmakta ve hem satıcıların hem kullanıcıların yaptığı kendilemeleri içeren 3 maddeden oluşmaktadır. Bu kendileme çeşidi en yüksek güvenilirlik değerine sahiptir ($\alpha=0,805$)

2. Faktör Anlamsal kendileme olarak isimlendirilmiş ve toplam varyansın %16,779'unu oluşturmaktadır. Bu faktör sadece kullanıcıların yaptığı kendilemeleri içermekte ve 2 maddeden oluşmaktadır.

3. Faktör işletmelerin yaptığı kendilemelerin toplandığı faktördür ve çevrelenmişlik olarak isimlendirilmiş. Toplam varyansın %14, 288'ini oluşturmaktadır ve 2 maddeden oluşmaktadır.

3.3.5.2. Blokların Kendileme Davranışı Çeşitliliğine İlişkin Bulgular

Faktör analiz sonucunda yüksek faktörlerle yüklü maddelerin ayrı ayrı Bloklara göre ortalama değerleri Ek 6'da sunulmuştur. Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen faktörlerle gerçekleştirilen analizler yer almaktadır. Her bir Blok için, kendileme davranışı faktörlerinin aldıkları ortalama değerler hesaplanmış ve bu ortalamaların bölgelere göre farklılaşıp farklılaşmadığı Anova testi ile incelenmiştir (Tablo 36).

Tablo 36. Kendileme davranışının alt boyutlarının ortalamaları

Bölgeler	Çevrelenmişlik		Temsili mekân oluşturma		Anlamsal	
	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss
Blok 1 (n:120)	3,1417	,06803	1,5692	,04489	2,5208	,08377
Blok 2 (n:120)	4,2958	,04287	4,0083	,03472	3,7708	,06821
Blok 3 (n:120)	2,0500	,07011	2,8222	,05903	2,7317	,07568
	F ₍₂₋₃₅₇₎ : 332,428 sig:0,000		F ₍₂₋₃₅₇₎ : 665,657 sig: 0,000		F ₍₂₋₃₅₇₎ : 77,222 sig: 0,000	

Kendileme davranışı alt boyutlarının ortalamaları incelendiğinde, en yüksek değerlerin Blok 2' de olduğu görülmektedir. Blok 1 çevrelenmişlik ve anlamsal düzeyde yapılan kendilemeler yönünden orta, temsili mekân oluşturma ile yapılan kendilemeler yönünden ise düşük düzeydedir. Blok 3 ise işletmelerin çevreleme ile yaptığı kendilemeler yönünden en düşük düzeyde, temsili mekân oluşturma ve anlamsal kendilemeler yönünden

ise orta düzeydedir. Anova tablosu incelendiğinde ise, tüm değişkenler için “Sig.” değeri $0.000 < 0.05$ olduğu görülmektedir. Yani Bloklar arasında bu kendileme davranışı çeşitleri anlamlı şekilde farklılaşmaktadır (Tablo 37). Bu sıralama gözlem sonucunda blokların kendileme davranışı bakımından tanımlanan düzeyleriyle de örtüşme göstermektedir.

Bloklar arasındaki farklılığı, kullanıcıların değerlendirmelerine göre, en çok temsili mekân oluşturma ($F_{(2-357)} = 665,657$, $p < 0.01$), en az farkı ise zihinsel kodlama ($F_{(2-357)} = 77,222$, $p < 0.01$) ile yapılan kendilemeler oluşmaktadır. Bölgeler arasında beliren bu farkın kaynağını belirlemek amacıyla post-hoc test istatistiği yapılmıştır ve sonuçlar Ek 7’de sunulmuştur.

Tablo 37. Blokların kendileme davranışı puanlarında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları

		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Çevrelenmişlik	Gruplar arası	302,74	2	151,352	332,428	,000
	Grup içi	162,540	357	,455		
	Toplam	465,244	359			
Temsili mekân oluşturma	Gruplar arası	357,062	2	178,531	665,657	,000
	Grup içi	95,748	357	,268		
	Toplam	452,810	359			
Anlamsal	Gruplar arası	107,473	2	53,736	77,222	,000
	Grup içi	248,426	357	,696		
	Toplam	355,898	359			

*Ortalamalar arasındaki fark ,05 önem düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 38. Kendileme davranışı alt faktörleri ortalama grupları

Tukey HSD ^a	Çevrelenmişlik			Tukey HSD ^a	Temsili mekân oluşturma			Anlamsal	
	Subset for alpha = .05				Subset for alpha = .05			Subset for alpha = .05	
	1	2	3		1	2	3	1	2
Blok 3 (n:120)	2,0500			Blok 1 (n:120)	1,5692			2,5208	
Blok 1 (n:120)		3,1417		Blok 3 (n:120)		2,8222		2,7313	
Blok 2 (n:120)			4,22958	Blok 2 (n:120)			4,0083		3,7708
Sig.	1.000	1.000	1.000		1.000	1.000	1.000	,124	1.000

3.3.6. Kullanıcıların Blokların İlişki Çeşitliliğini (Sosyal Davranış) Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

3.3.6.1. İlişki Çeşitliliğinin (Sosyal Davranış) Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Kunduracılar caddesi bloklarının İlişki çeşitliliği düzeylerinin değerlendirilebilmesi için, literatür taraması sonucu oluşturulan ve 10 ifade, kullanıcılara likert tutum skalası ölçeği ile sunulmuştur.

Kullanıcıların değerlendirmeleri öncelikli olarak çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğine göre incelenmiştir. Bu değerlerin +1,5 ve -1,5 değerleri arasında normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. (Ek 8). Bu nedenle bundan sonraki analizlerde parametrik testler kullanılmıştır. Faktör analiz sonucunda yüksek faktörlerle yüklü maddelerin ayrı ayrı Bloklara göre ortalama değerleri Ek 9'da sunulmuştur. Kullanıcıların sorulara ait değerlendirmeleri yapılmadan önce ölçeğin faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi ile birbirleriyle ilişkili değişkenler bir araya getirilerek kavramsal olarak anlamlı alt faktörler bulunmuştur.

Analizde varimax rotasyonlu temel bileşenler analizi uygulanmış, sonucu 0,40'dan düşük faktör yükleri gizlenmiş ve 4 defa tekrarlanma gerçekleştirilmiştir. 10 maddelik ilişki çeşitliliği (sosyal davranış) değişkenlerinin 3 faktörde toplandığı görülmüştür (Tablo 39). Bu faktörler toplam varyansın %68,99'unu temsil etmektedir. Bu ölçeğin faktör analizine uygunluğunun tespiti için Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri 0,810 (çok iyi) ve Bartlett küresellik testi $\chi^2:1482,801$, $df45$, $p<0,001$ olarak tespit edilmiştir.

Tablo 39. İlişki çeşitliliğine ait faktör yapısı ve ağırlıkları

	Faktör Yüğü	Varyans (%)	Ortalama	Güvenirlik (α)
1.FAKTÖR: Sürekli İlişki (3 ifade)		40,117	3,3769	0,851
27.Buraya düzenli olarak tanıdıklarımla zaman geçirmek için gelirim.	,873			
28.Buraya planlı bir şekilde tanıdıklarımla yeme-içme, oturma, buluşma-sohbet etme vb. yapmak için gelirim.	,834			
29.Bu konuma geldiğimde uzun süre kalırım ve bu diğer insanlarla tekrarlayan etkileşime girmeme olanak sağlar.	,812			
2.FAKTÖR: Geçici İlişki (3 ifade)		15,854	2,7491	0,841
26.Bu konum tanıdığım insanlarla karşılaşp sohbet etmeme, durup zaman geçirmeme ve insanlarla kısa süreli etkileşimlere girmeme olanak sağlıyor.	,874			
25.Bu konumda beklenmedik ve ilginç etkinlikler (sokak sanatçıları vb.) sayesinde tanımadığım insanlarla da grup halinde kısa süreli ilişkiler kurabilirim.	,864			
24.Bu konum tanıdığım insanlarla karşılaşp sohbet etmeme, durup zaman geçirmeme ve insanlarla kısa süreli etkileşimlere girmeme olanak sağlıyor.	,776			
3.FAKTÖR: Pasif İlişki (4 İfade)		13,028	3,0437	0,698
20.Bu konuma tek başıma gelip, otururum, dinlenirim.	,835			
21.Bu konumu birini beklemek için sıklıkla kullanırım.	,742			
22.Bu konumda tek başıma dolaşıp - zaman geçiririm.	,741			
23.Bu konumda tek başıma gelip etrafımda olup bitenleri izlerim	,423			
TOPLAM VARYANS		68,99		

1.Faktör Sürekli ilişki olarak isimlendirilmiştir. Bu faktör tek başına toplam varyansın %40,117'sini oluşturmakta ve 3 maddeden oluşmaktadır. Bu ilişki çeşidi en yüksek güvenilirlik değerine sahiptir ($\alpha=0,851$)

2.Faktör Geçici ilişki olarak isimlendirilmiş ve toplam varyansın %15,854'ünü oluşturmaktadır. Bu faktör 3 maddeden oluşmaktadır.

3.Faktör Pasif ilişki olarak isimlendirilmiş ve toplam varyansın %13,028'ini oluşturmaktadır ve 4maddeden oluşmaktadır.

3.3.6.2. Blokların İlişki Çeşitliliğine (Sosyal Davranış) İlişkin Bulguları

Her bir Blok için, ilişki çeşitliliği faktörlerinin aldıkları ortalama değerler hesaplanmış ve bu ortalamaların bölgelere göre farklılaşıp farklılaşmadığı Anova testi ile incelenmiştir (Tablo 40).

Tablo 40. İlişki Çeşitliliğinin alt boyutlarının ortalamaları

Bölgeler	Sürekli İlişki		Geçici İlişki		Pasif İlişki	
	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss
Blok 1 (n:120)	3,5417	,05839	1,7139	,04236	2,7542	,06142
Blok 2 (n:120)	4,4528	,04614	3,8806	,05018	3,7021	,04909
Blok 3 (n:120)	2,1361	,05666	2,6528	,05224	2,6750	,07781
	F ₍₂₋₃₅₇₎ : 467,775 sig:0,000		F ₍₂₋₃₅₇₎ : 502,974 sig: 0,000		F ₍₂₋₃₅₇₎ : 80,078 sig: 0,000	

İlişki çeşitliliği faktörlerinin ortalamaları incelendiğinde, en yüksek değerlerin Blok 2’ de olduğu görülmektedir. Blok 1 sürekli ve pasif ilişki yönünden orta, geçici ilişkilerin kurulması yönünden ise düşük düzeydedir. Blok 3 ise sürekli kurulan ilişkiler yönünden en düşük düzeye sahipken, geçi ve pasif kurulan ilişkiler yönünden orta düzeydedir. Anova tablosu incelendiğinde ise, tüm değişkenler için “Sig.” değeri $0.000 < 0.05$ olduğu görülmektedir. Yani Bloklar arasında bu ilişki çeşitleri anlamlı şekilde farklılaşmaktadır (Tablo 41). Bu sonuçlar gözlem sonucunda elde edilen sonuçlarla da örtüşme göstermektedir.

Bloklar arasındaki farklılığı, kullanıcıların değerlendirmelerine göre, en çok geçici ilişki çeşidi oluştururken ($F_{(2-357)} = 502,974$, $p < 0.01$), en az farkı ise pasif ilişki çeşidi ($F_{(2-357)} = 80,078$ $p < 0.01$) oluşmaktadır.

Tablo 41. Blokların ilişki çeşitliliği puanlarında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları

		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Sürekli ilişki	Gruplar arası	326,906	2	163,453	467,775	,000
	Grup içi	124,745	357	,349		
	Toplam	451,652	359			
Geçici ilişki	Gruplar arası	283,336	2	141,668	502,974	,000
	Grup içi	100,553	357	,282		
	Toplam	383,889	359			
Pasif ilişki	Gruplar arası	78,389	2	39,194	80,078	,000
	Grup içi	174,735	357	,696		
	Toplam	253,123	359			

* Ortalamalar arasındaki fark ,05 önem düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 42. İlişki çeşitliliği faktörlerinin ortalama grupları

Tukey HSD ^a	Sürekli İlişki			Tukey HSD ^a	Geçici ilişki			Pasif ilişki	
	Subset for alpha = .05				Subset for alpha = .05			Subset for alpha = .05	
	1	2	3		1	2	3	1	2
Blok 3 (n:120)	2,1361			Blok 1 (n:120)	1,7139			2,7542	
Blok 1 (n:120)		3,5417		Blok 3 (n:120)		2,6528		2,6750	
Blok 2 (n:120)			4,4528	Blok 2 (n:120)			3,8806		3,7021
Sig.	1.000	1.000	1.000		1.000	1.000	1.000	,655	1.000

3.4. Dördüncü Aşama: Tüm Aşamalardan Elde Edilen Verilerin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Araştırma bulgularının dördüncü aşamasında

- Çevresel özellikler ile kendileme davranışı arasındaki ilişkiler
- Kendileme davranışı ve mekânın kullanım özellikleri (kullanım süresi ve kullanım sıklığı) arasındaki ilişkiler
- Kendileme davranışı ve ilişki çeşitliliği (sosyal davranış) arasındaki ilişkiler
- Demografik özellikler (yaş, cinsiyet) ve çevresel özelliklerin birlikte kendileme davranışı üzerindeki etkisi

- Çevresel özellikler ile kendileme davranışının ve kendileme davranışı ile mekânın kullanım özelliklerinin birlikte ilişki çeşitliliği (sosyal davranış) üzerindeki etkileri araştırılacaktır.

3.4.1. Çevresel Özelliklerin Kendileme Davranışına Etkisine İlişkin Bulguların Karşılaştırılması

Alışveriş caddesi Blokları kullanıcılarının, çevresel özelliklere ait genel değerlendirmeleri ile, genel kendileme davranışı düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda, bu iki ortalama değerler arasında %76,1 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=,761^{**}$) Çevresel özelliklerin ortalama değeri arttıkça genel kendileme davranışı düzeyi de artmaktadır. Bu sonuç araştırmanın “alışveriş caddesi mekânlarının mikro ölçekli algısal, fiziksel ve sosyal özelliklerinin değeri arttıkça, kendileme davranışı düzeyinin artması beklenir” varsayımını destekler niteliktedir (Tablo 43).

Tablo 43. Çevresel özellikler ile genel kendileme davranışı değerlerinin korelasyon analizi

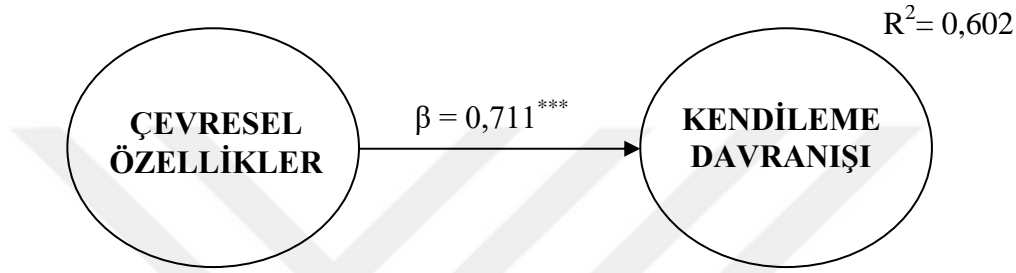
Boyut	Genel Kendileme Davranışı	
Genel Çevresel Özellikler	r	,761**
	p	,000
	n	360

Korelasyon analizi sonucu çevresel özellikler ile kendileme davranışı arasındaki ilişkilerin yönü ve şiddeti ortaya koyulduktan sonra, çevresel özelliklerin kendileme davranışının yapılmasına etkisini belirlemek amacıyla basit regresyon analizi uygulanmıştır (Tablo 44).

Tablo 44. Çevresel özelliklerin genel kendileme davranışına etkisine ilişkin regresyon tablosu

Model		B	Std. Hata	β (Beta)	t	p
1	(Sabit)	,891	,099		8,898	,000
	Çevresel özellikler	,711	,032	,761	22,206	,000*
(p<0,01**)						

Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre çevresel özellikler ile kendileme davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır ($R=0,761$; $R^2=0,602$; $F_{(1-358)}=439,110$; $p<0,05$). Çevresel özelliklerin başarısı %60,2 düzeyinde kendileme davranışının yapılma düzeyini açıklamaktadır. Bu sonuç araştırma varsayımlarından biri olan “alışveriş caddelerinde kendileme davranışının yapılma düzeyi, oranın mikro ölçekli çevresel özellikleri ile doğru orantılıdır. Bu özelliklerin yüksek düzeyde olduğu mekânlar kendileme davranışının yapılmasını kolaylaştırır’ varsayımını destekler niteliktedir (Şekil 65).

Şekil 65. Çevresel özelliklerin kendileme davranışına etkisi

3.4.1.1. Çevresel Faktörlerin Kendileme Davranışı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular

Çevresel özellikler ile genel kendileme davranışı arasındaki ilişki ortaya koyulmuştur. Çevresel özelliğin alt faktörleri olan algısal-fiziksel-sosyal özelliklerin genel kendileme davranışı düzeyi ve kendileme davranışı çeşitleri ile olan ilişkilerini belirlemek amacıyla korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 45).

Faktörler arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda çevrenin algısal özellikleri ile kendileme davranışı arasında ($r=,382$; $p<0,01$), fiziksel özellikleri ile kendileme davranışı arasında ($r=,624$; $p<0,01$) ve çevrenin sosyal özellikleri ile kendileme davranışı arasında ($r=,729$; $p<0,01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Kendileme davranışının yapılmasında, çevrenin sosyal özelliklerinin daha etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca, fiziksel özellikler ($r=,741$; $p<0,01$) işletmelerin çevrelenmişlik ile yaptığı kendilemede daha etkili olurken, temsili mekân oluşturma ($r=,594$; $p<0,01$) ve anlamsal düzeyde ($r=,428$; $p<0,01$) yapılan kendilemede ise sosyal özellikler daha etkili olmuştur (Tablo 45).

Tablo 45. Çevresel özelliklerin faktörleri ile kendileme davranışı faktörlerine ilişkin yapılan korelasyon analizi

	A.Ö	F.Ö.	S.Ö.	Ç.	TMO.	Z.	G.K.D.
Algısal Özellikler	1	,213**	,353**	,188**	,418**	,256**	,382**
Fiziksel Özellikler		1	,621**	,741**	,313**	,375**	,624**
Sosyal Özellikler			1	,633**	,594**	,428**	,729**
Çevrelenmişlik				1	,346**	,303**	,721**
Temsili Mekân Oluşturma					1	,425**	,814**
Anlamsal					,	1	,726**
Genel Kendileme Davranışı	,382**	,624**	,729**	,721**	,814**	,726**	1

** (p<0,01), * (p<0,05) N=360

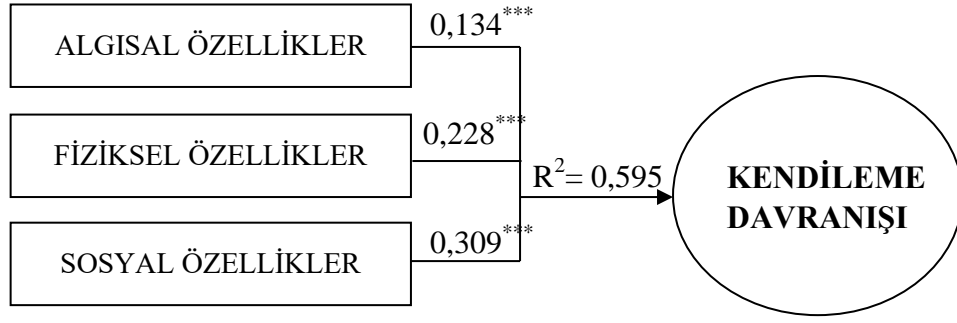
Korelasyon analizi sonucu çevresel özelliklerin faktörleri ile kendileme davranışı ve kendileme davranışı faktörleri arasındaki ilişkilerin yönü ve şiddeti ortaya koyulduktan sonra, çevresel özelliklerin faktörlerinin kendileme davranışının yapılmasına etkisini belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi uygulanmıştır (Tablo 46). Değerler kademeli bir artış göstererek 3. ve son adımda R^2 değeri 0,598 olarak hesaplanmıştır. Analiz doğrusal modele uygundur ($F_{(3-358)} = 176,670$; $p=0,000$) ve oto korelasyon yoktur.

Tablo 46. Çevresel faktörlerin kendileme davranışına etkisine ilişkin regresyon tablosu

Model	B	Std. Hata	β (Beta)	t	p
3	(Sabit)	1,042	,123	8,453	,000
	Sosyal	,309	,027	11,261	,000
	Fiziksel	,228	,035	6,554	,000
	Algısal	,134	,033	4,022	,000

$R=,773$; $R^2=,598$; Düzeltilmiş $R^2=,595$ Model $F_{(3-356)} = 176,670$; $p<0,01$

Tablo 46'da görüldüğü gibi çevresel faktörlerden üçünün de kendileme davranışı üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu istatistiksel açıdan ortaya koyulmuştur. Kendileme davranışını en yüksek düzeyde açıklayan faktörler sırasıyla, sosyal özellikler ($\beta=,504$; $p<0,01$), fiziksel özellikler ($\beta=,281$; $p<0,01$) ve algısal özelliklerdir ($\beta=,144$; $p<0,01$) Sonuç olarak kendileme davranışına ilişkin kavramsal model Şekil 66'da gösterilmiştir.

Şekil 66. Çevresel faktörler ve kendileme davranışı kavramsal ilişkisi

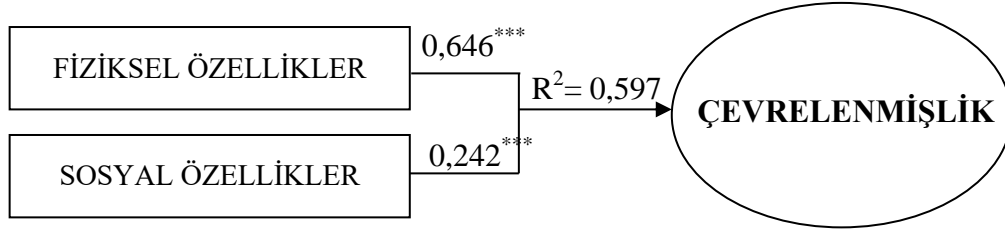
Bu çevresel faktörlerin kendileme davranışı çeşitlerine olan etkisi Tablo 47'de gösterilmiştir.

Tablo 47. Çevresel faktörlerin, çevrenmişlik, temsili mekân oluşturma ve anlamsal kendilemelere etkisine ilişkin regrasyon tablosu

Bağımsız Değişkenler	Çevrenmişlik			Temsili Mekân Oluşturma			Anlamsal			
	Model	B	β	t	B	β	t	B	β	t
(Sabit)	,582		4,827***	,617		3,390***	1,464		6,914***	
Algısal	-,036	-,054	-1,017	-,088	-,089	-1,690	,137	,121	2,406***	
Fiziksel	,646	,566	13,211***	,305	,238	5,442**	,179	,179	2,990***	
Sosyal	,242	,281	6,570***	,433	,510	11,654***	,206	,274	4,376***	
	R=,773 R²=,597 Düzeltilmiş R²=,595 Model F (2-357) = 264,746; p<0,001			R=,634 R²=,402 Düzeltilmiş R²=,399 Model F (2-357) = 120,110; p<0,001			R=,464 R²=,215 Düzeltilmiş R²=,208 Model F (3-356) = 32,506; p<0,001			
* p<,05, ** p<,01, *** p<,001										

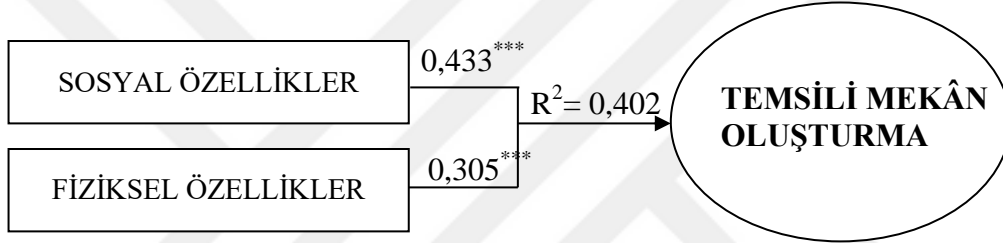
Bu sonuçlara göre Çevrenmişlik ile yapılan kendilemeye sırasıyla yüksek düzeyde fiziksel ($\beta=,566$; $p<0,01$) ve sosyal ($\beta=,281$; $p<0,01$) özelliklerin anlamı bir etkisi varken, algısal özelliğin anlamlı bir etkisi olmadığı görülmektedir (Şekil 67). Bu sonuçlar gözlem ile elde edilen bulgularla örtüşme göstermektedir (Bknz, Şekil 61, syf. 131).

Fiziksel ve sosyal özelliklerin alt bileşenleri ile yapılan regrasyon analizinde ise sırasıyla aktivite cepleri ($\beta=,397$ $p<0,01$), duvarlar-oyuklar-köşeler-çıkıntılar ($\beta=,329$ $p<0,01$), ve canlılık (insan yoğunluğu) ($\beta=,186$; $p<0,01$) özellikleri anlamlı şekilde %57,5 işletmelerin çevrenmişlikle yaptığı kendilemeyi etkilemektedir.

Şekil 67. Çevresel faktörler ve çevrelenmişlik kavramsal ilişki modeli

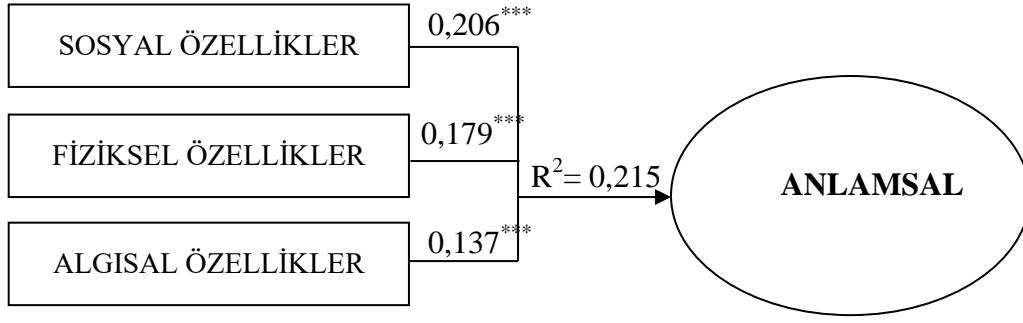
Temsili mekân oluşturma ile yapılan kendilemeye sırasıyla sosyal ($\beta=,510$; $p<0,01$) ve fiziksel ($\beta=,238$; $p<0,01$) özelliklerin yüksek düzeyde anlamlı bir etkisi varken, algısal özelliğin anlamlı bir etkisi olmadığı görülmektedir (Şekil 68).

Şekil 68. Çevresel faktörler ve temsili mekân oluşturma kavramsal ilişki modeli

Fiziksel ve sosyal özelliklerin alt bileşenleri ile yapılan regresyon analizinde ise sırasıyla kullanıcı çeşitliliği ($\beta=,419$ $p<0,01$), canlılık (insan yoğunluğu) ($\beta=,333$, $p<0,01$) ve duvarlar-oyuklar-köşeler-çıkıntılar ($\beta=,150$; $p<0,01$) özellikleri anlamlı şekilde %41,1 temsili mekân oluşturma ile yapılan kendilemeleri etkilemektedir.

Anlamsal olarak yapılan kendilemeye ise, sırasıyla yüksek düzeyde sosyal ($\beta=,274$; $p<0,01$), fiziksel ($\beta=,179$; $p<0,01$) ve algısal özelliklerin ($\beta=,121$; $p<0,01$) anlamlı bir etkisi vardır (Şekil 69).

Şekil 69. Çevresel faktörler ve anlamsal kendileme kavramsal ilişki modeli

Algısal, fiziksel ve sosyal özelliklerin alt bileşenleri ile yapılan regresyon analizinde ise sırasıyla canlılık (insan yoğunluğu) ($\beta=,419$ $p<0,01$), aktivite cepleri ($\beta=,333$, $p<0,01$), kullanıcı çeşitliliği ($\beta=,150$; $p<0,01$) ve dikkat çekici-fark edilir özellikleri anlamlı şekilde anlamsal düzeyde yapılan kendilemeleri etkilemektedir.

3.4.1.2.Çevresel Faktörlerin Alt Bileşenlerinin Kendileme Davranışına Etkisine İlişkin Bulgular

Çevresel faktörlerinin alt bileşenlerinin kendileme davranışı ile olan ilişkilerini belirlemek amacıyla korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 48).

Pearson Korelasyon analizi sonucunda, kendileme davranışıyla sırasıyla, canlılık (insan yoğunluğu) ($r=,728$; $p<0,01$), kullanıcı çeşitliliği ($r=,715$; $p<0,01$), gruplar halinde insan varlığı ($r=,645$; $p<0,01$) ve işletme çeşitliliği ($r=,641$; $p<0,01$) daha etkili olduğu görülmektedir.

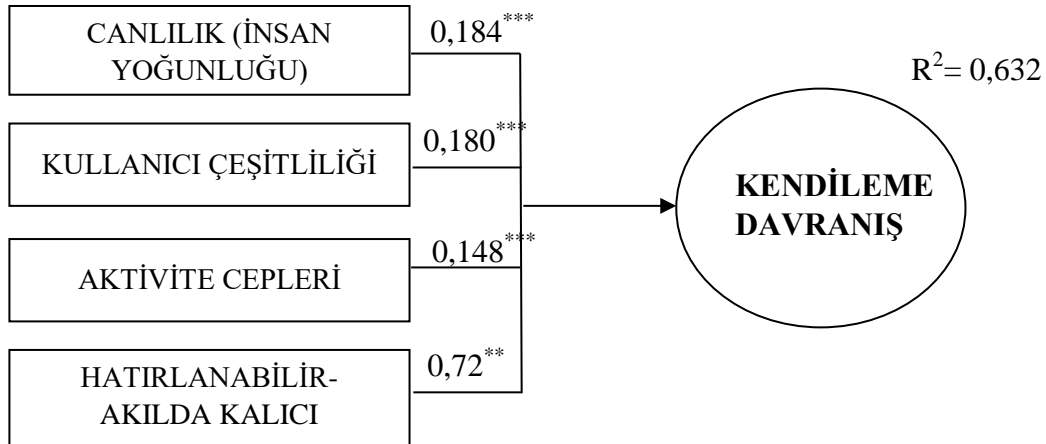
Bu alt bileşenlerin kendileme davranışına etkisini belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Değerler kademeli bir artış göstererek 4. ve son adımda R^2 değeri 0,632 olarak hesaplanmıştır. Analiz doğrusal modele uygundur ($F_{(4-354)} = 152,163$; $p=0,000$) ve oto korelasyon yoktur.

Kendileme davranışına sırasıyla canlılık ($\beta=,315$; $p<0,01$), kullanıcı çeşitliliği ($\beta=,326$; $p<0,01$), aktivite cepleri (büyük-küçük boşluklar) ($\beta=,214$; $p<0,01$) ve hatırlanabilir-akılda kalıcı ($\beta=,112$; $p<0,01$), özelliklerin anlamlı bir etkisi vardır (Şekil 70).

Tablo 48. Kendileme davranışı faktörlerinin alt bileşenleri ile sosyal davranışa ilişkin yapılan korelasyon analizi

	AC	SM	Y	OD.	Gİ	KÇ	İÇ	C	DF	HA	BA
Aktivite cepleri	1	,528**	,535**	,750**	,461**	,459**	449**	,559**	,258**	,216**	,164*
Sokak mobilyaları		1	,467	,501**	,444,**	,463**	,436**	,523**	,216**	,185**	,059
Yakınlık			1	,565**	,472**	,468**	,465**	,526**	,287**	,339**	,058
Oyuk-duvar-bordür				1	,461**	,468**	,452**	,518**	,197**	,241**	,170**
Gruplar halinde insan					1	,872**	,987**	,754**	,386**	,387**	,152*
Kullanıcı çeşitliliği						1	,880**	,765**	,420**	,449**	,149**
İşletme çeşitliliği							1	,744**	,388**	,392**	,154*
Canlılık (insan yoğunluğu)								1	,433**	,394**	,112
Dikkat çekici Fark edilir									1	,641**	,061
Akılda kalıcı										1	,110*
Belirgin Ayırt edici											1
Genel kendileme davranışı	,564**	,486**	,486**	,511**	,645**	,715**	,641**	,728**	,424**	,429**	,064

(** (p<0,01), * (p<0,05) N=360)

Şekil 70. Çevresel faktörlerinin alt bileşenleri ile kendileme davranışının kavramsal ilişki modeli

3.4.2. Kendileme Davranışının Kullanım Sıklığı ve Kullanım Süresi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bulgular

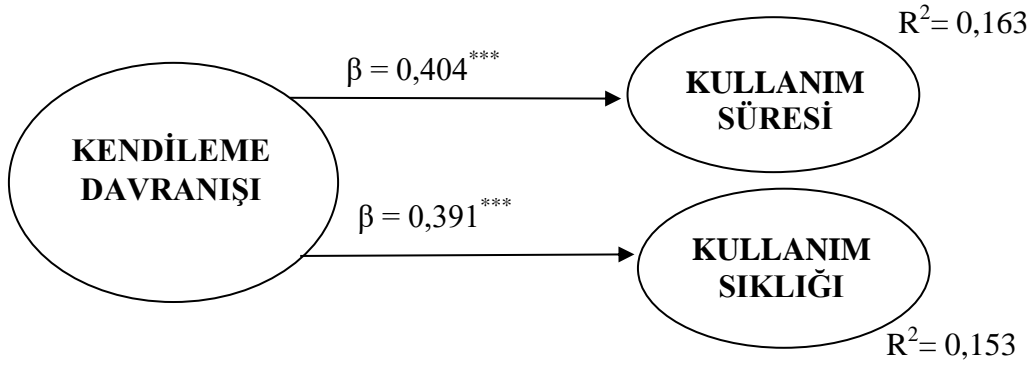
Kendileme davranışının, kullanım sıklığı ve kullanım süreleri ile olan ilişkilerini belirlemek amacıyla korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 49).

Yapılan analiz sonucunda, Kendileme davranışı ile kullanım süresi arasında ($r=,404$; $p<0,01$) ve kullanım sıklığı arasında ($r=,391$; $p<0,01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Kullanım süresi ($r=,504$ $p<0,01$) ve kullanım sıklığını ($r=,530$; $p<0,01$) en yüksek düzeyde etkileyen kendileme davranışı çeşidi ise işletmelerin çevrenmişlikle yaptığı kendilemelerdir. Bu sonuçlar gözlem ile elde edilen bulgularla örtüşme göstermektedir (Bknz, Şekil 60-62).

Tablo 49. Kendileme davranışı faktörleri ile kullanım süreleri, kullanım sıklığı verilerinin korelasyon analizi

	KSÜ.	KSL.	Ç.	TMO.	Z.	G.K.D.
Kullanım süresi	1	,534**	,504**	,188**	,236**	,404**
Kullanım sıklığı		1	,530**	,141**	,232**	,391**
Çevrenmişlik			1	,346**	,303**	,721**
Temsili mekân oluşturma				1	,425**	,814**
Anlamsal					1	,726**
Genel kendileme davranışı	,404**	,391**	,721**	,721**	,814**	,726**
(p<0,01), * (p<0,05) N=360						

Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre kendileme davranışı ile kullanım süresi arasında ($R=0,404$; $R^2=0,163$; $F_{(1-358)}=69,698$; $p<0,05$) ve kullanım sıklığı arasında ($R=0,391$; $R^2=0,153$; $F_{(1-358)}=64,796$; $p<0,05$) anlamlı bir ilişki vardır. Bu sonuç araştırma varsayımlarından biri olan “kendileme davranışı ile yerlere dönüşen mekânlarda, kullanıcılar yürüyüp gitmezler, daha uzun ve kısa süreli zaman geçirirler’ varsayımını destekler niteliktedir.

Şekil 71. Kendileme davranışı, kullanım süresi ve kullanım sıklığı ile ilişki modeli

3.4.3. Kendileme Davranışının İlişki Çeşitliliğine (Sosyal davranış) Etkisine İlişkin Bulguların Karşılaştırılması

Alışveriş caddesi Blokları kullanıcılarının, kendileme davranışına ait genel değerlendirmeleri ile, genel sosyal davranış düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda, bu iki ortalama değerler arasında %80,0 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=,800^{**}$) Kendileme davranışının ortalama değeri arttıkça genel sosyal davranış düzeyi de artmaktadır (Tablo 50).

Tablo 50. Kendileme davranışı ile genel sosyal davranış değerlerinin korelasyon analizi

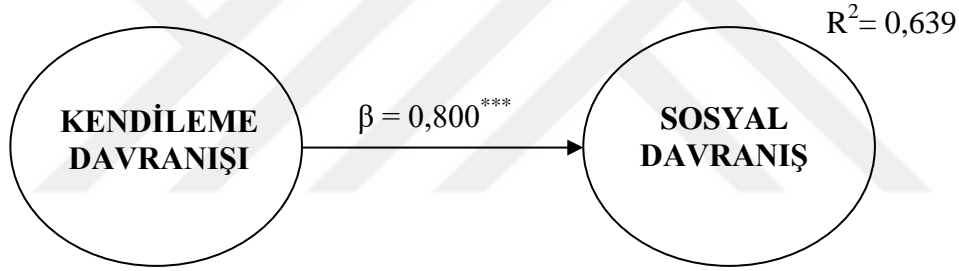
Boyut	Genel Sosyal Davranış	
Genel Kendileme Davranışı Düzeyi	r	,800**
	p	,000
	n	360

Korelasyon analizi sonucu kendileme davranışı ile sosyal davranış arasındaki ilişkilerin yönü ve şiddeti ortaya koyulduktan sonra, kendileme davranışının sosyal davranışın yapılmasına etkisini belirlemek amacıyla basit regresyon analizi uygulanmıştır (Tablo 51).

Tablo 51. Kendileme davranışının genel sosyal davranışa etkisine ilişkin regresyon tablosu

Model		B	Std. Hata	β (Beta)	t	p
1	(Sabit)	,784	,094		8,359	,000
	Kendileme davranışı	,760	,030	,800	25,192	,000*
p<0,01*						

Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre kendileme davranışı ile sosyal davranış arasında anlamlı bir ilişki vardır ($R=0,800$; $R^2=0,639$; $F_{(1-358)}=634,654$; $p<0,05$). Kendileme davranışının düzeyi %63,9 düzeyinde sosyal davranışın yapılma düzeyini açıklamaktadır (Şekil 72). Bu sonuç araştırma varsayımlarından biri olan “alışveriş caddelerinde sosyal davranış düzeyi, oranın kendileme davranışının yapılma düzeyi ile doğru orantılıdır” varsayımını desteklemektedir.

Şekil 72. Kendileme davranışının sosyal davranışa etkisi

3.4.3.1. Kendileme Davranışı Faktörlerinin Sosyal Davranış Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular

Kendileme davranışı ile genel sosyal davranışı arasındaki ilişki ortaya koyulmuştur. Kendileme davranışının faktörleri olan Çevrelenmişlik-Temsili mekan oluşturma ve Anlamsal kendilemelerin, genel sosyal davranış düzeyi ve sosyal davranış çeşitleri ile olan ilişkilerini belirlemek amacıyla korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 52).

Faktörler arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda çevrelenmişlik ile sosyal davranış arasında ($r=,655$; $p<0,01$), temsili mekân oluşturma ile sosyal davranış arasında ($r=,647$; $p<0,01$) ve anlamsal kendileme ile sosyal davranış arasında ($r=,497$; $p<0,01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 52. Kendileme davranışı faktörleri ile sosyal davranış faktörlerine ilişkin yapılan korelasyon analizi

	Ç.	TMO.	Z.	Si.	Gi	Pi	G.S.D.
Çevrenmişlik	1	,346**	,303**	,710**	,372**	,418**	,655**
Temsili mekân oluşturma		1	,425**	,306**	,755**	,455**	,647**
Anlamsal			1	,316**	,440**	,375**	,497**
Sürekli ilişki				1	,351**	,420**	,775**
Geçici ilişki					1	,379**	,731**
Pasif ilişki					,	1	,787**
Genel Sosyal davranış	,655**	,647**	,497**	,775**	,731**	,787**	1
** (p<0,01), * (p<0,05) N=360							

Sosyal davranışın (ilişki çeşitliliğinin) oluşmasında, çevrenmişlik yani işletmelerin yaptığı kendileme daha etkili ($r=,655$; $p<0,01$) olmuştur. Ayrıca, çevrenmişlik sürekli ilişki çeşidinin kurulmasında daha etkili olurken ($r=,710$; $p<0,01$, temsili mekân oluşturma ($r=,755$ $p<0,01$) geçici ilişkilerin kurulmasında daha etkili olmuştur (Tablo 52).

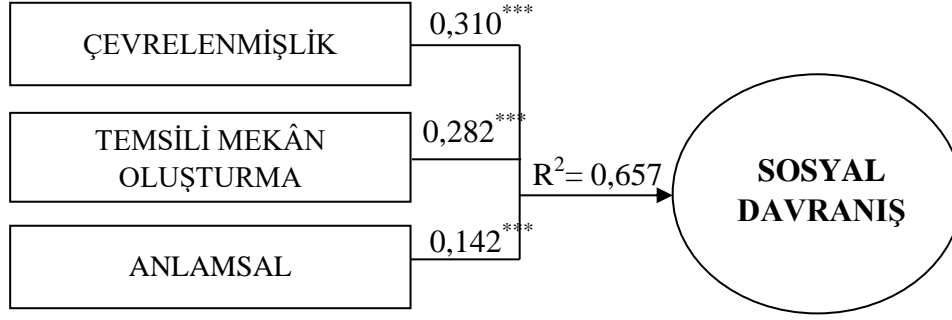
Korelasyon analizi sonucu kendileme davranışı faktörleri ile sosyal davranış ve sosyal davranışın faktörleri arasındaki ilişkilerin yönü ve şiddeti ortaya koyulduktan sonra, kendileme davranışı faktörlerinin sosyal davranışa etkisini belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi uygulanmıştır (Tablo 53). Değerler kademeli bir artış göstererek 3. ve son adımda R^2 değeri 0,657 olarak hesaplanmıştır. Analiz doğrusal modele uygundur ($F_{(3-356)} = 227,049$; $p=0,000$) ve oto korelasyon yoktur.

Tablo 53. Kendileme davranışı faktörlerinin sosyal davranışa etkisine ilişkin regresyon tablosu

Model	B	Std. Hata	β (Beta)	t	p	
3	(Sabit)	,870	,092	9,485	,000	
	Çevrenmişlik	,310	,023	,457	13,586	,000
	Temsili mekân oluşturma	,282	,024	,411	11,586	,000
	Anlamsal	,142	,027	,184	5,264	,000
$R=,810$; $R^2=,657$; Düzeltilmiş $R^2=,654$ Model $F_{(3-356)} = 277,049$; $p<0,01$						

Tablo 53'de görüldüğü gibi kendileme davranışı faktörlerinin üçünün de sosyal davranış üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu istatistiksel açıdan ortaya koyulmuştur. Sosyal davranışı (İlişki çeşitliliğini) en yüksek düzeyde açıklayan faktörler sırasıyla, çevrenmişlik ($\beta=,457$; $p<0,01$), temsili mekân oluşturma ($\beta=,411$; $p<0,01$) ve anlamsal

kendilemelerdir ($\beta=,184$; $p<0,01$) Sonuç olarak sosyal davranışa ilişkin kavramsal model Şekil 73'de gösterilmiştir. Bu sonuçlar gözlem ile elde edilen bulgularla örtüşme göstermektedir (Bknz, Şekil 64, syf. 133)

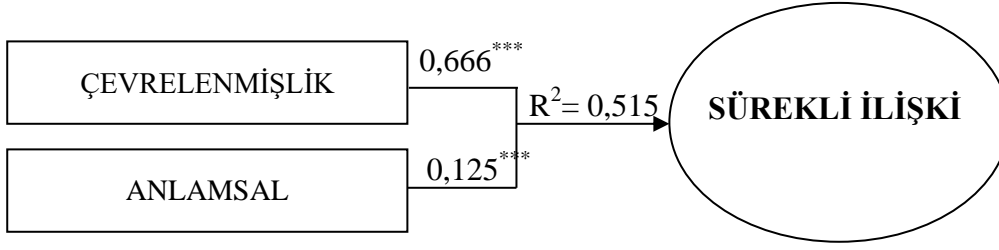
Şekil 73. Kendileme davranışı faktörleri ve sosyal davranışın kavramsal ilişkisi

Bu kendileme davranışı faktörlerinin sosyal davranışın faktörlerine olan etkisi Tablo 54'de gösterilmiştir.

Tablo 54. Kendileme davranışı faktörlerinin, sürekli-geçici-pasif ilişkilere etkisine ilişkin regresyon talosu

Bağımsız Değişkenler	Sürekli ilişki			Geçici ilişki			Pasif ilişki		
	B	β	t	B	β	t	B	β	t
Model (sabit)	,894		5,791***	,324		2,563***	1,383		9,732***
Çevrenmişlik	,666	,676	17,477***	,094**	,103	2,825***	,196	,266	5,555***
Temsili mekân o.	,033	,041	,778	,612***	,665	17,297***	,217	,290	5,752***
Anlamsal	,125	,111	2,868***	,132	,127	3,346***	,145	,171	3,458***
	R=,717 R²=,515 Düzeltilmiş R²=,512 Model F (2-357) = 189,347; p<0,001			R=,772 R²=,596 Düzeltilmiş R²=,593 Model F (3-356) = 175,118; p<0,001			R=,554 R²=,307 Düzeltilmiş R²=,301 Model F (3-356) = 52,582; p<0,001		
* p<,05, ** p<,01, *** p<,001									

Bu sonuçlara göre insanlar arasında sürekli kurulan ilişki çeşidine sırasıyla çevrenmişlik ($\beta=,676$; $p<0,01$) ve anlamsal ($\beta=,111$; $p<0,01$) düzeyde yapılan kendilemelerin yüksek düzeyde anlamlı bir etkisi vardır. Temsili mekân oluşturmanın ise sürekli kurulan ilişkilere anlamlı bir etkisi olmadığı görülmektedir (Şekil 74).

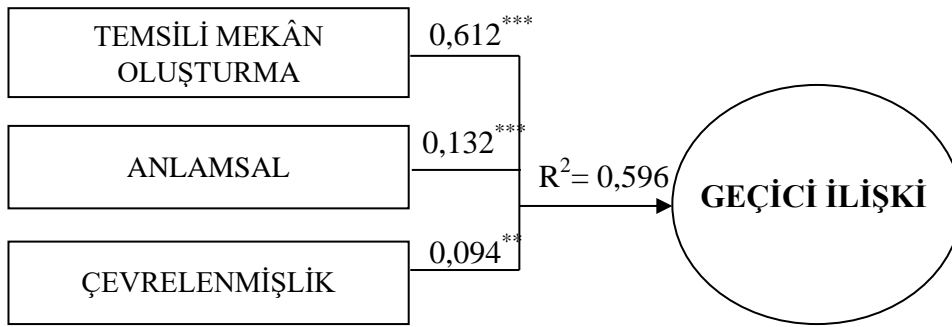

Şekil 74. Kendileme davranışı faktörleri ve sürekli ilişki kavramsal ilişki modeli

Çevrenlenmişlik ve anlamsal kendilemenin alt bileşenleri ile yapılan regresyon analizinde ise sırasıyla kalıcı sınırlandırma ($\beta=,432$; $p<0,01$) ve zihinsel kodlama ($\beta=,353$; $p<0,01$) ile yapılan kendilemeler sürekli ilişkiyi anlamlı şekilde %50,7 etkilemektedir.

Bu sonuçlar gözlem ile elde edilen bulgularla örtüşme göstermektedir (Bknz, Şekil 64, syf. 133).

İnsanlar arasında geçici kurulan ilişki çeşidine sırasıyla, temsili mekân oluşturma ($\beta=,665$; $p<0,01$), anlamsal ($\beta=,127$; $p<0,01$) ve çevrenlenmişlik ($\beta=,103$; $p<0,01$) ile yapılan kendilemelerin anlamlı bir etkisi vardır (Şekil 75). Bu sonuçlar gözlem ile elde edilen bulgularla örtüşme göstermektedir (Bknz, Şekil 64, syf. 133).

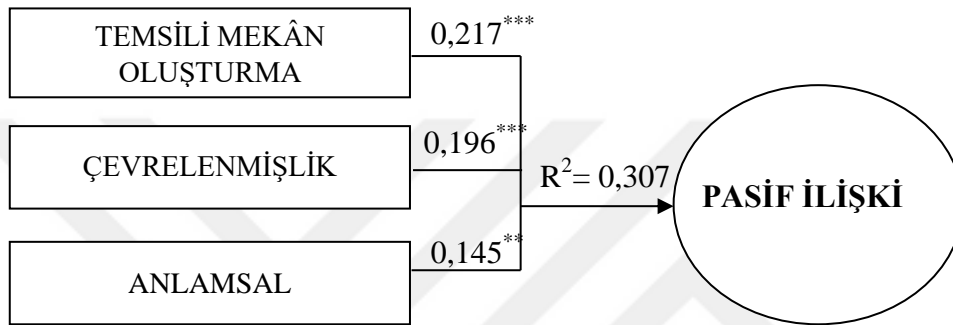
Şekil 75. Kendileme davranışı faktörleri ve geçici ilişki kavramsal ilişki modeli

Bu faktörlerin alt bileşenleri ile yapılan analizde ise sırasıyla, sızma-iz bırakma ($\beta=,303$; $p<0,01$), yerleşme-yuvalanma ($\beta=,212$; $p<0,01$), sembolik sınırlandırma ($\beta=,248$; $p<0,01$), geçici kuşatma-işaretleme ($\beta=,129$; $p<0,01$) ve zihinsel kodlama ($\beta=,113$; $p<0,01$) ile yapılan kendilemeler %59,9 geçici ilişkiyi etkilemektedir.

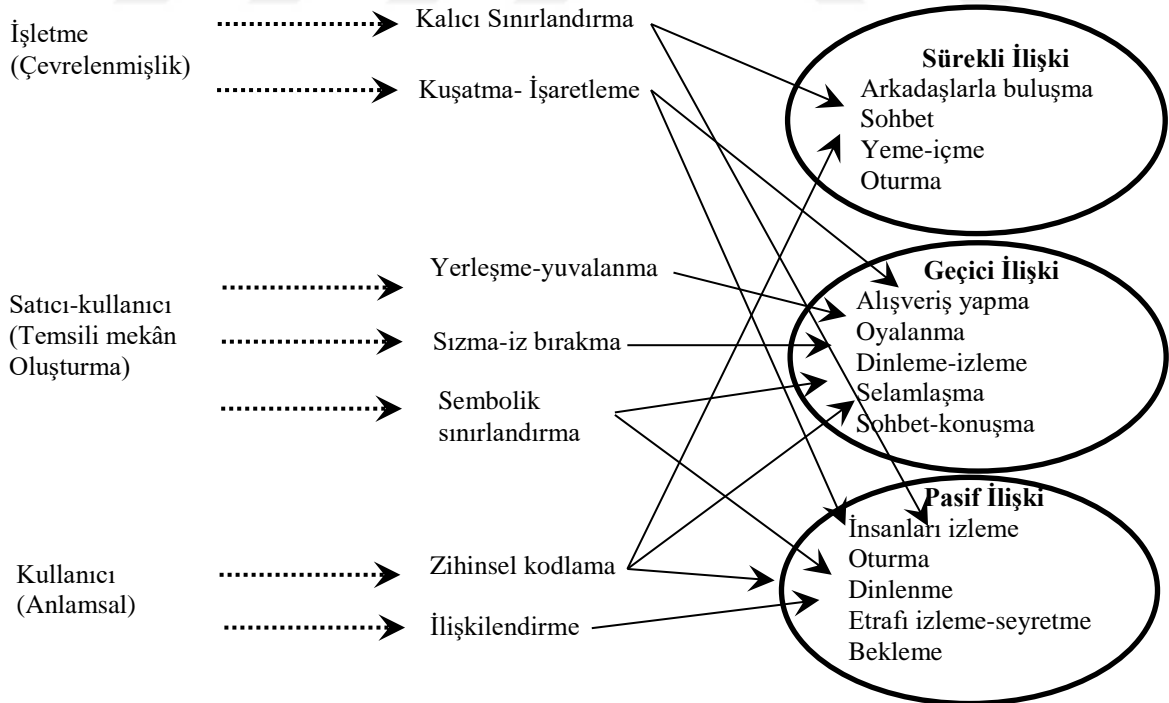
İnsanlar arasında pasif kurulan ilişki çeşidine ise, sırasıyla temsili mekân oluşturma ($\beta=,290$; $p<0,01$), çevrenlenmişlik ($\beta=,266$; $p<0,01$) ve anlamsal ($\beta=,171$; $p<0,01$) yapılan kendilemelerin yüksek düzeyde anlamlı bir etkisi vardır (Şekil 76).

Bu faktörlerin alt bileşenleri ile yapılan analizde ise sırasıyla, sembolik sınırlandırma ($\beta=,283$; $p<0,01$), kalıcı sınırlandırma ($\beta=,160$; $p<0,01$), zihinsel kodlama ($\beta=,111$; $p<0,01$) ($\beta=,248$; $p<0,01$), geçici kuşatma-işaretleme ($\beta=,137$ $p<0,01$) ve ilişkilendirme ($\beta=,109$; $p<0,01$) ile yapılan kendilemeler pasif ilişkiyi etkilemektedir.

Kullanıcıların değerlendirmeleri sonucunda oluşturulan şema (Şekil 77) ile gözlem sonucunda oluşturulan şemanın (Bknz, Şekil 64, syf. 133) birbirleriyle örtüşme sağladığı tespit edilmiştir.

Şekil 76. Kendileme davranışı faktörleri ve pasif ilişki kavramsal ilişki modeli

Şekil 77. Kullanıcıların değerlendirmeleri sonucu oluşturulan Kendileme davranışı-ilişki çeşitliliği-etkinlik ilişkisi

Bu sonuçlar,

- ‘Kendileme davranışı çeşitliliği ile oluşan birbirinden farklı kalıcı ya da geçici yerlerde, çeşitliliğin az ya da olmadığı yerlere göre, insanlar arasında daha çok ilişki çeşitliliği (pasif, geçici, kalıcı) gerçekleşir’ varsayımını destekler niteliktedir.

3.4.3.2. Kendileme Davranışı Faktörlerinin Alt Bileşenlerinin Sosyal Davranış Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular

Kendileme davranışının faktörlerinin alt bileşenlerinin Kalıcı sınırlandırma ve geçici kuşatma-işaretleme (Çevrelenmişlik), yuvalanma-yerleşme, sızma-iz bırakma ve sembolik sınırlandırma (Temsili mekan oluşturma), ilişkilendirme ve zihinsel kodlama (Anlamsal) kendilemelerin, genel sosyal davranış düzeyi ile olan ilişkilerini belirlemek amacıyla korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 55).

Tablo 55. Kendileme davranışı faktörlerinin alt bileşenleri ile sosyal davranışa ilişkin yapılan korelasyon analizi

	KS	Kİ	YY	Sİ	SS	ZK	İ	GSD
Kalıcı sınırlandırma	1	,595**	,381*	,396**	,373**	313**	300**	,668*
Kuşatma-işaretleme		1	,102	,186**	,139**	,187**	,147**	,506
Yuvalanma-yerleşme			1	,534**	,601**	,409**	,330**	,509**
Sızma-iz bırakma				1	,605**	,395**	,268**	,606**
Sembolik sınırlandırma					1	,293**	,234**	,532**
Zihinsel kodlama						1	,508**	,451**
İlişkilendirme							1	,424**
Genel sosyal davranış	,668**	,506**	,509**	,606**	,532**	,451**	,424**	1

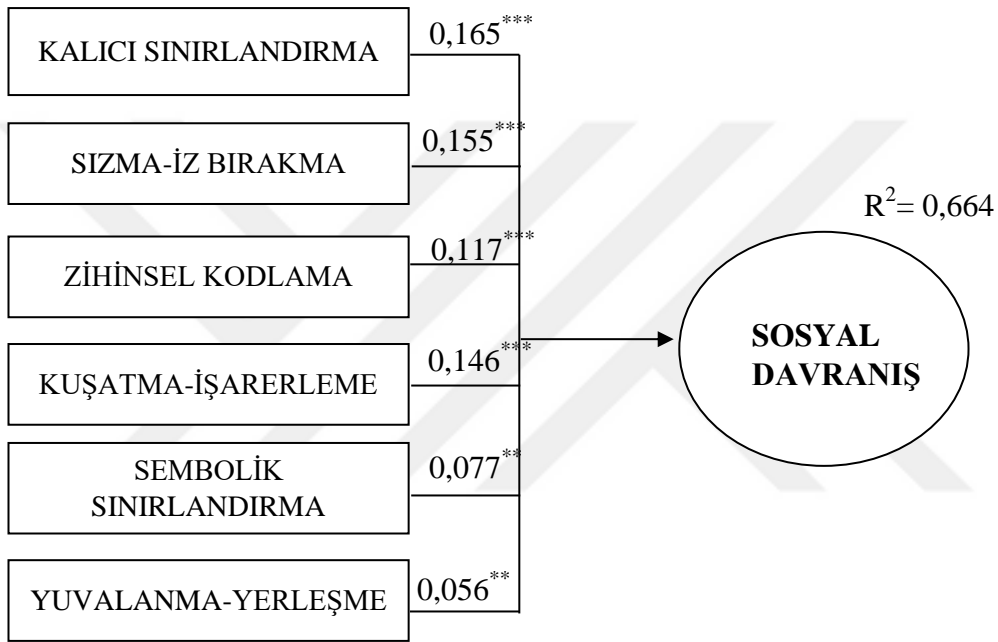
** (p<0,01), * (p<0,05) N=360

Pearson Korelasyon analizi sonucunda, sosyal davranışa sırasıyla, işletmelerin yaptığı kalıcı sınırlandırmaların ($r=,668$; $p<0,01$), satıcıların yaptığı sızma-iz bırakmanın ($r=,602$; $p<0,01$) ve kullanıcıların yaptığı sembolik sınırlandırmanın ($r=,509$; $p<0,01$) daha etkili olduğu görülmektedir.

Bu alt bileşenlerin sosyal davranışa etkisini belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Değerler kademeli bir artış göstererek 6. ve son adımda R^2 değeri

0,664 olarak hesaplanmıştır. Analiz doğrusal modele uygundur ($F_{(6-353)} = 116,470$; $p=0,000$) ve oto korelasyon yoktur.

Sosyal davranışa sırasıyla Kalıcı sınırlandırma ($\beta=,286$; $p<0,01$), sızma-iz bırakma ($\beta=,275$; $p<0,01$), zihinsel kodlama ($\beta=,168$; $p<0,01$), Kuşatma-işaretleme ($\beta=,233$; $p<0,01$), sembolik sınırlandırma ($\beta=,275$; $p<0,01$), ve yuvalanma-yerleşme ($\beta=,097$; $p<0,01$) ile yapılan kendilemelerin anlamlı bir etkisi vardır (Şekil 78). Sadece anlamsal kendileme alt bileşeni olan ilişkilendirmenin sosyal davranışla bir ilişkisi bulunmamıştır.

Şekil 78. Kendileme davranışı faktörlerinin alt bileşenleri ile sosyal davranışın kavramsal ilişki modeli

3.4.4. Demografik Veriler, Çevresel Özellikler, Kendileme Davranışının Birlikte Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Araştırma bulgularının önceki bölümünde çevresel özellikler ile kendileme davranışı arasındaki ilişki ortaya koyulmuştur. Çevresel özellikler ile demografik verilerin bir arada kendileme davranışını ne düzeyde açıkladığını ortaya koyabilmek için bu verilerin tamamına korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 56).

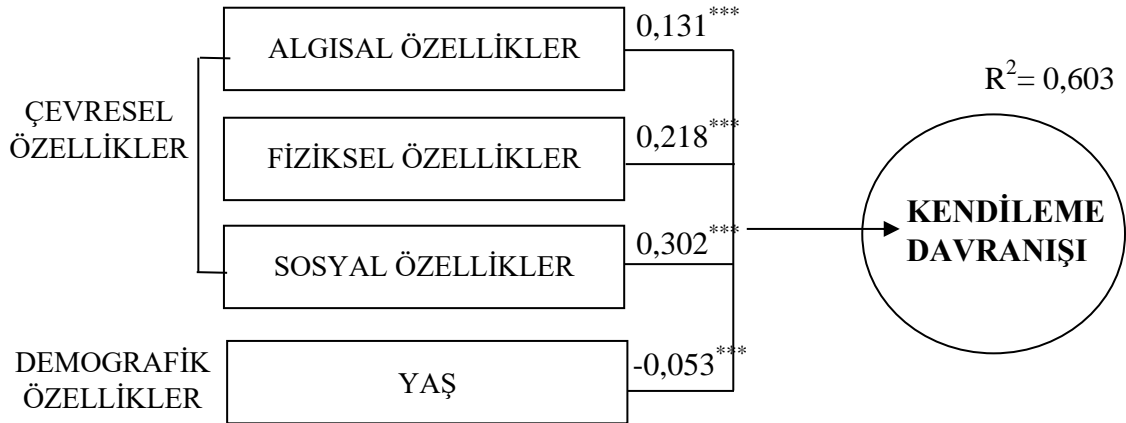
Yapılan analiz sonucunda cinsiyetin kendileme davranışı yapma üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı görülmektedir. Yaş faktörünün ise tüm değişkenlerle ters yönden anlamlı ilişkisi vardır. Yani yaş aralığı azaldıkça kendileme davranışı düzeylerinde artış görülmektedir.

Tablo 56. Kendileme davranışı faktörleri, çevresel özellikler ve demografik verilerin korelasyon analizi

	Y.	C.	A.	F.	S.	Ç.	TMO.	Z.	G.K.D.
Yaş	1	,069	-,126*	-,282**	-,281**	-,307**	-,251**	-,132*	-,307**
Cinsiyet		1	-,058	-,016	-,071	-,007	,115	-,016	-,065
Algısal			1	,213**	,353**	,188**	,418**	,256**	,382**
Fiziksel				1	,621**	,741**	,313**	,375**	,624**
Sosyal					1	,633**	,594**	,428**	,729**
Çevrelenmişlik						1	,346**	,303**	,721**
Temsili mekân oluşturma							1	,425**	,814**
Anlamsal								1	,726**
Genel kendileme davranışı	-,307**	-,065	,382**	,624**	,729**	,721**	,814**	,726**	1

** (p<0,01), * (p<0,05) N=360

Tüm bu değişkenlerin bir arada kendileme davranışına etkisini belirleyebilmek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Değer kademeli bir artış göstererek 4. ve son adımda R^2 değeri 0,603 olarak hesaplanmıştır. Analiz doğrusal modele uygundur ($F_{(4-355)} = 134,997$; $p=0,000$) ve oto korelasyon yoktur.

Şekil 79. Demografik veriler, çevresel özellikler, kendileme davranışı ilişkisi kavramsal modeli

Kendileme davranışının yapılmasında mikro çevresel özellikler ile birlikte yaş faktörünün de önemli bir değişken olduğu ortaya koyulmuştur. Böylelikle bulgular sonucunda oluşturulacak olan çevresel özellikler-kendileme davranışı ve sosyal davranış kavramsal ilişki modeline yaş faktörü de eklenmiştir.

3.4.5. Çevresel Özellikler-Kendileme Davranışı ve Kendileme Davranışı-Mekânın Kullanım Özelliklerinin Birlikte Sosyal Davranış Üzerindeki Etkileri

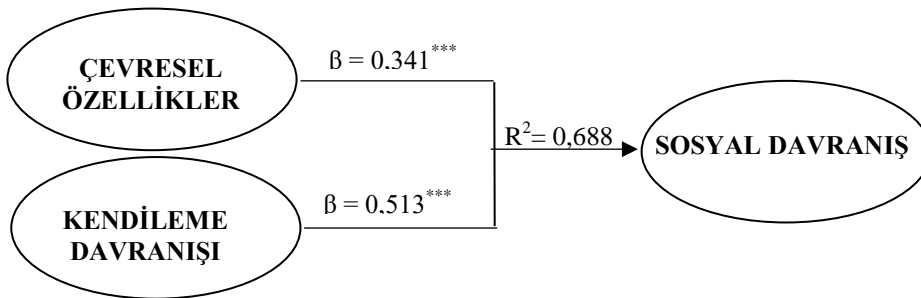
3.4.5.1. Çevresel Özellikler, Kendileme Davranışı ve Sosyal Davranışın Birlikte Değerlendirilmesine İlişki Bulgular

Tüm aşamalardan elde edilen veriler bir arada değerlendirilmiş ve çevresel özelliklerin kendileme davranışıyla olan ilişkisi, kendileme davranışının sosyal davranış ile olan ilişkisi ayrı ayrı ortaya koyulmuştur (Şekil 80). Kendileme davranışı ile çevresel özelliklerin bir arada sosyal davranış (ilişki çeşitliliği) üzerindeki etkisini belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır ve kavramsal ilişki modeli Şekil 80’de gösterilmiştir.

Şekil 80. Çevresel özellikler-kendileme davranışı-sosyal davranış ilişkisi modeli

Şekil 81’de görüldüğü gibi, sosyal davranışı yüksek düzeyde etkileyen değişken kendileme davranışdır ($\beta=,513$; $p<0,01$). Bu sonuçlar çevresel özelliklerin tek başına sosyal davranışı (ilişki çeşitliliği) düşük düzeyde etkilediğini göstermektedir. Çevresel özellikler ve kendileme davranışı sosyal davranış düzeyini %68, 8 etkilerken, çevresel özellikler tek başına %43,7 sosyal davranışı etkilemektedir. Bu da ‘çevresel özellikler doğrultusunda, kendileme davranışının yapıldığı mekânlarda sosyal davranış daha yüksek düzeyde oluşur’ varsayımını doğrulamaktadır.

Şekil 81. Çevresel özellikler ile kendileme davranışının bir arada sosyal davranış üzerindeki etkisine ilişkin kavramsal ilişki modeli

3.4.5.2. Kendileme Davranışı ve Mekânın Kullanım Özelliklerinin İlişki Çeşitliliği (Sosyal Davranış) Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bulgular

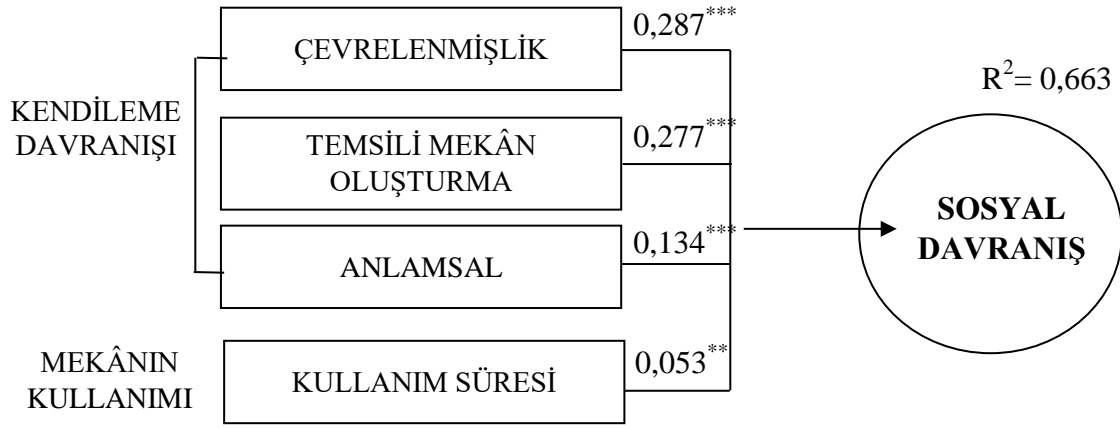
Kendileme davranışının mekân kullanım özellikleri ile olan ilişkisi (kullanım süresi ve kullanım sıklığı) ve kendileme davranışının sosyal davranışla olan ilişkisi ayrı ayrı ortaya koyulmuştur. Bu verilerin bir arada sosyal davranışı ne düzeyde açıkladığını ortaya koyabilmek için bu verilerin tamamına korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 57).

Tablo 57. Kendileme davranışı faktörleri, mekanın kullanım özellikleri ve ilişki çeşitliliğinin korelasyon analizi

	KSÜ.	KSI.	Ç.	TMO.	Z.	Sİ.	Gİ.	Pİ	G.S.D.
Süre	1	,534**	,504**	,188**	,236**	,512**	,227**	,169*	,408**
Sıklık		1	,530**	,141**	,232**	,519**	,212**	,195**	,397**
Çevrelenmişlik			1	,346**	,303**	,710**	,372**	,418**	,655**
Temsili mekân oluşturma				1	,425**	,306**	,755**	,455**	,647**
Anlamsal					1	,316**	,440**	,375**	,497**
Sürekli ilişki						1	,351**	,320**	,775**
Geçici ilişki							1	,379**	,731**
Pasif ilişki								1	,787**
Genel sosyal davranışı	,408**	,397**	,655**	,647**	,497**	,775**	,731**	,787**	1

(** (p<0,01), * (p<0,05) N=360)

Tüm bu değişkenlerin bir arada sosyal davranışına etkisini belirleyebilmek için çoklu regrasyon analizi yapılmıştır. Değer kademeli bir artış göstererek 4. ve son adımda R² değeri 0,663 olarak hesaplanmıştır (Şekil 82). Analiz doğrusal modele uygundur (F₍₄₋₃₅₅₎ = 174,374; p=0,000) ve oto korelasyon yoktur.

Şekil 82. Kendileme davranışı, Kullanım süresi ve sosyal davranış ilişkisi kavramsal modeli

Sosyal davranışın oluşmasında, kendileme davranış ile birlikte kullanım süresinin de önemli bir değişken olduğu ortaya koyulmuştur. Böylelikle bulgular sonucunda oluşturulacak olan çevresel özellikler-kendileme davranışı ve sosyal davranış kavramsal ilişkisi modeline kullanım süresi de eklenmiştir (Şekil 83).

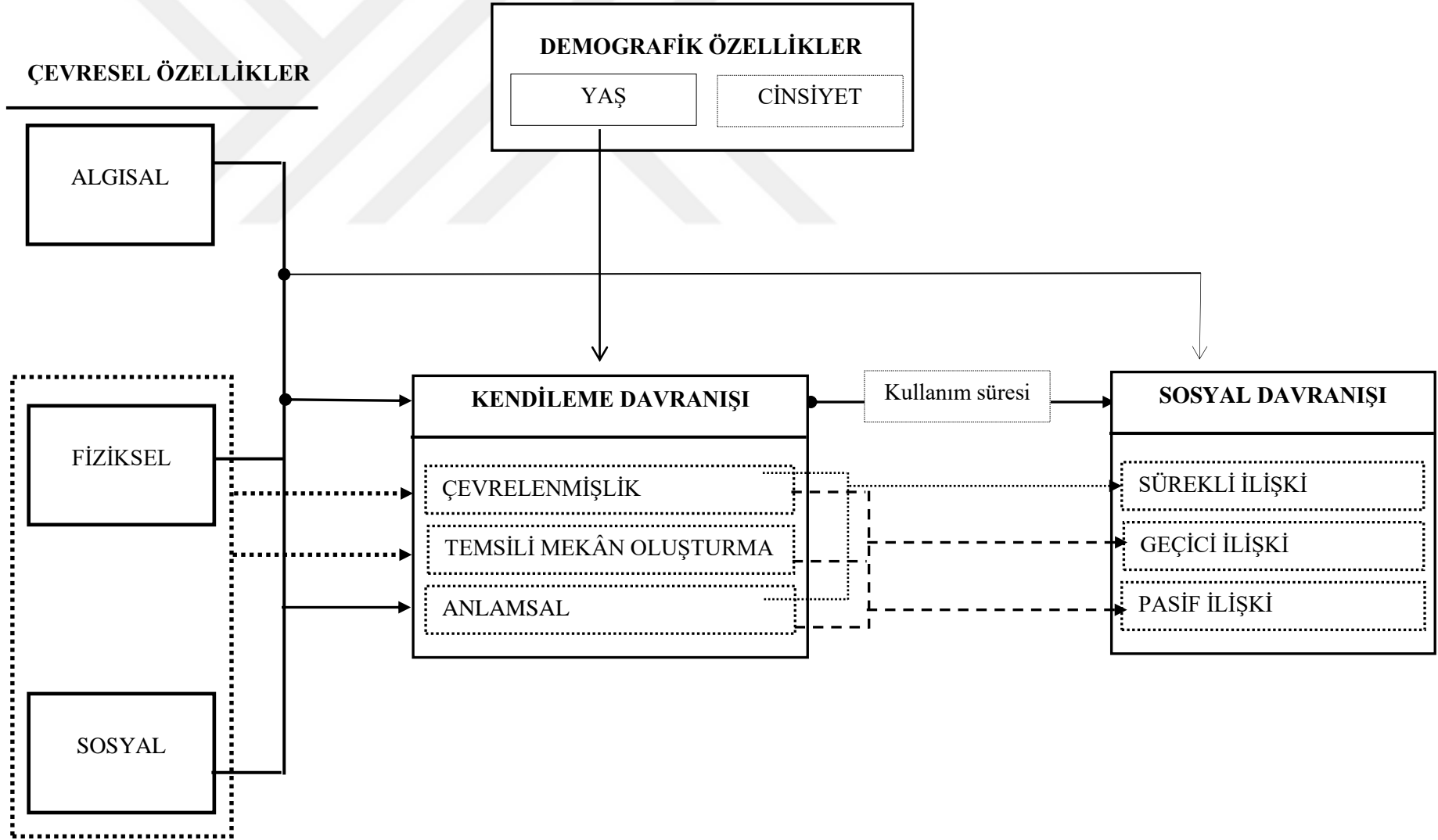
Sonuç olarak araştırma kapsamında alışveriş caddesi açık mekânlarının, çevresel (algısal, fiziksel ve sosyal) özellikleri, kendileme davranışı düzeyleri, etkinlik çeşitliliği düzeyleri, mekânsal kullanım düzeyleri, sosyal davranış düzeyleri ve tüm bunların bir arada değerlendirilmesine ilişkin bulgular ortaya koyulmuştur. Bütün bu bulgular araştırmanın;

- Bir mekânda kendileme davranışı yapma düzeyi, oranın algısal-fiziksel-sosyal düzeyi ile doğru orantılıdır. Bu özelliklerin yüksek düzeyde olduğu mekânlar kendileme davranışının yapılmasını kolaylaştırırken, düşük düzeyde olanlar ise zorlaştırır,
- Kendileme davranışı çeşitliliğinin (çevrelenmişlik, temsili mekân oluşturma, anlamsal) yüksek düzeyde olduğu mekânlarda, olmayanlara göre daha çok etkinlik çeşitliliği oluşur ve buralar sosyal davranış yerlerine dönüşürler,
- Sosyal davranış yerleri oluşan alışveriş caddesi mekânlarında, kullanıcılar yürüyüp gitmezler, daha uzun ve kısa süreli zaman geçirirler.
- Kendileme davranışı çeşitliliği ile oluşan birbirinden farklı kalıcı ya da geçici yerlerde, çeşitliliğin az ya da olmadığı yerlere göre, insanlar arasında daha çok ilişki çeşitliliği (pasif, geçici, kalıcı) gerçekleşir.

- Dolayısıyla kendileme davranışı çeşitliliğinin yapılabildiği yerlerde, diğerlerine göre daha güçlü düzeyde sosyal etkileşim gerçekleşir, varsayımlarını desteklemektedir.

Bütün bu bulguları özetleyen kavramsal ilişki modeli Şekil 83’de gösterilmiştir.

Şekil 83. Çevresel özellikler-kendileme davranışı-sosyal davranış kavramsal ilişki modeli

4. TARTIŞMA

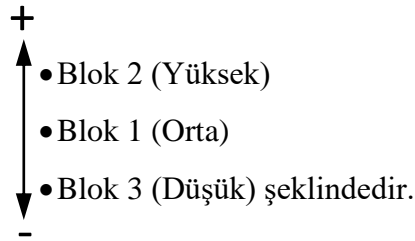
Kentsel açık mekânlar ile ilgili yapılan çalışmalar, bu mekânların çevresel özelliklerinin sosyal davranış üzerindeki öneminden bahsederler (Alexander et. al., 1977; Whyte, 1980; Gehl, 1987; de Certeau, 1988; Hass-klau et al., 1999; PPS, 2000; Mehta, 2007,2013a; Farida, 2013; Abdulkarim ve Nasar, 2014). bazı araştırmacılar ise insanlar arasında sosyal davranışın daha yüksek düzeyde oluşabilmesi için kendileme davranışını ortaya koyarlar (Harrison-Pepper, 1990; Ficher, 1992; Kärholm, 2005, 2007; Eyers, 2009; Simpson, 2011). Ancak kendileme davranışının gerçekleştiği mekânların, nasıl çevresel özelliklere sahip olması gerektiğine ve bunun sosyal davranışla olan ilişkisinin açıklanmasına yönelik teorik yapıya oturtulmuş yeteri kadar bilimsel veri yoktur. Bu tez çalışması kapsamında öncelikle, alışveriş caddeleri açık mekânlarının mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikleri, insan-çevre etkileşimi kapsamında ele alınarak teorik bir yapıya oturtulmuş ve ekolojik yaklaşım doğrultusunda oluşturulan kendileme davranışı yapısı ile arasındaki ilişki, kendileme davranışı yapısının da sosyal davranış ile ilişkisi bilimsel bir sistematik ve teorik yapı içinde kurularak, kriterler elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın en önemli yanı, insanlar arasında ilişki çeşitliliğinin olduğu ve güçlü sosyal etkileşimlerin kurulduğu alışveriş caddesi açık mekânlarının kendileme davranışı yapısı ile açıklanması yaklaşımıdır. Bu yaklaşım içinde mikro ölçekli algısal-fiziksel ve sosyal özellikler, kendileme davranışının yapılmasını kolaylaştıran ya da zorlaştıran mekânların tanımlanmasında yönlendirici olmuştur. Bu bağlamda araştırmanın temel varsayımları şöyle ortaya koyulmuştur:

- Bir mekânda kendileme davranışı yapma düzeyi, oranın algısal-fiziksel-sosyal düzeyi ile doğru orantılıdır. Bu özelliklerin yüksek düzeyde olduğu mekânlar kendileme davranışının yapılmasını kolaylaştırırken, düşük düzeyde olanlar ise zorlaştırır.
- Kendileme davranışının yapıldığı mekânlarda, yapılmayanlara göre insanlar arasında daha çok ilişki çeşitliliği (pasif, geçici, kalıcı) gerçekleşir ve güçlü sosyal etkileşimler kurulur.

4.1. Birinci Aşamaya İlişkin Bulguların Tartışılması: Ele Alınacak Alışveriş Caddesinin Belirlenmesi ve Blokların Ayrılması

Araştırmanın birinci aşamasında, kullanıcıların değerlendirmelerine göre Trabzon kent merkezi açık mekânlarında, daha çok zaman geçirilen yaya alışveriş caddesi belirlenmiştir. Böylelikle çalışma alanı Kunduracılar Caddesi olarak seçilmiştir.

Caddelerin her yerinde aynı mikro-çevresel özellikleri sunması ve kullanıcıların buraları aynı düzeylerde kullanması beklenemez. Bu nedenle bu tür çalışmalarda araştırmacılar, caddeleri benzer morfolojik yapıya sahip olacak şekilde (lineer uzanan ve geçirgenlik sağlayan bir hat), ancak farklı çevresel özelliklere ve farklı mekânsal kullanım özelliklerine (kullanım süresi) sahip olacak şekilde bloklara ayırarak araştırmalarını yaparlar (Mehta, 2009). Böylelikle, aynı cadde üzerinde farklı mikro çevresel özelliklere ve farklı kullanım sürelerine sahip bloklarda, insan davranışları bakımından farklılıklar olup olmadığı ortaya koyulabilir (Mehta, 2007, 2009, 2013a). Bu tez çalışmasında da öncelikli olarak çalışma alanı olarak seçilen cadde, yapılandırılmamış davranış gözlemi ile insanların orada kalış süreleri bakımından farklılık gösteren bloklara ayrılmıştır. Kunduracılar caddesinde insanların kalış süreleri en yüksekten en düşüğe doğru:

Daha sonraki aşamalara taban oluşturan bu bloklar, davranış gözlemi ve kullanıcıların değerlendirmeleri ile çevresel özellikler, kendileme davranışı ve sosyal davranış bakımından sergiledikleri farklılıklar ve bu kavramların birbirleriyle olan ilişkileri açısından değerlendirilebilmiştir.

4.2. İkinci ve Üçüncü Aşamaya İlişkin Bulguların Tartışılması: Blokların Gözlemlenmesi-Tipolojilerinin Oluşturulması ve Kullanıcıların Değerlendirmeleri

İkinci aşama olan davranış gözlemlenimin temel amacı, Blokların mikro çevresel özellikler, kendileme davranışı çeşitliliği ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler bakımından gözlemlenmesini ve sergiledikleri farklılıklar açısından tipolojilerinin oluşturulmasını içerir.

Üçüncü aşamanın temel amacı ise, kullanıcıların blokları mikro çevresel özellikler, kendileme davranışı çeşitliliği ve sosyal davranış açısından nasıl değerlendirdiklerini ortaya koymak ve istatistiki veriler elde etmektir. Böylelikle araştırmacı tarafından oluşturulan tipoloji ile kullanıcıların değerlendirmelerinde bir örtüşme sağlanıp sağlanmadığı tespit edilmiştir.

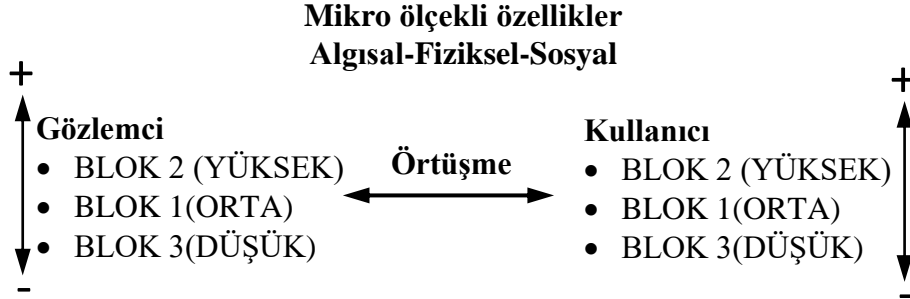
Araştırmacılar mikro ölçekli algısal, fiziksel, sosyal özellikleri, insan ihtiyaçlarından yola çıkarak, insan-çevre etkileşiminin kurulmasına olanak sağlayıp sağlamamasına göre ortaya koymuşlardır (Alexander et al, 1977; Whyte, 1980; Gehl; 1987; Lang, 1994; Montgomery, 1998; 2007; Mehta, 2007; PPS, 2008; Aelbrecht, 2016;).

Bu araştırma kapsamında da, blokların mikro çevresel özellikler bakımından oluşturulan tipolojileri ve değerlendirmeleri, insan-çevre etkileşim düzeyini arttıran özellikler ile ortaya koyulmuştur. Blokların Kendileme davranışı çeşitliliği bakımından tipolojileri ve değerlendirmeleri ise Kärholm (2005, 2007) ve Fischer'ın (1992) yaptığı sınıflandırmalar başta olmak üzere çeşitli araştırmacıların yaptığı tanımlamalar (Whyte, 1980; Gehl; 1987; Lang, 1987; de Certeau,1988; Harrison-Pepper, 1990; Aubert-Gamet 1997; Simpson, 2011; Mehta, 2013a; Aelbrecht, 2016) kullanılarak yapılmıştır

Bu kapsamda öncelikli olarak gözlem ve kullanıcıların değerlendirmeleri sonucunda blokların mikro çevresel özellikler, kendileme davranışı çeşitliliği, bakımından düzeyleri ve gözlemci ile kullanıcıların değerlendirmelerinin birbirleriyle örtüşme sağlayıp sağlamadığı tartışılacaktır. Tartışmanın son aşamasında ise, tüm verilerin birbirleriyle ilişkisine ait bulgular tartışılacaktır.

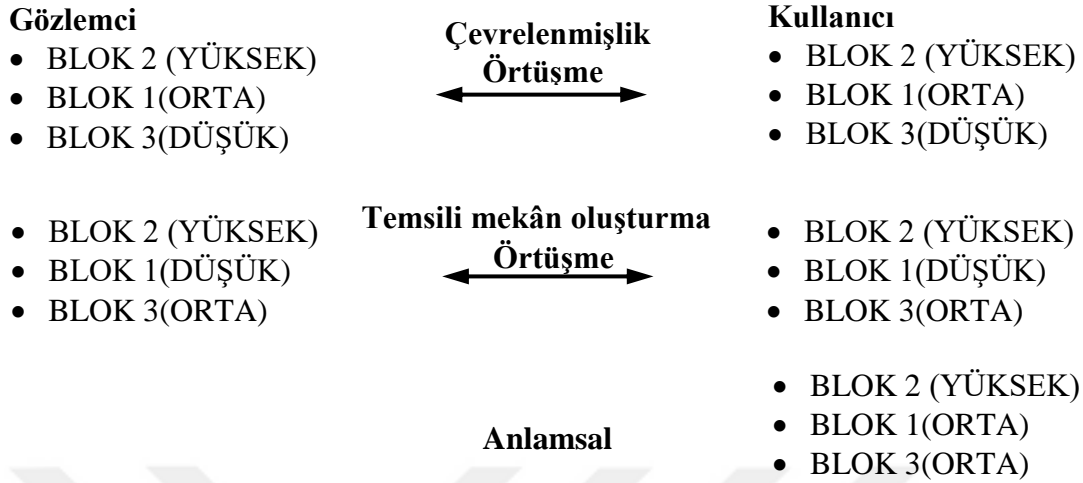
- Gözlem sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda Blokların mikro ölçekli algısal-fiziksel ve sosyal özellikler bakımından farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Kullanıcılar da blokların sunduğu çevresel özellikleri farklı düzeylerde değerlendirmişlerdir ve bu farklılıkların istatistiki olarak anlamlı olduğu ortaya koyulmuştur. Gözlem sonucu elde edilen bulgularla kullanıcıların yaptığı

değerlendirmeler birbirleriyle örtüşme göstermiştir ve mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikler bakımından, Blok 2'nin yüksek düzeyde, Blok 1'in orta düzeyde, Blok 3'ün ise düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir

- Gözlem sonucunda blokların Kendileme davranışı çeşitliliği bakımından farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Blok 2'nin hem işletmelerin çevrenmişlikle yaptığı, hem de satıcıların-kullanıcıların temsili mekân oluşturma ile yaptığı kendilemeler yönünden diğer bloklarla karşılaştırıldığında yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Özellikle işletmelerin kalıcı sınırlandırma, satıcıların sızma-iz bırakma ve kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptığı kendilemeler yönünden çok yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Blok 1'in işletmelerin yaptığı kendilemeler yönünde orta düzeyde, temsili mekân oluşturma yönünden ise düşük düzeyde olduğu gözlemlenirken, Blok 3'ün ise işletmelerin yaptığı kendilemeler yönünden düşük düzeyde, temsili mekân oluşturma yönünden orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Kullanıcıların bloklarda gerçekleşen kendileme davranışı düzeylerine yönelik yaptıkları değerlendirmeler de gözlem sonucu elde edilen bulgularla örtüşme göstermektedir ve istatistiki olarak bu farklılıkların anlamlı olduğu belirlenmiştir. Kullanıcıların değerlendirmeleri sonucunda belirlenen Anlamsal düzeyde yapılan kendilemeler yönünden ise Blok 2 yüksek düzeyde, Blok1 ve Blok 3'ün ise orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Kendileme davranışı çeşitliliği

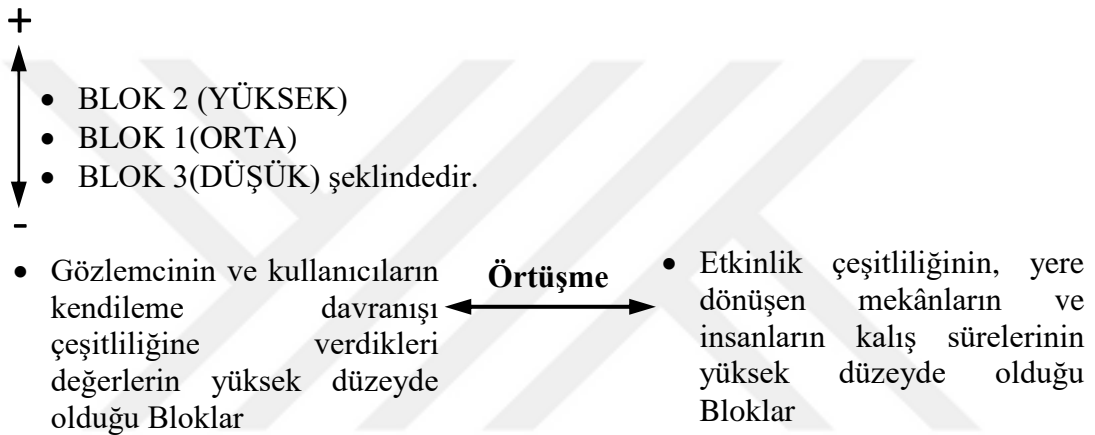

Araştırmacılar, kendileme davranışının yapılabildiği mekânların, yemek yeme, sohbet etme, insanları izleme, sokak sanatçıları dinleme, bekleme gibi etkinlik çeşitliliğinin yüksek düzeyde yapıldığı yerlere dönüştüğünü ve buraların bu sayede daha uzun süreli kullanıldığını söylemişlerdir (Gehl, 1986, 1987; Yuen ve Chor, 1998; Moser et al, 2002; Bäckman ve Rundqvist; 2005; Bonnin; 2006; Kärrholm, 2007, 2008; Noorian, 2009; Mehta, 2013a).

- Gözlem ve kullanıcıların değerlendirmeleri sonucunda, Kendileme davranışının yüksek düzeyde olduğu belirlenen Blok 2'nin, etkinlik çeşitliliği ve insanların cadde üzerinde kalış süreleri bakımından da yüksek düzeye sahip olduğu tespit edilmiştir. Yapılan istatistikî analizler de bu ilişkinin anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Böylelikle 'Kendileme davranışı çeşitliliğinin yüksek düzeyde olduğu mekânlarda, olmayanlara göre daha çok etkinlik, kullanım ve kullanıcı çeşitliliği oluşur ve insanlar buralardan yürüyüp gitmezler uzun-kısa süreli zaman geçirirler' varsayımını doğrulanmıştır.
- Oldenburg (1989) ve Mehta (2007, 2013a) işletmelerin kalıcı sınırlandırma ile yaptığı ve çevrelenmişlik hissi uyandıran yerlerin, etkinlik çeşitliliğini ve insanların buralarda kalış sürelerini en çok etkileyen kendileme çeşidi olduğunu söylemiştir. Bu kendileme çeşidinin olduğu yerler, insanların 15dk ve üzeri en çok zaman geçirdikleri ve oturma, sohbet etme arkadaşlarla buluşma, dinlenme, yeme-içme gibi sosyal etkinliklerin yüksek düzeyde yapıldığı yerlerdir. İşletmelerin yaptığı kendilemeler yönünden en yüksek düzeyde olan Blok 2, etkinlik çeşitliliği

ve insanların burada kalış süreleri bakımından yüksek düzeye sahipken, orta düzeyde olan Blok 1 etkinlik çeşitliliği ve insanların kalış süreleri bakımından da orta düzeydedir. Blok 3'ün ise temsili mekân oluşturma ve anlamsal düzeyde yapılan kendilemeler yönünden orta düzeyde olmasına rağmen, işletmelerin kalıcı sınırlandırma ile yaptığı ve çevrelenmişlik hissi uyandıran kendileme yönünden düşük düzeyde olduğu için en düşük düzeyde etkinlik çeşitliliğine ve kalış süresine sahip Blok olduğu tespit edilmiştir.

Hem gözlemcinin hem de kullanıcıların değerlendirmeleri sonucunda, Kendileme davranışı çeşitliliğinin genel olarak bloklarda yapılma düzeyleri ise;

Gehl (1987), Lofland (1998), Mehta (2013a) ve Aelbrecht (2016) insanlar arasında güçlü sosyal etkileşimlerin kurulabilmesi için, ilişki çeşitliliğine olanak sağlayan mekânların olması gerektiği söyleyip, insanlar arasında gerçekleşen ilişkileri tanımlayan sınıflandırmalar yapmışlardır. Bu çalışmada da kullanıcıların, Bloklarda oluşan sosyal davranışı değerlendirebilmeleri için bu araştırmacıların yaptığı sınıflandırmalardan yararlanılmıştır.

- Blokları ilişki çeşitliliğine ait aldıkları değerler bakımında incelediğimizde farklılıklar sergiledikleri belirlenmiştir. İstatistiki analizler sonucunda bu farklılıkların anlamlı olduğu ortaya konmuştur. Kullanıcıların bloklarda oluşan ilişki çeşitliliğine ilişkin yaptıkları değerlendirmelere göre,

**Sosyal Davranış (İlişki Çeşitliliği)
Sürekli-Geçici-Pasif**

+

- BLOK 2 (YÜKSEK)
- BLOK 1(ORTA)
- BLOK 3(DÜŞÜK) şeklindedir.

-

4.3. Dördüncü Aşamaya İlişkin Bulguların Tartışılması: Tüm Aşamalardan Elde Edilen Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında, literatürde belirtildiği gibi insan-çevre etkileşiminin kurulmasına olanak sağlayan mikro çevresel özelliklere sahip mekânlar, kendileme davranışının yapılmasını kolaylaştır, buda mekânı yere dönüştürerek, insanlar arasındaki ilişki çeşitliliğini ve sosyal etkileşimi güçlendirir. Bu kapsamda, araştırmanın bu bölümüne kadar olan kısımda, alışveriş caddesi Bloklarının mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikleri, kendileme davranışı çeşitliliği (çevrelenmişlik-temsili mekân oluşturma-anlamsal) ve ilişki çeşitliliğine (sürekli-geçici-pasif) ilişkin bulgular yorumlanmıştır. Tartışmanın bu bölümünde, tüm bu verilerin birbirleriyle olan ilişkileri ve birbirleri üzerinde olan etkileri tartışılacaktır.

4.3.1. Çevresel Özellikler ve Kendileme Davranışı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması

Araştırmacılar, mekânların sunduğu mikro ölçekli algısal, fiziksel, sosyal özelliklerin düzeyi doğrultusunda, insan-çevre etkileşiminin yüksek ya da düşük düzeyde kurulduğunu söylemişlerdir (Alexander et al, 1977; Whyte, 1980; Gehl; 1987; Lang, 1994; Montgomery, 1998; 2007; Zacharis, 2004; Mehta, 2007, 2009, 2013a; Kärholm, 2008; Farida, 2013; PPS, 2013; Aelbrecht, 2016). İnsan-çevre etkileşiminin yüksek düzeyde kurulduğu mekânlar da, kendileme davranışı çeşitliliği ve düzeyini doğru orantılı olarak etkiler (Sommer, 1969; Fischer, 1992; Aubert-Gamet,1997; Aubert-Gamet ve Cova, 1999; Kärholm, 2005; Mehta, 2013a; Aelbrecht, 2016). Bu doğrultuda;

- Alışveriş caddesi bloklarının genel çevresel özellikleri ile genel kendileme davranışı düzeyleri arasından pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre kendileme davranışının %60,2'lik kısmının,

çevrenin algısal-fiziksel ve sosyal özellikler ile açıklandığı ortaya koyulmuştur. Böylelikle, ‘Bir mekânda kendileme davranışı yapma düzeyi, oranın algısal-fiziksel-sosyal düzeyi ile doğru orantılıdır. Bu özelliklerin yüksek düzeyde olduğu mekânlar kendileme davranışının yapılmasını kolaylaştırırken, düşük düzeyde olanlar ise zorlaştırır’ varsayımı doğrulanmıştır.

- Araştırma bulgularına göre genel kendileme davranışının yapılmasını en yüksek düzeyde açıklayan faktörün mikro ölçekli sosyal özellikler olduğu tespit edilmiştir. Çeşitli araştırmacılarda, çevreyle yüksek düzeyde etkileşime girilmesini ve yoğun olarak kullanılmasını etkileyen en önemli şeyin, insanların orada var olması, çeşitliliği, canlılığı yani çevrenin sosyal özellikleri olduğunu ortaya koymuşlardır (Whyte, 1980; Brower, 1996; Montgomery, 1998; Mehta, 2007; Abdulkarim ve Nasar, 2014). Kendileme davranışı da farklı kullanıcıların (işletme-satıcı-kullanıcı) mekânı çeşitli şekillerde uzun ya da kısa süreli kullanmasını kapsadığından bu özellikler kendileme davranışının yapılmasını yüksek düzeyde etkilemektedir (Fischer, 1992; Kärholm, 2005, 2007; Mehta, 2013a). Bu çalışmanın bulguları da, insan-çevre etkileşiminin yüksek düzeyde kurulmasını sağlayarak kendileme davranışının yapılmasında en etkili faktörlerin canlılık (insan yoğunluğu) ve kullanıcı çeşitliliği olduğunu doğrulamıştır. Bu özelliklerin aynı zamanda kendileme davranışı alt faktörleri olan temsili mekân oluşturma ve anlamsal kendilemelerin yapılmasında da en etkili özellikler olduğu tespit edilmiştir
- Genel Kendileme davranışının yapılmasını yüksek düzeyde açıklayan ikinci faktör de fiziksel özelliklerdir. Fiziksel özelliklerden, aktivite cepleri yani büyük-küçük boşlukların hem genel kendileme davranışını hem de çevrelenmişlik ve anlamsal düzeyde yapılan kendilemeleri yüksek düzeyde etkilediği tespit edilmiştir. Özellikle caddeyi bir başka caddeye bağlayan ve geçirgenliği sağlayan hatlardaki boşlukların önemli bir etkisi olduğu saptanmıştır. Montgomery (1998), Mehta (2007, 2009) ve Yavuz (2009)’ da geçirgenliği sağlayan hatların öneminden bahsetmişlerdir. Alexander et al. (1977), Whyte (1980), Gehl (1987), Mehta (2007,2009), Simpson (2011) ve Aelbrecht (2016) düğümler, sahneler, boşluklar gibi mikro-fiziksel özelliklerin planlı ya da plansız çeşitli kullanıcılar tarafından farklı kullanımlara adapte olabildiği için geçici ya kalıcı kendileme davranışı yapılma düzeyini yükselttiğini ve informal sosyal davranış yerlerinin

kurulmasında önemli özellikler olduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırmanın bulguları, kendileme davranışı ile fiziksel özellikler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bu çalışmaları destekler niteliktedir.

- Basamaklar-bordürler-duvarlar-çıkıntılar-oyuklar-köşeler gibi mikro ölçekli fiziksel özelliklerin de çevrenmişlik ve temsili mekân oluşturma ile yapılan kendilemeleri yüksek düzeyde etkilediği tespit edilmiştir. Aubert-Gamet ve Cova (1999), Bäckman ve Rundqvist (2005), Mehta (2007,2009) ve Aelbrecht'in (2016) yaptığı çalışmalar, bu mikro çevresel özelliklerin yüksek düzeyde olduğu mekânların, özellikle kullanıcıların sembolik sınırlandırma, satıcıların yerleşme-yuvalanma ve sızma-iz bırakma ile temsili mekân oluşturarak yaptıkları kendilemeleri desteklediklerini ortaya koymuşlardır. Araştırmanın bulguları da bu çalışmaların ortaya koymuş olduğu temsili mekân oluşturma ile basamaklar-bordürler-duvarlar-çıkıntılar-oyuklar-köşeler gibi fiziksel özelliklerle olan ilişkileri doğrulamaktadır.
- Kendileme davranışı ile çevresel özellikleri ilişkilendiren çalışmalar, özellikle uygulama aşamalarında fiziksel ve sosyal özelliklerin üzerinde durmuşlar ve bunların kendileme davranışı üzerindeki etkilerini ortaya koymuşlardır. Algısal özelliğin ise önemini vurgulamışlar ama uygulama aşamasında hangi kendileme çeşidiyle nasıl bir ilişkisi olduğunu belirtmemişlerdir. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran ise algısal özelliklerden hatırlanabilir-akılda kalıcı özelliklerin genel kendileme davranışı, fark edilir-dikkat edici özelliklerin ise anlamsal düzeyde yapılan kendileme üzerindeki etkisi istatistikî verilerle açıklamasıdır.
- Kendileme davranışının yapılmasını etkileyen bir diğer faktörün de kullanıcıların demografik özelliklerinden olan yaş faktörünün olduğu tespit edilmiştir. Yaş aralığı düştükçe kendileme davranışının yapılma düzeyi ve değerlendirme düzeyinin arttığı tespit edilmiştir. Yılmaz vd. (2017) yaptıkları çalışmalarında, insanların mekânın özelliklerini ihtiyaçlarına göre değiştirip kullanmasında yaş faktörünün önemli olduğu tespit etmişlerdir. Çocuklar ve gençler mekânın olanaklarını kullanıp, kendilerine göre değiştirip-dönüştürürken, yetişkinler ve yaşlıların daha çok mekânın özelliklerini olduğu gibi kabul edip kullandıklarını belirlemişlerdir.

Çevrenin özellikleri ile kendileme davranışı arasındaki ilişkiye özetleyecek olursak, çevrenin mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özelliklerinin düzeyi arttıkça kendileme davranışı çeşitliliği de artmaktadır.

4.3.2. Kendileme Davranışı ve Sosyal Davranış Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması

Araştırmacılar kendileme davranışı sonucunda sınırlandırılmış boşluk olan mekânların yerlere dönüşmesi ile (Fischer, 1992, Bonnin 2006, Kärholm, 2008) oranların artık zorunlu ya da opsiyonel etkinlikler için değil insanların birbirleriyle ilişki çeşitliliğini arttıran sosyal etkinlikleri yapmak için kullanılacağını ve buralarda güçlü sosyal etkileşimlerin kurulacağını söylemişlerdir. (Gehl,19867; Yuen ve Chor, 1998; Kärholm, 2008; Aelbrecht, 2016).. Bu doğrultuda;

- Alışveriş caddesi bloklarının genel kendileme davranışı düzeyi ile genel sosyal davranışı düzeyleri arasından pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre sosyal davranışın %63,9'luk kısmının, kendileme davranışı çeşitliliği ile açıklandığı ortaya koyulmuştur. Böylelikle, 'kendileme davranışı çeşitliliğinin yapılabildiği yerlerde, yapılmayanlara göre insanlar arasında daha çok ilişki çeşitliliği (pasif, geçici, kalıcı) oluşur ve daha güçlü düzeyde sosyal etkileşim gerçekleşir' varsayımı doğrulanmıştır.
- Araştırma bulgularına göre genel sosyal davranışın yapılmasını en yüksek düzeyde açıklayan faktörün işletmelerin çevrelenmişlikle yaptıkları kendilemeler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, işletmelerin kalıcı sınırlandırma ile yaptığı kendilemelerin sürekli ve pasif ilişki çeşitliliğini de yüksek düzeyde etkilediği tespit edilmiştir. Çeşitli araştırmacılar, işletmelerin kalıcı sınırlandırma ile

yaptıkları kendilemelerin, hem insanların buralarda yeme-içme, arkadaşlarla buluşma, sohbet gibi sürekli ilişkilerin kurulmasını, hem de oturma, dinlenme, etrafı izleme gibi pasif ilişkilerin kurulmasını yüksek düzeyde desteklediğini ortaya koymuşlardır (Oldenburg, 1989; Lofland; 1998; Bäckman ve Rundqvist, 2005; Mehta, 2007, 2013a).

- Genel sosyal davranışının yapılmasını yüksek düzeyde açıklayan ikinci faktörün ise temsili mekân oluşturma olduğu belirlenmiştir. Temsili mekân oluşturmmanın alt bileşenlerinin tamamının geçici ilişkilerin kurulmasında yüksek düzede etkili olduğu tespit edilmiştir. Whyte (1980), Harrison-Pepper (1990), Bäckman ve Rundqvist (2005) ve Simpson (2011) kullanıcıların ve satıcıların kendileme yaparak oluşturdukları geçici yerlerin, insanlar arasında tesadüfi ve beklenmedik etkinliklerin oluşmasına ve geçici ilişkilerin kurulmasını yüksek düzeyde etkilediklerini ortaya koymuşlardır. Araştırmanın bulguları, geçici ilişki çeşidi ile temsili mekân oluşturma arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bu çalışmaları destekler niteliktedir.
- Pasif ilişki çeşidinin sırasıyla, kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile temsili mekân oluşturdukları yerlerde, işletmelerin kalıcı sınırlandırma yaptıkları yerlerde ve kullanıcıların zihinsel kodlama ile anlamsal düzeyde kendileme yaptıkları yerlerde yüksek düzeyde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Whyte (1980), Gehl (1987), Bäckman ve Rundqvist (2005) ve Mehta (2013a) kullanıcıların cadde üzerindeki mekânlarda, ihtiyaçlarına göre sembolik sınırlandırma ile kendileme yaptıklarında, insanları izleme, dinlenme, oturma gibi kısa süreli pasif ilişkiler kurulduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırmanın bulguları, pasif ilişki çeşidi ile kullanıcıların temsili sahne oluşturma ile yaptıkları kendilemeler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bu çalışmaları destekler niteliktedir.
- Kärholm (2005,2007) ve Mehta (2013a) ise bir yerin aynı etkinliği yapmak için ilk akla gelen yer olması ve en sevilen yer olmasının insanlar arası ilişkileri güçlendirebileceğini söylemişlerdir. Ancak hangi anlamsal düzeyde yapılan kendilemenin (ilişkilendirme-kodlama) hangi ilişkiyi ne düzeyde etkilediğine dair net veriler ortaya konulmamıştır. Bu çalışmanın bulguları sonucunda mekânları asıl deneyimleyen kullanıcıların değerlendirmesi ile zihinsel kodlama ile anlamsal düzeyde kendileme yapılan yerlerde, yüksek düzeyde sürekli ve pasif ilişkilerin gerçekleştiği tespit edilmiştir. Böylelikle anlamsal düzeyde yapılan kendilemelerle

sosyal davranış arasındaki ilişkiyi net şekilde ortaya koymayan daha önceki araştırmaların yarattığı boşluk bu çalışmanın bulguları ile ortaya konulmuştur.

Kendileme davranışı ile sosyal davranış arasındaki ilişkiye özetleyecek olursak, kendileme davranışı çeşitliliği ve düzeyi arttıkça, insanlar arasında oluşan ilişki çeşitliliği de artmaktadır.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu tez çalışması kapsamında, mikro-ölçekli çevresel özellikler, kendileme davranışı ve sosyal davranış arasındaki ilişki, ekolojik yaklaşım doğrultusunda doğrudan alan çalışmasına dayalı bir araştırmayla yürütülmüştür.

Çalışmanın en önemli yönlerinden biri, özel ve yarı özel mekânlarda sıklıkla ele alınan kendileme kavramını, doğrudan açık mekânlarla ilişkilendirmesi ve kendileme davranışının yapılabilmesi için çevrenin nasıl özellikler sunması gerektiğini ortaya koymasındır. Açık mekânlarda, insan-çevre etkileşimi kapsamında çevrenin özellikleri ile sosyal davranış arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaları bir adım daha ileri götürerek, çevrenin özellikleri ile tanımlanan ‘mekânın’, kendileme davranışıyla ‘yere’ dönüşmesi ilişkisini kurması ve bunun sosyal davranışla ilişkilendirmesi bu çalışmanın özgün yanını oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında, mikro ölçekli algısal-fiziksel-sosyal özellikler doğrultusunda, yapılan kendileme davranışı, insanlar arasında ilişki çeşitliliğinin oluşmasında ön koşul olarak tanımlanmıştır.

- Çalışmanın uygulamaya en önemli katkısı; insanlar arasında ilişki çeşitliliğinin oluşabilmesi için sıkça vurgulanan, ancak bunun için çevrenin hangi özellikleri sunması gerektiğine ilişkin kriterler ortaya koymayan çalışmalara ek olarak, kendileme davranışının yapılabilmesine olanak sağlayan çevresel özellikleri tanımlamasıdır.
- Bu doğrultuda öncelikli olarak, kullanıcıların değerlendirmeleri sonucunda belirlenen çalışma alanı, yapılandırılmamış davranış gözlemi ile incelenerek, farklı mekân kullanım özellikleri (kullanım süresi) gösteren üç farklı bloğa bölünmüştür. Caddenin farklı sürelerde zaman geçirilme düzeyine sahip bloklara bölünmesi, mikro çevresel özellikler ile kendileme davranışı çeşitliliği ve kendileme davranışı çeşitliliği ile sosyal davranış arasındaki ilişkinin bilimsel verilere dayalı olarak ortaya koyulabilmesine olanak sağlamıştır.
- İkinci aşamada, davranış gözlemi ile blokların, mikro çevresel özellikler, kendileme davranışı çeşitliliği, kendileme davranışı beraberinde gerçekleşen etkinlikler ve insanların buralarda kalış süreleri ile ilgili davranış haritaları ve tipolojileri oluşturulmuş. Böylelikle, mekânın sunduğu özellikler ile kendileme

davranışı çeşitliliği ve beraberinde gerçekleşen etkinlikler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak mümkün olmuştur.

- Üçüncü aşamada kullanıcıların bu özellikleri değerlendirmesi ile elde edilen veriler, gözlem sonucu oluşturulan tiyolojilerle karşılaştırılmış ve örtüşme olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle ortaya koyulan ilişkiler tesadüfi olmaktan kurtulmuş ve güvenilirlikleri sağlanmıştır. Sosyal davranışın literatürde kabul görmüş ölçeği, blokların ilişki çeşitliliği açısından değerlendirilmesinde kullanılmış ve bu ölçek kendileme davranışı ile sosyal davranış arasındaki ilişkinin tespit edilmesine olanak sağlamıştır.

Çalışmada çevresel özellikler ve özelliklerin alt bileşenlerinin, kendileme davranışı çeşitleri ile olan ilişkisi ve kendilme davranışı çeşitlerinin ve alt bileşenlerinin de sosyal davranış (ilişki çeşitliliği) ile olan ilişkileri tartışılmıştır. Tartışmalar özetlendiğinde çalışmanın ortaya koyduğu en önemli sonuçlar şunlardır;

- Çalışmada çevresel özellikler, algısal-fiziksel-sosyal özellikler olmak üzere üç faktörde açıklanmıştır. Kendileme davranışının yapılmasında bu üç faktöründe etkili olduğu saptanmıştır.
- Genel kendileme davranışının yapılmasını en yüksek düzeyde sırasıyla sosyal ve fiziksel özelliklerin etkilediği, algısal özelliğin ise daha az etkili olduğu tespit edilmiştir.
- İşletmelerin çevrelenmişlikle yaptığı kendilemeleri, yüksek düzeyde fiziksel özellikler etkilerken, satıcı-kullanıcıların temsili mekân oluşturma ile ve kullanıcıların anlamsal düzeyde yaptıkları kendilemeleri sosyal özelliklerin yüksek düzeyde etkilediği saptanmıştır.
- Kullanıcıların sembolik sınırlandırma ve satıcıların sızma-iz bırakma ile kendileme yaparken, fiziksel özelliklerden sokak mobilyaları ve duvarlar-oyuklar-bordürler gibi mekânın bileşenlerini daha çok kullandıkları, satıcıların yerleşme-yuvalanma ile kendileme yaparken ise daha çok yumuşak köşeleri, büyük-küçük boşlukları kullandıkları tespit edilmiştir.
- Ancak ister satıcı-kullanıcıların temsili mekân oluşturarak yaptıkları kendilemeler olsun, ister kullanıcıların anlamsal düzeyde yaptıkları kendilemeler olsun her ikisini de, en yüksek düzeyde sosyal özelliklerden insan yoğunluğu (canlılık) ve kullanıcı çeşitliliğinin etkilediği tespit edilmiştir.

- Kendileme davranışının cadde üzerinde kalış süresini, yapılan etkinlik çeşitliliğini ve oranın canlılığını yüksek düzeyde artırdığı saptanmıştır.
- İşletmelerin kalıcı sınırlandırma ile kendileme yaptıkları yerlerde, etkinlik çeşitliliğinin, cadde üzerinde geçirilen sürenin ve insanlar arasında oluşan ilişki çeşitliliğinin diğerlerine göre yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.
- İşletmelerin kalıcı sınırlandırma ve kullanıcıların zihinsel kodlama ile anlamsal düzeyde yaptıkları kendilemelerin arkadaşlarla buluşma, yeme-içme, sohbet gibi sürekli kurulan ilişkileri de yüksek düzeyde etkiledikleri tespit edilmiştir.
- Satıcıların sızma-iz bırakma ve yerleşme-yuvalanma ile kendileme yaptıkları yerlerin geçici ilişkilerin kurulmasını daha yüksek düzeyde etkilediği, kullanıcıların sembolik sınırlandırma ile yaptıkları kendilemelerin ise pasif ilişkilerin kurulmasını daha yüksek düzeyde etkilediği tespit edilmiştir.
- Genel olarak kendileme davranışı çeşitliliğinin yüksek düzeyde gerçekleştiği yerlerde aynı anda birden fazla etkinlik yerlerinin oluştuğu ve ilişki çeşitliliğinin yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran en önemli sonuçlar ise şunlardır.

- Özellikle algısal özelliğin uygulamalarda eksik kalması ve kendileme davranışının hangi çeşidini ne düzeyde etkilediğinin tespit edilmemiş olmasını istatistiki analizler ile açıklaması bu çalışmanın özgün sonuçlarından.
- Önceki araştırmalar, anlamsal düzeyde yapılan kendileme davranışının ilişki çeşitliliğini etkilediğini teoride açıklamışlar ama herhangi bir veriyle bunu desteklememişlerdir. Bu araştırmanın sonuçları, önceki çalışmalarda eksik kalan bu yönlerin tamamlanmasına katkı sağlamakta öne çıkmaktadır.

Bu bulgular doğrultusunda, insan-çevre etkileşimi kapsamında alışveriş caddesi açık mekânları tasarlanırken şu kriterlerin göz önünde bulundurulmasıyla, etkinlik çeşitliliğinin ve insanlar arasında ilişki çeşitliliğinin oluşabileceği yerler tasarlanabilir:

- Yaya alışveriş caddeleri tasarlanırken dümdüz giden lineer bir hattan uzak durulmalı, bunun yerine ihtiyaçlara göre değişebilen ve dönüşebilen, işletmelere, satıcılara ya da kullanıcılara çeşitli formal ya da informal sosyal davranış konumlarını yaratabilecekleri,
Büyük-küçük boşluklar,
Çeşitli mekân bileşenleri (duvarla, oyuklar, bordürler, girintiler, çıkıntılar, yumuşak köşeler, basamaklar)

Sokak mobilyaları sağlanmalıdır.

- Özellikle caddeler üzerinde geçirgenliği sağlayan hatlar, işletmelerin kendileme yapabileceği büyük boşluklarla çevrili olmalıdır.
- Hem çevrenmişlik, hem temsili mekân oluşturma hem de anlamsal düzeyde yapılan kendileme davranışlarında insan yoğunluğu ve kullanıcı çeşitliliği gibi sosyal özelliklerin önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülürse, alışveriş caddesi mekânları tasarlanırken ortak kullanımlara olanak sağlayacak ihtiyaç-etkinlik-mekân kurgusu düşünülerek tasarımlar yapılmalıdır.
- İnsanların anlamsal düzeyde bir mekânı kendilemesi ve uzun süreli o mekânı kullanabilmesi için cadde üzerinde bulunan donatılar, gölge elemanları, cephe kaplamaları, kapılar, sınır elemanları, işletmeler vb. dikkat çekici, hatırlanabilir ve ayırt edici olmalıdır.
- Tasarımcı olarak, bir tasarıma başlamadan önce yönetimler, otoriteler ile görüşülerek kendileme davranışının öneminden bahsedilmeli, özellikle işletmelerin yapacağı kendilemelerin hangi düzeyde nerelerde olması gerektiği gündeme getirilmelidir. Böylelikle hem işletmelerin bağımsız bir şekilde konumları işgal etmesinin, hem de yönetimlerin ya da otoritelerin bu kendileme davranışını istedikleri gibi kısıtlamalarının önüne geçilebilir.

Kendileme davranışının, çevresel özellikler ve sosyal davranış ile olan ilişkisini ortaya koyan bu çalışmanın eksik yönleri;

- Tek bir çalışma alanında sorgulama yapması,
- Sadece çevresel özellikler ile kendileme davranışına odaklanarak sosyal davranışa olanak sağlayacak başka özellikleri göz ardı etmesi,
- Çalışma alanında baskın gruplar tarafından, rahatsız edici kişiler tarafından (yoğun erkek kullanıcılarının, evsizlerin, alkoliklerin vb.) ya da yönetimlerin ve belediyelerin geçici yerleştirme (enstalasyon) ile yaptıkları kendileme çeşitlerinin bulunmaması nedeniyle göz ardı edilmesi ve bunun sosyal davranış ile olan ilişkisini ortaya koymamasıdır.

Bu nedenle bu eksiklere bağlı olarak araştırmanın ilerideki aşamalarına ilişkin şu önerilerde bulunulabilir;

- Kendileme davranışı çeşitliliğine ilişkin farklı özellikler ve düzeyler ortaya koyan, başka kentsel mekânlar incelenmeli, buradaki bulguların bu tez çalışması ile örtüşmeleri kontrol edilmelidir. Böylelikle mikro çevresel özellikler ile kendileme

davranışı ve kendileme davranışı ile sosyal davranış arasında kurulan ilişkilerin geçerliliği daha güçlendirilmiş olacaktır.

- Bu çalışma, Trabzon kenti yaşayanlarının kültürel özellikleri ile yaptıkları kendileme davranışı çeşitlerini değerlendirmiş ve ortaya koymuştur. Farklı kültürlerle sahip insanların, farklı kendileme davranışlarını yapma durumları da göz önünde tutularak araştırma yapılmalı ve kendileme davranışı tüm koşullarıyla ortaya koyulmalıdır.
- Kendileme davranışı yapısına, baskın gruplar tarafından yapılan olumsuz kendileme çeşidi ve yönetimlerin geçici yerleştirme ile yaptıkları kendileme çeşitleri (açık hava sinemaları, kısa süreli caddeye eklenen donatılar, duvar-merdiven boyamaları, ağaç-cadde vb süslemeleri vb.) de eklenmeli, bu kendileme çeşitlerinin bulunduğu çalışma alanlarında araştırmalar yapılmalıdır. Böylece bu kendileme çeşitlerinin de genel kendileme davranışı üzerindeki etkisi araştırılarak, sosyal davranışı ne düzeyde etkiledikleri tespit edilmelidir.

Böylece kendileme davranışının yapılmasını etkileyen çevresel özellikler ve sosyal davranışın oluşmasını etkileyen kendileme davranışı yapısı daha derinlemesine tanımlanabilir ve kriterler netleşebilir. Bu çalışma kapsamında oluşturulan kendileme davranışı yapısı bunun başlangıcını oluşturmuştur.

6. KAYNAKÇA

- Abdulkarim D. ve Nasar J. L., 2014. Do Seats, Food Vendors, and Sculptures Improve Plaza Visitability?, Environment and Behaviour. 46, 805-825.
- Aelbrecht, P. S., 2016. 'Fourth Places': The Contemporary Public Settings Informal Social Interaction among Strangers, Journal of Urban Design, 21, 1, 124-152.
- Alcock, B. ve Smith, M. M., 1999. Responsive Environments. A Manual for Designers, 8. Baskı, Oxford: Architectural Press.
- Alexander, C., Ishikawa, S., Silverstein, M., Jacobson, M., Fiksdahl-King, I. ve Angel, S., 1977. A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction, New York: Oxford University Press.
- Altman, I., 1975. The Environment and Social Behaviour: Privacy, Personal Space, Territory, Crowding, Brooks/Cole, CA.
- Altman, I., 1976. Some Perspectives on the Study of Man-Environment Phenomena. In H. M. Proshansky, W. H. Ittelson, L. G. Rivlin (Eds.), Environmental Psychology; People and Their Physical Settings, Holt, Rinehart and Winston, Inc. Second Edition, 27-36.
- Altman, I. ve Zube., H. E., 1989. Public Places and Spaces, New York: Plenum Press. Crowding. Monterrey, CA: Brooks/Cole.
- Altman, I., 1992. A Transactional Perspective on Transitions to New Environments, Environment and Behaviour, 24, 268-280.
- Amin, A., 2008. Collective Culture and Urban Public Space, City, 12, 4-24.
- APA-American Planning Association-, Steiner, F. R. ve Butler, K., 2007. Planning and Urban Design Standards, Wiley Graphic Standards Series, Wiley, New Jersey.
- Appleyard, D. 1981. Livable streets. Berkeley: Univ. of California Press.
- Aubert-Gamet, V., 1997. Twisting servicescapes: diversion of the physical environment in a re-appropriation proces. International Journal of Service Industry Management, 8,1, 26-41.
- Aubert-Gamet, V. ve Cova, B., 1999. "Servicescapes: from Modern Non-Places to Postmodern Common Places", Journal of Business Research, 4,1, 37-45.
- Aziz, A., 2010. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi ve Teknikleri, 5.baskı, Nobel Yayın, Ankara.

- Bäckma, M. ve Rundqvist, M. 2005. Social Space in a City of Life: The case of Hanoi. Spatial Planning at Blekinge Institute of Technology, Karlskrona, Sweden.
- Bailey, K.D., 1982. Methods of Social Research, 2.baskı, New York: The Free Press.
- Baker, J., 1987. "The role of the Environment in Marketing Services: The Consumer Perspective", in Czepiel, J.A., Congram, C. and Shanahan, J. (Eds), The Service Challenge: Integrating for Competitive Advantage, American Marketing Association, Chicago, pp. 79-84.
- Banerjee, T., 2001. The Future of Public Space-Beyond Invented Streets and Reinvented Places, Journal of the American Planning Association, 67, 1, 9-24.
- Barker, R. G., 1968. Ecological Psychology; Concepts and Methods for Studying the Environments of Human Behavior. Stanford University Press, Stanford, California.
- Bechtel, R. ve Zeisel, J., 1987. Observation: the world under a glass, in: R. Bechtel, R. Marans & W. Michelson (Eds) Methods in Environmental and Behavioral Research (New York: Van Nostrand Reinhold).
- Becker, F. and Coniglio, C., 1975. Environmental Messages: Personalization and Territory, Humanities, 11, 55-74.
- Belk, R.W., Sherry, J. F. and Wallendorf, M., 1988. A naturalistic inquiry into buyer and seller behaviour at a swap meet, Journal of Consumer Research, 14, 449-70
- Bell, P., Green, T., Fisher, J. ve Baum, A., 1996. Environmental Psychology , 4th edition, Harcourt Brace College Publishers, Fort Worth.
- Benner, S. M., 2013. Tactical Urbanism: From Civil Disobedience to Civic Improvement. The University of Texas.
- Bilgin N., 1990. Fiziki Mekândan İnsani ya da İnsanlı Mekâna, Mimarlık, 3, 62-65.
- Bilgin, N., 1997. Siyaset ve İnsan, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Bloch, P.H., Ridgway, N.M. and Dawson, S.A., 1994. The Shopping Mall As Consumer Habitat", Journal of Retailing, 70,1, 23-42.
- Boarnet, M. G. and Crane, R.,. 2001. Travel by design: The influence of urban form on travel. New York: Oxford Univ. Press.
- Bonnin G., 2006. Physical Environment and Service Experience: An Appropriation-Based Model. Journal of Services Research, 6, Special Issue, 45-65
- Bonnes M. and Secchiaroli G., 1995. Environmental Psychology: A Psycho-Social Introduction, London, Sage Publications.

- Bourdieu, P., 1986. The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education*, 241-258, New York: Macmillan.
- Brower, S., 1980. Territory in urban setting. In Altman, A. Rapoport, and J. Wohlwill (eds.), *Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research*, (vol, 4 environment and Culture. New York: Plenum.
- Brower, S., 1996, *Good Neighborhoods*, Westport, CT: Praeger Publishers.
- Brown B. 1987. Territoriality. In D. Stokols and I. Altman (eds.), *Handbook of Environmental Psychology*, 1, 505-31, New York: John Wiley.
- Brown, G., Lawrence, T. ve Robinson, S., 2005. Territoriality in Organizations. *Academy of Management Review*, 30, 577-595
- Burgess, T., 2001. *A General Introduction to the Design of Questionnaires for Survey Research*, Leeds.
- Büyüköztürk, Ş., 2005, *Anket Geliştirme*, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 2, 133-151
- CABE, 2002. *Paving the Way-How to Achieve Clean, Safe And Attractive Streets*, Thomas Telford Ltd For The Office Of Deputy Prime Minister
- Canter D.V., 1977. *The Psychology of Place*. London: Architectural Press.
- Canter V.D., 1983. *Studies of Human Behavior in Fire: Empirical Results and Their Implications for Education and Design* University of Surrey
- Carmona M., 2015. London's Local High Streets: The Problems, Potential and Complexities of Mixed Street Corridors. *Progress in Planning*, 100, 1–84
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. ve Tiesdell, S., 2003. *Public Places—Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design* (Oxford: Architectural Press).
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. G. ve Stone, A. M., 1992. *Public Space*, New York: Cambridge University Press.
- Chekki, D., 1994. *The Community of the Streets*. Greenwich, CT: Jai.
- Cilliers J. E., Timmermans W., den Goorbergh F.V. ve Slijkhuis J., 2015. Green Place making in Practice: From Temporary Spaces to Permanent Places. *Journal of Urban Design*, 20, 3, 349–366,
- Coleman, J., 1988. Social Capital in the creation of Human Capital, *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.
- Cooper-Marcus, C. and Francis. M., 1998. *People Places: Design Guidelines for Urban Open Space*. 2nd ed. New York: Wiley.

- Craig, C. L., Brownson R. C., Cragg, S.E. and Dunn, A. L., 2002. Exploring the Effect of the Environment on Physical Activity: A Study Examining Walking to Work, American Journal of Preventive Medicine, 23, 2, 36–43.
- de Certeau M., 1988. *The Practice of Everyday Life*. Berkeley: University of California Press.
- Doxiadēs K.A. and Douglass B. T., 1965. *The New World of Urban Man*. Boston: United Church Press
- Edinger E.C., 2014. Examining Space Perceptions. Combining Visual and Verbal Data with Reactive and Non- Reactive Methods in Studies of the Elderly and Library Users. Historical Social Research, 39, 2, 181-202
- Edney, J., 1976. Human Territories: Comment on Functional Properties. Environment and Behavior, 8, 31-47.
- Enigbokan, A., 2016. Delai Sam: Social Activism as Contemporary Art In The Emerging Discourse of DIY Urbanism In Russia. Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 9, 2, 101-116.
- Ercoşkun Ö. ve Özüduru, B., 2013. Ankara'daki Alışveriş Caddelerinde Ticari Mekanlar ve Sosyal Sürdürülebilirlik Araştırması. Megaron, 8,1, 29-44
- Everett, P.B., Pieters, R.G.M. and Titus, P.A., 1994. The consumer-environment interaction: an introduction to the special issue. International Journal of Research in Marketing, 11, 97-105
- Ewing, R. and Cervero. R., 2001. Travel and the Built Environment. Transportation Research Record, 1780, 87–114.
- Eyers T., Musicians as Street Performers. Retrieved from <http://www.performers.net/forums/showthread.php?p=53194#post53194>, Şubat, 2009.
- Fabian, L. ve Samson, K., 2015. Claiming Participation – a Comparative Analysis Of DIY Urbanism in Denmark. Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 9, 2, 166-184
- Farida N., 2013. Effects of outdoor shared spaces on social interaction in a housing estate in Algeria. Frontiers of Architectural Research, 2, 457–467
- Feldman, R.M. and Stall, S., 2004. *The Dignity of Resistance: Women Residents' Activism in Chicago Public Housing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fischer G.N., 1981. *La Psychosociologie de L'espace*, Paris, PUF.
- Fischer, G.N.. 1992. *Psychologie Sociale de L'espace*, Privat, coll. Pratiques Sociales, Toulouse.

- Fischer G.N., 1997. *Psychologie de l'environnement social*, Paris, Dunod.
- Fisher, T.H., 2004. What We Touch, Touches Us: Materials, Affects, And Affordances. Design Issues, 20, 4, 20-31
- Frank, L. and Engelke, P. O., 2001. The Built Environment and Human Activity Patterns: Exploring the Impacts of Urban Form on Public Health. Journal of Planning Literature, 16, 202–18.
- Fyfe, N. R., 1998. Introduction: Reading the Street. In N. R. Fyfe (Ed.), *Images of the street: Planning, identity, and control in public spaces*, 1-12, London, England: Routledge.
- Gehl, J., 1986. Soft Edges in Residential Streets, *Scandinavian Housing and Planning Research*, 3, 89–102.
- Gehl, J., 1987. *Life Between Buildings*, New York: Van Nostrand-Reinhold.
- Gehl, J., 2010. *Cities for People*, Island Press, Washington, Covelo, London
- Gibson, J., 1979. *An Ecological Approach to Visual Perception*. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Goličnik B. ve Thompson C. W., 2010. Emerging Relationships between Design and Use of Urban Park Spaces. Landscape and Urban Planning, 94, 1, 38 -53
- Grannis, R., 2005. T-communities: Pedestrian Street Networks and Residential Segregation in Chicago, Los Angeles, and New York. City and Community 4, 295–321.
- Greene S., 1992. Cityshape: Communicating and Evaluating Community Design, American Planning Association. *Journal of the American Planning Association*; 58, 2; Academic Research Library, 177– 189.
- Greenwald, M. J. and Boarnet. M. G ., 2000. Built Environment As A Determinant Of Walking Behavior: Analyzing non work pedestrian travel in Portland, Oregon. Transportation Research Record, 1780, 33–42.
- Gür, Ş., 1996. *Mekan Örgütlenmesi*. Gür Matbaacılık.
- Hall, E. T., 1966. *The Hidden Dimension* (1969 edn.) Garden City, NY: Doubleday.
- Halu Y.Z., 2010. Kentsel Mekân Olarak Caddelerin Mekânsal Karakterinin Yürünebilirlik Bağlamında İrdelenmesi Bağdat Caddesi Örneği, Doktor Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Handy, S., Boarnet,M, Ewing, R.,and Killingsworth, R., 2002. How the Built Environment Affects Physical Activity—Views from Planning. American Journal of Preventive Medicine, 25, 64–73.

- Harrison-Pepper, S., 1990. Drawing a Circle in The Square: Street Performing in New York's Washington Square Park. Jackson: University Press of Mississippi.
- Hass-Klau, C., Crampton, G., Dowland, C. and Nold, I., 1999. Streets as Living Space: Helping Public Spaces Play Their Proper Role. London: ETP/Landor.
- Henk de Haan, 2005. Social and Material Appropriation of Neighborhood Space: Collective Space and Resistance in a Dutch Urban Community
- Hernandez E. N., 1986. Sociability and Outdoor Urban Open Spaces, A master's thesis.
- Hovardaoğlu, S., 2000. Davranış bilimleri için araştırma teknikleri. Ankara Vega Basım Yayın Dağıtım.
- Ittelson, W. H., 1976. Some Issues Facing the Theory of Environment and Behavior. In Proshansky, H.M., Ittelson, W. H., Rivlin, L.G. (Eds.) Environmental Psychology: People and Their Physical Settings, Holt Rinehart and Winston, Inc. Second Edition, 141 – 154.
- Iveson, K., 2013. Cities within the City: Do-it-yourself Urbanism and the Right to the City. International Journal of Urban and Regional Research, 37, 3, 941-956.
- Jacobs, J., 1961. The Death and Life of Great American Cities. Random House, New York.
- Kağıtçıbaşı Ç., 1988. İnsan ve İnsanlar, İstanbul:Evrım Basım Yayım Dağıtım, 7. Basım
- Kärrholm M. 2005. Territorial Complexity in Public Places – a Study of Territorial Production at Three Squares in Lund. Nordisk Arkitekturforskning, 99-114
- Kärrholm M. 2007. A Conceptual Discussion of Territoriality, Materiality, and the Everyday Life of Public Space, Space and Culture, 10, 4, 437-453
- Kärrholm M. 2008. The Territorialisation of a Pedestrian Precinct in Malmö: Materialities in the Commercialisation of Public Space, Urban Studies, 45, 9, 1903–1924,
- Kaya İ.A. ve Görgün E.K., 2017. Kentsel Mekân Üretiminde 'Kendin Yap' Hareketi. Planlama, 27, 1, 57–74.
- Kleinhans, R.J., Priemus, H., Engbersen, G., 2007. Understanding Social Capital in Recently Restructured Urban Neighbourhoods: Two Case Studies In Rotterdam. Urban Studies, 44, 1069–1091.
- Knack, R. E., 2000. Hanging out: teens search for the perfect public space. Planning 66, 8,4–9.
- Kyle, G. and Chick, G., 2009. The social construction of a sense of place, Leisure Sciences, 29, 3, 2009-225
- Lang J., 1974a. Architecture and the Behavioral Sciences. In J. Lang (Ed.), Designing for human behavior: Dowden, Hutchinson & Ross, Pennsylvania

- Lang J., 1974b. Obtaining and Using Behavioral Information. In J. Lang (Ed.), *Designing for human behavior*: Dowden, Hutchinson & Ross, Pennsylvania
- Lang J., 1987. *Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design*, Van Nostrand Reinhold Company
- Lang J., 1994. *Urban design: The American Experience*, Van Nostrand Reinhold, New York.
- Laurier, E. ve Philo, C., 2006. Cold Shoulders and Napkins Handed: Gestures of Responsibility. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 31, 193-207.
- Lefebvre, H., 1991. *The Production of Space*. London, England: Blackwell.
- Lewis, C., 1979. Comment: Healing in the Urban Environment. *Journal of the Institute of American Planners*, 45, 330-338.
- Leyden, K.M., 2003. Social Capital and the Built Environment: The Importance of Walkable Neighborhoods. *American Journal of Public Health*, 93, 1546–1551.
- Lofland, L., 1973. *A World of Strangers: Order and Action in Urban Public Space*, New York: Basic Books.
- Lofland, L., 1998. *The Public Realm: Exploring the City's Quintessential Social Territory*. New York: Aldine De Gruyter.
- Lund, H., 2003. Testing The Claims of New Urbanism – Local Access, Pedestrian Travel, and Neighboring Behaviors. *Journal of the American Planning Association*, 69, 414–429.
- Lydon, M. ve Garcia, T., 2015. Chapter 1: Disturbing the Order of Things. In *Tactical Urbanism: Short-term Action for Long-term Change* (Lydon and Garcia eds.), 1-23. Island Press.
- Lynch, K., 1960. *The Image of the City*, MIT Press, Cambridge.
- Lynch, K., 1984. *Good City Form*, MIT Press, Cambridge.
- Lynch, K., 1990. *City Sense and City Design: Writings and Projects Of Kevin Lynch*, Banerjee, T. ve Southworth, M.(ed), Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Madanipour, A., 2003. *Public and Private Spaces of the City USA and Canada* by Routledge 29 West 35th Street, New York.
- Madanipour, A., 1999. Why are the Design and Development of Public Spaces Significant for Cities? *Environment and Planning B: Planning and Design*, 26, 879- 891.

- Madanipour, A. (Ed.), 2010. Whose Public Space? International Case Studies in Urban Design And Development. London, England: Routledge.
- Marcus, C. ve Francis, C., 1998. People Places: Design Guide- lines for Urban Open Space. John Willey & Sons, New York.
- Maslow, A. H., 1943. A Theory of Human Motivation. Psychological Review, 50, 370–396.
- Massey, D. ve Rose, G., 2003. Personal Views: Public Art Research Project.
- Mehta, V., 2007. Lively Streets: Determining Environmental Characteristics to Support Social Behaviour, Journal of Planning Education and Research, 27, 165-187.
- Mehta, V., 2008. Walkable Streets: Pedestrian Behavior, Perceptions And Attitudes. Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 1, 3, 217-245,
- Mehta, V., 2009. Look Closely and You Will See, Listen Carefully and You Will Hear: Urban Design and Social Interaction on Streets, Journal of Urban Design, 14, 1, 29–64,
- Mehta, V., 2013a. The Street. A Quintessential Social Public Space. Florence Production Ltd, Stoodleigh, Devon, UK.
- Mehta, V., 2013b. Evulating Public Space. Journal of Urban Design, 19, 1, 53-88
- Mehta, V. and Bosson, J. K., 2010. Third Places and the Social Life of Streets. Environment and Behavior, 42, 779-805
- Moles, A. and Rohmer E., 1982. Labyrinthes du vécu. L'espace : matière d'actions, Librairie des méridiens, collection sociologies au quotidien.
- Moles, A. A., 1976. Aspects psychologiques de l'appropriation de l'espace. Proceedings of the 3rd. I.A.P.C, a.g.e., 84-99.
- Montgomery, J., 1998. Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design Journal of Urban Design, 3, 1, 93-116.
- Moser, G., Ratiu, E. ve Fleury-Bahi, G., 2002. Appropriation and Interpersonal Relationships from Dwelling to City Through the Neighborhood. Environment and Behavior, 34,1, 122-136
- Mumcu S., 2009. Açık Mekanlarda Davranış Konumları: Oturma Davranışının Değişiminin İncelemesi, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Noorian T., 2009. Personalization of Space in Office Environments. Mater Thesis, Eastern Mediterranean University September 2009 Gazimağusa, North Cyprus.

- Oğur, R. ve Tekbaş, Ö.F., 2003. Anket Nasıl Hazırlanır? *STDE*, 12, 9, 336-340.
- Oldenburg, R., 1989. *The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons, and Other.*
- Özbilen, A., 1983. Meryemana (Sümela) Kırsal Yöresinde (Çevre tasarımı için kullanıcıya referans olan) Yapay Doğal İmgelem Öğelerinin Araştırılması, Basılmış Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, KTÜ Basımevi Trabzon
- Özkan, D.G., 2017. Kampüs Açık Mekan Çevresel Özelliklerinin Yere Bağlılık Duygusu Üzerindeki Etkileri: K.TÜ.Kanuni Kampüsü. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Peters K., Elands B.,ve Buijs A., 2010. Social İnteractions in Urban Parks: Stimulating Social Cohesion? *Urban Forestry & Urban Greening* 9, 93–100
- Pfeifer, L., 2013. *The Planner's Guide to Tactical Urbanism.*
- Porteous, J. D., 1976. Home. The Territorial Core. *Geographical Review*, 66, 382-390.
- PPS. Street as Places: Using Streets to Rebuilding Communities, Proje for Public Spaces Publication, New York, https://www.pps.org/pdf/bookstore/Using_Streets_to_Rebuild_Communities.pdf, 28 Nisan, 2013.
- Proshansky, H. M., 1976. Environmental Psychology: A Methodological Orientation. In H. M. Proshansky, W. H. Ittelson, L. G. Rivlin (Eds.), *Environmental Psychology; People and Their Physical Settings*, Holt, Rinehart and Winston, Inc., Second Editions, 59-69
- Proshansky, H. M., Ittelson, H. W. ve Rivlin, L. G., 1976. Freedom of Choice and Behavior in a Physical Setting, in *Environmental Psychology: People and Their Physical Settings*, 170-181, Holt, Rinehart and Winston, New York.
- Proshansky, H., Fabian, A. ve Kaminoff, R., 1983. Place-identity Physical World Socialization of the Self. *Journal of Environmental Psychology*, 3,1, 57-83.
- Punter, J., 1991. Participation in the Design of Urban Space, *Landscape Design*, 200, 24-27.
- Putnam, R., 1995. Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6, 65-78.
- Putnam, R., 2000. In: *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community.* Simon and Schuster, New York, NY.
- Rapoport, A. 1990b. *History and Precedent in Environmental Design.* New York: Plenum.
- Rapoport, A., 1977. *Human Aspects of Urban Form,* Pergamon Press, Oxford., New York

- Rapoport, A., 1990a. *The Meaning of the Built Environment*, Tucson, University of Arizona Press (Revised Edition).
- Rapoport, A., 1991. "Pedestrian Street Use: Culture & Perception", *Public Streets for Public Use*, edited by A. V. Moudon, Van Nostrand Reinhold Company, NY.
- Rapoport, A., 2000. "Science, Explanatory Theory, and Environment-Behaviour Studies", *Theoretical Perspectives in Environment-Behaviour Research (Underlying Assumptions, Research Problems and Methodologies)*, ed. Wapner, S. vd., Kluwer Academic/Plenum Publications, New York.
- Rudofsky, B., 1969. *Streets for People* (New York: Doubleday).
- Ruppert, E. S., 2006. Rights to Public Space: Regulatory Reconfigurations of Liberty. *Urban Geography*, 27, 271-292.
- Saelens, B. E., Sallis, J. F. and Frank, L. D., 2003. Environmental Correlates of Walking and Cycling: Findings From The Transportation, Urban Design, and Planning Literatures. *Annals of Behavioral Medicine*, 25, 80–91.
- Samadi, Z., Omar, D. ve Yunus, R. M., 2012. On-Street Visual Analysis on Outdoor Space of Jalan Hang Jebat, Melaka. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 68, 353–362.
- Sawhney, N., De Klerk, C. ve Malhotra, S., 2015. Civic Engagement through DIY Urbanism and Collective Networked Action. *Planning Practice & Research*, 30, 3, 337–354.
- Schulz-Norberg, C., 1971, *Existence, Space and Architecture*, London: Studio Vista, London
- Semenza C. J. and March L. T., 2009. An Urban Community-Based Intervention to Advance Social Interaction, *Environment and Behaviour*, 41, 22-42
- Shaftoe, H., 2008. *Convivial Urban Spaces: Creating Effective Public Places*. London: Earthscan in association with the International Institute for Environment and Development.
- Shepard, B., 2014. DIY urbanism as an environmental justice strategy: The Case Study of Time's Up! 1987-2012. *Theory in Action*, 7, 2, 42–73.
- Shields, R., 1992. *Lifestyle Shopping: The Subject of Consumption*, Routledge, London.
- Simms, A., Kjell, P. ve Potts, R., 2005. *Clone Town Britain*, London, New Economics Foundation Publications.
- Simpson, P. 2011. Street Performance and the City: Public Space, Sociality, and Intervening in the Everyday, *Space and Culture*, 14, 415-430

- Sommer, R., 1969. *Personal Space: The Behavioural Basis of Design*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.
- Sommer, R. ve Sommer B., 2002. *A Practical Guide to Behavioral Research; Tools and Techniques*, Fifth Edition, Oxford University Press, New York.
- Southworth, M., 2005. Designing the Walkable City. Journal of Urban Planning and Development, 131, 246–257
- Stedman, C. R., 2011. Is it Really Just a Social Construction? The Contribution of the Physical Environment to Sense of place. *Society & Natural Resources; An International Journal*, Sarkar, C.,
- Stokols, D. and Altman, I., 1987. *Handbook of Environmental Psychology*.
- Tavşancıl, E., 2005. *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2. Basım.
- Townshend, 2007. *Public Space Vitality: in the North East Region*, Global Research Unit, Culture NorthEast and One NorthEast, Newcastle University.
- Trip, J. J., 2007. What Makes a City? Planning for ‘Quality of Place. The Case of High-Speed Train Station Area Redevelopment’, The Series Sustainable Urban Areas is published by IOS Press under the imprint Delft University Press.
- Tuan, Y. F., 1977. *Space and Place: The Perspective of Experience*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Velioğlu, S., 1990. Dış Mekan Yaşantısına Bağlı Olarak Mimari Ölçekteki Fiziksel Biçimleniş Değerlendirmeye Yönelik Bir Model, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Vernez-Moudon, A., Hess, P. M., Snyder, M. C. and Stanilov, K., 1997. Effects of Site Design and Pedestrian Travel in Mixed-Use, Medium Density Environments. Transportation Research Record, 1578, 48–55.
- Webster, C., Pryor, M., Tang, D., Melbourne S., Zhang X. and Jianzheng L., 2015. Exploring Associations between Urban Green, Street Design and Walking: Results from The Greater London Boroughs. Landscape and Urban Planning, 143, 112–125.
- Wells, M. M., 2000. Office Clutter or Meaningful Personal Dispalys: The Role of Office Personalization in Employee and Organizational Well-being, Journal of Environmental Psychology, 20, 239-255.
- Whyte, W. H., 1980. *The Social Life of Small Urban Spaces*, Washington DC: The Conservation Foundation.

- Wilson, N. ve McClean, S. Questionnaire Design: A Practical Introduction. University of Ulster. 28 Mart, 2004
- Wooley, H., 2003. Urban Open Spaces. London, Spon Press.
- Yavuz A., 2009. Kentsel Yaya-Alışveriş Sokaklarında Geçirgenlik Kavramının İrdelenmesi Doğu Karadeniz Kentleri Örneği, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., 2011. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 8. Basım.
- Yılmaz, S, Mumcu, S. ve Çiğdem, A., 2017. Determining The Affordances Provided by Urban Open Spaces to Different Age Groups. Gazi University Journal of Science Part B: Art, Humanities, Design and Planning, 5, 3, 1-12.
- Yuen, B. ve Chor, C. H., 1998 Pedestrian streets in Singapore, Transportation, 25, 225–242.
- Zacharias, J., Stathopoulos, T. and Wu H., 2001. Microclimate and Downtown Open Space Activity. Environment and Behavior, 33,296 – 315.
- Zacharias, J., Stathopoulos, T. ve Hanqing, W., 2004. Spatial Behaviour in San Francisco's Plazas: The Effects of Microclimate, Other People, and Environmental Design. Environment and Behavior, 36, 638–658.

7. EKLER

Ek 1. Anket soruları

BU ANKET KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, PEYZAJ MİMARLIĞI BÖLÜMÜNDE YÜRÜTÜLMekte OLAN BİR ARAŞTIRMAYA YÖNELİK OLARAK YAPILMAKTADIR. KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

Yaşınız : 18-25 25-35 35-45 45-55 55-

Cinsiyetiniz: Kadın Erkek

Meslek : Öğrenci Serbest meslek Çalışıyor
 Emekli Diğer

1. Bu konuma geldiğinizde genellikle ne kadar zaman geçiriyorsunuz?

- _____ 1dk az (sadece ulaşım, işe gitme)
_____ 1dk-5dk (vitrinlere bakma, hava alma, evcil hayvan gezdirme)
_____ 5-10dk (birini bekleme, sokak sanatçı-satıcı dinleme- alışveriş yapma oyalanma,)
_____ 10-15dk (oturma-dinlenme-gazete okuma vb.)
_____ 15dk fazla (yemek yeme-arkadaşlarla buluşma-sohbet vb)

2. Bu konuma genellikle ne yapmak için geliyorsunuz?

_____ Ulaşım	_____ Gazete okumak
_____ Yürümek	_____ Beklemek
_____ Alışveriş yapmak	_____ Evcil hayvan gezdirmek
_____ Arkadaşlarımla buluşmak	_____ Etrafı ve çevreyi izleme
_____ Yeme-içme	_____ Dinlenme
_____ Vitrinlere bakma	_____ Hava almak
_____ Dinleme-izleme (sokak sanatçısı vs)	_____ İşe gitmek
_____ Sohbet etme	
_____ Diğer	

3. Cadde üzerindeki bu konumu diğer konumlara kıyasla daha fazla kullanıyor musunuz?

- Burası benim en sık kullandığım yerdir
 Daha sık kullanıyorum
 Hemen hemen diğerleriyle aynı
 Diğer konumlardan biraz daha az
 Diğerlerinden çok daha az

Ek 1 devamı

4. Bulduğunuz konumu hangi özelliklerinden dolayı kullanıyorsunuz?

.....

Bulduğunuz konumun özelliklerini

1.kesinlikle katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Olabilir 4.katılıyorum 5.kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlayınız.

1.kesinlikle katılmıyorum / 5.kesinlikle katılıyorum	1	2	3	4	5
1. Bu konumda dümdüz giden bir caddeden farklı olarak farklı etkinlikleri yapabileceğim küçük-büyük boşluklar vardır.					
2. Bu konumda oturma, dinlenme, gibi etkinlikleri yapabileceğim sokak mobilyaları vardır.					
3. Bu konumda binaların basamakları, köşeleri, duvarları-çıkıntıları yaslanma, oturma, sokak sanatçılarına sahne olma gibi farklı etkinliklere olanak sağlamaktadır.					
4. Bu konumda sokak mobilyaları, ticari otumalar, donatılar bakımlı ve rahattır					
5. Bu konum ulaşmak istediğim her yere yakındır.					
6. Bu konumda insanlar, etkinlikleri gruplar halinde (iki ya da daha fazla insan) gerçekleştirmektedir					
7. Bu konumdaki insan yoğunluğunu burada duran-yavaş hareket insanlar oluşturmaktadır ve bu yönüyle canlıdır.					
8. Bu konumda bulunan insanları farklı yaştan/cinsiyetten insanlar oluşturmaktadır ve bu yönüyle kapsayıcıdır					
9. Bu konumda büyük-küçük çeşitli işletmeler ve satıcılar bir arada bulunmaktadır.					
10. Bu konumda dikkat çekici ve fark edilir özellikler vardır (değişik bir bina cephesi, aydınlatma, renkli donatılar, kapılar veya işletmelerin ürünleri vb.)					
11. Bu konum hatırlanabilir ve akılda kalıcıdır.					
12. Bu konumun özellikler belirgin ve ayırt edicidir.					
13. Bu konumda çeşitli işletmeler masa-sandalye, çit-bariyer-şemsiye gibi elemanları caddenin bir bölümünü koyarak orayı sınırlandırmışlardır					
14. Bu konumda çeşitli işletmeler, vitrinleri değiştirerek, sattıkları ürün, pano, obje gibi elemanları caddenin bir bölümüne koyarak orayı kuşatmış ya da işaretlemişlerdir					
15. Bu konumda bazı satıcılar sattıkları ürünleri cadde üzerine koyarak kendilerine bir alan yaratmışlardır ve aynı yerde her gün satış yapmaktadırlar					
16. Bu konumda sıklıkla farklı zamanlarda farklı satıcılar (sokak sanatçıları, baloncu vb.) kendilerine ait alanlar yaratırlar.					
17. Bu konumda insanlar davranışlarıyla sembolik bir sınırlandırma yaparak buldukları yerleri kendi yerleriymiş gibi kullanmaktadırlar (merdivende-duvarda oturma, yaslanma, sokak mobilyalarında yeme-içme vb.)					
18. Bu konuma sıklıkla aynı etkinliği aynı yerde yapmak için gelirim.					
19. Bu konum yapmak istediğim etkinlik için ilk aklıma gelen-en sevdiğim yerdir,					

Ek 1'in devamı

	1	2	3	4	5
20.Bu konuma tek başıma gelip, otururum, dinlenirim.					
21.Bu konumu birini beklemek için sıklıkla kullanırım.					
22.Bu konumda tek başıma dolaşıp - zaman geçiririm.					
23.Bu konumda tek başıma gelip etrafımda olup bitenleri izlerim					
24.Bu konum tanıdığım insanlarla karşılaşp sohbet etmeme, durup zaman geçirmeme ve insanlarla kısa süreli etkileşimlere girmeme olarak sağlıyor.					
25.Bu konumda beklenmedik ve ilginç etkinlikler (sokak sanatçıları vb.) sayesinde tanımadığım insanlarla da grup halinde kısa süreli ilişkiler kurabilirim					
26.Bu konumda, tanımadığım ya da aşına olduğum insanlarla aynı etkinlikleri yaparken kısa süreli etkileşimler kurabilirim (vitrinlere bakmak, mağaza önündeki ürünleri bakmak, bebek dolaştırmak, köpek gezdirmek, sigara içmek vb.)					
27.Buraya düzenli olarak tanıdıklarımınla zaman geçirmek için gelirim.					
28.Buraya planlı bir şekilde tanıdıklarımınla yeme-içme, oturma, buluşma-sohbet etme vb. yapmak için gelirim.					
29.Bu konuma geldiğimde uzun süre kalırım ve bu diğer insanlarla tekrarlayan etkileşime girmeme olarak sağlar.					

Ek 2. Alışveriş caddesi bloklarının micro ölçekli çevresel özelliklerinin ortalama değerleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Varyans	Skewness	Kurtosis
1.Aktivite cepleri(büyük-küçük boşluklar	360	3,02	1,178	1,387	,029	-,846
2.Sokak mobilyaları	360	2,91	1,176	1,383	,065	-,841
3.Bordür-oyuk-köşeler-çıkıntı-basamak	360	3,18	1,368	1,872	-,208	-1,176
4.Bakımlı-rahat	360	3,50	,902	,813	-,020	-,253
5.Yakın	360	2,78	1,143	1,306	,179	-,796
6.Gruplar halinde insan varlığı	360	2,76	1,408	1,982	,352	-1,212
7.Kullanıcı çeşitliliği	360	2,65	1,464	2,144	,408	-1,258
8.Canlılık (İnsan yoğunluğu)	360	2,74	1,385	1,919	,351	-1,180
9.İşletme çeşitliliği	360	2,75	1,392	1,939	,353	-1,187
10.Dikkat çekici-fark edilir	360	3,16	1,249	1,560	-,070	-,987
11.Hatırlanabilir-akılda kalıcı	360	3,12	1,253	1,569	-,007	-1,035
12.Belirgin-ayrıt edici	360	3,60	1,092	1,193	-,723	-,006
Valid N (listwise)	360					

Ek 3. Çevresel özelliklere ait ifadelerin Bloklara göre ortalama değerleri

	Blok1	Blok2	Blok 3
	Ortalama	Ortalama	Ortalama
1.FAKTÖR: SOSYAL	2,1292	4,2854	1,7625
9.Bu konumda büyük-küçük çeşitli işletmeler ve satıcılar bir arada bulunmaktadır.	2,22	4,22	1,81
6. Bu konumda insanlar etkinlikleri gruplar (iki veya daha fazla insan) halinde yapmaktadır.	2,22	4,26	1,81
8.Bu konumda bulunan insanları farklı yaştan/cinsiyetten insanlar oluşturmaktadır ve bu yönüyle kapsayıcıdır	1,93	4,32	1,71
7.Bu konumdaki insan yoğunluğunu burada duran-yavaş hareket insanlar oluşturmaktadır ve bu yönüyle canlıdır.	2,15	4,35	1,73
2.FAKTÖR: FİZİKSEL	3,0500	3,9479	1,9125
1.Bu konumda dümdüz giden bir caddeden farklı olarak farklı etkinlikleri yapabileceğim küçük-büyük boşluklar vardır.	3,03	3,99	2,03
3. Bu konumda binaların basamakları, köşeleri, duvarları-çıkıntıları yaslanma, oturma, sokak sanatçılarına sahne olma gibi farklı etkinliklere olanak sağlamaktadır.	3,43	4,29	1,81
5.Bu konum ulaşmak istediğim her yere yakındır.	2,79	3,70	1,83
2.Bu konumda oturma, dinlenme, gibi etkinlikleri yapabileceğim sokak mobilyaları vardır.	2,95	3,98	1,98
3.FAKTÖR: ALGISAL	2,7611	3,8361	3,2639
11.Bu konum hatırlanabilir ve akılda kalıcıdır.	2,46	4,01	2,91
10.Bu konumda dikkat çekici ve fark edilir özellikler vardır	2,58	4,03	2,87
12.Bu konumun özellikler belirgin ve ayırt edicidir.	3,33	3,47	4,02

Ek 4. Çevresel faktör ortalamaları ile bölgeler arasındaki post-hoc testlerine ilişkin sonuçlar

Tukey HSD	Bölge	Bölgeler	Ortalama Farkı (I-J) [*]	Sh	p
ALGISAL	Blok 1	Blok 2	-1,07500 [*]	,09818	,000
		Blok 3	-,50278 [*]	,09818	,000
	Blok 2	Blok 1	1,07500 [*]	,09818	,000
		Blok 3	,57222 [*]	,09818	,000
	Blok 3	Blok 2	-,57222 [*]	,09818	,000
		Blok 1	,50278 [*]	,09818	,000
FİZİKSEL	Blok 1	Blok 2	-,89792 [*]	07068	,000
		Blok 3	1,13750 [*]	07068	,000
	Blok 2	Blok 1	,89792 [*]	,07068	,000
		Blok 3	2,03542 [*]	,07068	,000
	Blok 3	Blok 2	-2,03542 [*]	,07068	,000
		Blok 1	-1,13750 [*]	,07068	,000
SOSYAL	Blok 1	Blok 2	-2,15625 [*]	,09196	,000
		Blok 3	36667 [*]	,09196	,000
	Blok 2	Blok 1	2,15625 [*]	,09196	,000
		Blok 3	2,52292 [*]	,09196	,000
	Blok 3	Blok 2	-2,52292 [*]	,09196	,000
		Blok 1	-,36667 [*]	,09196	,000

^{*}Ortalamalar arasındaki fark ,05 önem düzeyinde anlamlıdır.

Ek 5. Alışveriş caddesi bloklarının kendileme davranışı çeşitliliklerinin ortalama değerleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Varyans	Skewness	Kurtosis
1.Kalıcı sınırlandırma	360	2,59	1,332	1,775	181	-1,391
2.Geçici işaretleme-kuşatma (İşletme)	360	3,74	1,226	1,504	-,788	-,268
3.Yuvalanma-yerleşme(satıcı)	360	2,80	1,326	1,758	-,088	-1,379
4.Sızma- iz bırakma	360	2,77	1,363	1,859	,146	-1,207
5.Sembolik sınırlandırma	360	2,83	1,286	1,653	-,189	-1,280
6.İlişkilendirme	360	3,04	1,105	1,222	,040	-,495
7.Zihinsel kodlama(Kullanıcı)	360	2,96	1,174	1,378	,050	-,638
Valid N (listwise)	360					

Ek 6. Kendileme davranışına ait ifadelerin Bloklara göre ortalama değerleri

	Blok1	Blok2	Blok 3
	Ortalama	Ortalama	Ortalama
1.FAKTÖR: Temsili Mekân Oluşturma (3 ifade)	1,5692	4,0083	2,8222
17.Bu konumda insanlar davranışlarıyla sembolik bir sınırlandırma yaparak buldukları yerleri kendi yerleriymiş gibi kullanmaktadırlar.	1,53	3,99	2,96
16.Bu konuma sıklıkla farklı zamanlarda farklı satıcılar (sokak sanatçıları, baloncu vb.) sızarak kendilerine geçici yerler oluşturmaktadır.	1,61	4,04	2,67
15.Bu konumda satıcılar sattıkları ürünleri cadde üzerine koyarak oraya kalıcı olarak yerleşmişlerdir ve aynı yerde her gün satış yapmaktadır.	1,57	4	2,84
2.FAKTÖR: Çevrelenmişlik (2 ifade)	3,1417	4,2958	2,0500
14.Bu konumda çeşitli işletmeler, vitrinleri değiştirerek, sattıkları ürün, pano, obje gibi elemanları caddenin bir bölümüne koyarak orayı kuşatmış ya da işaretlemişlerdir	3,91	4,62	2,68
13.Bu konumda çeşitli işletmeler masa-sandalye, çit-bariyer-şemsiye gibi elemanlar ile caddenin bir bölümünü kalıcı olarak sınırlandırmışlardır.	2,35	4,00	1,42
3.FAKTÖR: Anlamsal (2 ifade)	2,5208	3,7708	2,7317
19.Bu konum yapmak istediğim etkinlik için ilk aklıma gelen yerdir.	2,65	3,73	2,73
18.Bu konuma sıklıkla aynı etkinliği aynı yerde yapmak için gelirim.	2,35	3,82	2,73

Ek 7. Kendileme davranışı faktörlerinin ortalamaları ile bölgeler arasındaki post-hoc testlerine ilişkin sonuçlar

Tukey HSD	Bölge	Bölgeler	Ortalama Farkı (I-J)	Sh	p
Çevrelenmişlik	Blok 1	Blok 2	-1,15417*	,08711	,000
		Blok 3	1,09167*	,08711	,000
	Blok 2	Blok 1	1,15417*	,08711	,000
		Blok 3	2,24583*	,08711	,000
	Blok 3	Blok 2	-2,24583*	,08711	,000
		Blok 1	1,09167*	,08711	,000
Temsili mekân oluşturma	Blok 1	Blok 2	-2,43917*	,06686	,000
		Blok 3	-1,25306*	,06686	,000
	Blok 2	Blok 1	-2,43917*	,06686	,000
		Blok 3	1,18611*	,06686	,000
	Blok 3	Blok 2	-1,18611*	,06686	,000
		Blok 1	1,25306*	,06686	,000
Anlamsal	Blok 1	Blok 2	-1,25000*	,10769	,000
		Blok 3	-,21083	,10769	,124
	Blok 2	Blok 1	1,25000*	,10769	,000
		Blok 3	1,03917*	,10769	,000
	Blok 3	Blok 2	-1,03917*	,10769	,000
		Blok 1	-21083	,10769	,124

*Ortalamalar arasındaki fark ,05 önem düzeyinde anlamlıdır.

Ek 8. Alışveriş caddesi bloklarının ilişki çeşitliliklerinin ortalama değerleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Varyans	Skewness	Kurtosis
1. Pasif 1	360	2,81	1,209	1,461	,172	-,854
2.Pasif 2	360	2,92	1,198	1,434	,341	-,864
3.Pasif 3	360	3,22	1,116	1,244	-,054	-,647
4.Pasif 4	360	3,23	1,071	1,147	-,033	-,547
5.Geçici 1	360	2,80	1,228	1,507	,063	-1,058
6.Geçici 2	360	2,79	1,182	1,397	,074	-,966
7.Geçici 3	360	2,65	1,151	1,325	102	-,942
8,Sürekli 1	360	3,28	1,495	1,495	-,317	-1,337
9.Sürekli 2	360	3,56	1,157	1,157	-,417	-,645
10.Sürekli 3	360	3,29	1,175	1,175	-,163	-,816
Valid N (listwise)	360					

Ek 9. Sosyal davranışa ait ifadelerin Bloklara göre ortalama değerleri

	Blok1	Blok2	Blok 3
	Ortalama	Ortalama	Ortalama
1.FAKTÖR: Sürekli İlişki (3 ifade)	3,5417	4,4528	2,1361
27.Buraya düzenli olarak tanıdıklarımla zaman geçirmek için gelirim.(S1)	3,78	4,54	1,52
28.Buraya planlı bir şekilde tanıdıklarımla yeme-içme, oturma, buluşma-sohbet etme vb. yapmak için gelirim.(S2)	3,58	4,47	2,64
29.Bu konuma geldiğimde uzun süre kalırım ve bu diğer insanlarla tekrarlayan etkileşime girmeme olanak sağlar.(S3)	3,27	4,35	2,64
2.FAKTÖR: Geçici İlişki (3 ifade)	1,7139	3,8816	2,6528
26.Bu konum tanıdığım insanlarla karşılaşp sohbet etmeme, durup zaman geçirmeme ve insanlarla kısa süreli etkileşimlere girmeme olanak sağlıyor. (G3)	1,58	3,60	2,78
25.Bu konumda beklenmedik ve ilginç etkinlikler (sokak sanatçıları vb.) sayesinde tanımadığım insanlarla da grup halinde kısa süreli ilişkiler kurabilirim.(G2)	1,64	3,98	2,76
24.Bu konum tanıdığım insanlarla karşılaşp sohbet etmeme, durup zaman geçirmeme ve insanlarla kısa süreli etkileşimlere girmeme olanak sağlıyor. (G1)	1,92	4,07	2,43
3.FAKTÖR: Pasif İlişki (4 İfade)	2,7542	3,7021	2,6750
20.Bu konuma tek başıma gelip, otururum, dinlenirim.(P1)	2,58	3,54	2,32
21.Bu konumu birini beklemek için sıklıkla kullanırım. (P2)	2,45	3,79	2,53
22.Bu konumda tek başıma dolaşıp - zaman geçiririm.(P3)	2,86	3,83	2,98
23.Bu konumda tek başıma gelip etrafımda olup bitenleri izlerim(P4)	3,17	3,66	2,87

ÖZGEÇMİŞ

1985 yılında Gaziantep'te doğdu. İlkokul eğitimini Mimar Sinan İlköğretim Okulu'nda, ortaokul eğitimini Ata Kolej'inde tamamladı. 2003 yılında Trabzon Lisesinden mezun oldu.

2004 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nü 2008 yılında tamamladı. 2008-2011 yılları arasında, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2012 yılında başladığı doktora ile öğrenimine devam etti.

2009 yılından beri K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.